

Бояна Боянова

ХИБРИДНИ АТАКИ...

ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

 ANIS

**ДОСТАВКА НА БУТИЛИРАН
ПРОПАН-БУТАН ЗА БИТА И БИЗНЕСА**

**ТЪРГОВИЯ СЪС СУРОВИНИ
ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА БИОДИЗЕЛ**

Бояна Боянова Димитрова

**Хибридни атаки по стратегическа
инфраструктура.**

**Използване на научни текстове
за генериране на дезинформация –
примерът с Южния газов коридор**

Академично издателство АНИС

Пловдив

2026

БЛАГОДАРНОСТИ

Искам да благодаря на проф. Георги Манолов ДПН - Президент на Академията по национална и информационна сигурност (АНИС) и на г-жа Олга Манолова – Председател на Настоятелството на Академията, за положителното отношение към моето участие в работата на Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС. Духът на отвореност и на свобода на изследователската работа, който те толерират е едно от най-забележителните качества на Академията по национална и информационна сигурност (АНИС). От своя страна, интердисциплинарният подход към работата в Лабораторията, както и начинът на събиране на участниците в нея, я правят едно от най-приятните места за работа в българските висши учебни заведения.

Благодаря на доц. д-р Теодор Дечев – ръководител на Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС (ЛПЧКР) и на инж. Иван Гълъбов от ЛПЧКР, за тяхното изключително колегиално отношение и за многобройните разговори, които имахме в хода на работата над тази монография, посветени на проблеми, свързани с реалностите в Южен Кавказ, енергийната диверсификация на Югоизточна и Южна Европа, както и с контраразузнавателната терминология и прецизното изясняване на някои понятия.

Благодаря и на д-р Петър Атанасов за неговата работа като редактор на монографията.

Изразявам надеждата си, че и в бъдеще ще мога да работя по различни въпроси, заедно с колегите ми от Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС (ЛПЧКР).

Бояна Боянова Димитрова

**Хибридни атаки по стратегическа
инфраструктура.**

**Използване на научни текстове
за генериране на дезинформация –
примерът с Южния газов коридор**

Академично издателство АНИС

Пловдив

2026

Книгата не се продава и се разпространява безплатно.

Рецензенти:

Доц. д-р Теодор Дечев

Доц. д-р Дария Николиева

*За корицата е използвана графиката
„Горгоната Медуза“ от София Илиян Стоянова*

© доц. д-р Бояна Боянова Димитрова

© Академично издателство АНИС

© Лаборатория по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС

ISBN 978-619-7774-43-6 (мека подвързия)

ISBN 978-619-7774-44-3 (pdf)

*Faking news hallelujah
Glorifying the lie
Hail the ancient Medusa
Purify and deny*

**Dirkschneider & the Old Gang,
„Пропаганда“, в албума „Вавилон“, 2025 г.**

ВЪВЕДЕНИЕ

През 2025 година, хеви метъл супер групата „Dirkschneider & the Old Gang“ издаде албума „Вавилон“¹. Освен забележителното звучене на музиката, силно впечатление правят и текстовете и тематиката на отделните произведения в албума. Сред тях се откроява песента „Пропаганда“². Журналистите казват, че понякога една снимка

¹ Dirkschneider & the Old Gang – **Babylon**. Phonographic Copyright © - Reigning Phoenix Music; Copyright © - Reigning Phoenix Music; Recorded at “Dierks Studios”; Mixed at “Dierks Studios”; Mastered at “Roxx Studio”; Pressed by “Optimal Media” GmbH; Lacquer Cut at “Optimal Media” GmbH. Bass, Vocals, Backing Vocals – Peter Baltes; Drums, Backing Vocals – Sven Dirkschneider; Guitar, Backing Vocals – Mathias “Don” Dieth; Guitar, Backing Vocals – Stefan Kaufmann; Lacquer Cut by – KR (Martin Krafft – mastering/cutting engineer at Optimal Media GmbH’s Sector 5 Studios); Vocals – Udo Dirkschneider; Vocals, Backing Vocals, Keyboards – Manuela “Ella” Bibert. Barcode: 4 251981 706993; Label Code: LC 98600. Албумът е издаден в Германия в 9 технически версии – на винил и като CD, за различни страни. Пуснат е в продажба на 3 октомври 2025 г.

² **Propaganda**, October 3-rd, 2025, In: Babylon, Dirkschneider & the Old Gang, Phonographic Copyright © - Reigning Phoenix Music; Copyright © - Reigning Phoenix Music; Recorded at “Dierks Studios”; Mixed at “Dierks Studios”; Mastered at “Roxx Studio”; Pressed by “Optimal Media” GmbH;

казва повече от десет страници текст. Изглежда трябва да приемем в някаква форма подобен афоризъм и за песните, защото „Пропаганда“ наистина казва твърде много в рамките на няколко стиха³.

В хода на общото пробуждане на редица рок изпълнители в напреднала възраст, които правят музика, на която по-младите им колеги биха могли само да завиждат се появяват песни и албуми, които най-вероятно вече са си запазили място в музикалната история. Освен че получават от всякъде суперлативи за музикалните си качества, те буквално удивяват по-внимателните ценители със социалната чувствителност и литературна стойност на текстовете им. Точно такъв е случаят с „Пропаганда“, песен посветена на ежедневно претоварване с „извънредни новини“, на медийния и информационен хаос, които ни заливат денем и нощем, на постоянното подаване на информация от небето (или по-точно – направо от Космоса).

Като колективен автор на текста, музикантите от „Dirkschneider & the Old Gang“, изковават термина „умствена свръхдоза“ (Mental overdose). Може с много голямо основание да се предполага, че „умствената свръхдоза“ може да се окаже смъртоносна, както в преносен, така и в буквален смисъл, точно както и нейният „първообраз“ – „наркотичната свръхдоза“.

Действително, армии от ботове маршируват из уеб пространството, в частност из социалните мрежи, за да налагат „други гледни точки“ в подкрепа на

https://www.youtube.com/watch?v=6p3Te-BCICs&list=RDMMtL6ms_kEzy4&index=23

³ Propaganda. **Lyrics**, Babylon, October 3-rd, 2025, Dirkschneider & the Old Gang, <https://www.azlyrics.com/lyrics/udo/propaganda.html> ; Тук в книгата, пълният текст на песента е даден в какъвто е случаят

антидемократични начинания, на изборни кандидати, които са изявени врагове на свободата или пък в подкрепа на непровокирани завоевателни войни, каквато е вече 12 годишната война в Украйна, чиято ескалация през 2022 година беше наречена цинично „специална военна операция“.

Наистина, с повече от разнообразен технологичен инструментариум, на всякакви нива, във всякакви социални мрежи, за всички възрасти, източните „фабрики за тролове“ плашат жителите на Западното полукълбо, заедно с всички живеещи „на Запад“ като цяло. По принцип, албумът „Вавилон“ е сякаш „геополитически неутрален“, в него не се споменават имена на държави или на политически лидери, но с малко повече внимание и исторически контекст, човек може да прочете много неща между редовете.

Ескалацията на войната в Украйна през 2022 година, довежда до категоричния отказ на Удо Диркшнайдер и колегите му от групата U.D.O. да провеждат концерти в Русия, а в прессъобщението си по въпроса се обръщат към украинците с думите: „Stay strong UA“ – „Дръж се Украйна“⁴. Последното е много сериозно тежко решение, както от финансова, така и от емоционална гледна точка, защото в Русия, Удо Диркнайдер и различните групи, които се формират

⁴ U.D.O. on Line, 01.03.2022, 17:12, News Details: „**Ситуацията с Русия/Украйна**. Ние сме шокирани и сърцата ни са разбити да видим протичащите събития в Украйна. Войната никога не е била и никога няма да бъде решение! Ние сме имали толкова много чудесни и мирни турнета с нашите удивителни фенове и в Украйна и в Русия. Всички наши мисли и симпатия са с невинните хора, които страдат от тези агресии. Дръж се Украйна! Ние сме дълбоко наскърбени, че провеждането на турнета в тези страни няма да бъде възможно при сегашните обстоятелства“. Виж: <https://www.udo-online.com/news-details/situation-russia-ukraine.html>

около него, особено „Асерт“ и „U.D.O.“ представляват своеобразен култ сред привържениците на тежкия рок⁵. Удо Диркшнайдер и колегите му заемат силно етична позиция и се отказват от огромни възможности, като отказват да легитимират по какъвто и да е начин агресията на Путин в Украйна⁶.

В този контекст, стиховете, в които се казва, че някой сее страх на Запад, в частност в Западното полукълбо, че „лъжите пренасят страх“ и „рестартират простите умове“, без друго визират обичайните заподозрени – пропагандистите и стопаните на „ферми за тролове“ във великата руска страна. Казано е много елегантно, на пръв поглед

⁵ Огромната популярност на Удо Диркшнайдер и на „Асерт“, датира още от времето на Съветския съюз – от 80-те години на XX-ия век. За разлика от много западни групи, които концертират само в Москва и Санкт-Петербург (тогава Ленинград), те провеждат продължителни турнета, както в „двете столици“, така и в „дълбоката провинция“. От тези турнета остават два албума: „Live in Russia“ (2001) и също така „Steelhammer – Live from Moscow“ (2014). Удо Диркшнайдер сътрудничи с най-известната руска хеви метъл група - „Ария“ дълги години. Германската обществена медия „Deutsche Welle“ посвещава специален 30-минутен документален филм, озаглавен „Eine Deutsche Rockband In Russland“ („Една немска рок група в Русия“) на турне на групата U.D.O., при което Диркшнайдер и колегите му пътуват с Транс Сибирския експрес, излъчен в предаването им „In Focus“ през 2012 г. Виж: <http://www.heavymusic.ru/conreview/306/>; <https://arhivnn.narod.ru/f7.html>; <https://www.km.ru/muzyka/2017/09/12/shou-i-predstavleniya-v-rossii-i-za-rubezhom/809858-udo-dirkshnaider-rossiya-nash-> .

⁶ Отделен въпрос е, че Андрей Смирнов, един от китаристите в U.D.O. е украинец, който дълго време свири с Удо Диркшнайдер. При ескалацията на войната, Диркшнайдер и екипът на U.D.O., организират много рискованото евакуиране на Андрей Смирнов и семейството му, които напускат под обстрел град Чернигов. Виж: Mascord, Steve, Exclusive: How UDO extracted their guitarist from war-torn Ukraine, July 26-th, 2023, <https://hotmetalmag.com/exclusive-how-udo-extracted-their-guitarist-from-war-torn-ukraine/>

(гео)политически неутрално, но всъщност всичко е ясно. Ясно е и кой сее страховете, ясно е и чии са умовете, които се рестартират под въздействието на враждебната пропаганда.

Това е същата тази пропаганда, под чийто натиск, хората са „унизени и пречупени, но са длъжни да се съобразяват“. Знаем коя е и чия е тази пропаганда, която „ще проникне в теб и мен“.

Музикантите предупреждават, че изпълзва „мрачно превъзходство“ (меко и поетично определение за авторитарното управление и за диктатурата). Врагът, който мие кръвта си ръце, е „луд но могъщ“, „рови в калта“ и „не дължи отчет на никого“. Така стигаме до възловия куплет, където е събрана „квинтесенцията“ на посланията в песента:

*Faking news hallelujah
Glorifying the lie
Hail the ancient Medusa
Purify and deny*

Фалшифицирането на новините се посреща с „алилуя“, а лъжата се възхвалява. И тук стигаме до саркастичната кульминация – приветства се „древната Медуза“, като има очевидна игра на думи: „Hail the ancient Medusa“.

Несъмнено в съвременния английски език има глагол „to hail“, който означава „поздравявам“, „приветствам“, „акламирам“. Има и съществително име, което означава „поздрав“, „приветствие“. Но в един антиавторитарен (или поне антиавторитарен) текст, от устата на германски изпълнители, „hail“ звучи другояче: „хайл Медуза“, с всички исторически конотации, които могат да възникнат.

„Хайл Медуза“ – действително, подходящ възглас в случая. **Коя е Медуза? Разбера се, че това е метафора на**

дезинформацията, която шества в медийното пространство. След „алилуя за фалшивите новини“ и „възхваляването на лъжата“, логично се стига до „Хайл Медуза!“, вече може най-добре и с удивителна. Голямо беше изкушението, тази книга да бъде наречена по този начин, но дотолкова доколкото тя се разпространява безплатно, както всички издания на Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион (ЛПЧКР)⁷, в рамките на дейността на която беше подготвена тази книга, предпочетох значително по-неутралното и дори леко скучноватото: „Хибридни атаки по стратегическа инфраструктура“. Тук борбата за читателското внимание се осъществява с други средства, а не със тряскащи и ефектни заглавия.

Все пак, остана изкушението да представим образа на Горгоната Медуза – жената, чийто поглед вкаменява и чиито коси са разлютени отровни змии⁸. Така тя се озова на корицата на книгата. Интересното е, че при всички антични художествени интерпретации на Горгоната Медуза – най-вече

⁷ Преди седем години, Академията по национална и информационна сигурност – АНИС, (тогава - Висше училище по сигурност и икономика - ВУСИ), създава научно-изследователско звено, което да се занимава с изследователска работа в областта на проблемите на Каспийския и Черноморския регион. Това става с решение на заседанието на Академичния съвет на АНИС (тогава ВУСИ), състояло се на 25 юни 2019 година, протокол № 4 от 25. 06. 2019 г. След огласяването на инициативата за създаване на Лабораторията (ЛПЧКР), Академичното ръководство на АНИС взема решение, да включи проблемите на безопасността на Каспийския и Черноморския регион и в частност – на Южен Кавказ и Каспийския шелф, в своите учебни планове и учебни програми. Виж: <https://blackseacaspia.eu/bg/about>

⁸ Горгоната Медуза е нарисувана специално за корицата на тази книга, от младата художничка - София Илиян Стоянова.

скулптури, „змийската коса“ на „декапитираното“ от героя Персей зло е представена изключително със змийски опашки. Може би поради техническа и технологична трудност, може би по някакви други съображения, древните скулптури не си дават труда да изваят главите на змиите. Нашата Горгона Медуза е тяхна противоположност. На ледената красота на лицето ѝ, противостоят съскащата ярост на главите ѝ, отровните змийски зъби и разцепените езици. Несъмнено погледът на зловещата горгона вкаменява, но и срещата с косите ѝ не вещае нищо добро⁹.

Иначе, метафората е повече от основателна и можем само да завиждаме, че не сме я измислили ние. Дезинформацията е от една страна силно „токсична“. От друга страна, в много случаи, продуктът на въображението на дезинформаторите, може да вцепени хора с по-слаби нерви.

На фона на всепоглъщащия образ на горгоната Медуза, последният стих от цитирания ключов куплет – „Purify and deny“ остава сякаш „ощетен“. На пръв поглед (или на първо чуване), думите „Пречисти и отхвърли“ звучат леко абстрактно и отвлечено, докато се досетим, че те визират

⁹ Съвременните феминистки, обсебват образа на горгоната Медуза, обявявайки, че в „мъжката култура“, тя е чудовище, защото ѝ е приписана незаслужена вина. Действително, според митологията, Медуза е правила любов с бог Посейдон (или е била изнасилена от него) в храма на богинята Атина, за която знаем, че е вечна девица. Вместо да накаже Посейдон, Атина наказала Медуза, превръщайки косите ѝ в змии и нея – в чудовище в крайна сметка. Така да се каже – класически пример на „обвиняване на жертвата“. Движението #MeToo, също „взе на въоръжение“ образа на горгоната Медуза като символ за татуировки. Нямам нищо против феминизма и неговите организационни проявления, но мисля, че колкото и да са оригинални феминистките интерпретации, несправедливостта в случая е извършена от жена. Атина Палада обезобразява Медуза, като за мотивите ѝ може да се спекулира безкрайно, но тезата за женската завист не може да бъде изключена.

цензурата – била тя извършвана спрямо нас, била тя нашата собствена автоцензура. И така, макар и с риск да се повторим, виждаме пред очите си цялата картина на медийната действителност:

*„Викни „Алилуя!“ за новините фалшиви
като възхвалявай лъжата
приветствай древната Медуза
пречисти и отхвърли“*

Преводът няма никакви художествени претенции, но съдържателно и по същество е точен и много красноречив. Живеем във време, в което лъжата триумфира. Цели специалности, пълни с „мотивирани“ бъдещи специалисти изучават най-вече как да се лъже убедително, в най-добрия случай - как да се премълчава истината безнаказано. Милиони хора са под влиянието на твърдения, които са оскърбление за интелигентността на който и да е нормален човек. По този начин глупостта и липсата на способност за критична оценка на всякакъв вид информация се превръщат в поредната „нова нормалност“.

В тази монография, е направен опит да се анализира начинът по който използването на лъжи и инсинуации, което в днешно време сме повишили терминологично в „хибридни атаки“, се насочва срещу стратегически инфраструктурни обекти. Като обект върху който ще проведем изследването, ще използваме азербайджанската енергийна инфраструктура, която свързва Каспийския шелф с Югоизточна и Южна Европа, в частност най-голямото съоръжение на експанзията на Баку – Южният газов коридор.

Изборът падна върху него, защото в случая много контрастно се виждат интересите на различните разпространители на дезинформация, респективно – участници в хибридни атаки. Проблемите около енергийната свързаност

между Европа и Южен Кавказ (като и между Европа и Средна Азия) далече не са проблем само и единствено на търговска конкуренция. Те са и голям геополитически въпрос – доставките на азербайджански природен газ, обезсилиха най-мощното геополитическо оръжие на Владимир Путин, точно когато то беше вкарано в бой през 2022 година.

Интерконекторът „Гърция-България“ (IGB) влезе в експлоатация в първия ден на отоплителния сезон на 2022 година, точно когато Руската федерация, в частност „Газпром“ спряха едностранно и без обяснения доставките на природен газа за Полша и България. Интерконекторът IGB представлява отклонение от Южния газов коридор, поточно от третата му част – Транс Адриатическия газопровод (ТАР) и на практика е част от подготвяния да влезе в експлоатация „Вертикален коридор“, който вече подава природен газ за Молдова и за Украйна (експериментално) и скоро ще доставя газ и за Румъния, Унгария и Словакия, а най-вероятно и за Австрия.

В този смисъл, научните, псевдонаучните, публицистичните, открито и скрито спекулативните публикации по въпроса за Южния газов коридор и ролята на доставките на въглеродороди от региона на Каспийския шелф са една блестяща илюстрация на използването на „хибридни атаки“ за постигане на конкретни цели, обслужващи конкретни геополитически и геоикономически противоборства – в случая сблъсъкът на тръгналата на кръстоносен поход в Украйна Руска федерация с това което Владимир Путин нарича „колективният Запад“.

Всъщност, що се отнася до доставките на енергоносители – въглеродороди, „колективният Запад“ е засегнат в различна степен и по различен начин и това прави

картината още по-диференцирана и пъстра. Същественото в случая е, че на предния край на фронтовата линия в тази геополитическа и геоикономическа битка се оказва точно България и това прави изследването на проблема за „хидридните атаки“ срещу стратегическите инфраструктурни обекти още по-актуално и важно, точно от наша гледна точка.

Преглед на литературата. Защо Южният газов коридор става обект на „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“?

Когато боравим с някакво понятие, което и да е то, добре е да разполагаме поне в някаква степен с консолидирана дефиниция за него. В случая с „хибридни атаки“, дефинициите за тях, както и за сродните им „хибридни кампании“ варират и се различават. Иронията е в това, че това се дължи на самата природа на „хибридните атаки“ – общото мнение е, че дефинициите няма как да не останат гъвкави, защото трябва да позволяват да се даде правилен отговор в контекста на променящия се характер на заплахата. Затова тук ние най-общо ще се придържаме към определението или по-точно към обяснението какво представляват „хибридните атаки“ и „хибридните заплахи“, дадено от Съвета на Европейския съюз¹⁰.

Според Съвета на Европейския съюз, хибридните заплахи обикновено се отнасят до координирани вредоносни дейности, които се планират и извършват злонамерено. Те целят да подкопаят мишена, като например държава или институция, чрез различни средства, най-често комбинирани. Тези средства могат да включват манипулиране на информация, кибератаки, икономическо влияние или принуда,

¹⁰ Hybrid threats. The EU and its member states work together to prevent, counter and respond to hybrid threats and campaigns affecting Europe and its citizens. What are hybrid threats? European Council. Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/hybrid-threats/#what>

тайни политически маневри, принудителна дипломация или заплахи с военна сила¹¹.

Хибридните тактики се използват както от държавни, така и от недържавни участници и стават все по-сложни и изтънчени. В допълнение към риска за сигурността, те представляват заплахата за демокрацията, като са насочени към основните ѝ ценности и целят да раздробят обществото и да подкопаят вземането на политически решения¹².

В общия случай, хибридните кампании се проектират по начини, които затрудняват откриването и идентифицирането им и правят трудна защитата срещу тях. Те са предназначени да останат „под прага“, който би могъл да представлява или да бъде възприет като акт на война. Следователно противодействието на хибридните заплахи е сложно и постоянно развиващо се предизвикателство, пред което са изправени Европейският съюз, неговите държави членки и неговите партньори¹³.

В настоящия случай, в който разглеждаме противодействието с „хибридни средства“ срещу изграждането на Южния газов коридор като алтернатива на „Газпром“ и на руските доставки, ние правим уговорката, че няма да разглеждаме „хибридните кампании“ в тяхната цялост и пълнота, а ще се съсредоточим върху използването на научни текстове за създаване на дезинформация и за използването ѝ в рамките на провежданите координирани хибридни атаки.

По принцип, „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“ срещу дадено съоръжение, се провеждат когато то е все още в проектен стадий и образно казано се намира на

¹¹ Пак там.

¹² Пак там.

¹³ Пак там.

чертожната маса. Целта на „хибридните атаки“ и на „хибридните кампании“ може да бъде провалянето на изграждането на съоръжението, забавянето на изграждането му за определен период или постигането на някаква промяна в проекта, която да е удобна за тези сили, които провеждат „хибридните атаки“ и/или „хибридните кампании“.

Както ще видим по-нататък, в случая с Транс Адриатическия газопровод, едни „активисти“ търсят промяна на трасето на газопровода, но други искат пълното спиране на изграждането му. В случая, това отразява като разнородността на елементите, които са увлечени и въввлечени в „хибридната кампания“. Обичайна практика е при подобни кампании да се поставят крайни и максималистични искания от една страна, на чийто фон други, ужим „по-умерени“ искания да изглеждат по-приемливи.

Пак тук ще направим уговорката, че в исторически план, дали поради подценяване на капацитета на Азербайджан и на Азербайджанската държавна нефтена компания (SOCAR); дали поради обичайното високомерие, което руснаците изпитват спрямо кавказките народи; дали просто поради лоша преценка и ангажираност с други въпроси, в Москва общо взето „проспаха“ изграждането на значителна част от Южния газов коридор. Действително, в много солидни си труд „Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан“, инж. Иван Иванов проследява връзката между Руската федерация и диверсионните действия на кюрдските партизани, срещу нефтената и газовата инфраструктура в Република Турция¹⁴, но като

¹⁴ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на

цяло руската страна разбира истинския размер на заплахата за плановите ѝ за доминация на газовия пазар в Югоизточна и Южна Европа, чак когато Южно Кавказкият (SCP) и Трансанадолският газопровод (TANAP) са завършени, влезли са в експлоатация и на дневен ред е изграждането на Транс Адриатическия газопровод, който вече построен днес, преминава през Северна Гърция, през Албания и по дъното на Адриатическо море стига до селището Сан Фока в Южна Италия.

Затова и най-големите „хибридна кампании“ започнаха не по време на изграждането на SCP и на TANAP, които сами по себе си са огромни съоръжения, а тогава когато стана ясно, че строителството на газопровода ТАР вече е „на прага“ на Италия.

Тук няма да предложим подробен и детайлен литературен обзор по отделно на темата за хибридните атаки от една страна и за тръбопроводите, идващи от Азербайджан от друга, защото и по двете теми са обнародвани много обемисти прегледи на наличната литература и е безсмислено да ги повтаряме. Също така, не по-малко важно е това, че в този труд ние се занимаваме преди всичко с хибридните атаки по стратегическата инфраструктура с акцент върху използване на научни текстове за генериране на дезинформация на база на примера с Южния газов коридор.

Това не е първия случай в който сме се занимавали с въпросите на разпространяването на конспиративни теории

Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/index.php/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

и на дезинформация по отношение на страните в Южен Кавказ¹⁵, но тук вниманието е съсредоточено изключително върху използването на дезинформация и други средства в хибридните атаки срещу азербайджанската енергийна инфраструктура, стигаща до Европа. Фокусирането на изследователския ни интерес върху тази специфична и в известна степен „стеснена“ тема, ни освобождава в известна степен от необходимостта да представяме подробни и детайлизирани обзори на наличната научна литература върху използването на хибридни атаки в най-общ план и същността и ролята на азербайджанската енергийна инфраструктура, свързваща Каспийския шелф с Грузия, Турция, Югоизточна Европа и Южна Европа.

В рамките на един по-сбит преглед на литературата посветена на азербайджанската енергийна инфраструктура, свързваща каспийския шелф засега с Югоизточна и Южна Европа, а в обзримо бъдеще и с Централна Европа, заслужава да се отбележи съвсем новата двуезична монография на инж. Иван Гълъбов – „Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан“¹⁶. Трудът е

¹⁵ Дечев, Теодор Данаилов, Бояна Боянова Димитрова, Конспиративни теории и враждебна пропаганда в контекста на противопоставянето между Армения и Азербайджан (1988 – 2020), Сборник с доклади от Международната научна конференция „Предизвикателства за сигурността и икономиката на държавите от Черноморския, Каспийския и Средиземноморския регион“, проведена на 13.11.2020 г., Том I, Висше училище по сигурност и икономика (ВУСИ), Пловдив, 2021 г., ISBN 978-619-7343-39-7

¹⁶ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двуезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN

посветен в по-голяма степен на физическата сигурност на разглежданата енергийна инфраструктура, но отделя съществено внимание и на хибридните атаки срещу Южния газов коридор на различни етапи от изпълнението му.

В монографията на Иван Гълъбов има твърде подробен преглед на наличната литература, в това число и сериозен преглед на литературата на руски език, посветена на въпроса¹⁷.

Руските изследователи не си правят никакви илюзии относно ролята на Южния газов коридор като инструмент на диверсификацията на вноса на природен газ в ЕС¹⁸. Те имат разбираем и много заострен интерес към даването на достоверна оценка на възможностите на Турция да осигурява транзитен газов коридор¹⁹ и ясно разбират мястото, което заема Южният газов коридор в енергийната стратегия на ЕС²⁰. Руските изследователи размишляват на дълго и на широко над рисковете, които възникват когато възниква контакт между интересите на страните от разглежданото от

978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/index.php/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Айвазян, Диана Степановна, Южный газовый коридор как инструмент диверсификации импорта газа в Европейский Союз, Научно-аналитический вестник Института Европы РАН. 2018. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yuzhnyy-gazovyy-koridor-kak-instrument-diversifikatsii-importa-gaza-v-evropeyskiy-soyuz>

¹⁹ Айвазян, Диана Степановна, Пределы возможностей Турции как транзитного газового коридора, Современная Европа, № 7, 2020 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predely-vozmozhnostey-turtsii-kak-tranzitnogo-gazovogo-koridora>

²⁰ Бенашвили, Кристина Александровна, Энергетическая политика ЕС на примере реализации проекта „Южный газовый коридор“, Евразийский юридический журнал, № 2 (153), 2021 г., ISSN: 2073-4506, стр. 434-436, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45559108>

тях като „Евразийско“ пространство и турските енергийни проекти²¹.

Следвайки доста стриктно духа на руската и съветска традиция на практическо разглеждане на определени територии, като обект на колониалните интереси на Москва (или Санкт Петербург в зависимост от историческия период), и практически точно от такава гледна точка, руските изследователи правят подробни анализи на мястото на страните от Южен Кавказ в енергийната политика и в геополитическите разбирания на страни като Турция, САЩ и Канада²². Отделя се дължимото внимание на руско-българските отношения в техния енергиен аспект²³, а също така се следи отблизо евентуалната появява на „нови логистични възли“ на търговията с природен газ в Юго-Източна Европа²⁴.

²¹ Борисова, Ольга Александровна, Иззат Икранович Реимбаев, Суруш Холович Холов, Потенциал и риси сопряжения интересов стран Евразийского пространства с турецкими энергетическими проектами, Геоэкономика энергетики, №1 2023 г., URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/potentsial-i-riski-sopryazheniya-interesov-stran-evraziyskogo-prostranstva-s-turetskimi-energeticheskimi-proektami>

²² Гегелашвили, Н. А., Страны Закавказья в политике Турции и США, США и Канада: экономика, политика, культура; Том 50, № 10, 2020 г., ISSN: 2686-6730, Институт США и Канады имени академика Г. А. Арбатова РАН, стр. 45-59, <https://elibrary.ru/item.asp?id=44185600>

²³ Доброва, Ольга Андреевна, Современные российско – болгарские отношения: энергетический аспект, Вестник Дипломатической академии МИД России, № 1 (27), 2021 г., ISSN 2410-2415, стр. 124 – 138, https://www.dipacademy.ru/documents/2351/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_1-2021.pdf#page=124

²⁴ Маликова О.И., Петров П.И. Формирование новых логистических узлов торговли газом в странах Юго-Восточной Европы, Международная торговля и торговая политика, № 8 (1), 2022; стр. 51-65, <https://doi.org/10.21686/2410-7395-2022-1-51-65>; <https://mtp.rea.ru/jour/article/view/504>

Руските изследователи работят педантично и на „широк фронт“ над „енергийната компонента“ на сигурността в Южен Кавказ²⁵. Те отделят специално внимание на различните вектори на външната политика на Турция – от Западните Балкани²⁶ до Каспийския регион^{27,28}. Анализира се постоянно политиката на различните страни, които са ангажирани по един или друг начин с преноса на енергоносители. Тези анализи са пречупени през призмата на публичните дебати в различни държави от Европейския съюз²⁹.

²⁵ Жильцов Сергей Сергеевич, Елена М. Савичева, Региональная безопасность на Южном Кавказе: энергетическая составляющая, Проблемы постсоветского пространства, № 8 (3), 2021 г., стр. 331-340, <https://www.postsovietarea.com/jour/article/view/307/283>

²⁶ Исламов, Дамир Римович, Роль Европейского союза и Турции в энергетической и транспортной политике западнобалканских государств (2014-2021 гг.), Известия вузов. Северо-Кавказский регион, Серия: Общественные науки. №2 (218), 2023 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-evropeyskogo-soyuza-i-turtsii-v-energeticheskoy-i-transportnoy-politike-zapadnobalkanskih-gosudarstv-2014-2021-gg>

²⁷ Жильцов, Сергей Сергеевич, Энергетическая политика Турции в Каспийском регионе, Геоэкономика энергетики, №2, 2021 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/energeticheskaya-politika-turtsii-v-kaspiyskom-regione>

²⁸ Притчин, Станислав Александрович, Место Центральной Азии и Каспийского региона в энергетической и транспортной стратегии Турции, Геоэкономика энергетики, №3, 2022 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-tsentralnoy-azii-i-kaspiyskogo-regiona-v-energeticheskoy-i-transportnoy-strategii-turtsii>

²⁹ Магомедов, А. К., Каспийский газ и энергетическая безопасность Европы в зеркале немецких политических дебатов, Каспий и глобальные вызовы, Материалы Международной научно-практической конференции, Составители: О. В. Новиченко и др., Астрахань 2022 г., Изд.: Федеральное государственное бюджетное учреждение высшего профессионального образования „Астраханский государственный университет“, стр. 664 – 666, Международная научно-практическая конференция „Каспий и глобальные вызовы“, Астрахань, 2022 г., 23 – 24 мая 2022 года, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48649551>

Много внимателно и от различни ъгли се анализират и преките отношения между Азербайджан и Европейския съюз³⁰, както и политиката на Европейския съюз в Каспийския регион като цяло³¹.

Руските изследователи не пропускат да се занимават и с измеренията на енергийната безопасност на Азербайджан като флагман на каспийското участие в енергийната диверсификация на Югоизточна и Южна Европа³², както и с външнополитическата стратегия на Азербайджанската република в условията на геополитическите реалности в Южен Кавказ³³. Те отчитат, че геополитиката на енергийната инфраструктура в Каспийския регион динамично се променя³⁴

³⁰ Маркаров, Александр, Ваге Давтян, Меморандум о стратегическом партнерстве между ЕС и Азербайджаном, Геоэкономика энергетики, № S2, 2022 г., Институт диаспоры и интеграции (Институт стран СНГ), ISSN: 2687-0703, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49249407>

³¹ Усманов, Рафик Хамматович, Сабина Азеровна Великая, Политика Европейского союза в Каспийском регионе: основные направления и перспективы, Вестник Московского государственного лингвистического университета, Общественные науки, №2 (851), 2023 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-evropeyskogo-soyuza-v-kaspiyskom-regione-osnovnye-napravleniya-i-perspektivy>

³² Притчин, Станислав Александрович, Энергетический сектор как ключевой фактор регионального лидерства Азербайджана, Постсоветские исследования, № 2, 2021, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/energeticheskii-sektor-kak-klyuchevoy-faktor-regionalnogo-liderstva-azerbaydzhana>

³³ Князева, Ксения Александровна, Внешнеполитическая стратегия Азербайджанской республики в условиях геополитической стратегии на Южном Кавказе, Переломные моменты истории: люди, события, исследования. Материалы международной научной конференции к 350-летию со дня рождения Петра Великого, стр. 825 – 830, Санкт-Петербург, 1 апреля 2022 г., http://publish.sutd.ru/docs/content/sb_momenthistory_2_2022.pdf#page=826

³⁴ Хлопов, Олег Анатольевич, Меняющаяся геополитика энергетической инфраструктуры Каспийского региона, Евразийский союз: вопросы международных отношений, Том 10, № 2 (36), 2021 г., стр. 125 – 136,

и се опитват да оценяват перспективите на Русия при новата геополитическа подредба, оформяща се в Южен Кавказ и Каспийския регион³⁵

Иван Гълъбов обобщава, че едва ли има някакви детайли от обстановката в Южен Кавказ, Каспийският регион, Турция или по маршрута на Южния газов коридор, които да са останали извън обхвата на вниманието на руските изследователи. **Тук се налага да се присъединим към мнението му, че огромната по обем изследователска дейност, в която са включени и не малко арменски учени, се използва широко в работата на руските специални служби и на съответните държавни аналитични центрове на Руската федерация.**

От този много педантичен преглед се вижда примерно, че още през 2012 година, от важна руска научно-изследователска институция, като Изследователския институт за световна икономика и международни отношения „Евгений М. Примаков“ е излъчен много сериозен, силно враждебен сигнал по отношение на азербайджанската енергийна експанзия към Европа, макар и в контекста на използването ѝ за пренос на туркменски природен газ. Обсъжданият Транскаспийски газопровод е наречен „фактор за нестабилност в Каспийския регион, Русия и новите държави от Евразия“³⁶.

ISSN 2306-5702, ООО „Издательство „Наука сегодня“, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46116285>

³⁵ Khalova, Gulnara Osmanova and Pavel Pavlovich Pilipenko, Elena Andreevna Isayeva, Alexander Emilovich Petkov, Russian South gas corridor prospects, In: International Journal of Energy Economics and Policy, Vol. 10, Issue 4, 2020, pp. 494 – 499, https://www.zbw.eu/econis-archiv/bitstream/11159/8445/1/1756257434_0.pdf

³⁶ Ионова, Е. П., Транскаспийский газопровод как фактор нестабильности в Каспийском регионе, Россия и новые государства Евразии, № 2 (15), 2012 г., Национальный исследовательский институт мировой

Тази позиция може да бъде определена като непроменина³⁷. Русия е абсолютно враждебна към възможността туркменски газ да бъде експортиран в европейските страни. Причината за това е, че Туркменистан е една от трите страни с най-големи запаси от природен газ (останалите две са Руската федерация и Иран)³⁸.

Обстоятелствата около загубата на Туркменистанския газов пазар от страна на Русия, изграждането на Южния газов коридор, идеите за изграждане на Транскаспийския газопровод и ангажиментите на Европейския съюз в него, яростното противопоставяне на Русия срещу Транскаспийския газопровод, противопоставянето на Иран срещу изграждане на газопровод по дъното на Каспийско море и едновременно с това подкрепата на Техеран за пренос на туркменски газ на запад към Европа – всички тези въпроси са разгледани в монографията на доц. Теодор Дечев – „Азербайджан и Туркменистан на газовата шахматна дъска“, издадена през 2021 година³⁹.

экономики и международных отношений, имени Е.М. Примакова РАН, ISSN: 2073-4786, стр. 78 – 83, този проект <https://elibrary.ru/item.asp?id=22377703>

³⁷ Виж също: Чумаков, Денис М., Перспективы Транскаспийского газопровода, 2019, Мировая экономика и международные отношения, том 63, № 8, Август, Российская академия наук, Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е. М. Примакова, https://www.imemo.ru/en/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/08_2019/07-CHUMAKOV.pdf

³⁸ Turkmenistan – Oil and Gas, Country Commercial Guides, 2026, Last published date January 20-th, 2026, International Trade Administration. Official Website of the United States government, <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkmenistan-oil-gas>

³⁹ Дечев, Теодор Данаилов, Азербайджан и Туркменистан на газовата шахматна дъска, Научни трудове на Висшето училище по сигурност и икономика; том VI; стр. 171 – 259, 2020 г., Издателски комплекс ВУСИ,

В монографията на Теодор Дечев има и анализ на рисковете и заплахите за Южния газов коридор, който впоследствие е много разширен, детайлизиран и актуализиран в труда на Иван Гълъбов⁴⁰. Ролята на Азербайджан в осигуряването на енергийна сигурност и диверсификация на енергоносителите в Югоизточна и в Южна Европа е разглеждано и в други трудове, разработени в Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при Академията по национална и информационна сигурност (АНИС). Въпросът е разглеждан и в контекста на инвестиционната активност в Каспийския регион и тежестта на „меката сила“ на Европейския съюз⁴¹ и в контекста на продължаващата експанзия на Азербайджан на европейските

2021, ISSN 2367-8526, <https://blacksea-caspia.eu/index.php/bg/library/azerbaydzhan-i-turkmenistan-na-gazovata-shakhmatna-dska>

⁴⁰ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/index.php/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁴¹ Дечев, Теодор Данаилов, Някои аспекти на инвестиционната активност в Каспийския регион и „меката сила“ на Европейския съюз в навечерието и по време на пандемията COVID-19, Шестнадесета международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: предизвикателството COVID-19“, Университет за национално и световно стопанство – Финансово счетоводен факултет, Висше училище по застраховане и финанси, 12.02.2021 г., ISBN 978-619-7622-04-1, стр.602 - 617.

газови пазари⁴² и на състоянието на арменско – азербайджанския конфликт⁴³.

Трябва да се отбележи, че Теодор Дечев, както и неговият колега от Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС – инж. Иван Гълъбов, разглеждат развитието на енергийната инфраструктура на Азербайджан, сътрудничеството с Казахстан и други средноазиатски страни в областта на преноса на енергоносители и на „зелената енергетика“, експлоатацията и развитието на така наречения „Среден коридор“, като част от продължаващия процес на деколонизация в Южен Кавказ и Средна Азия.

Според Теодор Дечев, Русия е типична колониална държава, като твърденията за обратното са било пропаганда, било заблуда, дължаща се на липсата на „задморски територии“ през по-голямата част от историята на Руската империя, Съветска Русия, СССР и Руската федерация⁴⁴. Той

⁴² Дечев, Теодор Данаилов, Бояна Боянова Димитрова, Експанзията на Азербайджан на европейските газови пазари и отварянето на средноазиатските икономики към света, В: Развитие на българската и европейската икономика – предизвикателства и възможности, том 5, Сборник с научни изследвания от годишната конференция на Стопанския факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, проведена на 27 – 28.05.2021 г., във Велико Търново, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, стр. 66-74, ISSN 2603-4093

⁴³ Дечев, Теодор Данаилов, Актуално състояние на арменско – азербайджанския конфликт – геополитически и геоикономически измерения, Сборник с доклади от Международната научна конференция „Предизвикателства за сигурността и икономиката на държавите от Черноморския, Каспийския и Средиземноморския регион“, проведена на 13.11.2020 г., Том I, Висше училище по сигурност и икономика (ВУСИ), Пловдив, 2021 г., ISBN 978-619-7343-39-7

⁴⁴ Казано съвсем накратко, Теодор Дечев разглежда Руската империя като класическа колониална империя. Важно е да се отбележи, че той разглежда като колониални земи не само териториите в Кавказ, Средна

доста нагледно показва, че въпреки факта, че Русия представлява свързана суша, до редица територии на страната се пътува от столицата Санкт Петербург (респективно Москва) доста по по-продължително, отколкото да речем от Лондон до Капската провинция. Той също така показва забележителното сходство в статута на императорските наместници на територии в Южен Кавказ и в Сибир и испанските вицецаре в Южна Америка⁴⁵.

Впрочем, Дечев доста нагледно показва и колониалните амбиции на Русия като цяло или на отделни руски дейатели, спрямо северния Пасифик, заедно с Аляска и тихоокеанския бряг на Северна Америка; Хавайските острови; Папуа-Нова

Азия, Сибир и Далечния Изток, но и най-западните земи на Империята, като използва за достатъчно обоснована граница, така наречената „линия на заселване“, на запад от която е разрешено на евреите да се заселват и живеят. По този начин, руската част от Полша (полското царство), Литва, Беларус, голяма част от Украйна, Бесарабия представляват колониални територии за Русия и отношението на централната власт към тях е точно такова. Според Дечев, след създаването на СССР и по-специално след края на Втората световна война, само Украйна и Беларус имат статут, който би отговарял на статута на доминиони на Канада, Австралия и Нова Зеландия в Британската империя. Последното се дължи на уникалния им статут на съветски републики, които са страни с глас в Общото събрание на ООН. Останалите съветски републики, в огромна степен запазват положението си на колониални страни. Разпадането на СССР, довежда до мощен процес на деколонизация, но този процес продължава и до днес, поради необходимостта от ограничаване на икономическата доминация на Руската федерация и поради непрекъснатата военно-политическа намеса на Русия в бившите съветски републики.

⁴⁵ Дечев, Теодор, Руската империя като колониална държава и продължаващият процес на деколонизация на някогашните ѝ владения, В: Юбилеен сборник посветен на 65 годишнината на проф. Георги Любенов Манолов, доктор на политическите науки; Издателски комплекс „ВУСИ“, Висше училище по сигурност и икономика, Пловдив, 2023 г., ISBN (Print) 978-619-7343-91-5, ISBN (Online) 978-619-7343-93-9, стр. 531 – 624, <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/ruskata-imperiya-kato-kolonialna-drzhava-i-prodlzhavaschiyat-proces-na-dekolonizaciya-na>

Гвинея и дори Филипините⁴⁶. За да защити тезата си, той се позовава на сериозен свод от изключително руски източници, което прави тезите му още по-защитени⁴⁷. Към същото разбиране се придържа и инж. Иван Гълъбов в цитираната по-горе негова нова монография⁴⁸.

⁴⁶ Пак там.

⁴⁷ Особен интерес тук заслужават произведенията на Алексей Едрихин, изявяващ се под псевдонима Алексей Вандам: Нашето положение; Най-великото от всички изкуства и Писма от Трансваал, публикувани в общо книжно тяло от издателство „Изток-Запад“ през 2022 година: Вандам, Алексей, Геополитика и геостратегия, 2022, Изд.: „Изток-Запад“, поредица „Катехон“, ISBN 078-619-01-0982-2. Голям интерес представляват и дневниците и картите на известния руски пътешественик Миклухо-Маклай, последователен застъпник на колонизирането на Папуа-Нова Гвинея от Руската Империя.

⁴⁸ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/index.php/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na> ; Издаването на цитираната монография е предшествано от няколко годишна търпелива работа, която е документирана с няколко публикации: Гълъбов, Иван, Сигурност на енергийните доставки в Южен Кавказ в технологичен, икономически и политически аспект, В: Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век. Сборник научни доклади от XIX национална научна конференция с международно участие – 01 ноември 2021 г., Секция V – Университетска младежка академия за управление на знания, УНИБИТ, ISSN 2683-0094, стр. 744 – 751, <https://buditeli.unibit.bg/lib/6-unyka-studnti-doktoranti-mladi-ucheni/41-ivan-galabov> ; Гълъбов, Иван, Тридесет години независимост и самостоятелно развитие на Азербайджан – геополитическо позициониране и място на енергийната карта, Годишник на висшето училище по сигурност и икономика; том XVIII; стр. 161 – 172, 2021 г., Издателски комплекс ВУСИ, 2022, ISSN 2367-8798; Гълъбов, Иван, Инженерна инфраструктура на азербайджанската енергийна експанзия – перспективи и проблеми на сигурността, В: „Азербайджан – кръстопът на Европа и

На фона на това разбиране за Русия като колониална държава, не е случайно, че горните автори, особено Дечев, наричат сближаването и синергията между Азербайджан и Казахстан – „локомотив на деколонизацията“⁴⁹. Трябва да се съгласим, че от геополитическа и геоикономическа гледна точка, оста Азербайджан – Казахстан придобива голямо значение. В този контекст възниква въпросът за значението и перспективата на взаимоотношенията между Европейския съюз и Азербайджан, както и за положението и ролята на България в тях. Според Дечев „сътрудничеството с Азербайджан има поне пет стратегически направления, които са от ключово значение:

„I. Доставките на природен газ, най-вече тези по Южния газов коридор, чийто европейски клон е Трансадриатическият газопровод (TAP) и от който се отклонява интерконекторът „Гърция-България“ (IGB). ... ;

II. Азербайджан като производител и доставчик на „зелен“ водород. Ключово е оползотворяването на потенциала на вятърната енергия от Каспийско море за производство на водород с помощта на електролиза без вредни емисии. Пак от много важно значение е въпросът за използваемостта на съществуващата инфраструктура за пренос на природен газ, за доставки и на водород;

Азия“, Научна конференция, посветена на 10-годишнината на Центъра за азербайджански език и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, С., 6-7 октомври 2023 г., (под печат).

⁴⁹ Дечев, Теодор, Пет ключови причини за стратегическото партньорство между ЕС и Азербайджан днес, В: „Азербайджан – кръстопът на Европа и Азия“, Научна конференция, посветена на 10-годишнината на Центъра за азербайджански език и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, С., 6-7 октомври 2023 г., (под печат)

III. Абсолютно в същия контекст е и въпросът за Азербайджан като производител и доставчик на „зелена“ електроенергия. Ключово значение тук има готовността на водещите технологични компании да сътрудничат с Азербайджан за производството на електроенергия от вятъра в района на Каспийско море, както и от слънчева енергия в освободените райони на Карабах ... Вече е факт договарянето между Азербайджан, Грузия, Румъния и Унгария за пренос на зелена електроенергия по кабел с високо напрежение по дъното на Черно море.

IV. Ако се върнем към въпроса за доставките на въглеродороди, ролята на Азербайджан нараства не само като страна, която добива нефт и го доставя на редица демократични държави. (Страната е най-големият доставчик на нефт за Израел и това е причината за постоянни гневни филипки от страна на режима в Техеран). В сегашната ситуация рязко нараства ролята на Азербайджан и като преносител на казахстанския нефт със собствената си инфраструктура. Преносът на казахстански нефт по нефтопровода до Новоросийск през руската територия е повече от проблематично и Казахстан вече разчита в огромна степен на нефтопроводите по които се транспортира азербайджанският нефт – тръбопроводите „Баку - Джейхан“ (до брега на Средиземно море) и „Баку - Супса“ (до грузинския участък от брега на Черно море).

V. На последно, но не по значение място в този списък е ролята, която Азербайджан играе при обслужването на „средния“ или „междинен“ коридор в преноса на стоки и товари по маршрута „Изток – Запад“. Азербайджан вече е транспортен хъб – на негова територия се пресичат коридорите „Изток-Запад“ и „Север-Юг“. Ескалацията на войната

в Украйна направи „средния“ коридор не второстепенен, допълнителен и „поддържащ“, а основен маршрут“⁵⁰.

Изложеното по-горе ни дава основание да изследваме пресичането на процеса на азербайджанската енергийна експанзия в Югоизточна и Южна Европа с процеса на противопоставяне срещу него, изразяващ се и в „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“.

⁵⁰ Пак там.

Оспоримият научен текст като инструмент за дезинформация

Вече стана дума, че обичайната практика е да се провеждат „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“ срещу определен обект на стратегическата инфраструктура когато то е все още в проектен стадий, като целта на предприетите действия е било проваляне на изграждането на съоръжението, било забавяне на изграждането му за определен период, било постигането на някаква промяна в проекта, която да е удобна за тези сили, които провеждат „хибридните атаки“ и/или „хибридните кампании“. Даден научен текст може да обслужва всяка от тези цели.

Научните текстове могат да бъдат използвани за нуждите на дадена „хибридна атака“, както със знанието и съгласието на автора, така и без това да е така. В случаите, когато се използват отделени цитати, без значение дали е отчетен контекстът или думите са извадени от него, те могат да бъдат използвани изобщо без да се иска съгласието на автора. Отделен въпрос е, че както ще стане дума по-долу, съществува устойчива практика, да се поместват интервюта с известни учени, като се слагат тенденциозни редакционни заглавия и/или се поместват „разгърнати резюмета“, предшествващи текста на интервюто, в които се акцентира на това, което редакторът иска да внуши.

По-голям интерес представлява включването на цялостни научни текстове в „хибридни кампании“. В този случай, написаното е изцяло отговорност на автора. Както ще стане дума по-долу, ако използваме терминологията на контраразузнавателните ведомства, в такива случаи авторът на

текста може да играе ролята на „полезен идиот“, „неосъзнат агент“ или „агент за влияние“.

В произхода и същността на тези понятия също ще влезем по-долу. Тук само ще отбележим, че дори и фигурата на „агента за влияние“ – човек който съзнателно пропагандира позиция, която е в угода и в интерес на външна враждебна сила, реално не попада под формалните удари на наказателните законодателства в демократичните държави.

Практически невъзможно е в демократична и правова държава, човек да бъде подведен под отговорност заради собственото му мнение на учен, дори и когато това мнение, работи срещу интересите на страната. Понятието „национален интерес“ е достатъчно абстрактно и достатъчно спорно, за да може мнение, което противоречи на тази абстракция, да бъде инкриминирано, след като е публично изразено. Що се отнася до така наречените „полезни идиоти“, с които ще се занимаем много подробно по-нататък, до сега няма случай, човек да е подведен под съдебна отговорност заради прогресиращата си глупост.

Последният въпрос е сериозен проблем, защото агентите за влияние на „Конгломерата Автокрация“⁵¹, както го нарича Ан Апълбаум са изключително дейни. Демократичните и правови държави за добро или за лошо (все пак – и

⁵¹ Ан Апълбаум пише: „Днес автократиите се управляват не от някакъв лош човек, а от сложни мрежи, които разчитат на клептокрайични финансови структури, съвкупност от служби за сигурност – военни, паравоенни, полицейски, - и експерти, които осигуряват технология за наблюдение, пропаганда и дезинформация. Членовете на тези мрежи са свързани не само един с друг в рамките на конкретната автокрация, но и с подобни мрежи в други автократични страни, а понякога и в демократиите“. Виж: Апълбаум, АН, Конгломератът Автокрация. Диктаторите, които искат да управляват света, 2025 г., Изд. „Изток-Запад“, ISBN 978-619-01-1579-3, стр. 7

за добро) са уязвими от дейността на „полезните идиоти“, „неосъзнатите агенти“ и „агентите за влияние“. Това прави значим въпроса за използването на научните текстове като дезинформация в рамките на провеждани „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“.

Несъмнено, най-голям интерес представляват случаите, когато учени съдействат с текстовете си на създаването на нагласи и разбирания, срещу които те твърдят, че се борят. Тук ще използваме за илюстрация и по-нататъшен анализ конкретни текстове на конкретни автори, не с целта да ги злепоставяме (когато са ги писали и са им дали гласност, авторите със сигурност са искали написаното от тях да стигне до колкото се може повече хора), а да изясним техниката на използване на научните текстове за дезинформационни цели.

Типичен пример са някои публикации на Марко Сиди (Marco Siddi), в които той под формата на научен дискуссионен текст поставя под въпрос подкрепата на Европейската комисия за Южния газов коридор (SGC).

През 2017 година, Марко Сиди публикува онлайн статия с недвусмисленото заглавие: „Несполучливият геополитически подход на ЕС към външната енергийна политика: Случаят с Южния газов коридор“. (Статията излиза на хартия две години по-късно и това създава известно объркване около активността на автора по отношение на Южния газов коридор, в частност на Трансадриатическия коридор (TAP)⁵². В тази статия авторът твърди, че Европейският

⁵² Siddi, Marco, The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood, https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched

съюз (ЕС) е започнал да следва геополитически подход към външната си енергийна политика в Каспийския регион. Геополитическият подход се изразявал в това, че с проекти като Южния газов коридор се цели внос на природен газ по маршрути, заобикалящи Русия⁵³.

Марко Сиди изрично подчертава и поставя особен акцент на твърдението си, че геополитическият подход се различава от традиционния подход на ЕС към енергийната политика. Традиционният подход според автора се фокусира върху либерализацията на пазара, конкуренцията и климатичните цели. Прилагането на геополитическия подход очевидно е важна политическа промяна. Сиди отделя значително място, за да докаже на база на анализ на ключови политически документи и въз основа на изявления на висши служители на ЕС, отговарящи за външната енергийна политика, че Южният газов коридор (SGC) е пример за геополитически подход към енергетиката⁵⁴. Във втората част на статията, се обръща особено внимание на това как

[Geopolitical Approach to External Energy Policy The Case of the Southern Gas Corridor](#)

⁵³ Пак там.

⁵⁴ В съвсем новата си монография, посветена на рисковете за сигурността, физическите заплахи и хибридните атаки срещу Южния газов коридор, инж. Иван Гълъбов от Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион при АНИС, също обръща внимание на съсредоточаването на Марко Сиди върху въпроса за геополитическия подход във външната енергийна политика на ЕС. Виж: Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двуезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blackseacaspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

„геополитическата логика“, която „се просмуква“ в SGC, е подценила важни икономически, технически и свързани със сигурността предизвикателства, „възпрепятстващи проекта“⁵⁵.

Според Марко Сиди, въпросните предизвикателства се утежняват от реакцията на Русия, която има за цел да засили конкуренцията за газа от Южния газов коридор (SGC) чрез нови експортни тръбопроводи. (Тук той визира проекта за „Турски поток“). Накрая, в статията се твърди, че поради многобройните предизвикателства, пред които е изправен геополитическият подход, ЕС е по-вероятно да постигне енергийна сигурност чрез традиционния си пазарно-либерален подход⁵⁶. Като голям, интегриран и добре регулиран пазар, ЕС може да придобие достатъчни и достъпни енергийни ресурси, като насърчава конкуренцията между външните доставчици и като разчита на съществуващата, недостатъчно използвана инфраструктура за внос⁵⁷.

Тезите на Марко Сиди са абсолютно оспорими още в годината на написването на статията – 2017-та, тоест вече три години след започването на войната в Украйна. Като специалист по руските дела, какъвто Сиди безспорно е, той би трябвало да е напълно наясно с концепцията за използване на износа на природен газ от Русия като „геополитическо оръжие“, още повече, че войната в Украйна беше

⁵⁵ Siddi, Marco, The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood,

https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched_Geopolitical_Approach_to_External_Energy_Policy_The_Case_of_the_Southern_Gas_Corridor

⁵⁶ Пак там.

⁵⁷ Пак там.

предшествана от няколко газови кризи между Москва и Киев, които показваха както готовността на руската страна да използва природния газ за своите геополитически цели, така и безскрупулността на Путин в такива случаи.

Точно взетия от Русия курс на открита агресия към нейни съседи – нападението срещу Грузия през август 2008 година (войната 8.8.8); свършено незаконната от гледна точка на международното право анексия на Крим; и разпалването на войната в Донбас, която никога не би могла да започне без намесата на руските специални служби и въоръжени сили, става причина в Брюксел да заложат и на проекти, които диверсифицират вноса на енергоносители и правят страните от Европейския съюз по-малко зависими от определено ненадежден съсед като Русия.

Тук не можем да не се съгласим с тезата на инж. Иван Гълъбов, че:

„От днешна гледна точка, бихме могли само да се усмихнем тъжно на такива самоуверени, наукообразни изявления. Ако Европейската комисия беше слушала анализатори като Сиди, България и Гърция просто щяха да преживеят енергиен колапс през 2022 година, когато Русия едностранно спря доставките на газ за Полша и за България, откъдето пък Гърция също щеше да бъде обречена на гладна „енергийна диета“⁵⁸.

⁵⁸ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplahi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

Тук бихме могли да добавим само още едно наблюдение. Германия, която с наслада консумираше евтиния за нея руски природен газ⁵⁹, беше изправена пред огромен проблем след ескалацията на войната в Украйна през 2022 година. За разлика от България и Гърция, които бяха спасени от енергийна (газова) криза от доставките на азербайджански природен газ, Германия трябваше да разчита на вноса на втечен природен газ (LNG)⁶⁰.

Оказа се обаче, че страната не разполага с нито един подходящ терминал за разтоварване и регазификация на втечен природен газ на своя територия. В Москва вече с пълно основание предвкусваха зрелището на катастрофиращата германска икономика, предизвикано от дефицита на природен газ. Катастрофата не се състоя, защото съвсем по немски, чрез иновации и интензивна работа, германските власти и индустрия, изградиха за кратък срок такъв терминал.

Първият германски LNG терминал, който започна работа през декември 2022 година, заработи във Вилхелмсхафен, чрез плаващата система за съхранение и регазификация „Höegh Esperanza“. След това, до 2025 година, Германия инсталира още няколко плаващи терминала за внос на втечен газ, за да направи най-голямата европейска икономика „независима от руския газ“⁶¹.

⁵⁹ България никога не е получавала природен газ на подобни ниски цени, както Германия, което в най-добрия случай можем да отдадем на огромната германска консумация.

⁶⁰ Тук за момент се абстрахираме от ценовия шок от преминаването от природен газ, идващ по газопровод към LNG и се съсредоточаваме върху самата физическа наличност на доставките на природен газ.

⁶¹ Илиев, Аспарух и Деляна Петкова, Германия повишава енергийната сигурност с нов терминал за втечен природен газ. Съоръжението във Вилхелмсхафен ще заработи на 29 август 2025, 28 август 2025 г., 21:53,

През месец август 2025 година, германското пристанище Вилхелмсхафен откри втория си терминал за втечен природен газ (LNG) за преработка на вносно синьо гориво. Операторът на съоръжението е „Deutsche Energy Terminal“ (DET)⁶².

Излишно е да се казва, че споменатият по-горе строителен подвиг е изисквал огромна мобилизация и значително повече средства, отколкото биха били необходими при строителство в нормални условия. В Германия бяха пределно откровени и окачествиха станалото като извънредна ситуация, причинена от нехайството по отношение на енергийната сигурност на страната и напълно недиверсифицираните доставки на природен газ. Ако България и Гърция нямаха азербайджанските доставки, Гърция щеше да се наложи да премине изцяло на много скъп втечен природен газ, а България просто щеше да катастрофира, какъвто безспорно беше и замисълът на руското държавно ръководство.

Впрочем, тук е мястото да отбележим, че сключването на коментираната на висок глас сделка с турската държавна газова компания „Botaş“ стана точно в обстановката на паника, предизвикана от невъзможността танкерите, които трябваше да доставят на страната ни втечен природен газ, да акостират на някой от терминалите за LNG в съседна Гърция. Тогава Турция оказа на България съдействие, като осигури слотове за разтоварване на танкерите с природен

Инвестор.БГ, <https://www.investor.bg/a/518-energetika/418507-germaniya-povishava-energiynata-sigurnost-s-nov-terminal-za-vtechnen-priroden-gaz>

⁶² Пак там.

газ за България, но покрай всеобщата радост, че проблемът е решен, беше сключена въпросната крамолна сделка⁶³.

Така или иначе, подаването на азербайджански природен газ по интерконектора „Гърция-България“ (IGB) започна на 1-ви октомври 2022 година, точно в деня на откриването на отоплителния сезон. Тук бихме могли само да благодарим, че по една или друга причина, така нареченото „централно парно отопление“ се използва от не повече от 18% от населението на страната, при най-оптимистична оценка. Това прави страната ни по-малко зависима от вноса на въглеводороди⁶⁴. Иначе ако използваме реплики от футболния фолклор, бихме могли да заключим, че на 1-ви октомври 2022 година, „Господ беше българин“.

Иначе, днес същият интерконектор вече осигурява повече от половината от използвания у нас в България природен газ. От началото на търговската експлоатация на 1 октомври 2022 година до края на октомври 2025 година, по газопровода IGB (Междусистемна газова връзка „Гърция-България“) са пренесени общо 39 854 049 мегаватчаса (MWh или около 3,8 млрд. куб. м) в посока Гърция - България и 1 919 228 мегаватчаса (около 0,2 млрд куб. м) виртуално към Гърция, съобщиха от компанията. За периода януари - октомври 2025 година, количествата достигат 8 486 142 MWh от Гърция към България и 153 062 MWh в реверсивен поток. Интерконекторът се утвърди като първия

⁶³ Като автор на тези редове, държа да заявя, че нямам достъп до текста на прословутия договор с „Botaş“ и нито мога, нито имам право да коментирам съдържанието му и доколко договърът е приемлив за България. Отбелязвам само реалната обстановка, в която беше сключен договърът.

⁶⁴ В България, природният газ се внася до голяма степен като суровина за химическата промишленост.

маршрут за диверсифицирани доставки на природен газ към България, осигурявайки над 50 на сто от вътрешното потребление на страната⁶⁵.

Можем да сме сигурни, че през 2017 година, Марко Сиди е имал идея, какви могат да бъдат последствията от стигащата до абстиненция пристрастеност към руския природен газ и се опитва да „позамаже“ иначе откритото си предпочитание към „Газпром“ и вносителите на втечен природен газ (LNG). В края на статията си, той пише:

„Освен това, прилагането на климатичната програма на ЕС прави дългосрочните проекти за внос на изкопаеми горива, като например „Турски поток“, до голяма степен излишни“⁶⁶.

Тук си струва отново да цитираме книгата на инж. Иван Гълъбов, който квалифицира написаното от Марко Сиди по следния начин: „В края на статията си, Марко Сиди издига един екстремистки „зелен“ лозунг, в който той едва ли вярва, но го използва като смокиново листо, което да прикрие очевидната тенденциозност и геополитическа ангажираност с Москва на предишните му писания“⁶⁷.

⁶⁵ Цветанова, Камелия, Интерконекторът „Гърция-България“ вече осигурява повече от половината от потреблението на природен газ у нас, 28 ноември 2025 г., 12:45, БТА, <https://www.bta.bg/bg/news/economy/1017626-interkonektorat-gartsiya-balgariya-veche-osigurjava-poveche-ot-polovinata-ot-pot>

⁶⁶ Siddi, Marco, The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood, https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched_Geopolitical_Approach_to_External_Energy_Policy_The_Case_of_the_Southern_Gas_Corridor

⁶⁷ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на

Можем обаче да добавим още нещо важно. Проектите на „Газпром“ бяха замислени и бяха използвани най-безскрупулно, като средство за засилване на руското геополитическо влияние и като откровено „геополитическо оръжие“. Това оръжие беше използвано срещу страните от ЕС през 2022 година, като първите две срещу които беше „даден изстрел“ бяха Полша и България. Като знаем историческите напластявания на враждата между Полша и Русия, бихме могли да си зададем въпроса какво ли сме направили, за да се озове София редом с Варшава в подобна ситуация. Руските газопроводи към Европа бяха натоварени с геополитически рискове и всички свързани с тях опасения се оправдаха.

Ако си спомним старата театрална максима, че „ако в първо действие на стената на сцената има пушка, то в трето действие тя трябва да гръмне“, можем с чиста съвест да кажем, че в драмата на украинската война, пушката на „Газпром“ изгърмя, при това много силно. В този смисъл, твърдението, че руските газопроводи (а заедно с тях и азербайджанските, разбира се) няма да бъдат необходими, в случай на „прилагането на климатичната програма на ЕС“, наистина е „смокинов лист“.

В интерес на истината, Сиди далеч не е единственият автор, учен или политик, който застъпва и защитава подобни възгледи. Те се споделят дори и в европейските финансови институции, като цената на практическото

Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

прилагане на подобни възгледи, расте не с месеци, а с дни. Въпреки това, не е трудно да се разбере, че внушенията на този автор не са послания на фанатичен „зелен“ активист, а хибридни атаки на работещ волно или неволно в интерес на Русия автор⁶⁸. С въпроса, как може да бъде квалифицирано качеството, в което се извършва дейността на Сиди срещу азербайджанската енергийна експанзия – дали той е „агент за влияние“, „неосъзнат агент“ или „полезен идиот“⁶⁹ ще се занимаем малко по-нататък. Тук е по-важно да продължим с анализа на неговите действия.

Така например, през месец август 2018 година, Марко Сиди заявява, че проектът на SGC „повдига няколко важни

⁶⁸ Според собствения му профил в ACADEMIA.edu, Марко Сиди е редовен преподавател (faculty member) в Университета в Каляри (Università degli Studi di Cagliari); старши изследовател във Финландския институт за международни отношения, специализиран в отношенията между ЕС и Русия. Той има докторска степен по политология от университетите в Единбург и Кьолн (2014); магистърска степен с отличие по международни изследвания от Виенския университет - Виенското училище по международни изследвания (2010); бакалавърска степен по съвременна история и немски език от Оксфордския университет (2008, First Class). Марко Сиди е международен бакалавър в United World College of the Adriatic – Дуино, Италия (2004). Осъществил е изследователски престои в Института за европейска политика (Берлин), Института за световна икономика на Унгарската академия на науките (Будапеща) и Трансевропейската асоциация за политически изследвания (Брюксел). Бил е гост-студент в Дипломатическата академия в Москва, в университетите в Трир и Бремен. Бил е също така, стажант в Звено за борба с тероризма на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (2010) и във виенската консултантска компания за обществени въпроси „Human Dynamics“ (2010).

⁶⁹ Понятията „агент за влияние“, „неосъзнат агент“ и „полезен идиот“ са термини, които (особено първите два) се използват широко от разузнавателните и контраразузнавателни общности. По-долу ще бъдат дадени дефиниции от официални справочници за американски контраразузнавачи и от други специализирани източници.

икономически, свързани със сигурността, етичните и екологичните проблеми“. Той твърди, че тези въпроси не са били правилно обсъдени на европейско ниво и че по-евтини и по-малко проблематични източници на енергия е можело да бъдат обсъдени като варианти за диверсификация на пазарите в Югоизточна Европа⁷⁰. В началото на текста си, Сиди акцентира на разногласията в италианското правителство по въпроса за Трансадриатическия коридор (ТАР).

„През последните седмици в Италия се проведе разгорен дебат относно изграждането на Трансадриатическия газопровод (ТАР). Европейската комисия и Италианската конфедерация на индустриалците считат ТАР за стратегически проект, защото според тях той ще допринесе за диверсификация на вноса на газ в Европа. Настоящото италианско правителство обаче е разделено по въпроса, тъй като членовете на „Движението пет звезди“, по-голямата коалиционна партия (другата коалиционна партия е крайнодясната „Лига“), не смятат проектът за необходим“⁷¹.

Никога не трябва да се забравя, че италианският случай е много специфичен, предвид на историческите, политическите, предприемаческите и личните връзки на политическия и бизнес елитът на страната с Русия. В крайна сметка, италианската комунистическа партия си остана най-големият посредник на Съветския съюз с европейските държави по време на Студената война, а и след падането на Берлинската стена. До 2022 година, Италия последователно играе приобщаваща роля за Русия на европейската сцена по отношение на сигурността. Рим е основен поддръжник на

⁷⁰ Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU's support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EU-ROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

⁷¹ Пак там.

създаването на Съвета „НАТО-Русия“, последователно се застъпва за включването на Русия в програмата „Източно партньорство“ на Европейския съюз и активно лобираше срещу подновяването на санкциите срещу Русия, когато фокусът на руското военно ангажиране, временно се премести от Украйна в Сирия⁷².

В икономическо отношение, Италия традиционно поддържа тесни връзки с Русия, особено в индустрията и в енергетиката. В такова сътрудничество участва италианската петролна и газова група ENI, прочутата сондажна компания „Saipem“ и най-голямата италианска банка „Intesa Sanpaolo“. До към 2017 година, двете страни са близки търговски партньори, като Италия продължава да бъде основен потребител на руски стоки, а през 2016-2017 година (тоест след анексията на Крим и началото на войната в Донбас) увеличава износа си Русия с повече от 20 процента⁷³.

За изборите през 2018 година в Италия, Москва вече беше успяла да изкове здрави връзки с евроскептичните партии в страната – на първо място с Движението „Пет звезди“ (Movimento⁷⁴ 5 Stelle – MS5) и така наречената „Лига“ (Lega), преди известна като „Северната Лига“ (Lega Nord). И двете партии съсредоточават вниманието си върху националния суверенитет, върху настроенятия срещу

⁷² Speranza, Lauren, #ElectionWatch: How Russia-Italy Relations are Impacting the Italian Elections, March 3, 2018, New Atlanticist, The Atlantic Council,

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/electionwatch-how-russia-italy-relations-are-impacting-the-italian-elections/>

⁷³ Пак там.

⁷⁴ Изписването на думата за „движение“ – „movimento“ по този начин е следствие на това, че буквата „V“ е един от символите на Движението „Пет звезди“. Това идва от филма „В като Вендета“, много популярен сред основателите и привържениците на MS5.

Европейския съюз и върху открита враждебност срещу имиграцията. Всичко това се съчетава със силна про-руска международна ориентация. По това време двете партии стоят на позиция категорично против санкциите срещу Русия, обвинявайки ЕС за италианските икономически проблеми⁷⁵.

По това време, начело в дясно-центристкото пространство в Италия е Силвио Берлускони, известен като много добър приятел на Владимир Путин. Берлускони се противопоставяше на санкциите срещу Русия. Пак по това време, той подарява на Путин покривка за легло, на която е отпечатан образ в цял ръст как двамата приятели се ръкуват⁷⁶. Година по-рано, покойният вече Берлускони е заснет на запис как казва на проститутка да го изчака на „голямото легло“, което той нарича „Путиновото“⁷⁷.

В предишните си мандати като министър-председател, Силвио Берлускони се стреми да се позиционира като мост между Съединените щати и Русия. Въпреки това, американски дипломати тайно го подозират, че „се е облагодетелствал лично и щедро“ от енергийните договори с Владимир

⁷⁵ Horowitz, Jason, Will Russia Meddle in Italy's Election? It May Not Have To, March 1-st, 2018, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/03/01/world/europe/italy-election-russia.html>

⁷⁶ Beswick, Emma, Berlusconi gives Putin a duvet cover for his 65th birthday, October 9-th, 2017, 08:08 GMT+2, EuroNews, <https://www.euronews.com/2017/10/09/berlusconi-gives-putin-a-duvet-cover-for-his-65th-birthday>

⁷⁷ Horowitz, Jason, Will Russia Meddle in Italy's Election? It May Not Have To, March 1-st, 2018, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/03/01/world/europe/italy-election-russia.html>

Путин, според грами, публикувани през 2010 година от WikiLeaks⁷⁸. Берлускони, естествено отрича това.

Не е по-различно положението при тогавашния лидер на „Северната Лига“ и коалиционен партньор на Берлускони – Матео Салвини. Произхождащ от партия, която в подалечното минало се е застъпвала за отделянето на Северна Италия от Италианската република и за създаване на независима държава „Падания“⁷⁹, а в навечерието на изборите през 2018 година – особено гласовит анти-емигрантски политик, направо отива в Москва, където подписва споразумение за сътрудничество с партията на Владимир Путин – „Единная Россия“⁸⁰.

На политически митинг в навечерието на изборите от 2018 година, Матео Салвини използва случая за се подиграе на онези, които твърдят, че е финансиран от Владимир Путин, като заявява:

„Възхищавам се на Путин като държавник, като управник, който защитава интересите на своя народ и на

⁷⁸ Evans, Rob, Luke Harding and John Hooper, WikiLeaks cables: Berlusconi „profited from secret deals“ with Putin. Russian PM allegedly promised Italian leader a cut of energy contracts, leaked US dispatches say, December 2-nd, 2010, 13:23 CET, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/02/wikileaks-cables-berlusconi-putin>

⁷⁹ Появата на „Северната лига“, днес само „Лига“, е типичен пример на прерастването на регионалния шовинизъм във войнстващ икономически егоизъм. Ако се беше създавала държавата „Падания“, тя най-вероятно щеше да е страната с най-голям брутен вътрешен продукт на глава от населението.

⁸⁰ Horowitz, Jason, Will Russia Meddle in Italy's Election? It May Not Have To, March 1-st, 2018, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/03/01/world/europe/italy-election-russia.html>

предприятията в страната си, който защитава своите ценности и граници, и го ценя безплатно, а не за пари“⁸¹.

Макар и да не се причислява към десноцентристкия спектър (но един ден ще създаде коалиционно правителство с „Лигата“), антисистемното Движение „Пет звезди“, по това време водещата партия в италианската политика, е истинско ехо на антагонизма на Русия спрямо НАТО. От „Пет звезди“ обвиняват Европейския съюз за руската интервенция в Украйна и изразяват скептицизъм относно еврозоната⁸².

Според хора напуснали Движението „Пет звезди“, ръководството на партията е осъзнало колко популярен е станал Владимир Путин и като онлайн популистка партия, тя се отказала от предишната си опозиция срещу него от 2014 година⁸³. Тук трябва да се отбележи, че „опозицията“ на Движението „Пет звезди“ е твърде двусмислена, дори и по отношение на случая с убийството на журналистката Анна Политковская през 2006 година. Когато руската журналистка Анна Политковская беше убита през 2006 година, Бепе Грило написва, че „Русия е демокрация, основана на износа на газ и петрол. Ако не изнасяха това, щяха да се върнат към добрата стара диктатура от по-ранни времена“⁸⁴.

Това е три години, преди създаването на Движението „Пет звезди“ през 2009 година. Може би фразата, която масово се цитира и в Италия и извън нея, може да се окаже

⁸¹ Пак там.

⁸² Пак там.

⁸³ Пак там.

⁸⁴ Kirchgaessner, Stephanie, Italy's Five Star Movement part of growing club of Putin Sympathisers in west, January 5-th, 2017, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/05/five-star-movement-beppe-grillo-putin-supporters-west>

(частично) извадена от контекста на целия пост на Бепе Грило, но тук с максимални усилия на въображението можем да открием някаква скрита ирония по отношение на Москва. За осъждане на станалото, едва ли може да стане дума. С течение на времето, позициите на M5S обаче се променят още повече и партията започна да изразява открити симпатии към Русия.

През тези години, в Движението „Пет звезди“ (M5S) възприемат Русия като пример за силна опозиция срещу Съединените щати и ЕС, които и двете се възприемат в движението като вредни за националните интереси на Италия. Отразявайки дългогодишния лозунг на M5S, че е „отвъд лявото и дясното“, M5S прави опит да се позиционира „отвъд Русия и Съединените щати“ след руското анексиране на Крим през 2014 година⁸⁵. През септември 2014 година, Грило написва в публикация в блога си, че „M5S не е про-руско или проамериканско; то е проиталианско“⁸⁶.

В действителност, с институционализирането на Движението „Пет звезди“ в управлението и след като Русия започва да създава връзки с успешни европейски популистски партии, позициите на Грило, както и мнозина от депутатите от M5S, стават все по-пропутински. Например, M5S осъди европейските санкции, наложени на Москва след анексирането на Крим. В интервю през 2017 година Грило заявява,

⁸⁵ Biancalana, Cecilia, Italy's multiple populisms facing the Russo-Ukrainian war, In: Ivaldi, Gilles and Emilia Zankina, (Eds.), The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe, March 2023, European Center for Populism Studies (ECPS), Brussels, <https://www.populismstudies.org/italys-multiple-populisms-facing-the-russo-ukrainian-war/>

⁸⁶ Il M5S non è filo-russo né filo-americano, è filo-italiano, 4 settembre 2014 alle ore 10:20, Il Blog delle stelle, https://www.ilblogdellestelle.it/2014/09/il_m5s_non_e_filo-russo_ne_filo-americano_e_filo-italiano.html

че „Путин е този, който казва най-разумните неща за външната политика. Ембаргото срещу Русия ни струва 7 милиарда евро годишно. Ние сме за отмяната на санкциите срещу Москва“⁸⁷.

Впрочем, още през октомври 2014 година, вицепрезидентът на SOCAR – Елшад Насиров, заявява пред италианския вестник „L'Espresso“, че скромното разширяване на годишния износ на природен газ на Азербайджан за Европа с 10 милиарда кубически метра „дразни някои трети доставчици, въпреки огромния пазарен дял на последните“⁸⁸. Намекът на Насиров е повече от прозрачен и камъните, които той хвърля, без друго падат в градината на Руската федерация.

Нещо повече, оставяйки на страна традиционната азербайджанска дипломатичност, Елшад Насиров посочва открито, че Бепе Грило, лидерът на антисистемната тогава италианска партия Движение „Пет звезди“ е бил интервюиран от руски вестник и е декларира, че ще направи всичко възможно, за да намали пазарното присъствие на SOCAR в Италия⁸⁹. Преди тези си изявления, Бепе Грило вече е

⁸⁷ Picardi, Andrea, Tutte le fregole filo-Putin del Movimento 5 Stelle, March 9-th, 2017, <https://formiche.net/2017/03/m5s-putin-russia-grillo/#content> ; Вътрешноикономическите ефекти от санкциите, вероятно са били движещата сила на реториката на Бепе Грило, която очевидно е фокусирана върху „националния интерес“. След изборите през 2018 г. Движение „Пет звезди“ (M5S) сформира правителство с „Лигата“ (Lega), което възприема подобен подход към „италианския национален интерес“, особено по отношение на търговията и икономиката.

⁸⁸ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

⁸⁹ Пак там.

призовал да се проведе референдум за Трансадриатическия коридор (ТАР)⁹⁰.

Въпреки заканите на Бепе Грило, международния договор за осъществяването на проекта за Трансадриатическия коридор (ТАР) е ратифициран през месец декември 2013 година. По време на гласуването, „Северната лига“, „Италианските братя“, „Лява екологична свобода“ и Движение „Пет звезди“ се противопоставят яростно на ратифицирането на договора и гласуват „против“⁹¹.

По същия начин, Южният газов коридор (SGC), от който Трансадриатическия газопровод (ТАР) е ключова част, има за цел да доставя не-руски газ по не-руски транзитен маршрут, което прави този стратегически проект мишена на опити от опонентите му да бъде провален. Като се има предвид нарастващата газова зависимост на Италия от Русия към 2016-2017 година и намаляващият внос на алжирски и либийски газ няколко години по ред до тогава, ТАР предлага в този момент нови възможности за Италия по отношение на сигурността на доставките, диверсификацията на източниците и засилване на конкуренцията при доставките на природен газ. Природният газ от Каспийския

⁹⁰ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplahi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁹¹ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

шелф, доставян по ТАР, трябва да направи Италия по-малко зависима от въглищата и да улесни способността ѝ да намалява емисиите на парникови газове⁹².

Въпреки видимо нарастващата агресивност на Русия, която воюва и в Украйна и в Сирия, от Движението „Пет звезди“ (MS5), призовават за съкращения на военния бюджет на Италия и остават на позиции против НАТО. Това силно облагодетелства позицията на Русия и съответно е подчертавано и силно аплодирано в руските медийни платформи⁹³. Движението „Пет звезди“ е много близо до Русия в своите геополитически възгледи, независимо от някои опити да смекчи патоса си, най-вече поради очакването лидерът на MS5 да стане министър-председател на Италия. В статия от месец април 2017 година, Arnese Di Michele и Andrea Picardi размишляват кой определя външната политика на Движението „Пет звезди“ (MS5):

„Каква е външната политика на Движението „Пет звезди“ на Бепе Грило? Тази на Луиджи Ди Майо? Или на Алесандро Ди Батиста? Това се чудят политици, наблюдатели и дипломати от дни.

Единият – вицепрезидентът на Камарата на депутатите и кандидат за министър-председател на следващите общи избори, Ди Майо – се готви да отлети за Щатите за серия от институционални назначения, които биха могли да доведат до среща с Доналд Тръмп.

⁹² Пак там.

⁹³ Speranza, Lauren, #ElectionWatch: How Russia-Italy Relations are Impacting the Italian Elections, March 3, 2018, New Atlanticist, The Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/electionwatch-how-russia-italy-relations-are-impacting-the-italian-elections/>

Другият – активистът, човекът от улицата, Ди Батиста – никога не пропуска възможност да заяви студената си враждебност към Съединените щати и отвращението си към НАТО.

И така, каква е официалната позиция на Движението „Пет звезди“ по въпросите на външната политика, и по-специално по отношение на САЩ, Русия и НАТО? Това е ключов въпрос, особено след като, както коментира Simona Sotgiu във Formiche.net, базата на Движение „Пет звезди“ в момента гласува за приоритетите на Rousseau за бъдещето на външната политика на Движение „Пет звезди“ (включително за преодоляването/реформирането на НАТО), въпреки че десетте ключови точки вече са публично оповестени **и пропутинският плам на водещи фигури в движението**⁹⁴, основано от Бепе Грило и Джанроберто Казаледжо, **е добре известен**⁹⁵.

Действително, от една страна, стоят усилията готвещият се за премиер на Италия Ди Майо да установи ако е възможно и лични контакти с намиращият се по това време в първия си мандат Доналд от друга, гръмотевичните тонове на Ди Батиста. Ето какво казва Алессандро Ди Батиста, наричан „Дибба“ на среща по външна политика, проведена в Рим на 1 април:

„Ако влезем в правителството, а тази възможност съществува, чрез собствените си заслуги и недостатъците на другите, няма да скъсаме със САЩ, но няма да гледаме

⁹⁴ В оригиналния текст в сайта Formiche.net тази фраза не е повдигната. Правим го тук, поради особената значимост на тези думи. (Бел. Авт.)

⁹⁵ Di Michele Arnese e Andrea Picardi, Chi ispira la politica estera del Movimento 5 Stelle, Luigi Di Maio o Alessandro Di Battista? 05.04.2017, Formiche, <https://formiche.net/2017/04/politica-estera-m5s-dimaio-dibattista/>

само отвъд Атлантика. Движението „Пет звезди“ в управлението не би се кланяло изключително на северноамериканската линия: [искаме] да не бъдем поданици на НАТО, [искаме] да не бъдем подчинени на интересите на САЩ“⁹⁶.

Журналистите не пропускат да подчертаят, че от думите на Ди Батиста се вижда, че от друга страна, се очертава много по-тясна връзка с Русия, за която движението никога не пропуска възможност да каже „сладки думи“⁹⁷.

В същия дух се изразява и Manlio Di Stefano (Манлио Ди Стефано), човекът, когото навечерието на изборите през 2018 година всички виждат като министър на външните работи⁹⁸ в случай на съставяне на правителство на Движението „Пет звезди“ (MS5).

Ди Стефано се смята за един от членовете на „Движението на петте звезди“, който може да се похвали със солидни отношения с Русия на Путин, което се потвърждава от присъствието му през месец юни 2016 година на конгреса на „Единная Россия“ - партията на Владимир Путин. Манлио Ди Стефано е авторът на документа с десетте приоритета на външната политика на движението MS5. В този документ, наред с другите неща се призовава, за „незабавно

⁹⁶ Пак там.

⁹⁷ Пак там.

⁹⁸ Между 2018 и 2022 година, Manlio Di Stefano действително е заместник-държавен секретар по външните работи и международното сътрудничество в първото правителство на Конте, във второто правителство на Конте и в правителството на Драги, с основни отговорности за интернационализацията на предприятията, търговията (отговорен включително и за Г-7 и Г-20) и за двустранните отношения с азиатските страни.

премахване на санкциите, наложени на Русия“ и „преодоляване на НАТО“⁹⁹.

Според Ди Батиста, НАТО трябва да продължи да функционира, но по различен начин:

„Ние не искаме да напуснем НАТО, но то трябва да бъде отбранителна организация. Ако НАТО ефективно ни принуждава да извършваме незаконни интервенции, които със сигурност са свалили диктатори, но са довели и до по-голям хаос, тогава не се чувствам комфортно да бъда част от организация, която е склонна да се държи по обиден начин, може би единствено за да се добере до петрол“¹⁰⁰.

Политиците от Движението „Пет звезди“ са силно улеснени от обстоятелството, че те не са единствените италиански държавни деятели, които флиртуват с Путин и обкръжението му. По-горе, съвсем лаконично стана дума за изключително близката връзка между Силвио Берлускони и Владимир Путин, както и за комплиментите на Салвини към Путин. Всъщност, партията на Салвини – „(Северната)

⁹⁹ Di Michele Arnese e Andrea Picardi, Chi ispira la politica estera del Movimento 5 Stelle, Luigi Di Maio o Alessandro Di Battista? 05.04.2017, Formiche, <https://formiche.net/2017/04/politica-estera-m5s-dimaio-dibattista/>

¹⁰⁰ Пак там. В случая Manlio Di Stefano без друго визира Втората война в Залива, която доведе до падането на Саддам Хюсеин, както и до своеобразна гражданска война в Ирак. Тук обаче той пропуска обстоятелството, че най-сериозните нефтени сделки в Ирак след падането на Саддам Хюсеин, бяха сключени с китайски, компании и с „Лукойл“. Американски компании, повечето от които бяха сочени за протежета на покойния Ричард Чейни, участваха най-вече във възстановителните строителни работи, финансирани от бюджета на САЩ. Също така, Ди Стефано изпуска от внимание обстоятелството, че американците напуснаха Ирак след като страната беше умиротворена, в резултат от сделката между генерал Петреъс и вождовете на сунитските племена. Възходът на Ислямска държава и превземането на Мосул, дойдоха вече в отсъствието на американските, английските и полските войски в Ирак.

Лига“ защитава действията на Русия по цялата световна сцена, включително в Сирия и споделя сродни „традиционалистки“ и „консервативни“ политики с Русия. Примерно всевъзможните действия срещу ЛГБТ движението са един от най-елементарните примери за множеството „допирни точки“ между „Лига“ и „Единна Россия“¹⁰¹.

Лидерът на партията, Матео Салвини, пътува неколккратно до Русия (факт подчертан от вестник „Financial Times“¹⁰²), появява се твърде често в различни руски медии и дори подписва историческо споразумение¹⁰³, кодифициращо официалните връзки с партията „Единна Россия“¹⁰⁴, което на практика го прави съюзник на руския президент Владимир Путин.

Подписаното през 2017 година от „Лигата“ споразумение за сътрудничество с партията на Путин „Единна Русия“¹⁰⁵ декларира като основна цел развитието на бизнес връзките и съвместната работа в рамките на Съвета на

¹⁰¹ Speranza, Lauren, #ElectionWatch: How Russia-Italy Relations are Impacting the Italian Elections, March 3, 2018, New Atlanticist, The Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/electionwatch-how-russia-italy-relations-are-impacting-the-italian-elections/>

¹⁰² Russia adds Germany's AfD to contacts book of European populists, <https://www.ft.com/content/d78bd9b8-f833-11e6-9516-2d969e0d3b65>

¹⁰³ Desiderio, Andrew, Putin's Party Signs Cooperation Deal with Italy's Far-Right Lega Nord. Russia continues to expand ties with Europe's populists ahead of key elections, March 6-th, 2017, 12:27 PM EST, The Daily Beast, <https://www.thedailybeast.com/putins-party-signs-cooperation-deal-with-italys-far-right-lega-nord/>

¹⁰⁴ Everything you need to know about United Russia party. Prime Minister Dmitry Medvedev is the party's Chairman, December 22-nd, 2017, TASS-Russian News Agency, <https://tass.com/politics/982635>

¹⁰⁵ Seddon, Max and James Politi, Putin Party Signs Deal with Italy's Far-Right Lega Nord, March 6-th, 2017, Financial Times, <https://www.ft.com/content/0d33d22c-0280-11e7-ace0-1ce02ef0def9>

Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа¹⁰⁶. Последното на практика означава взимане на страната на Русия относно войната в Украйна, тъй като тези две международни институции по това време бяха до голяма степен площадки за някакви дипломатически усилия за спиране на кръвопролитията в Донбас. Впоследствие беше подписан меморандум между младежките движения на „Единна Русия“ и Лигата, което пък е демонстрация на още по-голямо сближаване на ниво на всички организационни структури на двете партии¹⁰⁷.

В „Лигата“, както и в други партии, разглеждани като позиционирани в дясно има откровено недоволство срещу първите западни санкции срещу Русия. Те са разглеждани и широко възприемани като пречка за печеливши бизнес отношения¹⁰⁸. Не бива да се забравя, че някогашната „Северна Лига“ (Lega Nord), минала и през сепаратистки период и през популистки времена е силно свързана с индустриалния Север и с разнообразни бизнес интереси в този може би най-богат регион в света.

През 2018 година Матео Салвини, лидер на „Лигата“ и тогавашен вицепремиер, заявява, че смята анексирането на Крим от Русия за легитимно, цитирайки резултата от

¹⁰⁶ Mikhelidze, Nona, Italy and Russia: New Alignment or More of the Same? April 16-th, 2019, IAI – Istituto Affari Internazionali, https://www.iai.it/en/publications/c05/italy-and-russia-new-alignment-or-more-same#_ftn3

¹⁰⁷ Carnieletto, Matteo, Lega e Russia più vicine: siglato nuovo accord tra movimenti giovanili, November 17-th, 2018, Il Giornale, <https://www.ilgiornale.it/news/politica/lega-e-russia-pi-vicine-siglato-nuovo-accordo-movimenti-1603492.html>

¹⁰⁸ Tilman, Aleksej, Italy and Russia: A never-ending love story, November 25-th, 2025, Eurozine, <https://www.eurozine.com/italy-and-russia-a-never-ending-love-story/>

фарсовия референдум през 2014 година¹⁰⁹. Той също така добави, че е за премахването на санкциите срещу Русия, тъй като те са вредни за Италия и Европейския съюз. Година по-рано той позира на Червения площад в Москва, облечен с тениска с изображението на Владимир Путин¹¹⁰.

През 2019 година (статията е актуализирана през 2023 г.), списание „L'Espresso“ публикува изложение, в което се излагат твърдения за финансови връзки между Русия и „Лигата“¹¹¹, въпреки че тези връзки никога не са били **напълно** доказани¹¹².

Ключовата дума в предишното изречение е „напълно“. Тук е уместно да приведем дословно как е отразен от италианското издание „Il Sole 24 Ore“ съдебният финал на няколко годишната драма със скандала около обвиненията, че „Лигата“ е получила финансиране от Русия:

„На сутринта на 27 април 2023 година, съдията внесе постановление, с което удовлетвори искането на заместник-прокурора Фабио Де Паскуале и прокурорите Джовани Полици и Чечилия Васена, с което отхвърли обвиненията

¹⁰⁹ Curridori, Francesco, Salvini: Legittima l'annessione della Crimea da parte della Russia, 20 luglio 2018, 13:34, Il Giornale, <https://www.ilgiornale.it/news/politica/salvini-legittima-lannessione-crimea-parte-russia-1555802.html>

¹¹⁰ Tilman, Aleksej, Italy and Russia: A never-ending love story, November 25-th, 2025, Eurozine, <https://www.eurozine.com/italy-and-russia-a-never-ending-love-story/>

¹¹¹ Malaspina, Telesio, Soldi russi alla Lega: quell'ocche Salvini non dice dell'inchiesta sul caso Metropol, 27 aprile, 2023, L'Espresso, <https://lespresso.it/c/politica/2023/4/27/soldi-russi-alla-lega-quello-che-salvini-non-dice-dellinchiesta-sul-caso-metropol/4120>

¹¹² Caso Metropol, archiviata l'inchiesta sui fondi russi della Lega. Gip: "Obiettivo era finanziamento ma non è stato raggiunto", 27 aprile 2023, Il Sole 24 Ore, <https://www.ilsole24ore.com/art/caso-metropol-archiviata-l-inchiesta-fondi-russi-lega-AE6GBMD>

срещу Савоини, представляван от адвокат Лара Пелегрини, и срещу Меранда и Ванучи, представлявани от адвокат Ерси Божеку. Установено е, пишат прокурорите в искането си, подадено в средата на януари, че тримата „италиански медиатори, свързани с Лигата“, включително Савоини, бивш говорител на Матео Салвини, са действали за да „склучат търговски сделки с руски доставчици на петролни продукти с цел получаване на големи суми“, които да бъдат използвани за „финансиране на политическата партия“. И е „правдоподобно“, пише прокуратурата, лидерът на Лигата „е бил наясно с проведените преговори“, за да „осигури“ тези „значителни финансови потоци“, въпреки че „няма конкретни доказателства, че секретарят на Лигата е участвал лично“ или „е дал някакъв принос“. Салвини никога не е бил разследван в рамките на разследването“¹¹³.

Впрочем, не бива да се пропуска, че отгътък икономическите интереси, мнозина десни популисти продължават да изпитват идеологически обосновано възхищение от силното лидерство, а Путин често се възприема като възплъщение на този модел.

Сякаш за да не остане назад от дейците на „Лигата“, през 2016 година, споменатият вече лидер на Движението „Пет звезди“ (M5S) и бъдещ заместник-държавен секретар (заместник-министър) по външните работи и международното сътрудничество в три италиански правителства - Манлио Ди Стефано, се обръща към конгреса на партията „Единна Русия“, заявявайки, че Русия е „приятелска страна за възстановяването на нов многополюсен свят чрез

¹¹³ Пак там.

принципите на зачитане на суверенитета“¹¹⁴. В същата реч той също така подчертава противопоставянето си на „милитаризацията на Източна Европа“ и подчерта значението на Русия като партньор в разрешаването на кризата в Сирия и Либия¹¹⁵.

Пак той е забелязан от журналистката от „The Guardian“ Stephanie Kirchgaessner, като един от „лейтенантите на Грило в Движението „Пет звезди, които са гласовити поддръжници на политиката на Путин, включително в Сирия, където главният говорител на партията по външната политика, Манлио Ди Стефано, възхвалява обстрела на Алепо като „освобождение“ на града“¹¹⁶.

В началото на 2017 година, Движението „Пет звезди“ (M5S) е обвинено, че е основен източник на дезинформация и пропаганда за нуждите на Кремъл. Журналистическо разследване проследява информационната мрежа на M5S, започвайки с блога и акаунтите в социалните медии на Бепе Грило, до редица уебсайтове, управлявани от комуникационната компания на съоснователя на M5S Gianroberto Casaleggio (Джанроберто Казаледжо), която разработи и контролира технологиите за вътрешно онлайн гласуване на M5S. (Джанроберто Казаледжо – основател и главен стратег на M5S, почина на 12 април 2016 година на 61-годишна възраст след дълго и тежко боледуване, причинено от рак

¹¹⁴ Manlio Di Stefano (M5S) a Mosca per il XV Congresso di Russia Unita, June 28-th, 2016, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=0Kmq3AONBX4>

¹¹⁵ Пак там.

¹¹⁶ ¹¹⁶ Kirchgaessner, Stephanie, Italy's Five Star Movement part of growing club of Putin Sympathisers in west, January 5-th, 2017, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/05/five-star-movement-beppe-grillo-putin-supporters-west>

на мозъка, тоест около година преди въпросното разследване да стане факт. След смъртта на Джанроберто Казалежо, за президент на Casaleggio Associati е назначен синът му Давиде. Той заема и позицията на баща си като лидер и стратег на Движението „Пет звезди“¹¹⁷).

Въпросното разследване открива и анализира редица връзки между M5S и Русия, които са установени въз основа на факта, че твърде много от материалите, които се появяват на уеб страници, свързани с Движението „Пет звезди“ (M5S), са били публикувани първоначално на уебсайтове и вестници намиращи се под контрола на руското разузнаване, респективно на държавното ръководство на Руската федерация, като примерно „Sputnik“ и „Russia Today“¹¹⁸.

До 2014 година, интересът на M5S към Русия е минимален и движението държи по отношение на Путин предимно критичен тон. По това време Путин основателно е смятан за приятел и близък съюзник на вече покойния бивш премиер на Италия - Силвио Берлускони. Тази връзка позволява на Движението „Пет звезди“ хронически да демонизира Берлускони. Когато първите „зелени човечета“ и „опълченци“ влязоха в Източна Украйна, M5S окачествява ставащо като инвазия. От Движението „Пет звезди“ обвиняват както италианското правителство, така и Европейския съюз, че не заемат твърда позиция срещу Русия, заради различните търговски споразумения за доставки на газ.

¹¹⁷ Horowitz, Jason, With Success Comes Dissension in Italy's Five Star Movement, December 12-th, 2016, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2016/12/12/world/europe/with-success-comes-dissension-in-italys-five-star-movement.html>

¹¹⁸ Dal Zotto, Elena, Populism in Italy: The case of the Five Star Movement, April 2017, CIDOB Report, # 1-2017, https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-07/61-64_ELENA%20DAL%20ZOTTO_INGLES.pdf

Оттогава обаче нещата се променят коренно. През 2017 година, M5S изисква незабавно премахване на икономическите санкции срещу Русия и провеждане на референдум за напускане на Организацията на Североатлантическия Договор (НАТО)¹¹⁹.

Що се отнася до Европа и до Европейския съюз, Движението „Пет звезди“ заявява желанието си да „остане, за да промени Съюза отвътре“. Важно е да се подчертае, че в периода 2014-2017 година, M5S е част от парламентарната група „Европа на свободата и пряката демокрация“ (Europe of Freedom and Direct Democracy - EFDD) в Европейския парламент. Там те първоначално са в близко сътрудничество с британската антиевропейска партия UKIP на Найджъл Фарадж. Впоследствие обаче, към 2017 година, 17-те (!) евродепутати на Движението „Пет звезди“ започват да гласуват заедно, ту с Европейска обединена левица/Северна зелена левица (GUE/NGL), ту със Зелените/Европейски свободен алианс (Green/EFA), ту с либералите от ALDE. Парламентарната група на M5S в Европейския парламент започва да се отдалечава от ранния си съюзник UKIP¹²⁰.

В началото на януари 2017 година, основателят и „гарант“ на Движението „Пет звезди“ – Beppe Grillo (Бепе Грило) организира онлайн гласуване в блога си (блогът на Грило дълго време е официалната медия на M5S), за да бъде определена новата коалиционна стратегия на M5S в Европейския парламент. Като вариант се разглежда и евентуалното разтурване на коалицията с UKIP, най-вече защото тогава на дневен ред е „Brexit“ и депутатите от партията на Найджъл Фарадж ще трябва да напуснат Европейския

¹¹⁹ Пак там.

¹²⁰ Пак там.

парламент. При гласуването, либералите от ALDE се очертават като предпочитан вариант, особено след отказа на Зелените да се отворят към Грilo.

Опитът на M5S да се присъедини към либералната и проевропейска коалиция обаче се провали, вероятно най-вече заради ясната про-европейска ориентация на ALDE. Лидерът на ALDE – Guy Verhofstadt (Ги Ферхофстад), обвинява Движението „Пет звезди“, че не дава „достатъчни гаранции за една обща [с либералите] европейска програма“ и има противоположни гледни точки по ключови европейски въпроси, като например Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (Transatlantic Trade and Investment Partnership - TTIP)¹²¹. В резултат на това, волю-неволю, M5S се връща към членството си в EFDD и

¹²¹ Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (Transatlantic Trade and Investment Partnership - TTIP) беше проект за търговско споразумение между Европейския съюз (ЕС) и Съединените щати, с цел насърчаване на търговията и многостранния икономически растеж. Според Karel De Gucht (Карел де Гухт), европейски комисар по търговията между 2010 и 2014 година, TTIP щеше да бъде най-голямата двустранна търговска инициатива, договаряна някога, не само защото би включвала двете най-големи икономически пространства в света, но и „поради потенциалния си глобален обхват, който би дал пример за бъдещи партньори и споразумения“. Преговорите бяха прекратени от президента на Съединените щати Доналд Тръмп, който след това инициира търговски конфликт с ЕС. Тръмп и ЕС обявиха своеобразно примирие през юли 2018 година, възобновявайки преговорите. На 15 април 2019 година, преговорите бяха обявени за „остарели и вече неактуални“ от Европейската комисия. През 2025 година, преговорите за TTIP бяха заменени от преговори за Споразумение за реципрочна, справедлива и балансирана търговия (Agreement on Reciprocal, Fair and Balanced Trade).

към съюза с UKIP, обещавайки да продължи битките си срещу еврото и Дъблинския регламент за бежанците¹²².

Парламентарните избори през 2018 година в Италия завършват със „зрелищна победа на популистките партии“ – на антисистемното движение „Пет звезди“ (MoVimento¹²³ 5 Stelle – M5S). Наблюдателите не пропускат да отбележат, че това е отражение на нарастващите националистически и антиевропейски настроения в ключова европейска страна и член-основател на ЕС. Изследователката Нона Михелидзе пише доста остроумно в статия, публикувана от италианския Институт за международни отношения (Istituto Affari Internazionali):

„Предизборната реторика на двете популистки партии в Италия изглеждаше близка до руските желания, тя беше дори нещо като приспивна песен за руския президент Владимир Путин. Москва отдавна насърчава националистическите и антиевропейските сили в не толкова изтънчен опит да засили руската мека сила, като същевременно работи за подкопаване на доверието и сътрудничеството между държавите-членки на ЕС“¹²⁴.

Идеологическите сходства на двете управляващи коалиционни партии на Италия – „MoVimento 5 Stelle“ и

¹²² Dal Zotto, Elena, Populism in Italy: The case of the Five Star Movement, April 2017, CIDOB Report, # 1-2017, https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-07/61-64_ELENA%20DAL%20ZOTTO_INGLES.pdf

¹²³ Изписването на думата за „движение“ – „movimento“ по този начин е следствие на това, че буквата „V“ е един от символите на Движението „Пет звезди“. Това идва от филма „В като Вендета“, много популярен сред основателите и привържениците на M5S.

¹²⁴ Mikhelidze, Nona, Italy and Russia: New Alignment or More of the Same? April 16-th, 2019, IAI – Istituto Affari Internazionali, https://www.iai.it/en/publications/c05/italy-and-russia-new-alignment-or-more-same#_ftn3

„Лигата“, с позициите застъпвани от говорителите на Путинова Русия, създават голяма загриженост сред традиционните партии в страната, както и сред съюзниците на Италия, особено в Европа и Съединените щати. Те не без основание се опасяват, че новото италианско коалиционно правителство, водено от Джузепе Конте, ще пренасочи италианската външна политика към Русия. И действително, както „Лигата“, така и M5S отдавна са се прицелили в това, което те са обявили като „недостатъци на ЕС“, както и в нарастващата му намеса във вътрешните работи на държавите-членки. И двете организации формулират през 2017-2018 година наративи, основани на предполагаема нужда от „връщане“ на контрола (досущ като реториката на Фарадж в кампанията преди референдума за злополучния „Brexit“), изтъквайки „предимствата на националния суверенитет“ пред тези на мултилатерализма и интеграцията в ЕС¹²⁵.

Друг важен въпрос се отнася до миграцията. В навечерието на изборите от 2018 година, двете популистки партии често представят така наречената „миграционна криза“ като поредна демонстрация на неспособността на Европейския съюз и италианското правителство да се справят с това явление. Освен това те остро критикуват неуспехите на ЕС и Съединените щати в разрешаването на конфликтите в Сирия и Либия. САЩ обикновено са описвани като велика сила, неспособна или нежелаеща да създаде мир в Сирия и в по-широк план в Близкия изток и Северна Африка (MENA), докато ЕС е обвиняван в създаването на „геополитически вакуум“ в региона, след което е заета пасивна позиция пред разпадането на Сирия и Либия и

¹²⁵ Пак там.

последвалото насочване на миграционни потоци към Европа и в частност към Италия¹²⁶.

Междувременно, след интервенцията на Москва в Сирия през 2015 година на страната на режима на Башар Асад, Русия се изобразява от „Лигата“ и от Движението „Пет звезди“ (M5S) като „силна и проактивна страна, която е готова да поема рискове, за да защити интересите си, едностранно, когато е необходимо“. Едновременно с това, се нагнетява внушението за растящата популярност в Италия (и Европа) на образа на Путин, като „смел и умел лидер“. Поне що се отнася до евроскептичните популисти, това е вярно, като поведението на Путин, често се противопоставя на „нерешителността на ЕС“. Европейският съюз е описван като слаб, предубеден и нечестно взимащ страната на Украйна в хода на „справянето с кризата“ там¹²⁷. Противопоставянето на санкциите, наложени от ЕС на Русия¹²⁸ става централен елемент от политическия дневен ред на Движението „Пет звезди“ и на „Лигата“, в това число и в контекста на тесните икономически отношения между Рим и Москва¹²⁹.

Впрочем, преди да преминем към другите твърдения на Сиди е добре да отбележим поведението на разглежданите по-горе популистки партии, след ескалацията на войната в Украйна през февруари 2022 година.

¹²⁶ Пак там.

¹²⁷ Пак там.

¹²⁸ Salvini: “Dal governo toglierò le sanzioni alla Russia. Danno a nostra economia”, Il Fatto Quotidiano, 14:05 del 2 Aprile 2018, <https://www.ilfattoquotidiano.it/2018/04/02/salvini-dal-governo-togliero-le-sanzioni-alla-russia-danno-a-nostra-economia/4266011/>

¹²⁹ Пак там. Също така и: Carbone, Elisa, Di Mayo: Stop alle sanzioni contro la Russia, March 28-th, 2017, <https://www.lineapress.it/?p=35365>

ГЛАВА ТРЕТА

Риториката на популистките и про-руски партии след ескалацията на войната в Украйна през 2022 г.

На 24 февруари 2022 година картината се промени драстично. Ужасът и насилието на войната оказват дълбоко влияние върху италианското обществено мнение. Мнозина вече разглеждат режима на Путин като единствено отговорен за събитията, разиграващи се в Украйна. В много театрален обрат на събитията, на 8 март същата година, гореспоменатият Салвини, по време на посещение в бежански център, е атакуван заради подкрепата си за Путин в съвсем недалечното минало, от Войчех Бакун - кмет на полския град Пшемишъл, намиращ на границата с Украйна. Веднага след това събитие, което медиите оценяват като публично унижение, италианският политик е принуден публично да осъди Путин заради руското нашествие в Украйна¹³⁰.

Откритата подкрепа за Русия намалява значително, като остава ограничена предимно до крайната лява и крайната дясна част на политическия спектър - множеството малки политически движения, медии и културни организации, наричани от хората „rossobruni“¹³¹. Названието „rossobruni“ („червено-кафяви“) в символен план е съчетание от червения цвят, представляващ комунизма, и кафявия цвят на ризите на щурмоваците от SA (Sturmabteilung), известната погромаджийска националсоциалистическа паравоенна групировка. Една от тези групи е отговорна за

¹³⁰ Tilman, Aleksej, Italy and Russia: A never-ending love story, November 25-th, 2025, Eurozine, <https://www.eurozine.com/italy-and-russia-a-never-ending-love-story/>

¹³¹ Пак там.

окачването на стотици проруски билбордове из италианските градове през 2024 година¹³².

През лятото на 2024 година, стотици плакати се появяват на билбордове из цяла Италия, с лозунга: „Русия не е наш враг“. На тях е изобразено ръкостискане, като едната ръка е в цветовете на италианското, а другата – на руското знаме. Голяма част от постерите, особено тези, които са разпространени през месец септември в Рим, съдържат и посланието:

„Достатъчно пари за оръжия за Украйна и Израел. Искаме мир. Отхвърляме войната“.

За първи път въпросните плакати се появяват в Северна Италия през месец юни във Верона, Модена, Парма и Пиза. Пак по същото време, подобни плакати се появяват в южния регион Калабрия. Според групата „Sovranità Popolare“ (Народен суверенитет), която е организирала кампанията с билбордовете в Рим, таксата са поставяне на плакатите на билбордовете и отпечатването на плакатите, са платени от асоциации, сформирани за да протестират срещу карантинните марки срещу COVID-19 в страната¹³³.

Хората, които имат малко по-дълга историческа памет, без друго ще си спомнят масираното проникване на съветските разузнавателни служби в Световното движение за мир. То беше любима платформа на тайните служби на Москва, които изключително умело използваха добрата воля на голям брой добронамерени и достойни хора и тяхното желание за запазване на мира, за своите меко казано нечисти цели. Разкритията, които станаха достояние на

¹³² Nadeau, Barbie Latza, Pro-Russian posters appear on billboards across Italy, September 13-th, 2024, CNN World, <https://edition.cnn.com/2024/09/13/europe/pro-russian-posters-italy-intl-scli>

¹³³ Пак там.

света след падането на Берлинската стена и отварянето на досиетата на източногерманската тайна полиция Щази¹³⁴, доведоха до голям брой лични трагедии, като една от най-драстичните е може би гибелта на основателката на Зелената партия във Федерална република Германия – Петра Кели и на генерал Герт Бастиан - и двамата известни като изключително активни дейци на Движението за мир.

3.1. Интермецо: съдбата и гибелта на Петра Кели и генерал Герт Бастиан

Тук не е мястото да се разказват надълго и нашироко биографиите на генерал Герт Бастиан и на Петра Кели, но тяхната печална съдба дава изключителна илюстрация на лекотата, с която умни и сериозни хора са могли да станат жертва на интригите на съветските тайни служби в различните движения за мир по света.

Достатъчно е да се каже, че на 19 години Gert Bastian (Герт Бастиан) постъпва във Вермахта като доброволец. Бие се на Източния фронт и е ранен там. По-късно се бие и във Франция, където също е ранен¹³⁵. След войната прави кариера в армията, като през 1974 година е повишен в чин бригаден генерал, става началник на щаба в армейската канцелария и завършвайки службата си като командир на дивизия с чин генерал-майор¹³⁶. През седемдесетте години на ХХ-ия век, той се противопоставя на планираното разполагане на ракети със среден радиус на действие с ядрени

¹³⁴ Stasi – съкращение от името на министерството на държавната сигурност на ГДР - Ministerium für Staatssicherheit

¹³⁵ Gert Bastian, geb. 26. März 1922 München, gest. 1. Oktober 1992, Chronik der Wende, https://www.chronikderwende.de/lexikon/biografien/biographie_jsp/key=bastian_gert.html

¹³⁶ Пак там.

бойни глави в Европа и се присъединява към движението за мир¹³⁷.

През 1980 година, той излага тези възгледи в меморандум до западногерманското правителство, с който моли да се пенсионира предвид това, което смята за неприемлива военна политика. Молбата му е отхвърлена и тогава Бастиан подава оставка¹³⁸.

През 1981, Герт Бастиан става съосновател на група, наречена „Генерали за мир“¹³⁹. За съжаление, не е успял да предугади, че в случая е станало нещо като „вербовка под чужд флаг“. Герт Бастиан се включва в тази активистка група с най-добри намерения, но всъщност се оказва използван безскрупулно от външнополитическото разузнаване на ГДР – НВА (Hauptverwaltung Aufklärung – главна дирекция за разузнаване, служба за външно разузнаване на Министерството на държавната сигурност на ГДР (Stasi-Щази).

В броя на вестник „The Independent“ от 26 април 1994, Günter Bohnsack (Гюнтер Бонзак), който е работил 26 години в отдела за активни мероприятия на Stasi (Щази), твърди:

¹³⁷ Quint, Peter E., Civil Disobedience and the German Courts: The Pershing Missile Protests in Comparative Perspective, 2008, Routledge. Cavendish, London and New York, ISBN 0-203-93300-1 – Master e-book ISBN, p. 175, <https://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/19256/1/499.pdf>

¹³⁸ Graham, Bradley, W. German General Punished for Outspokenness. January 27-th, 1980, The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/01/27/w-german-general-punished-for-outspokenness/77480d10-0203-4e81-803c-a18a2811a8b6/>

¹³⁹ Banse, Von Dirk and Michael Behrendt, Der Stasi-Maulwurf von Bonn, 28.04.2004, WELT, <https://www.welt.de/print-welt/article310082/Der-Stasi-Maulwurf-von-Bonn.html>

„[Движението] „Генерали за мир“ беше замислено, организирано и финансирано от Щази... Това създаде реална сила, която беше в съответствие с идеите на Москва... и ние винаги сме го контролирали, чрез нашите разузнавателни служби в Москва и Източен Берлин“¹⁴⁰.

Пред авторитетното издание WELT, Günter Bohnsack (Гюнтер Бонзак) потвърждава, че идеята за основаването на „Генерали за мир“ е лансирана от съветските и източногерманските тайни служби. Той казва:

„Имаше различни действия срещу решението на НАТО да разположи ядрени ракети със среден обseg под колективното название „Mars“. Основаването на „Генерали за мир“ беше едно от тях“¹⁴¹.

Според Бонзак, връзката с генералите, борещи се за мир се е поддържала от Gerhard Kade (Герхард Каде), агент на външното разузнаване на ГДР - HVA (Hauptverwaltung Aufklärung), който е пребивавал постоянно на Запад. Каде, чието кодово име в Щази е било „Super“ е работел и за съветските тайни служби, с кодово име „Robust“. Бонзак изрично отбелязва:

„Когато Москва започна все по-активно да се ангажира с ръководството на организацията в средата на 80-те години, HVA се оттегли и остави полето за действие на

¹⁴⁰ Lewis, Julian, Brigadier Michael Harbottle, May 28-th, 1997, Independent, <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-brigadier-michael-harbottle-1263855.html> ; Авторът е почитаемият Сър Джулиан Луис, депутат в Британския Парламент, избран от New Forest East консерватор (Rt Hon Sir Julian Lewis MP), който е публикувал текста и в блога си: <https://www.julianlewis.net/letters-in-the-press/3172:brigadier-michael-harbottle-81>

¹⁴¹ Banse, Von Dirk and Michael Behrendt, Der Stasi-Maulwurf von Bonn, 28.04.2004, WELT, <https://www.welt.de/print-welt/article310082/Der-Stasi-Maulwurf-von-Bonn.html>

Централния комитет на ГЕСП (SED - Sozialistische Einheitspartei Deutschlands)“¹⁴².

Има много логически свидетелства, че Герт Бастиан не си е давал сметка, че е използван в чужда игра. Едно от най-сериозните свидетелства за това е, че заедно със своята партньорка Петра Кели, той е един от най-твърдите поддръжници на опозицията и дисидентите в Германската демократична република (ГДР)¹⁴³.

Емблематичен е случаят от 12 май 1983 година, когато Петра Кели, Герт Бастиан и трима други депутати в Бундестага от партията на Зелените, опъват на Александерплац в Източен Берлин (столицата на тогавашната ГДР) транспарант с надпис: „Зелените – от мечовете да изковем рала“¹⁴⁴. Те са арестувани незабавно, но са задържани за кратко. След това те успяват да издействат да се срещнат с дисиденти и представители на формиращата се тогава политическа опозиция в ГДР. Смята се, че източногерманските власти са преглътнали това, защото западногерманските

¹⁴² Пак там.

¹⁴³ Petra Kelly und die Oppositionen in der DDR: „Die Unterstützung, die wir brauchten“, September 29, 2022, Heinrich-Böll-Stiftung, <https://www.boell.de/de/2022/09/29/petra-kelly-und-die-oppositionellen-der-ddr-die-unterstuetzung-die-wir-brauchten>

¹⁴⁴ Текстът на транспаранта е провокативна реплика към комунистическата пропаганда, защото препраща към прочутата скулптура на Евгений Вучетич от 1959 година - „Да изковем от мечовете рала“, съхранявана в Колекцията от произведения на Организацията на обединените нации (ООН).

Зелени точно по това време са отхвърлили така нареченото „Двойно решение“¹⁴⁵ на НАТО^{146,147}.

В днешно време, някой с лекота би иронизирал или дори осмьл действията на Кели и Бастиан на Александерплац, но нещата трябва да се разглеждат в техния контекст. Тогава ГДР е основен плацдарм на Съветската армия в случай на война с НАТО. От територията на ГДР се е предвиждало да се нанесе масиран танков удар в дълбочина на отбраната на войските на НАТО (на първо място Бундесверът и разположените във ФРГ английски и американски войски) по протежение на Средноевропейската низина.

Партийното и държавно ръководство в Източен Берлин, от своя страна, е смятало армията на ГДР за елитна формация на Варшавския договор и я е подготвяше за настъпателни военни операции „от Елба до Ламанша“.

Войски на ГДР са били подготвяни и за евентуална интервенция в Полша по време на разгръщането на независимото профсъюзно движение „Солидарност“ и свързаната с

¹⁴⁵ Така нареченото „Двойно решение“ на НАТО (Double-Track Decision) е взето на 12 декември 1979 година с цел да се разреши възникналата „Евроракетната криза“ (Euromissile Crisis), изразяваща се в разполагането на усъвършенствани съветски и американски ракети в Европа от края на 70-те до началото на 80-те години на миналия век. Решението включва две „пътеки“ („tracks“), в зависимост от съветския отговор. Първият път предвижда преговори, а вторият - разполагане на ракетите „Pershing II“ и на крилати ракети с наземно базиране (ракетите „Круз“).

¹⁴⁶ Baron, Udo, Kalter Krieg und heisser Frieden. Der Einfluss der SED und ihrer westdeutschen Verbündeten auf die Partei „Die Grünen“, Lit Verlag, ISBN 3-8258-6108-2, p. 188, https://books.google.bg/books?id=YgokUVy4LJsC&pg=PA188&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

¹⁴⁷ Tragische Symbolfiguren. Petra Kelly und Gert Bastian, 03. Mai 2019, 15:57 Uhr, Mitteldeutsche Rundfunk - MDR.de, <https://www.mdr.de/geschichte/zeitgeschichte-gegenwart/petra-kelly-gert-bastian-gruene-100.html>

него стачна вълна. Акцията не е осъществена, поради въведеното междувременно военно положение от полските военни, начело с ген. Войчех Ярузелски.

В този смисъл, призивите да „да изкозем от мечовете плугове“¹⁴⁸, съвсем не са безобидни, когато се издигат от граждани на Западна Германия наред Източен Берлин. В ГДР пацифизмът не се толерира изобщо, а подобни прояви биха се третирали като злостно хулиганство, ако не бяха извършени от парламентаристи от чужда държава.

Съвсем не случайно, няколко месеца по-късно, през октомври 1983 година, лидерът на ГЕСП и държавен ръководител на ГДР – Ерих Хонекер се среща с Петра Кели, Герт Бастиан и други „зелени“. Петра Кели този път носи не транспарант, а пуловер със същия надпис, превръщащ едновременно към съветската скулптура и към Библията: „Да изкозем от мечовете плугове“. Вместо да приема комплименти за парламентарната си дейност във ФРГ тя пита Хонекер, защо той репресира в ГДР политическа дейност, която подкрепя на запад. След това тя отправя искане за освобождаване от затвора на всички дейци на източногерманското движение за мир^{149,150}.

¹⁴⁸ Впрочем, въпросното послание идва от старозаветната книга на Пророк Исаия (Исаия 2:3-4): Бог ще съди между народите, И ще решава между много племена; И те ще изковат ножовете си на палешници, И копията си на сърпове; Народ против народ няма да дигне нож, Нито ще се учат вече на война.

¹⁴⁹ Kowalczyk, Ilko-Sascha, Endspiel: Die Revolution von 1989 in der DDR, 2009, Munich, C. H. Beck, ISBN 978-3-406-58357-5, p. 247, https://books.google.bg/books?id=Z_xg7G9JtmUC&pg=PA247&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

¹⁵⁰ Camp, Robert, Das Petra-Kelly-Archiv, 5. März 2008, <https://www.boell.de/de/navigation/archiv-2122.html>

На 19 октомври 1992 година, полуразложените тела на Петра Кели и Герт Бастиан са открити в спалнята на къщата им в Бон от служители на полицията, след като са получили обаждания от съпругата на Бастиан и от бабата на Кели, които са съобщили, че от няколко седмици нямат никаква вест от никого от двамата.

Според полицията, Петра Кели е починала в леглото до отворена книга – „Писма от Гьоте до Шарлот фон Щайн“, от ръката на своя любовник и съосновател на Германската партия на зелените, Герт Бастиан. Тя е спяла, когато Бастиан я е застрелял от упор в главата, преди да се самоубие на стълбището пред спалнята¹⁵¹.

Според резултатите от аутопсията, смъртта на двамата е настъпила най-вероятно на 1 октомври 1992 година, но точният час на смъртта не е могло да бъде определен, тъй като телата са намерени повече от две седмици по-късно.

Подобна драматична гибел на една от най-известните в света активистки на Движението за мир, която е убита от пенсиониран 69 годишен генерал от НАТО, чиято нежност и внимание към нея е била пословична и широко известна, изумява всички.

Както беше казано по-горе, Бастиан подава оставка от поста си в НАТО през 1980 година, „в знак на протест срещу решението за разполагане на ядрени оръжия за първи удар в Германия“ и се присъединява към движението на Зелените. Там са запознава с Кели. През 1983 година, двамата

¹⁵¹ Miller, Marjorie, Postscript: Lover's Secret Past Seen as Key to Peace Activist's Violent End. A new biography of Greens founder Petra Kelly rules out the „double suicide“ theory, November 8-th, 1994, 12 AM PT, Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-11-08-wr-60090-story.html>

са в състава на първата парламентарна група на Зелените в Бундестага.

Скоро, иначе жененият Бастиан се отказва от мястото си в Бундестага и от личния си живот, за да стане адютант на Кели – неин „мениджър и носач на чантата ѝ“, живеещ почти постоянно в дома ѝ. Марджори Милър пише:

„Бастиан се е оплаквал не веднъж на свои приятели от хаотичния си живот с Кели, но и двамата многократно са казвали, че не могат да живея един без друг. И приятелите им вярваха на това“¹⁵².

Затова и много хора отказват да повярват на версията за убийство с последващо самоубийство. Други обаче смятат, че както и да изглежда тази версия, тя трябва да бъде приета, колкото и да е болезнена за мнозина. Сред тях е съратничката и приятелка на Петра Кели - Sara Parkin (Сара Паркин), стояла в миналото начела на британската Зелена партия.

„Е, приемоте го“, пише тя в книгата си „Животът и смъртта на Петра Кели“¹⁵³. Очевидно запозната с материалите по делото и с данните от огледа на местопрестъплението, тя подчертава, че не само изгарянията от барут по ръката на Бастиан са накарали полицията да отхвърли възможността за трето лице като убиец. Стените на спалнята на Кели са били покрити с непрекъсната „шарка“ от кървави петна, доказателство, че в стаята не е можело да има трето лице¹⁵⁴.

¹⁵² Пак там.

¹⁵³ Parkin, Sara, *The Life and Death of Petra Kelly*, 1994, Pandora, London, ISBN 0 04 440896 X, <https://archive.org/details/lifedeathofpetra0000sara/mode/2up>

¹⁵⁴ Пак там.

Първоначално, полицията определя двата смъртни случая от 1 октомври 1992 година като „двойно самоубийство“, сякаш двамата са имали някакво споразумение. Сара Паркин обаче подчертава, че никога не е имало доказателства в подкрепа на подобна теория и че почти всички, които са познавали Кели, са отхвърлили тезата, че тя би избрала да умре. След това, с тънък и много тъжен английски хумор, Сара Паркин пише за Петра Кели, която е известна любимка на медиите:

„Освен това, дори при най-отдалечената възможност Петра да е искала да сложи край на живота си, знаехме, че тя не би и помислила да го направи, без да ни изпрати факс на всички (в това число и на пресата)“¹⁵⁵.

Действително, не само Петра Кели, но и Герт Бастиан е оставил никакви предсмъртни бележки, каквато е обичайната практика на самоубийците. Това обаче като цяло не отхвърля картината на убийството, която се дава от полицията. Има твърде много неща, които дори и сравнително близки хора до Кели и Бастиан не са знаели, така че за мотивите на станалото могат да се градят хипотези, но до днес няма никаква особена сигурност по тях.

Коментирайки книгата на Сара Паркин, Марджори Милър пише:

„Паркин, бивш лидер на британската Зелена партия, се опитва, подобно на няколко немски автори преди нея, да отговори на този въпрос. (Защо Бастиан е убил Кели?) Тя има своите теории след година, в която е изследвала живота и смъртта на Кели, но те си остават точно теории. Бастиан

¹⁵⁵ Пак там.

също не е оставил никакви факсове които да казват нещо, писма или предсмъртни бележки“¹⁵⁶.

Според Милър „по-малко известно е, че когато Кели почина на 44 година, тя и Бастиан бяха толкова отчуждени от „Зелените“, че телата им лежаха три седмици в дома им в Бон, преди някой да забележи, че двамата са изчезнали. Много от колегите на Кели се бяха уморили от нейната звездна слава – нейният външен вид на скитница и перфектният ѝ, хаплив английски я правеха любимка на медиите. Тя беше неорганизирана и трудна за работа – целеустремена активистка“¹⁵⁷.

Милър интервюира Сара Паркър по телефона и получава от нея следното твърдение:

„Знаех, че Петра е доста тревожен човек, но не осъзнавах, че е клинично тревожна, че има тревожна невроза. И не осъзнавах до каква степен това я е увредило. Герт Бастиан по много начини прикриваше това. Той правеше всичко...[за да не се разбере това]. Също така не мисля, че хората осъзнаваха, че е зависим от нея“¹⁵⁸.

Сара Пъркин се опитва да изгради теория, че Герт Бастиан се е страхувал от отварянето на досиетата на Щази, които биха могли да го злепоставят по някакъв начин. Приживе Бастиан отрича, да е имал някога контакти с бившата източногерманска държавна сигурност. Разследващите

¹⁵⁶ Miller, Marjorie, Postscript: Lover's Secret Past Seen as Key to Peace Activist's Violent End. A new biography of Greens founder Petra Kelly rules out the „double suicide“ theory, November 8-th, 1994, 12 AM PT, Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-11-08-wr-60090-story.html>

¹⁵⁷ Пак там.

¹⁵⁸ Пак там.

смъртта на Бастиан и на Кели, установяват, че в досието му на ЩАЗИ няма нищо.

Сара Паркин обаче смята, че отричанията на Бастиан не звучат „чисто“. Тя пише: „Малко вероятно е в Щази да са могли да си позволят да подминат генерал от НАТО, който открито изразява съмнения относно политиката за сигурност на Западна Европа“¹⁵⁹.

Непосредствено преди смъртта на Кели и Бастиан, Зелените настояват за достъп до досиетата, които са им били водени от Щази. Според Сара Паркин, сутринта на деня за гибелта им с Кели, Бастиан е получил телефонно обаждане от колега от Зелените, който го е информирал, че досиетата на членовете на партията им ще бъдат отворени скоро. Паркин смята, че Бастиан е можело да бъде силно притеснен дори от някаква дреболия, която по принцип не би била инкриминирана от официалните германски власти, но би сринала отношенията му с Петра Кели.

„Полицейското определение за това какво е значимо, може да е съвсем различно от определението на Петра. Едно незначително събитие през 70-те години на миналия век, за което той е излъгал, би било в съзнанието ѝ грубо предателство“, казва Сара Паркин в телефонния си разговор с Марджори Милър¹⁶⁰.

След смъртта на Кели и Бастиан, цари очакването, че обществеността може никога да не узнае, дали генералът е работил за руските специални служби. От своя страна, съпругата на Бастиан решава да не отваря досието му. Въпросът обаче намира своя отговор, макар и по-късно. През 2004

¹⁵⁹ Parkin, Sara, *The Life and Death of Petra Kelly*, 1994, Pandora, London, ISBN 0 04 440896 X, <https://archive.org/details/lifedeathofpetra0000sara/mode/2up>

¹⁶⁰ Пак там.

година се изясняват много обстоятелства около така наречените „досиета Розенхолц“ или „документи на Розенхолц“ (Rosenholz-Unterlagen)¹⁶¹. Разкритите нови подробности от „досиетата Розенхолц“, замесват Рудолф Меркер (Rudolf Maerker), бившия председател на подобластта на Германската социалдемократическа партия в Бон (SPD-Unterbezirks Bonn). Меркер заема споменатия ръководен пост между 1967 и 1986 година, но умира през 1987 година. В документи на Щази, които според германските медии са били иззети от американското ЦРУ след падането на Берлинската стена, Рудолф Меркер е посочен като информатор под кодовото име „Мах“. Той е бил един от основните източници за информация на Главното управление за разузнаване (HVA), службата за външно разузнаване на източногерманската държавна сигурност. Оказва се, че в Щази са

¹⁶¹ „Досиетата Розенхолц“ се състоят от 381 носител на данни (CD-ROM) с приблизително 350 000 файла. Това са предимно микрофилмирани индексни карти (Karteikarten) от Главно управление А (Hauptverwaltung A - HVA), службата за външно разузнаване на ГДР. Приблизително 90 процента от тези данни не се отнасят до неофициални сътрудници (inoffizielle Mitarbeiter - IM) на Министерството на държавната сигурност (Ministeriums für Staatssicherheit - MfS), а по-скоро до лица, произхождащи от кръговете на IM или регистрирани по други важни за MfS причини. Първоначално се е предполагало, че досиетата съдържат главно истинските имена на агенти, действащи за чуждестранен шпионаж на ГДР на територията на Федерална република Германия. Името „Розенхолц“ за плана на Германската федерална служба за защита на конституцията да поиска копия на досиетата от ЦРУ е избрано от служител на Федералната служба за защита на конституцията измежду три имена, започващи с буквата „R“. Müller-Enbergs, Helmut, „Rosenholz“. Eine Quellenkritik, (unter Mitarbeit von Sabine Fiebig, Günter Finck, Georg Herbstritt, Stephan Konopatzyk), 2007, Bundesarchiv/Stasi-Unterlagen-Archiv (Hg.), Berlin, ISBN 978-3-942130-69-1, S. 4f, <https://www.bundesarchiv.de/publikationen/publikation/rosenholz/>

оценявали докладите на Меркер за ГСДП като „много ценни“. Оказва се обаче, че в изобличителните „досиета Розехолц“ не се съдържат никакви данни, които да уличават генерал Герт Бастиан като информатор на източногерманското разузнаване¹⁶².

Както е потвърдено от специалиста по история на ГДР - Hubertus Knabe (Хубертус Кнабе), според направените разкрития, „Макс“ - Меркер е предоставил на тайните служби на ГДР над 1700 досиета между 1973 и 1987 година, включително информация за бившия федерален президент Йоханес Рау и бившия федерален канцлер Вили Бранд. Три четвърти от докладите са оценени от Щази като „I“ (много ценни) и „II“ (ценни). Преди разкритията централата на социалдемократите в Бонн носи името на Меркер, но след това става безпоощадно ясно, че той систематично е предавал партията си в продължение на десетилетия¹⁶³.

Веднага възниква въпросът, каква роля е изиграла НВА в протестното движение на Западна Германия срещу разполагането на нови ракети според „Двойното решение“ на НАТО, след като е имала такъв „привилегирован достъп до информация“ на най-високо управленско ниво и дали „досиетата Розенхолц“ могат да хвърлят светлина върху този енигматичен до тогава въпрос.

За своите операции източногерманската тайна полиция (Щази) използва, наред с други източници, гореспоменатия „Мах“ и организацията „Генерали за мир“. Както стана дума по-горе, един от най-видните членове на тази организация е бившият генерал от Бундесвера и по-късно политик

¹⁶² Banse, Von Dirk and Michael Behrendt, Der Stasi-Maulwurf von Bonn, 28.04.2004, WELT, <https://www.welt.de/print-welt/article310082/Der-Stasi-Maulwurf-von-Bonn.html>

¹⁶³ Пак там.

от Зелената партия Герт Бастиан. След като на 1 октомври 1992 година той застрелва партньорката си и съосновател на Зелената партия Петра Кели, а след това се самоубива, започват интензивни спекулации за евентуални негови връзки с разузнавателните служби на Източния блок. Въпреки това, никога не се появяват доказателства за тези връзки.

Вече достъпните досиета на Розенхолц разкриват само, че източногерманската тайна полиция е разследвала интензивно бъдещия политик от Зелената партия още от 1965 година. За това има достатъчно подробна информация. Дейност на Бастиан като информатор обаче не може да бъде доказана по никакъв начин¹⁶⁴.

Документацията „Розенхолц“ е изключително изчерпателна и пунктуална. От нея се разбират кристално ясни подробности за шпионската дейност на Рудолф Меркер. Информаторът на ЩАЗИ с кодово име „Мах“ е регистриран за първи път през октомври 1968 година с регистрационен номер XV/1628/68. Неговите доклади до Главното управление за разузнаване (HVA) са налични и от тях се вижда, че той наистина е предоставил отлична информация за вътрешните механизми на Социалдемократическата партия. За това е помогнало обстоятелството, че Рудолф Меркер е имал особено тесни контакти с политиците от Социалдемократическата партия Hans-Jürgen Wischnewski (Ханс-Юрген Вишневски) и Horst Ehmke (Хорст Емке)¹⁶⁵.

¹⁶⁴ Пак там.

¹⁶⁵ Пак там. От наличните и достъпни „досиета Розенхолц“ може да се направи оценка на интензивността на работата по разузнаване на дейността на ГСДП. Оказва се, че Щази е регистрирала политика Рудолф Меркер като „неофициален сътрудник с вражески контакт“ (IMB) в знаменателната 1968 година, през октомври. Неговото работно място,

„Мах“ е бил принуждаван да участва в кампании дори в протестното движение срещу разполагането на ракети от НАТО. От „досиетата Розенхолц“ се вижда, че докато Меркер, известен още като „Макс“, го е правил съзнателно, бившият генерал Герт Бастиан изглежда е бил просто използван. Безспорно е, че той е бил член на организация, наречена „Генерали за мир“, основана през 1981 година и финансирана от ГДР, в която пенсионирани генерали от западноевропейски страни са водили кампании срещу западната политика в областта на въоръжаването. Началникът на НВА - Маркус Волф потвърждава, че неговата разузнавателна служба е подкрепяла организацията със 100 000 марки годишно¹⁶⁶.

По-горе вече стана дума за признанията на бившият полковник от Щази Гюнтер Бонзак, относно пълната причастност на източногерманските и съветските тайни служби към създаването и функционирането на „Генерали за мир“. В този смисъл, не е възможно интересът на ЩАЗИ към Герт Бастиан да не продължи. Въпреки че бившият генерал е бил централно регистриран от НВА през месец

посочено в т. нар. „досие F-16“ (F-16-Kartei), е изпълнителният комитет на партията на социалдемократите (der Parteivorstand der SPD). „Bayern-Kurier“ пише през 1972 година:

„Меркер принадлежи към много малкия кръг от функционери на SPD, които знаят най-съкровенията партийни тайни“. Според Хубертус Кнабе, източногерманската тайна полиция е научила за участието на социалдемократите в аферата „Флик“, например, чрез „Макс“, тоест чрез Меркер. До 1973 година, вече са били събрани девет тома доклади. След преждевременната му смърт, Щази успява да архивира общо 14 тома през 1987 година, които впоследствие са унищожени по време на самоизпускането на Щази.

¹⁶⁶ Banse, Von Dirk and Michael Behrendt, Der Stasi-Maulwurf von Bonn, 28.04.2004, WELT, <https://www.welt.de/print-welt/article310082/Der-Stasi-Maulwurf-von-Bonn.html>

ноември 1980 година, той не бил посочен като неофициален сътрудник. Вместо това ЩАЗИ го е записала в досие за наблюдение, създадено още през 1965 година, с кодово име „Läufer“ (Бегач). Мястото на работа на Бастиан първоначално е посочено като Бундесвера, а по-късно като парламентарната група на Зелената партия в германския Бундестаг. До 1985 година, Бастиан е бил под наблюдението на отдел IV/3 (Referat IV/3) на разузнаването на ГДР, който е шпионирал Управлението на армията и флота на Бундесвера. След това е поет от отдел за оценка IV/8 (Auswertungsreferat IV/8). Процесът на наблюдение е бил активен до самия край, но никакви томовете, съдържащи доклади, не са отбелязани на индексната карта (Karteikarte)¹⁶⁷.

Двамата журналисти от WELT, Von Dirk Von Banse и Michael Behrendt, които се занимават със случаите на Рудолф Меркер и на Герт Бастиан, заключват:

„Публикуването на случая „Розенхолц“ по този начин слага край на спекулациите в случая „Бастиан“, и внася яснота в случая „Меркер“. Още една част от историята на германското разделение стана прозрачна“¹⁶⁸.

Тук вече може да се формулира напълно правдоподобната хипотеза, че душевните страдания на Герт Бастиан не са били свързани със страх, че ще бъде изобличен като сътрудник на източногерманското разузнаване. Доколкото познаваме психиката на подобни деятели, в преобладаващия случай, те не страдат от скрупули и имат „добри оправдания“ и за пред публиката и за пред себе си. Твърде възможно е драмата на Герт Бастиан, а и на Петра Кели да се е състояла в угризенията, че са допуснали да бъдат буквално

¹⁶⁷ Пак там.

¹⁶⁸ Пак там.

водени за носа и докато са мислели, че се борят за спасяването на човечеството (в буквален смисъл) са били използвани от сили, които меко казано са стояли много далече от идеалите им.

Тук трябва да се отбележи че още преди падането на Берлинската скала е имало изнесени свидетелства, че „Генерали за мир“ е марионетка на тайните служби на ГДР и в крайна сметка на СССР. През септември 1984 година, бившите министри на външните работи на Обединеното кралство - Lord Chalfont (лорд Чалфонт) и Sir Peter Blaker (Сър Питър Блейкър), заедно с Rt Hon Sir Julian Lewis MP (почитаемият Сър Джулиан Луис, член на Парламента)¹⁶⁹, публикуват резултатите от тяхното подробно проучване¹⁷⁰.

Без да ползват защита от парламентарния си имунитет, те описват „Генерали за мир“, като организация, която е „тясно свързана със Световния съвет за мир и други органи на съветската пропагандна машина“. Те идентифицират като ключова фигура за формирането и координацията на „Генерали за мир“ д-р Герхард Каде, когото окачествяват като „много високопоставено зъбно колело в съветската машина за „[борба за] мир“¹⁷¹.

Според авторите на доклада, половината от членовете - основатели на „Генерали за мир“ са били част и от прословутия „Световен съвет за мир“, окачествен като откровена структура на съветската пропаганда“. Никой от тримата

¹⁶⁹ Сър Джулиан Луис е депутат в Британския Парламент, избран от New Forest East, консерватор.

¹⁷⁰ Laurence, Charles, NATO Ex-Generals Nuclear Campaign „A Kremlin Ploy“, September 25-th, 1984, The Daily Telegraph, <https://www.julianlewis.net/selected-news-coverage/nato-ex-generals-nuclear-campaign-kremlin-plot>

¹⁷¹ Пак там.

докладчици пред британския Парламент не получава дори някакво писмо с оправдания от бригаден генерал Harbottle (Харботъл), въпреки тяхното твърдение, че има „серия от преки връзки, водещи от „Генералите за мир“ на дъното до Политбюро на върха“¹⁷².

Всъщност, падането на Берлинската стена довежда до избликването на такива отвратителни миазми на всякакви форми на разминаване с обичайния морал, около дейността на Щази, че обществото в Германия дълги години ще се бори с отраженията им.

Разбира се, през 1984 година, Герт Бастиан е можел с лекота да отмени публикациите, сочещи връзки между „Генерали за мир“ и съветските и източно германските тайни служби. Достатъчно е било да приеме, че това е пропаганда на „Партията на войната“ в страните от НАТО и съвестта му е можела да бъде спокойна.

След падането на Берлинската стена обаче, светът е зелян от информационна вълна изваждаща на светло безброй интриги и активни мероприятия на съветските тайни служби – било самостоятелно, било в съдружие със службите на други страни от Варшавския договор. Бастиан е бил и твърде интелигентен и достатъчно чувствителен, за да усети, че е бил измамен, че всичко в което е вярвал десетилетия е било постановка на тоталитарни тайни служби. Всеки ден прави мащабите на моралните поражения от дейността на Щази все по-големи.

През 2006 г. вестник „Die Zeit“ съобщава в статия със заглавие „Кой се страхува от Розенхолц?“, че обещаното отваряне на досиетата на Розенхолц за изследователи и жер-тви не е било осъществено, тъй като в действителност дори

¹⁷² Пак там.

на изследователите е бил предоставен достъп само „много, много ограничено“. Такъв е случаят с Хубертус Кнабе, директор на Мемориала на Щази в Берлин-Хоеншёнхаузен, който е получил само 15 одобрения от Федералния комисар по архивите на Щази (BStU) от 192 заявки за достъп до досиета за период от две години¹⁷³.

Вестникът твърди, че самата BStU (Службата на федералния комисар за архивите на Службата за държавна сигурност) е забавяла научния анализ на данните в публично достъпен доклад, а участващите служители на BStU са били заглушавани. Причината за това, според съобщенията, е, че „досиетата на Розенхолц“, например, изброяват значителен брой (всъщност 42-ма) членове на Бундестага, за които се твърди, че са работили като информатори за източногерманската тайна полиция (IM)¹⁷⁴.

Други лица от бизнес общността и бизнес асоциациите също са изброени поименно - приблизително 39% от източниците за досиетата на Розенхолц работят в тези сектори. Федералният комисар по архивите на Щази (BStU) пояснява, че „остатъчни съмнения“ относно информаторската дейност на Щази на посочените лица правят много трудно правно обоснованото решение за достъп до тези данни¹⁷⁵.

Това което е казано на едно място през 2006 година, тече и се разлива във всички посоки в периода 1989 – 1992 година. Истината за съветската диверсионна пропагандна дейност е излязла на яве и нито е красива, нито мирише приятно. За Герт Бастиан излиза, че животът му е текъл напразно през целия този период. Нещо повече – с дейността

¹⁷³ Staud, Toralf, Wer hat Angst vor “Rosenholz”, 22. Juni 2006, 14:00 Uhr, Die Zeit, Nr. 26, <https://www.zeit.de/2006/26/Rosenholz/komplettansicht>

¹⁷⁴ Пак там.

¹⁷⁵ Пак там.

си той е въвлякъл в руслото на съветските активни мероприятия редица други хора, които биха могли да бъдат злепоставени по възможно най-лош начин. Бастиан не е бил сътрудник на източногерманските или на съветските тайни служби, но участието му в марионетна пропагандна организация, контролирана от зловещи фигури, започвайки най-ниско от Маркус Волф и стигайки до висините на съветското Политбюро.

Бастиан е трябвало да реагира по някакъв начин на оповестяването на тези факти. Да ги отмине с мълчание би било равносилно на самопризнание или още по-лошо – на демонстрация на липса на всякакво съзнание, какви грешки е направил. Могъл е разбира се да се разкае и да хвърли вината върху вероломството на вражеските разузнавачи. Това обаче би било приемливо за някой цивилен гражданин на тогавашната Федерална република. На генерал от НАТО не е позволено да бъде толкова непредпазлив, за да не кажем „наивен“. Освен това, можем да не се съмняваме, че Бастиан е изпитвал ужас от перспективата да трябва да се извинява на хора, които той и съратниците му са квалифицирали като „партия на войната“, „подпалвачи на война“, „ястреби“ и прочее. Това, че същите тези „ястреби“ са се оказали в огромна степен прави, с нищо не ги е правело симпатични на Бастиан.

Можем да сме напълно уверени, че чувствата на Петра Кели не са били по-различни. Тя е била човек с мощен интелект, със солидно образование и още по-солидна административна и политическа кариера¹⁷⁶ – трудно би могла да

¹⁷⁶ Петра Карин Леман е родена в Гюнцбург, Бавария през 1947 г. Тя променя името си на Кели, след като майка ѝ се омъжва за Джон Е.

понесе с лекота, че и се е паднала участта да бъде разигравана от хора, които може и да не са били толкова интелигентни, колкото нея, но несравнимо по-безскрупулни и по-вероломни.

Алтернативата на покаянието е бил някакъв жест, който да бъде достатъчно красноречив и да разтърси публиката. Да докаже, че двамата неразделни съратници,

Кели, офицер от армията на САЩ. Тя е получила образование в католически манастир в Гюнцбург и по-късно посещава училище в Джорджия и Вирджиния, след като семейството ѝ се премества в Съединените щати през 1959 г. Тя живее и учи в Съединените щати до завръщането си в Западна Германия през 1970 г. Запазва западногерманското си гражданство през целия си живот. Кели се възхищава на Мартин Лутър Кинг-младши и участва в предизборната кампания на Робърт Ф. Кенеди и Хюбърт Хъмфри на изборите в САЩ през 1968 г. Учи политически науки в „School of International Service“ при „American University“ (Washington D.C.) откъдето получава бакалавърска степен. След това завършва през 1971 година, Европейския институт при Амстердамския университет и получава магистърска степен. Работи две години в Европейската комисия в Брюксел от 1971 до 1983. Междувременно участва в много кампании за мир и за опазване на околната среда в Германия и други страни. След това тя се премества на друга административна длъжност, този път в Икономическия и социален комитет, където се занимава най-вече с правата на жените. Петра Кели е сред основателите на Die Grünen – партията на Зелените в Германия през 1979 година. През 1983 година е избрана в Бундестага. През 1987 година е преизбрана с още по-висок изборен резултат. През 1981 година, Кели участва в протест на 400 000 души в Бон, срещу ядрените оръжия. През 1982 година получава „The Right Livelihood Award“, „...за изковаване и прилагане на нова визия, обединяваща екологичните проблеми с разоръжаването, социалната справедливост и правата на човека“. (The Right Livelihood Award е международна награда, която „почита и подкрепя тези, които предлагат практични и достойни да бъдат пример отговори на най-неотложните предизвикателства, пред които сме изправени днес“. Наградата е учредена през 1980 година от немско-шведския филантроп Carl Wolmar Jakob Freiherr von Uexküll и се връчва ежегодно в началото на декември.

съмишленици и любовници са нещо много различно от тяхната, която е извадена от „канализацията“ на Щази. Идеята за договорено двойно самоубийство е съвсем близко до подобен подход. Договореността за убийство и последващо самоубийство, също е идея от абсолютно същия порядък. Всъщност, едва ли на Петра Кели и е било нужно да пише факт до своите съратници и съмишленици, в което да ги уведоми за планове й. Ако са били такива, тяхното изпълнение е било повече от достатъчно гръмовно.

Бихме могли още дълго да спекулираме, за това имало ли е договореност между Петра Кели и Герт Бастиан да напуснат света „заедно и организирано“. Може да се спори, дали Герт Бастиан не е взел решението самостоятелно, воден от съображения, за които няма как да знаем – примерно от проблеми със здравето и психичното състояние на Петра Кели, а защо не и с неговото. Подобни размишления по никакъв начин не оскърбяват паметта на тези хора, но за съжаление те си остават хипотези и спекулации, макар и базиращи се на сериозни факти.

Едно нещо обаче е сигурно. Петра Кели и Герт Бастиан стават жертва на абсолютната безскрупулност и цинизъм на съветското и източногерманското разузнаване. Особено на съветското. Някой би възразил, че тези отвратителни черти на оперативната дейност на съветските разузнавачи не се различават от характеристиките на всички останали разузнавателни служби. Точно тук би трябвало да възразим.

Да, наистина разузнавателните служби не са място за хора с нежна душевност и безбройни морални спирачки. Безспорно всички разузнавателни служби по света „не си поплюват“ образно казано. Но съществуват достатъчно доказателства – и в исторически план и в контекста на днешното време, че съветските тайни служби и наследилите ги

днешни руски служби са абсолютни лидери в областта на безскрупулните активни мероприятия, в манипулирането на общественото мнение, в използването на лъжата в чутовен мащаб.

Наследниците на съветските специални служби нищо старо не са забравили, но за сметка на това са научили много нови неща. Всичко това се вижда в непрекъснато водената от тях информационна война срещу Европейския съюз; срещу „организирания Запад“; срещу либерализма въобще; срещу демократичните ценности; срещу инфраструктурни проекти, които биха намалили зависимостта от руските фосилни горива; и прочее и прочее.

Станалото в Италия, което ще продължим да разглеждаме по-долу е продължение на традицията на „рицарите на плаща и кинжала“ на Дзерджински, Ягода, Ежов, Берия, Семичастни и така до наши дни.

3.2. Завръщане в днешно време. Шокът от ескалацията на войната сред популистките про-руски партии (продължение)

Идеологът и „гарантът“ на Движението „Пет звезди“ (M5S) – Бепе Грило, така и не прави публично изявление след ескалацията на руското нашествие в Украйна през февруари 2022 година, въпреки че новият лидер на партията - Джузепе Конте, осъжда открито действията на Москва. Като част от правителството на Драги, „M5S“ гласува за налагане на санкции на Русия и за изпращане на оръжия в помощ на Украйна, макар и да изразява съмнения относно ефикасността на тези действия и въздействието им върху

Италия¹⁷⁷. В движението започва да се натрупва напрежение, поради възникналите противоречия, свързани с отношението към войната в Украйна.

В крайна сметка, през лятото на 2022 година, в Движението „Пет звезди“ възниква разкол. Той настъпва след вътрешна кампания в движението за прекратяване на доставките на италианско оръжие за Украйна, които правителството на Giuseppe Conte (Джузепе Конте) е подкрепило преди това. Луиджи Ди Майо, министър на външните работи по това време, чиято геополитическа ориентация като цяло е про-атлантическа, напусна „М5С“, заявявайки, че „ние сме принудени да изберем на коя страна да застанем в този исторически момент - с жертвата Украйна или с агресора Русия“¹⁷⁸. Малко по-късно, Ди Майо обвинява и министър-председателя Конте, че се е „поддал на пропагандата на Путин“¹⁷⁹.

През 2022 година, след като излиза в опозиция на правителството на Mario Draghi (Марио Драги), Движението

¹⁷⁷ Biancalana, Cecilia, Italy's multiple populisms facing the Russo-Ukrainian war, In: Ivaldi, Gilles and Emilia Zankina, (Eds.), The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe, March 2023, European Center for Populism Studies (ECPS), Brussels, <https://www.populismstudies.org/italys-multiple-populisms-facing-the-russo-ukrainian-war/>

¹⁷⁸ Di Maio lascia i 5 Stelle: Bisogna scegliere da che parte stare della storia. Alcuni dirigenti hanno rischiato di indebolire l'Italia, 21 Giugno 2022, Aggiornato alle 23:16, La Repubblica, https://www.repubblica.it/politica/2022/06/21/news/luigi_di_maio_scission_e_m5s_giuseppe_conte_grillo-354923869/

¹⁷⁹ Messa, Diego, Di Maio all'attacco su Conte e la Russia: "Aprire la crisi significa prestare il fianco alla propaganda di Putin", 08 Luglio 2022, Aggiornato 22 Luglio 2022 alle 18:46, La Stampa, https://www.lastampa.it/politica/2022/07/08/news/di_maio_allattacco_su_cont_e_la_russia_aprire_la_crisi_significaprestare_il_fiancoalla_propaganda_di_putin-5433793/

„Пет звезди“ отново се противопоставя на изпращането на оръжие за Украйна, като по този начин се завръща към про-руската си ориентация, която споделя с крайната левица в Италия¹⁸⁰.

Ако се върнем към написаното от Марко Сиди, в което той противопоставя Европейската комисия на тогавашното италианско правителство, би трябвало да отбележим няколко неща. На първо място, самият Сиди признава, че построяването на Трансадриатическия газопровод се подкрепя силно от Италианската конфедерация на индустриалците – представителната организация на работодателите в Италия (Confindustria), която е с повече от многобройно членство и е много авторитетна в цялото общество. В случая, мнението на Confindustria е много меродавно, защото организацията защитава целия спектър от икономически дейности в италианската икономика и ако газопроводът е застрашавал туризма или селскостопанското производство, от Италианската конфедерация на индустриалците далече нямаше да бъдат толкова категорични в подкрепата си за газопровода

Против изграждането на газопровода е Движението „Пет звезди“, чиято роля на „троянски кон“ на руските интереси и на политиката на Путин беше изяснена в детайли. Тук виждаме, че критиката на Сиди срещу Европейската комисия, на практика означава, че той не одобрява това, че в Брюксел не са се огънали пред лобирането, което впоследствие ще прерасне в истински шантаж и саботаж на една

¹⁸⁰ Biancalana, Cecilia, Italy's multiple populisms facing the Russo-Ukrainian war, In: Ivaldi, Gilles and Emilia Zankina, (Eds.), The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe, March 2023, European Center for Populism Studies (ECPS), Brussels, <https://www.populismstudies.org/italys-multiple-populisms-facing-the-russo-ukrainian-war/>

ултра популистка, анти-системна и открито про-руска и про-путинска политическа партия. Без значение дали са политици, бизнесмени или учени, хората с про-европейска ориентация не заемат подобни позиции. Волно или неволно, тук Марко Сиди се солидаризира с хибридните действия за проваляне на изпълнението на проекта на Трансадриатическия газопровод (ТАР), предприети от Русия, „Газпром“ и в крайна сметка – от руските специални служби.

Интересен факт е, че другата партия в тогавашната управляваща коалиция – „Лигата“ (по-известна като „Северната лига“), също е партия със силни про-руски тежнения. По-горе бяха описани съвсем недвусмислени про-руски и про-путински действия на „Лигата“ пред 2022 година, стигнали до подписване на споразумение за политическо сътрудничество с партията на Путин – „Единна Русия“. Но въпреки това, най-вероятно точно защото е свързана с индустриалния Север в Италия, „Лигата“ подкрепя изграждането на ТАР. Действително „Lega Nord“ започва пътя си през 90-те години на XX-ия век, като откровено сепаратистка партия, която се бори за учредяване на нова държава в Северна Италия, „без бюрократичния център Рим и без бедния юг“¹⁸¹.

В този смисъл, „Лигата“ се бори за интересите на индустриалния Север, макар и по крайно извратен начин. Про-руските валенции на „Лигата“, както беше изяснено по-горе се дължат освен всичко друго и на големите експортни интереси на италианската индустрия в Русия по онова време. Но в случая с ТАР, поставени между интересите на

¹⁸¹ Huyseune, Michel, Imagined Geographies: Political and Scientific Discourses on Italy's North-South Divide, Chapter 8, In: Bruno Coppieters and Michel Huyseune, 2002, Brussels University Press, ISBN: 90 5487 312 4, https://ciaotest.cc.columbia.edu/book/cob01/cob01_08.pdf

италианската индустрия и интересите на „Газпром“, от „Лигата“ избират първото. За разлика от тях, ултра популистите от Движението „Пет звезди“ се застъпват за руските интереси.

При такава постановка на позициите, е повече от ясно, че критиките срещу Европейската комисия¹⁸², която работи за диверсификацията на енергоносителите в Европейския съюз и подкрепя проект, който е изцяло в интерес на италианската индустрия, са меко казано със съмнителна мотивация. Особено неадекватно звучи критиката, че Европейската комисия не се съобразява с мнението на партия, която е публично деклариран руски лобист – Движението „Пет звезди“.

¹⁸² Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU's support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EU-ROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Тръбачи пред вратите на страха. Спекулации с екологични проблеми и нагнетяване на напрежение

Следващото твърдение на Марко Сиди, което може да се окачестви като преднамерена дезинформация, чийто ефект би трябвало да бъде отхвърлянето на проекта за изграждане на Трансадриатически газопровод е тезата, че населението в региона е изцяло против него:

„Населението на региона, където се очаква ТАР да стигне до италианска територия, Пулия, категорично се възпротивява на тръбопровода, защото се страхува от въздействието му върху местната туристическа индустрия и ландшафта. Макар че мненията на гражданите, най-засегнати от проекта, трябва да се третират с най-голямо уважение, италианският дебат се фокусира върху тесен кръг от въпроси и пренебрегва по-широките сложности на проекта ТАР. Това важи както за неговите поддръжници, така и за неговите критици“¹⁸³.

Всъщност, кампанията срещу тръбопровода се опира точно на мерките, предприети от проектантите и строителите за защита на околната среда – на плажната ивица и на маслиновите дървета по трасето на газопровода.

Наблюдателите, които следят хода на изграждането на Южния газов коридор, забелязват от самото начало, че кампанията срещу Трансадриатическия коридор (ТАР) се води „систематично и координирано“. Това веднага навежда на мисълта за ангажираност в кампанията на трета силно заинтересувана страна, която не участва в противопоставянето

¹⁸³ Пак там.

между централното правителство в Рим и регионалните власти в Пулия, но смята, че би била силно оцетена от евентуалното успешно осъществяване на проекта за Южния газов коридор¹⁸⁴.

В своя много подробен анализ на физическите заплахи и на хибридните атаки срещу Южния газов коридор, инж. Иван Гълъбов много точно отбелязва, че психологическата атака започва точно когато „за да се избегне някакво неблагоприятно влияние върху плажа на селището Сан Фока, от ТАР решават да изградят микротунел с дължина 1,5 километра. Така замислената инженерна конструкция, трябва да минимизира въздействието върху околната среда и прави тръбопровода невидим. Проблемът се заключава в обстоятелството, че за да започне изграждането на микротунела, което трябва да стане на място, което е на около 800 метра навътре от плажа, строителите на газопровода трябва да преместят и да съхранят, за да ги засадят отново на същото място, 231 маслинови дървета“¹⁸⁵.

За да може да се изгради микротунелът, е трябвало да се започне като първа стъпка с преместването на 211 маслинови дървета. От общо 231 маслинови дървета в периметъра на микротунела, четири са били засегнати от

¹⁸⁴ Gurbanov, Ilgar, TAP's Fate After the Italian Referendum, December 16th, 2016, Eurasia Daily Monitor, 2016, Vol. 13, Issue: 198, The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/taps-fate-italian-referendum/>

¹⁸⁵ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplahi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

бактерията **Xylella**. Съгласно италианското законодателство и съгласно указанията на властите, тези четири дървета е трябвало да бъдат унищожени, за да не се разпространи болестта¹⁸⁶. Освен това 16 от маслиновите дървета са много стари, определени са като „монументални“ и изискват различна процедура, която е специално предписана от фитосанитарната служба в град Бари¹⁸⁷.

Като втора стъпка се е предвиждало, да се преместят и съхранят допълнително около 2000 маслинови дървета по протежение на осем километровия маршрут на тръбопровода от изхода на микротунела до приемния терминал на тръбопровода (Pipeline Receiving Terminal - PRT)¹⁸⁸.

По времето, когато пламват споровете около анализа на оценката за въздействие върху околната среда за Трансадриатическия тръбопровод (ТАР) и решението на регионалния съд на Лацио, строителите на ТАР вече повече от 18 месеца се грижат за първите 231 маслинови дървета¹⁸⁹. Това

¹⁸⁶ Пак там.

¹⁸⁷ TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

¹⁸⁸ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

¹⁸⁹ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

включва систематични и редовни процедури, целящи да засилят дърветата и да ги защитят срещу **Xylella bacterium**¹⁹⁰.

Подготвя се транспортирането на предвидените за преместване 211 маслинови дървета, които трябва да бъдат пренесени в специална зона за съхранение, своеобразна „детска градина“, разположена в „Masseria del Capitano“, близо до приемния терминал на тръбопровода (PRT), на осем километра навътре в сушата. Маслиновите дървета е трябвало да бъдат складирани в „детската градина“ и за тях да се полагат грижи около три години¹⁹¹. Четирите маслинови дървета, заразени от бактерията **Xylella fastidiosa** е трябвало да бъдат унищожени, за да не се допусне разпространяване на заразата. Що се отнася до 16-те стари и „монументални“ маслинови дървета, те са щели да бъдат преместени по различна процедура на по-късен етап от работата¹⁹².

Предвиждало се е съответно, когато строителните работи на газопровода приключат през 2019 година, маслиновите дървета да бъдат върнати обратно и засадени на предишните им места. Всички описани извършени и

¹⁹⁰ TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

¹⁹¹ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

¹⁹² TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

планирани действия към 2017 година са били в стриктно съответствие с изискванията на закона. От ТАР са били получили двете основни разрешения, необходими за започване на работа¹⁹³. Това са: декретът с който се приема оценката на въздействието върху околната среда (от септември 2014 г.¹⁹⁴) и изричното разрешение (от месец май 2015 г.¹⁹⁵), издадени съответно от Министерството на околната среда и от Министерството на икономическото развитие¹⁹⁶.

Освен това, в края на 2016 година от ТАР са получили всички съответни вторични разрешения (така наречените „проверки на съответствието“) за преместване на първата партида маслинови дървета, намиращи се в зоната на микротунела на проекта. Това е стандартна практика в региона. Само в региона Пулия, десетки хиляди маслинови дървета се преместват ежегодно, за да се позволи изграждането на

¹⁹³ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Azerbaidzhan, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двуетична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

¹⁹⁴ TAP confirms Italian Government approval of Environmental Impact Assessment, September 12-th, 2014, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-confirms-italian-government-approval-of-environmental-impact-assessment>

¹⁹⁵ TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

¹⁹⁶ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

инфраструктурни и енергийни проекти, включително пътища, акведукти и други. Процедурата е отработена и отдавна се е превърнала в рутинна практика¹⁹⁷.

¹⁹⁷ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Azerbaijan, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplahi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na> Споменатата по-горе рутинна практика, наистина е отработена в детайли и се следва почти като електронен алгоритъм. Първоначално, маслиновите дървета се картографират, етикетират, подрязват и обработват. Над клоните се поставя специална мрежа, за да се предпазят от бактерията *Xylella fastidiosa*. С помощта на специално разработена машина маслиновите дървета се изваждат от земята, като същевременно се запазват корените и околната почва непокътнати. След това корените се увиват с ютено платно, за да се предпазят по време на транспортирането и презасаждането. (Виж: TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>). Следващият предвиден етап е било преместването, в съответствие с план за транспортиране, разработен в партньорство с местните власти. Маслиновите дървета е трябвало да се транспортират внимателно до „детската градина“ под контрола на инспектори на местните фитосанитарни власти, на 8 км от дотогавашното им местоположение, където да бъдат пресадени в специални дървени кутии за период от около три години. Предвиждало се е маслиновите дървета да бъдат върнати в първоначалния си район през 2019 година и пресадени по същия начин. (Виж: TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>).

До 2017 година, от TAP са успели да картират първоначалното местоположение на маслиновите дървета, да ги етикетират и да проведат редовна фитосанитарна обработка срещу бактерията *Xylella fastidiosa*. Дърветата също така са били редовно подкастрирани в съответствие с най-добрите лесовъдни практики. Фитосанитарната служба на регион Пулия също е инспектирала маслиновите дървета в края на месец февруари 2017 година и е разрешила преместването на 211-те здрави дървета.

За извършването на преместването, ТАР работят с местна компания от Чармиано (Carmiano) – „Mello Lucio“¹⁹⁸. Компанията „Mello Lucio“ има 30 годишен опит в областта на описаните по-горе операции и е работила на защитените природни територии в Саленто - Порто Селваджо (Porto Selvaggio) и е една от компаниите, сертифицирани от официалния регистър на Горския департамент на регион Пулия. Въпреки системно разпространяваните слухове и неверни твърдения, нито едно от 231-те маслинови дървета от района на микротунела на ТАР не е признато от UNESCO за паметник с някакво значение¹⁹⁹.

Противниците на изграждането на Трансадриатическия газопровод, много умело превръщат точно най-добросъвестните мерки за опазване на околната среда в мишени, срещу които да стрелят до премала, с надеждата да компрометират съоръжението в очите на обществеността. Марко Сиди прави смело обобщение, като пише в текста си, публикува в блога на „London School of Economics“, че едва ли не цялото население на Пулия, без изключение се обявява срещу ТАР²⁰⁰. Такъв похват подхожда повече на политик,

Осъществяването на първата фаза от преместването на маслиновите дървета е трябвало да отнеме приблизително две седмици. (Виж: TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>).

¹⁹⁸ Mello Lucio – Piante Forestali, <https://www.mellolucio.it/>

¹⁹⁹ TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

²⁰⁰ Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU's support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EU-ROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

отколкото на учен – политиците обичат да говорят от името „на народа“, тоест от името на всички.

В случая, подходът на Сиди е в много по-голяма степен политически и пропагандистки, нежели научен. Не трябва да се изпуска от внимание, че Марко Сиди вече е осъществил „сериозна научна публикация по въпроса“²⁰¹ и сега просто популяризира и превежда на езика на пропагандиста това, което е казал в по-сдържан стил година по-рано.

Хиперболизирането на фактите е типичен пропаганден похват, още повече, че твърдението, че цяла Пулия е против газопровода е откровена дезинформация. Противниците на газопровода в района на Мелендуно изобщо не са мнозинство. Анкети, проведени сред общностите, живеещи в Мелендуно, показват, че над 60 процента от местните респонденти подкрепят изграждането на ТАР и отхвърлят аргументите срещу него като неоснователни. Противниците на газопровода печелят с вдигане на шум, а не с числено превъзходство²⁰².

Една от причините, противниците на ТАР да не доминират изцяло над общественото мнение е фактът, че от консорциума на ТАР изрично обясняват, че земята, отредена за

²⁰¹ Siddi, Marco, The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood,

https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched_Geopolitical_Approach_to_External_Energy_Policy_The_Case_of_the_Southern_Gas_Corridor В електронен вид тя е публикувана на 27 декември 2017 година, преди Марко Сиди да публикува внушенията си в LSE European Politics and Policy (EUROPP) на 22 август 2018 година.

²⁰² Gotev, Georgi, SOCAR: The TAP project is at risk, October 4-th, 2016, Euractiv, <https://www.euractiv.com/interview/socar-the-tap-project-is-at-risk/>

микротунела, която е била временно придобита от него по законен начин, ще бъде върната на местните собственици на земя, след като строителството на тръбопровода приключи. Разбира се, консорциумът на ТАР от самото начало на осъществяване на проекта работи с местните власти и общностите в Пулия, за да отговори на техните опасения относно екологичния отпечатък на проекта²⁰³.

Подходът на мениджмънта на консорциума ТАР към екологичните, социалните и културните рискове, свързани с изграждането на газопровода е изключително сериозен. Това се вижда от редица доклади и други документи, които са напълно достъпни публично. Примерно, дискусиата за това къде газопроводът да излезе на сушата, влизайки на италианска територия се вижда много добре от така нареченото „Non Technical Summary“ на газопровода ТАР²⁰⁴. В него са разгледани пет варианта за излизане на газопровода на сушата. Точно от него се вижда, че исканията на протестиращите, насърчавани и от италиански политически партии и от международни неправителствени организации и от всякакви агенти за влияние са формулирани след като вече е било известно, че предлаганите варианти не са състоятелни.

В периода преди първоначалното подаване на Оценката на въздействието на околната среда (ESIA-българското съответствие е ОВОС) през март 2012 година, по време на фазата на основното проектиране са били проучени общо

²⁰³ Пак там.

²⁰⁴ Trans Adriatic Pipeline (TAP). ESIA Italy. Non Technical Summary, September 2013, стр. 17, [https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/\\$3513/\\$3514/\\$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf](https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/$3513/$3514/$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf)

пет алтернативни варианта за трасе, както е показано по долу²⁰⁵. (*Виж: Приложение 3*)

Вариант 0 Изход на сушата северно от Сан Фока;

Вариант 1 Изход на сушата северно от селището Линдинузо;

Вариант 2 Изход на сушата при електроцентралата Черано;

Вариант 3 Изход на сушата при нефтохимическия завод в Бриндизи; и

Вариант 4 Изход на сушата северно от летище Казале (Бриндизи)²⁰⁶.

Направени са подробни оценки и сравнения на тези варианти от техническа гледна точка, от съображенията за безопасност, а също така и със същата тежест от екологична, социално-икономическа и културно-историческа гледна точка. Тези оценки довеждат до следните заключения:

Вариант 1 е бил оценен като неприложим, тъй като трасето в този случай е щяло да пресече морска зона от Натура 2000, определена за защитен вид морска трева, ендемичен за Средиземно море (*Posidonia oceanica*); (*Виж: Приложение № 4*)

Вариант 2 е бил преценен като неприложим, както защото при него трасето е пресичало морската зона от Натура 2000, определена за *Posidonia oceanica*, така и поради наличието на райони с висок геоморфологичен риск (налище е силна ерозия на крайбрежните скали); (*Виж: Приложение № 4*)

Вариант 3 е бил признат за неприложима поради наличието на критични фактори от технически характер: за да

²⁰⁵ Пак там.

²⁰⁶ Пак там.

се спазят мерките за сигурност, свързани с индустриалната зона на Бриндизи е щяло да се наложи да се използват не-конвенционални методи на строителство (с присъщите им рискове). Високото ниво на морския трафик в района, също е представлявало сериозен риск за безопасността на офшорното строителство. Природните местообитания и защитените обекти (на регионално, национално и европейско ниво) също са ограничавали сериозно възможностите за маршрутизиране в тази област. Тези отрицателни резултати произтичат от подробна оценка, направена по седем различни подварианта за усъвършенстване на маршрута на Вариант 3. Вижда се, че и проектантите са гледали с добро око на възможността газопроводът да излезе на сушата при Бриндизи, като са проучили всяка възможност за това (седем подварианта !), но по описаните по-горе многобройни, технически, екологични и свързани с безопасността на работа съображения Вариант 3 е трябвало да бъде изоставен;

Вариант 4, който също предвижда излизане в района на Бриндизи, влиза в конфликт с намеренията и бъдещите планове за земеползване на община Бриндизи. По тази причина и този вариант не е приет за „жизнеспособна алтернатива“. Оказва се, че многобройни групи от къщи също са разположени в близост до предложения маршрут и това прави изграждането на проекта ТАР по тази трасе неприемливо²⁰⁷.

При сравняването на петте варианта, се стига до заключението, че **Вариант 0** представлява оптималното решение по отношение на техническата осъществимост,

²⁰⁷ Trans Adriatic Pipeline (TAP). ESIA Italy. Non Technical Summary, September 2013, стр. 18, [https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/\\$3513/\\$3514/\\$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf](https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/$3513/$3514/$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf)

съображенията за безопасност и екологичните, социално-икономическите и културните проблеми, тъй като:

- Не пречи на защитени природозащитни зони в откритото море и на сушата;

- Наземният маршрут преминава през земеделска земя, на безопасно разстояние от населените места.

- Поради горепосочените причини Вариант 0 е бил оценен за най-добър и е бил избрана за „базов“ маршрут на проекта. В това му качество, той е бил представен на италианските власти в рамките на първоначалната Оценка на въздействието на околната среда (ESIA-ОВОС), внесена за разглеждане през месец март 2012 година²⁰⁸.

- Въпреки това, по отношение на Вариант 0 възникват два основни въпроса по време на последвалите консултации, по време на които на властите е бил представен този маршрут от ОВОС (ESIA) от 2012 година:

- Изходът на сушата според Вариант 0 се оказва в зона, определена като зона с висок геоморфологичен риск поради потенциалната нестабилност на морските скали. (Не толкова висок както при Вариант 3, но все пак – висок). Въпреки че предложеният микротунел би бил подходящо техническо решение за предотвратяване на всякакви отрицателни ефекти върху устойчивостта на скалите, Басейновата администрация заяви, че проектът не е в съответствие с наредбите за хидрогеоложко планиране;

- Предложеното местоположение на приемащия терминал на излизащия от морето газопровод (Pipeline Receiving Terminal – PRT) попада в защитена ландшафтна зона (Крайбрежна и териториална зона на Мелендуньо, обявена за такава с Указ 42/2004, чл. 136, параграф 1, буква „с“ и

²⁰⁸ Пак там.

Закон 1497/39). С оглед на това местоположение, Министерството на културното наследство на Република Италия, силно препоръчва на консорциума TAP AG да премести въпросния PRT извън тази ограничена зона, дори ако един добър проект за смекчаване на ландшафтните промени би могъл да намали визуалното въздействие на съоръжението - PRT²⁰⁹.

В резултат на всичко това, TAP AG преразглежда процеса на избор на маршрут и анализира отново наличната информация. Този процес довежда до търсения краен резултат – „оптимизирания базов маршрут“²¹⁰.

След провеждането на консултациите върху Оценката на въздействието върху околната среда (ESIA_OBOC), проведени преди месец март 2012 година, TAP AG предприема допълнителни проучвания, за да определи оптималния маршрут на тръбопровода. Тези проучвания са проведени както за маршрута на тръбопровода (включително наземния му участък), така и за площадката на приемащия терминал на излизация от морето газопровод (Pipeline Receiving Terminal – PRT). Проучванията предоставят нови технически елементи за разглеждане в рамките на процеса на Оценка на въздействието върху околната среда (ESIA-OBOC)²¹¹.

Този анализ протича в рамките на следния логически процес. Като първа стъпка са оценени плановете за земеползване по крайбрежието на Адриатическо море и крайбрежните райони в провинциите Бриндизи и Лече, за

²⁰⁹ Trans Adriatic Pipeline (TAP). ESIA Italy. Non Technical Summary, September 2013, стр. 19, [https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/\\$3513/\\$3514/\\$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf](https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/$3513/$3514/$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf)

²¹⁰ Пак там.

²¹¹ Пак там.

да се идентифицират възможни предпочитани зони (наричани „макрокоридори“). (Виж: Приложение № 5)

В рамките на идентифицираните макрокоридори е извършен анализ на екологичните, социалните и културните ограничения и ключови показатели, за да се избере най-подходящият макрокоридор.

След това, в рамките на избрания макрокоридор, отново са анализирани специфични микрокоридори и варианти на маршрута, като са използвани серия от ключови показатели, както и ограниченията свързани с културното наследство, социалните и екологичните ограничения. Комбинацията от всички тези показатели, позволява окончателния избор на вариант за маршрут и за разполагането на PRT. Това е оптимизираната алтернатива на „базовия случай“²¹².

Описаният по-горе анализ довежда до постепенното отхвърляне като възможни решения в на макрокоридори А, В и С²¹³.

През 2012 и 2013 година са проведени допълнителни проучвания и консултации за оптимизиране на маршрута в рамките на макрокоридор D. Избраният оптимизиран базов сценарий се състои от няколко елемента.

На първо място, това е модифицираното подхождане към брега с точка на излизане на сушата, разположена на 400 метра южно от местоположението на **Вариант 0**, представен през март 2012 година. Изходът на сушата е проектиран да бъде изграден с помощта на техника на микротунелиране, която се състои от²¹⁴:

²¹² Пак там.

²¹³ Пак там, стр. 20

²¹⁴ Пак там, стр. 21

- Незначителна модификация на морския маршрут (413 метра), вече проектиран за **Вариант 0** и свързан с албанския морски участък (разрешен от националното правителство на Република Италия);

- Тунел, който е с дължина по-малка от 1500 метра, с помощта на който се избягва нарушаването на пространството на средиземноморските „маки“ (гори), на туристическите съоръжения на брега и на офшорните легла (леглата на морското дъно) на *Posidonia oceanica*;

- Взимане пред вид на необходимите безопасни разстояния до съществуващите сгради; както и

- Осигуряване на приемливо отстояние от пристанището Сан Фока, за да не се създават смущения в работата му по време на строителната фаза²¹⁵.

На второ, но не по значение място е избрано ново местоположение за площадката на приемащия терминал на излизащия от морето газопровод (Pipeline Receiving Terminal – PRT) в община Мелендуно, като последната се намира изцяло извън защитената ландшафтна зона. Проектирането и разположението на съоръжението осигуряват минимално въздействие върху околността;

На трето място, е начертан оптимизиран маршрут за наземния тръбопровод, отклоняващ се от коридора на Вариант 0 и минимизиращ въздействието върху околната среда, като избягва естествените местообитания. Маршрутът е успореден на съществуващите пътища и трасета при повече от половината от общата си дължина. Останалият участък от наземния маршрут е оптимизиран в съответствие с регионалното планиране и по-специално с предложеното

²¹⁵ Пак там, стр. 21

развитие на Археологическия парк „Акуарика“²¹⁶. (Виж: Приложение № 6)

Между октомври 2012 година и юли 2013 година, консорциумът ТАР AG провежда 167 срещи с национални, регионални и местни заинтересовани страни²¹⁷. (Виж: Приложение № 7)

Най-голям брой срещи са проведени с местни институции - както политически, така и технически (съответно 31 и 25 срещи). Първата група включва представители на общините Мелендуно, Верноле, Бриндизи и Лече, както и на провинция Лече. Във втория клъстер, проектът е взаимодействал с разнообразна група технически органи. Това са били Службата за културно наследство, Басейновата дирекция, Местната полиция, Противопожарните служби, Префектура Лече и други²¹⁸.

Също така на институционално ниво, проектът редовно е консултиран с регионалните и националните власти (тоест, на първо място с Министерството на околната среда). Други важни контрагенти в стратегията за ангажиране на заинтересованите страни са икономическите оператори в селскостопанския, рибарския и туристическия сектор, профсъюзите и представителите на бизнеса (Confindustria, ANCE, Coldiretti, профсъюзите, Assobalneari, фермерските кооперативи, рибарските кооперативи и други)²¹⁹.

Процесът на ангажиране на заинтересованите страни продължава и след представянето на ОВОС-ESIA и публичното му оповестяване. ТАР AG продължава да провежда срещи с национални, регионални и местни заинтересувани

²¹⁶ Пак там, стр. 21

²¹⁷ Пак там, стр. 36

²¹⁸ Пак там.

²¹⁹ Пак там.

страни и продължава да полага усилия за да достигане и до онези заинтересовани страни, които не желаят или не са на разположение да участват в открит диалог с изпълнителите на проекта, а впоследствие и с администрацията на газопровода²²⁰.

Още през септември 2013 година, от TAP AG поемат ангажимента да изготвят и да предоставят допълнителна документация, включително преразглеждане на Плана за ангажиране на заинтересованите страни, както и става. Други документи, предназначени да улеснят социално устойчивия подход към засегнатите общности, включват: Рамка за възстановяване на препитанието (с проучване относно обезщетенията); План за социално-екологични инвестиции, базиран на резултатите от проучване за оценка на нуждите; План за действие при извънредни ситуации и готовност и нови комуникационни дейности. Представеното от TAP AG обаче не се ограничава само с това²²¹.

При определянето на гореспоменатите документи, TAP AG са се ръководили от заключенията, изразени от общността на заинтересуваните страни по време на фазата на консултациите по Оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС-ESIA) и от продължаващия процес на ангажиране на заинтересуваните страни²²².

Много важно е да се отбележи, че консорциумът TAP AG своевременно създава двустепенен механизъм за жалби от трети страни, базиран на разпоредбите, посочени в документ PR 10 на Европейската банка за възстановяване и развитие (EBRD) и насоките на EBRD (ЕБВР) относно

²²⁰ Пак там, стр. 38

²²¹ Пак там.

²²² Пак там.

механизмите за приемане и разглеждане на жалби. Чрез този инструмент ТАР АГ предоставя на всички общности, лица и други заинтересовани страни, ефикасен и бърз процес за изразяване на техните оплаквания. Консорциумът ТАР АГ се ангажира още преди да започне строителството, да отговаря на оплакванията и да предоставя подходящи решения за тях в рамките на 30 дни²²³.

Установена е местна процедура за приемане и разглеждане на жалби, основаваща се на предвидените в ОВОС ангажиране на заинтересуваните страни и събиране на данни, която е напълно съвместима с процедурите за жалби на ТАР АГ за съответната фаза на осъществяване на проекта и е подходяща за контекста на местните заинтересувани страни. През цялото време на изграждането на тръбопровода, ТАР АГ осигурява необходимите ресурси за изпълнение на изискванията на процеса да управление на жалби от трети страни, чрез пряко взаимодействие с местните заинтересувани страни. За да разглежда жалбите, оплакванията и докладите за несъответствия своевременно, безпристрасно и прозрачно, ТАР АГ поема от самото начало цялата отговорност за прилагането на процедурата за разглеждане и разрешаване на жалби от трети страни²²⁴.

Въз основа на съществуващия механизъм на ТАР АГ за разглеждане и разрешаване на жалби от трети страни и в съответствие с документ PR 2 на ЕБВР, още преди началото на строителството е създаден механизъм за жалби, предназначен за работници и работници, които не са служители на компанията (и за техните организации, където съществуват), за да могат те да повдигат основателни въпроси,

²²³ Пак там, стр. 39

²²⁴ Пак там.

свързани с работното място. Консорциумът ТАР АГ информира своевременно всички работници за механизма за жалби по време на наемането им и го е направил леснодостъпен за тях²²⁵.

Този механизъм отразява процедурите на съществуващия механизъм за жалби от трети страни и разглежда въпросите своевременно, като използва разбираем и прозрачен процес, който предоставя обратна връзка на засегнатите лица. Механизмът не възпрепятства достъпа до други съдебни или административни средства за защита, които може да са налични по закон или чрез съществуващи арбитражни процедури и/или съществуващи механизми за жалби от работници на изпълнителите и/или подизпълнителите на ТАР АГ.

Консорциумът ТАР АГ полага големи усилия за да запази поверителността на индивидуалните оплаквания. За да информира властите и обществеността за често срещаните оплаквания, резултатите от разследванията и резултатите от коригиращите действия, ТАР АГ изготвя годишен обобщен доклад и го публикува на своята уеб страница²²⁶.

Трябва изрично да се подчертае, че посочените действия на консорциума ТАР АГ за обсъждане заедно със заинтересуваните страни на проблемите, свързани с изграждането на Трансадриатическия газопровод (ТАР) са малка част от цялостната история на мерките в сферата на корпоративната социална отговорност (CSR), предприети преди и по време на изграждането на тръбопровода. Реално, тези мерки продължават и днес.

²²⁵ Пак там.

²²⁶ Пак там.

Всъщност, идентифицирането, изследването и оценяването на дейностите в областта на корпоративната социална отговорност (CSR), свързани с изграждането на ТАР, би могло да послужи за предмет на поне една докторска дисертация, но тук ние само маркираме някои основни неща. Техният преглед показва, че всякакви твърдения, че изграждането на Трансадриатическия газопровод (ТАР) не е било съпроводено с адекватна дискусия на национално ниво в Италия и на регионално ниво в Южна Италия и в частност в Пулия, изобщо не отговарят на истината. Европейският участък на Южния газов коридор е бил обект на изключително детайлно обсъждане и в Брюксел и в държавите през които преминава и на микро ниво – с общностите, които се възприемат пряко засегнати от едно или друго техническо решение по газопровода. Твърдящите обратното, в повечето случаи просто лъжат по дена или друга причина.

Самият Марко Сиди пише:

„В скорошна статия очертах предизвикателствата пред Южния газов коридор²²⁷. Тези предизвикателства са от икономически, свързани със сигурността, етичен и екологичен характер и до голяма степен са били игнорирани в европейския политически дебат. Основната причина за това е сляпата подкрепа, която Европейската комисия е оказала на проекта. Комисията разглежда Южния газов коридор като

²²⁷ Тук се има пред вид публикацията: Siddi, Marco, The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood, https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched_Geopolitical_Approach_to_External_Energy_Policy_The_Case_of_the_Southern_Gas_Corridor В електронен вид тя е публикувана на 27 декември 2017 година, преди Марко Сиди да публикува внушенията си в LSE European Politics and Policy (EUOPP) на 22 август 2018 година.

ключов маршрут за диверсификация на вноса, независимо от свързаните с него противоречия“²²⁸.

Препратката в първото изречение на цитирания абзац не е нито протоколна, нито рожба на научна педантичност. Статията „Несполучливият геополитически подход на ЕС към външната енергийна политика: Случаят с Южния газов коридор“ („The EU’s Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor“) не е просто поредната научна публикация в иначе богатото портфолио от трудове на този автор. Тя е преди всичко основание за започването на научно-популярна кампания, разбираема за читатели на по-ниско равнище, особено от журналисти.

За Марко Сиди е достатъчно научният му текст да се появи он-лайн и без изобщо да чака публикацията на хартиен носител се коментира сам себе си в блога на London School of Economics - LSE European Politics and Policy (EU-ROPP). За разлика от публикацията в изданието „Geopolitics“, публикацията в блога на LSE е поканена към десетки журналисти да преразкажат неговите твърдения на „широките читателски маси“.

²²⁸ Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU’s support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EU-ROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

ГЛАВА ПЕТА

Лъжа, пропаганда, хибридни атаки, „полезни идиоти“ и невъзможността да криминализираме личното мнение²²⁹

Тук е моментът да се каже изрично, че с горните, а и с долните думи по никакъв начин не се отправят никакви обвинения към Марко Сиди или към друг учен, с които да се търсят никакви правни последици. В една демократична държава, респективно в съюз от демократични държави, където свободата на мисълта, на съвестта и на изразяването са закрепени като фундаментални свободи, е невъзможно и нелепо да се отправят обвинения към автор, още повече към автор на научни текстове, заради съдържанието им. Не съществува начин, по който те да бъдат обявени за „съставомерни“ по смисъла на Наказателния кодекс. И Слава Богу, че е така.

Това обаче съвсем не означава, че подобни текстове не могат да съдържат неверни твърдения. Видяхме по-горе такива в творчеството на Сиди, а по-долу ще видим още. Няма съмнение, че Сиди е злонамерен към проекта за Южен газов коридор като цяло и към Трансадриатическия газопровод в частност. Защо е така, ние бихме могли само да спекулираме. Мотивите му могат да са най-различни – от напълно идеалистични до цинично користолюбиви.

Няма от къде да знаем, дали Марко Сиди наистина вярва на своите твърдения, стигащи на места до тежко

²²⁹ За написването на тази част от настоящия труд, определено значение изиграха моите разговори и съвместни „мозъчни атаки“ с доц. д-р Теодор Дечев и инж. Иван Гълъбов от Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион (ЛПЧКР) при Академията за национална и информационна сигурност (АНИС), за което им благодаря.

изопачаване на реалната картина. Няма от къде да знаем, дали той просто не се заблуждава (малко вероятно, но възможно) или пък е бил обект на убеждаване и индоктриниране от други лица (доста по-вероятно, разбира се съвсем не сто процентово) или пък просто му е било заплатено. За последното няма никакви преки улики и критиките към текстовете на Сиди, в никакъв случай не трябва да се възприемат като обвинение, че той е подставено лице или не дай си Боже – агент за влияние на враждебно на ЕС чуждестранно разузнаване.

5.1. Необходимостта от противопоставяне срещу хибридните атаки. Релациите между хибридни атаки и пропаганда

От друга страна, точно поради свободата на мисълта, правото на мнение и свободата на съвестта, всеки свободомислещ учен, който е положително настроен към обединението на Европа, към диверсифицирането на вноса на енергоносители в Европейския съюз и към запазването на ЕС като геополитически фактор с реална тежест е длъжен да възрази на Сиди. Защото, дори да не би могло да бъдат квалифицирани като криминално престъпление, държавна измяна или каквото и да е друго, внушенията на Сиди, години на ред са в огромна степен в полза на руските геополитически интереси в Европа и отричат всякакви проекти, алтернативни на „сините“, „турските“ и „северните“ потоци на „Газпром“. Разбира се, те са богато украсени с терминологични „панделки“, но смисълът и посланията им са ясни.

Срещу такива „научни постановки“ трябва да се възразява, стига научната ни съвест да е на такова мнение. Въпросът не е в това да сочим някого с пръст и да го наричаме „агент на Москва“. Това спокойно може да не е вярно от

формална гледна точка, да не говорим, че дори и да е точно така, едва ли някога бихме имали доказателства, които да издържат в съда. Затова споровете по такива въпроси трябва да бъдат принципни и безкомпромисни, с оглед на установяването на истината, а не с цел някой да бъде обвинен в предателство и да бъде наказан.

Няма как да се заобиколи фактът, че с няколко свои текста, Марко Сиди на практика осъществява действия, които биха могли да бъдат наречени „хибридни атаки“, без никакво преувеличение. Разбира се, не трябва да ставаме нито роби, нито жертви на терминологията. Действията на руската страна и на нейните „информационни звена“ от 2014 година насам, биха могли да бъдат наречени и просто „военновременна пропаганда“. Знаем, че по време на война, като първа жертва пада истината. Да не забравяме и крилатата фраза на Бисмарк, че „никога не се лъже повече, отколкото преди избори, по време на война и след лов“.

По начало думата „пропаганда“ навежда на мисълта за лъжа, при това лъжа, която преобладава в съдържанието на излъченото послание. Денонощните излъчвания на руските медийни „органи“ съдържат военновременна пропаганда в чист вид, в която лъжата убедително преобладава. Но може би поради факта, че в днешно време, разрушителният ефект на лъжата е съпоставим в с този на фугасните снаряди, възникна новата терминология и ние говорим вече за „хибридни атаки“.

В литературата, в това число и в американската литература по разглежданите въпроси има понятие „пропаганда, базирана на истината“ (truth based propaganda). Подобни действия, които могат да бъдат изключително ефективни (да не забравяме, че най-опасната лъжа е тази, която съдържа 90 % истина), по-скоро би трябвало да бъдат

отнесени към някои особено енергично провеждани форма на връзки с обществеността, отколкото към пропагандата, но ние цитираме тази гледна точка, за да не остане съмнение, че и тук както на много други места цари „терминологичен плурализъм“ или ако трябва да сме съвсем откровени – весел терминологичен произвол. Затова е добре да се казва ясно, какво се разбира под един или друг термин.

В случая, под „хибридни атаки“, разбираме провеждане на енергична враждебна пропаганда, заредена с голямо количество неверни твърдения и мултиплицирана в максимална степен с помощта на съвременните средства за комуникация, най-вече с така наречените „социални мрежи“, както и с мощно финансирани телевизионни канали, които на свой ред също са „заустени“ в социалните мрежи.

Хибридните атаки, могат да бъдат провеждани срещу дадена държава, срещу нейни органи, както и срещу стопански или други начинания с по-съществено геополитическо и/или геоикономическо значение. Разликата между обикновената „пропаганда, базирана преобладаващо на лъжи“ и „хибридните действия“ е в масирания характер на последните. Твърди се, че тоталитарните режими са невъзможни, без помощта на средствата за масова информация. За Ленин това е било киното, за Хитлер – радиото и така нататък.

Аналогично, хибридните атаки са силно „технологизирани“ и „мултиплицирани“. При тях едно и също невярно твърдение се повтаря не сто пъти, както ни съветва Гьобелс, а стотици хиляди пъти, в голяма част от случаите от съвършено нематериални, призрачни но ефективно работещи „ботове“. Отделен въпрос е, че хибридните атаки, се извършват на фона на един медиен шум, който би могъл да бъде характеризирани като медиен „бял шум“.

Хибридните атаки разчитат на систематично предизвикването в свободните общества съмнения към всичко – от формата на Земята до ползата от ваксините. Натрупването на недоверие в обществата, един път към демократично формираните институции и втори път към позитивната наука е основата на която се надграждат всевъзможни хибридни атаки.

Както още от самото начало беше заявено, в този труд няма да се занимаваме с техниките за широко разпространяване и мултипликация на посланията на хибридните атаки. Това е изключително интересен въпрос, но той е в значителна степен технологичен. Значението му е огромно, както казахме – основна черта на хибридните атаки е техният „масиран характер“, обикновено осигуряван от огромен брой фалшиви акаунти в социалните мрежи и интензивната работа на всевъзможни ботове. Тук обаче, ние се занимаваме най-вече с това как се създава „съдържание“, „content“ на хибридните атаки. Тук научните текстове могат да играят изключително важна роля и те безспорно го правят.

Научните текстове и особено научно-популярните текстове са особено ценни за пропагандистите и инициаторите на хибридни атаки, защото те дават широки възможности за използване. Най-простото е фрагмент от научен текст да бъде изваден от контекста и да бъде цитиран по начин, удобен за пропагандистите и „хибридчиците“. Тук трябва да се подчертае, че съвсем не е невъзможно да бъде цитиран и несъществуващ текст, който не е писан от въпросния учен. Възможна е и абсолютната крайност – да се цитира несъществуващ текст от несъществуващ учен.

Но да се върнем към по-стандартната ситуация – цитираният учен е реален и е цитиран по изопачен начин. Тук са

възможни много нюанси. Примерно, класическа ситуация е, когато руски или про-руски пропагандисти цитират застъпници на реалистките теории в сферата на науката за международните отношения или привърженици на изолационизма в американската външна политика. В техните научни текстове, медийни изяви, интервюта и прочее, лесно могат да се намерят достатъчно дълги абзаци, които да могат да се използват със спекулативна цел.

Не е нужно самите учени да симпатизират на Путин или да се „прекланят пред руското величие“. Достатъчно е добре избрани техни цитати, да бъдат използвани в подкрепа на пропагандните тези, разпространявани от „фабриката за тролове“. С малко повече въображение, върху тези специално избрани цитати могат да се построят нови изгодни за пропагандистите внушения.

Тук може да се цитира случаят с използването на трудовете и изявленията на американския професор Миършаймър. Той е застъпник на реалистките теории за международните отношения. Най-известен е с теорията си за офанзивния реализъм, според която отношенията между Великите сили се диктуват от рационалното им желание да постигнат регионална хегемония. Политолозите са единодушни, че според проф. Миършаймър за една силна държава най-важното нещо не е идеологията, а сигурността и тя прави всичко възможно, в една изначално анархична международна система, да се сдобие с колкото се може повече политическа, икономическа и военна мощ, независимо каква е формата на управление – демокрация или автокрация.

Проруските медии обожават да цитират Миършаймър, защото застъпниците на реалистките теории за международните отношения, преобладаващо смятат, че колкото е

по-силна една държава, толкова повече права има на международната сцена. Това са хора, които боравят с понятия от XIX век, като „равновесие на силите“ и „зони на влияние“. Наличието на интерес на някаква „Велика сила“ някъде, те смятат за автоматически пораждащо нейно „право“ да се намесва там, особено ако мястото на намеса, може да бъде обявено за „задан двор“ на съответната глобална или регионална сила.

От есента на 2024 година до 2025 година, до към края на лятото на 2025 година, Миършаймър е интензивно интервюиран от различни по ориентация журналисти и политически наблюдатели. Текстовете на интервютата са подложени на фина манипулация, като се изваждат „удобни“ абзаци, а неудобните се игнорират, ако не изцяло, то поне в значителна степен. По този начин примерно в България, откровено про-руското издание на Явор Дачков – „Гласове“, акцентира върху абзаци с „удобен текст“ като:

„Мисля Пиърс, че морално правилната позиция днес е да не предоставяме повече оръжия на Украйна, и да ѝ окажем натиск за започване на мирни преговори с Русия. Факт е, че Украйна губи тежко на бойното поле и за това има купища доказателства. Тази ситуация единствено ще се влошава занапред. Идеята на поддръжниците на изпращането на още и още оръжия, за да се държи Украйна в боя, ще доведе до загуба на нови територии и много загинали украинци. Украйна не може да спечели! ... Вие, САЩ, западноевропейските правителства и източноевропейските правителства сте готови да се биете до последния украинец. Аз

мисля, че от морална гледна точка, и от гледната точка на украинците, това е дълбоко погрешно“²³⁰.

„Ако бях на мястото на Путин през февруари 2022 г., щях да направя същото - да нахлуя в Украйна. Всъщност, щях да го направя по-рано ... Западът е истинският провокатор в този конфликт“²³¹.

„Украинците са обречени и ако погледнем случващото се на бойното поле, става ясно и че го разбират“²³².

Прави впечатление, че в последно време, медиите от „Червената капела“ на про-руската пропаганда, спряха да цитират проф. Миършаймър. Много възможно е това да се дължи на липса на „материал за обработка“. През посочения период от септември 2024 до август 2025 година, проф. Миършаймър направи редица изявления, които бяха опровергани от „живия живот“. Фронът не се разпада – нито бързо, нито бавно. В момента войната не се води „до последния украинец“, а по-скоро до последния руски камион в района на бойните действия, а също и до поредната

²³⁰ Джон Миършаймър към Пиърс Морган: Русия печели войната и нищо не може да промени това. Какъв морал е да искате бой до последния украинец? 30 септември 2024 г., Гласове, <https://glasove.com/intervyuta/dzhon-miarshaymar-kam-piars-morgan-rusiya-pecheli-voynata-i-nishto-ne-mozhe-da-promeni-tova-kakav-moral-e-da-iskate-boy-do-posledniya-ukrainets>

²³¹ Джон Миършаймър: На мястото на Путин щях да нахлуя в Украйна по-рано. Западът го провокира умишлено. Шансът за мир е малък, 11 май 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/intervyuta/dzhon-miarshaymar-na-myastoto-na-putin-shtyah-da-nahluya-v-ukrayna-po-rano-zapadat-go-provokira-umishleno-shansat-za-mir-e-malak>

²³² Миършаймър пред Тъкър Карсън: Защо Украйна е обречена и кога Израел ще прекрати етническото прочистване в Газа, 15 август 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/video/miarshaymar-pred-takar-karlsan-zashto-ukrayna-e-obrechena-i-koga-izrael-shte-prekrati-etnicheskoto-prochistvane-v-gaza>

рафинерия в обсега на украинските ракети и дроне. Днес никой не говори за капитулация на Украйна, освен платената медийна агентура по света.

Като достатъчно разумен и държащ на репутацията си учен, проф. Миършаймър не държи да напомня тепърва, че прогнозите му към днешна дата са позагубили стойност в значителна степен. Проф. Миършаймър просто подцени предупрежденията на чисто военните специалисти, които многократно подчертаваха, че украинците пишат история и създават нови стратегии и тактики за водене на бойните действия, свързани на първо място с масираното използване на дроне с различен радиус на действие и товароносимост.

Постоянните удари по нефтопреработващата инфраструктура на Русия, предизвика официално признат недостиг на горива и въвеждане на купони в различни региони. Това също не говори за приближаване на Русия до победата, по-скоро свидетелства за обратното.

Ситуацията постепенно се избистря. Русия дава големи и очевидно – неприемливи дори и за нея загуби. Хвърлянето на хора в „месомелачката“ не води до преместване на линията на фронта, нещо повече – на определени участъци на фронта към края на май – началото на юни 2026 година, украинците взеха инициативата.

Внимателното изслушване, на „представените в резюме“ интервюта на проф. Миършаймър, ще се види, че не случайно виждаме да ги съпровождат уточнения, че са „представени със съкращения“. Някои от тези съкращения в определена степен реабилитират дискурса на Миършаймър, въпреки, че за противниците на Путин, той не е приемлив като цяло. Всъщност, вижда се, че „съкратеното представяне“ на видеоинтервютата, премахва важни макар

и тънки нюанси в изказванията на Миършаймър и хората, които не са запознати нито с трудовете му, нито могат да изслушат и разберат в детайли казаното по време на интервютата, започват да го възприемат едва ли не като някаква американска версия на Дугин.

Всъщност, от една страна, представянето на интервютата на Миършаймър страда от преекспониране на отделни фрази чрез извеждането им в заглавие. Това е стар похват на журналистите – пропагандисти, срещу който проф. Миършаймър няма как да възрази. Той няма възможност технически да разбере, „че се е прочул“ и на български език, дори и да е готов да претендира за съдържанието им. В съчетание със „съкратеното представяне“, това изопачава в определена степен, силно нюансирания изказ на Миършаймър.

Отделен въпрос е, че по причини известни само на него самия, Миършаймър повтаря тези, които ужасно напомнят „опорните точки“ на привържениците на Путин (в това число и на българските му привърженици) – за това, че Западът е провокирал Путин; за това, че Путин е прав, че сближаването на Украйна с НАТО е „екзистенциална заплаха“ за Русия и че той води „класическа превантивна война“; че „човек може да не харесва Владимир Путин, но той е много умен човек. Първокласен стратег, който със сигурност разбира, че идеята да се пресъздаде Съветският съюз или Съветската империя е безумие“²³³ и прочее и

²³³ Специално това твърдение на проф. Миършаймър е пример за типично „wishful thinking“ – пожелателно мислене и взимане на желаното за действително. Трудно е да се намери аргумент, който да подкрепи това убеждението му, че на Путин или на свързаните с него елити, изобщо и през ум не им минава да нахлуят в Централна или Югоизточна Европа..

прочее. Тези твърдения отдавна са анализирани буква по буква и са опровергавани буква по буква.

Но независимо от всичко това, много важно е да се обърне внимание на една постоянно повтаряща се реплика в цитираните интервюта на проф. Миършаймър. Смятайки, че е невъзможно да се постигне мир по дипломатически път, в интервю за журналиста Бенедикт Неф²³⁴, той казва:

„Надявам се, че греша, но смятам, че постигането на смислено мирно споразумение е почти невъзможно. Вярвам, че тази война ще бъде решена на бойното поле и ще завърши със замразен конфликт“²³⁵.

В интервю дадено пред Тъкър Карлсън, проф. Миършаймър казва почти същото:

„Някой ще попита дали не може да се сключи споразумение и да се сложи край на войната. Фактът е, че нито украинците, нито Западът - говорим предимно за европейците, - желаят да сключат споразумение, което да е приемливо за руснаците. Така че няма как да се стигне до дипломатическо решение. Войната ще се реши на бойното поле, руснаците ще постигнат груба победа и ще имаме замразен

²³⁴ Neff, Benedict, John Mearsheimer: „Ich hätte dasselbe getan wie Putin. Ich hätte die Ukraine sogar noch früher überfallen“, 06.05.2025, 05.30 Uhr, NZZ Digital, <https://www.nzz.ch/international/john-mearsheimer-ich-haette-dasselbe-getan-wie-putin-ich-haette-die-ukraine-sogar-noch-frueher-ueberfallen-ld.1882659> ; Трябва да се отбележи, че NZZ е издание, четенето на което он-лайн изисква абонамент. В този смисъл, не са чак толкова много хората, които биха платили абонамент, за да почетат в оригинал интервюто на Миършаймър, макар че това е задължително ако не искаме да ставаме заложници на добросъвестността на „Гласове“.

²³⁵ Джон Миършаймър: На мястото на Путин щях да нахлуя в Украйна по-рано. Западът го провокира умишлено. Шансът за мир е малък, 11 май 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/intervyuta/dzhon-miarshaymar-na-myastoto-na-putin-shtyah-da-nahluya-v-ukrayna-po-rano-zapadat-go-provokira-umishleno-shansat-za-mir-e-malak>

конфликт. ... Най-вероятно ще има примирие, затова казваме, че ще има замразен конфликт, който в бъдеще ще донесе всякакви проблеми“²³⁶.

Миършаймър повтаря още един път, доста по-нататък в подробното си и обстоятелствено интервю за Тъкър Карлсън:

„Загубата на войната в Украйна ще е тежък удар за нас. А когато външнополитическите елити се отчаят, правят или казват безразсъдни неща. Ето защо войната в Украйна, дори когато свърши и се превърне в замразен конфликт, пак ще бъде опасна. Фактът, че ще е поражение за Запада и че сме били унижени в една голяма война, в която сме вложили толкова много, ще даде стимул на хора да се опитат да спасят положението. Когато хора са отчаяни, понякога

²³⁶ Миършаймър пред Тъкър Карсън: Защо Украйна е обречена и кога Израел ще прекрати етническото прочистване в Газа, 15 август 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/video/miarshaymar-pred-takar-karlsan-zashto-ukrayna-e-obrechena-i-koga-izrael-shte-prekrati-etnicheskoto-prochistvane-v-gaza> ; В „Гласове“ не са били така любезни да пуснат линк към оригиналната публикация на интервюто на Тъкър Карлсън с проф. Миършаймър. В профила на Тъкър Карлсън във Фейсбук, интервюто е поместено под заглавието: John Mearsheimer: The Palestinian Genocide and How the West Has Been Deceived, July 30, 2025, <https://www.facebook.com/watch/?v=1281036916997635> ; В този смисъл, заглавието в „Гласове“ игнорира акцента, който е поставен от взелия интервюто Тъкър Карлсън върху Израел и Газа, като най-отпред в заглавието е добавено: „Защо Украйна е обречена ...“. Тук поместваме линк към английската текстова транскрипция: John Mearsheimer: The Palestinian Genocide and How the West Has Been Deceived (Transcript). Tucker Carlson Interviews John Mearsheimer, July 31, 2025 12:03 AM, The Singju Post, <https://singjupost.com/john-mearsheimer-the-palestinian-genocide-and-how-the-west-has-been-deceived-transcript/> ; В „John’s Substack“ – Substack профилът на проф. Джон Миършаймър има само линк към видеото на разговора му с Тъкър Карлсън: Talking with Tucker Carlson, July 31-st, 2025, <https://mearsheimer.substack.com/p/talking-with-tucker-carlson>

предприемат рискови стратегии. Щом войната се превърне в замразен конфликт, ще трябва да се притесняваме от нова ескалация“²³⁷.

Ясно се вижда, че проф. Миършаймър изобщо не предвижда постигане на първоначално обявените цели на „специалната военна операция“ на Путин в Украйна. От негова гледна точка, „победата“ на Русия ще се изрази в продължаване на окупацията на завзетите до момента територии, без да има подписан мирен договор и каквото и да е международно признание. Затова и той предрича, че „ще има замразен конфликт, който в бъдеще ще донесе всякакви проблеми“.

Това, което проф. Джон Миършаймър смята, че ще бъде победа на Русия и Путин, беше обявено за победа на Украйна още през първите месеци на войната. Фактът, че Путин не успя да ликвидира украинската държава (това руснаците наричаха „денацификация“); не успя да я превърне и в руски протекторат, да унищожи армията ѝ (това пък се наричаше „демилитаризация“); руското настъпление изцяло загуби темпо и в крайна сметка руснаците отстъпиха редица позиции от особена важност – всичко това говори по-скоро за украинска, нежели за руска победа.

Очевидно обаче, за проф. Миършаймър, дори завземането на намиращите се към август 2025 година под руски контрол украински територии се таксува като победа. Вижда се, че едно и също нещо се приема от едни коментатори като поражение, а от други като победа.

В този смисъл, колкото и неприемливо да е от европейска и особено от украинска гледна точка, това за което

²³⁷ Пак там.

проф. Миършаймър пледира, трябва да се признаят две неща.

Първото е, че за украинците, това че спасиха държавността си, че отвоюваха част окупираните територии и обезсилиха руския черноморски флот, че не дадоха властта на руските колаборационисти е чиста победа. За Миършаймър, това, че руснаците ще запазят за известно време контрол над окупираните територии е победа. Той самият признава, че това ще е в режим на „замразен конфликт“, а не на сключен мирен договор, но той нарича такова нещо „победа“. Разминаването е чисто оценъчно.

Второто, което нашите български проруски обожатели на проф. Миършаймър винаги заобикалят, е че **в анализите си той не влага никакви негативни конотации към украинците като цяло или към желанието им за самостоятелно развитие**²³⁸. Той просто хладнокръвно вещае победа на руснаците, с всички уговорки, че има сериозно разминаване, какво разбира той под победа и какво е разбирането за руска победа на мнозина други. Тези, които възхваляват проф. Миършаймър днес, се упоават на късата си памет и напълно са забравили, че преди малко повече от 30 години, същият проф. Джон Миършаймър се застъпва за това независима Украйна да запази ядрените си оръжия.

²³⁸ Мнозина от така наречените „консерватори“ с отявлено про-путински възгледи, охотно забравят и това, че в интервю пред Глен Лоури, проф. Миършаймър заявява, че има много либерални възгледи относно правата на гейовете и еднополовите бракове и е изразил подкрепа за равенството между половете. Виж: A Dose of Reality on Ukraine, Glenn Loury and John Mearsheimer, Recorded September 28-th, 2023, The Glenn Show, https://www.youtube.com/watch?v=cuhQYs_imyo

В статия от 1993 година, когато въпросът за стратегическите украински ядрени оръжия²³⁹ на Украйна поне формално не беше окончателно разрешен, проф. Миършаймър застъпва гледището, че Украйна не трябва да се отказва от ядрените си оръжия. Той е убеден, че Украйна рано или късно ще стане обект на руска агресия ако не разполага с ядрен възпиращ фактор^{240 241}.

По това време, Миършаймър предлага САЩ да преосмислят политиката си и да позволят на Украйна да стане независима ядрена сила. Съвсем в духа на възгледите си на последовател на реалистките теории за международните отношения, той пише повече от ясно:

„Първо, от императивна важност е да се поддържа мир между Русия и Украйна. Това означава да се гарантира, че руснаците, които имат история на лоши отношения с Украйна, няма да предприемат действия за нейното повторно завладяване. Украйна не може да се защити срещу въоръжена с ядрено оръжие Русия с конвенционални оръжия и никоя държава, включително Съединените щати, няма да ѝ предостави смислена гаранция за сигурност. Ядрените оръжия на Украйна са единственият надежден възпиращ фактор срещу руската агресия. Ако целта на САЩ е да засилят

²³⁹ Тактическите ядрени оръжия бяха прибрани от руските въоръжени сили, къде с измама, къде с помощта на самите украинци още през първите месеци след разпадането на СССР.

²⁴⁰ Mearsheimer, John, The case for a Ukrainian nuclear deterrent, Summer 1993, Foreign Affairs, Vol. 72, No. 3, pp. 50-66, <https://web.archive.org/web/20060527205728/http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0020.pdf> ; <https://www.jstor.org/stable/20045622>

²⁴¹ Grossman, Elaine M., Should Ukraine Have Gotten Rid of Its Cold War Nukes? March 3, 2014, Global Security Newswire (GSN), Nuclear Threat Initiative (NTI), <https://web.archive.org/web/20190807111821/https://www.nti.org/gsn/article/should-ukraine-have-gotten-rid-its-nukes/>

стабилността в Европа, аргументите срещу въоръжена с ядрено оръжие Украйна са неубедителни“²⁴².

За разлика от редица пишман специалисти по руска и украинска история, проф. Джон Миършаймър е напълно наясно с отношенията между руснаци и украинци:

„Въпреки това, руснаците и украинците нито се харесват, нито си вярват. Мрачната история, която е изминала между тези два народа, предоставя взривоопасен материал, който би могъл да разпали конфликт между тях.

Русия доминира над нежелаещата я и гневна Украйна повече от два века и се опитва да смаже чувството за самоличност на Украйна“. Близката история е свидетел на най-големите ужаси в тези отношения: правителството на Сталин изби изумителния брой от 12 милиона украинци през 30-те години на миналия век. ... Следователно, украинците свързват руснаците с тежка вина за огромните си страдания под болшеvizма. На този експлозивен психологически фон, [дори] малки спорове биха могли да

²⁴² „First, it is imperative to maintain peace between Russia and Ukraine. That means ensuring that the Russians, who have a history of bad relations with Ukraine, do not move to reconquer it. Ukraine cannot defend itself against a nuclear-armed Russia with conventional weapons, and no state, including the United States, is going to extend to it a meaningful security guarantee. Ukraine nuclear weapons are the only reliable deterrent to Russian aggression. If the U.S. aim is to enhance stability in Europe, the case against a nuclear-armed Ukraine is unpersuasive“. **Mearsheimer, John**, The case for a Ukrainian nuclear deterrent, Summer 1993, Foreign Affairs, Vol. 72, No. 3, pp. 50-51, <https://web.archive.org/web/20060527205728/http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0020.pdf> ; <https://www.jstor.org/stable/20045622>

предизвикат изблик на хипернационализъм от двете страни“²⁴³.

Той много добре си дава сметка, че редица руски официални лица „отхвърлят идеята за независима Украйна“:

„ ... няколко подобни спора вече са на хоризонта: собствеността на Черноморския флот, контролът над Крим, собствеността на ядрения арсенал на Украйна и редица икономически проблеми, произтичащи от разпадането на Съветския съюз. Освен това много руснаци биха променили настоящата граница с Украйна, а някои дори отхвърлят идеята за независима Украйна. Така например, руски високопоставени лица, напоследък описват независимостта на Украйна като „преходно“ явление²⁴⁴ и предупреждават други европейски правителства да не откриват посолства в Киев, защото скоро те ще бъдат понижени до консулски отдели, подчинени на техните посолства в Москва“²⁴⁵.

²⁴³ „Nevertheless, the Russians and the Ukrainians neither like nor trust each other. The grim history that has passed between these two peoples provides explosive material that could ignite conflict between them.

Russia has dominated an unwilling and angry Ukraine for more than two centuries, and has attempted to crush Ukraine's sense of self-identity. Recent history witnessed the greatest horrors in this relationship: Stalin's government murdered an astounding 12 million Ukrainians during the 1930s. ... Therefore, the Ukrainians are bound to lay heavy blame on the Russians for their vast suffering under Bolshevism. Against this explosive psychological backdrop, small disputes could trigger an outbreak of hypernationalism on either side“. **Mearsheimer, John**, The case for a Ukrainian nuclear deterrent, Summer 1993, Foreign Affairs, Vol. 72, No. 3, p. 55,

<https://web.archive.org/web/20060527205728/http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0020.pdf> ;
<https://www.jstor.org/stable/20045622>

²⁴⁴ Freeland, Chrystia, Russia Trying To Isolate Ukraine, March 17-th, 1993, The Financial Times, p. 2

²⁴⁵ „ ... several such disputes are already on the horizon: ownership of the Black Sea Fleet, control of the Crimea, ownership of Ukraine's nuclear

Проф. Миършаймър изрично предупреждава, че една евентуална руска война срещу Украйна може да повиши апетита на Русия да отвоюва отново други части от бившия Съветски съюз. Той пише:

„Съществува и заплахата от ескалация отвъд границите на Русия и Украйна. Така например, руснаците биха могли да решат да си възвърнат други части от бившия Съветски съюз по време на [такава] война или да се опитат да си върнат част от Източна Европа. Полша и Беларус биха могли да обединят сили с Русия срещу Украйна или да се сдружат с Украйна, за да предотвратят руското възрождение. Германците, американците или китайците биха могли да бъдат въввлечени [във военните действия] от страха си от руска победа. (Тези, които се съмняват, трябва да помнят, че Съединените щати нямаха намерение да се бият в Европа, когато избухна войната през 1914 г. и отново през 1939 г.)“²⁴⁶.

arsenal, and a host of economic issues stemming from the breakup of the Soviet Union. Furthermore, many Russians would change the present border with Ukraine, and some even reject the idea of an independent Ukraine. Senior Russian officials, for example, have recently been describing Ukraine's independence as a „transitional“ phenomenon and have been warning other European governments not to open embassies in Kiev because they would soon be downgraded to consular sections subordinate to their embassies in Moscow“. **Mearsheimer, John**, The case for a Ukrainian nuclear deterrent, Summer 1993, Foreign Affairs, Vol. 72, No. 3, p. 55, <https://web.archive.org/web/20060527205728/http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0020.pdf> ; <https://www.jstor.org/stable/20045622>

²⁴⁶ „There is also the threat of escalation beyond the borders of Russia and Ukraine. For example, the Russians might decide to reconquer other parts of the former Soviet Union in the midst of a war, or might try to take back some of Eastern Europe. Poland and Belarus might join forces with Russia against Ukraine or gang up with Ukraine to prevent a Russian resurgence. The Germans, Americans or Chinese could get pulled in by their fear of a Russian victory. (Doubters should remember that the United States had no intention

Интересното е, че през 1993 година, проф. Миършаймър е на мнение, че ако Русия нападне Украйна, великите сили трябва да действат бързо и остро, за да ограничат по-нататъшната руска експанзия. Той пише:

„Средата за сигурност в Европа със сигурност ще се нажежи и ще се окаже конкурентна след руска война с Украйна. Други велики сили ще трябва да предприемат бързи и остри действия, за да ограничат по-нататъшната руска експанзия. Тогава руснаците биха се замислили сериозно, от съображения за сигурност, да установят контрол над многобройните си по-малки съседи. Други велики сили биха предприели действия, за да овладеят [руските действия]“.²⁴⁷

Разбира се, тук ние не се занимаваме с работите на проф. Джон Миършаймър, за да ги опровергаваме или за да ги потвърждаваме, още повече че неговите твърдения, констатации и тълкувания не попадат в основното предметно поле на нашето изследване. Проф. Миършаймър не се е занимавал особено с проблемите на Южен Кавказ и на енергийната експанзия на Азербайджан в Европа. Тук ние само използвахме възможността да покажем, как научните текстове и изявленията на един учен от висока величина могат да бъдат използвани за пропагандни нужди.

От съвсем ограничения пример с преводите на няколко интервюта на проф. Миършаймър в България се вижда, че

of fighting in Europe when war broke out in 1914 and again in 1939)“.**Пак там**, стр. 53

²⁴⁷ „The security environment in Europe would certainly become heated and competitive in the wake of a Russian war with Ukraine. Other great powers would move quickly and sharply to contain further Russian expansion. The Russians would then think seriously – for security reasons – about controlling their many smaller neighbours. Other great powers would move to check them“.**Пак там**, стр. 53

това може да се постигне дори и без да се изопачават оригиналните текстове на интервюто. Вместо това, се предлагат „разгънати резюмета“, които предшестват пълния текст на интервюто. В тези резюмета се акцентира върху това, което редакторът на изданието (преводачът тук няма думата – той е превел пълния текст и си е свършил работата) смята за важно и ценно. Акцентира се върху това, с което редакторът иска да отправи послание към публиката, при това – недвусмислено, еднозначно послание.

В един научен текст винаги има условности и уговорки. На пропагандистите никакви такива „разсейващи фактори“ не им влизат в работа, затова освен „разгънатите резюмета“, те използват максимално и заглавията. Малко по-горе, имаме чудесен пример за това. Интервюто на Тъкър Карлсон с проф. Миършаймър е озаглавено от взелия интервюто: „John Mearsheimer: The Palestinian Genocide and How the West Has Been Deceived“ („Джон Миършаймър: Палестинският геноцид и как Западът беше измамен“)²⁴⁸. Заглавието в българското издание „Гласове“ обаче е: „Миършаймър пред Тъкър Карсън: Защо Украйна е обречена и кога Израел ще прекрати етническото прочистване в Газа“²⁴⁹.

Промяната на главния акцент на заглавието е видима и от Космоса, но в българското издание никой не си е дал труд да отбележи, че оригиналното заглавие е друго.

²⁴⁸ John Mearsheimer: The Palestinian Genocide and How the West Has Been Deceived, July 30, 2025, <https://www.facebook.com/watch/?v=1281036916997635>

²⁴⁹ Миършаймър пред Тъкър Карсън: Защо Украйна е обречена и кога Израел ще прекрати етническото прочистване в Газа, 15 август 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/video/miarshaymar-pred-takar-karlsan-zashto-ukrayna-e-obrechena-i-koga-izrael-shte-prekrati-etnicheskoto-prochistvane-v-gaza>

Заглавието в „Гласове“ в много голяма степен игнорира акцента, който е поставен от взелия интервюто Тъкър Карлсън върху Израел и Газа. Както се вижда, най-отпред към заглавието е добавено: „Защо Украйна е обречена ...“ Също така, вероятно за по-голямо удобство на читателите, в публикацията в „Гласове“ няма и линк към оригиналната публикация.

Създателите и разпространителите на „съдържание“ („content“), използвано за нуждите на хибридните атаки, разполагат с огромен избор на източници и най-вече на средства за осъществяване на действията си. Те могат да използват текстове на учени, с които не са осъществили никакъв контакт, а могат и да контролират дейността на едно или друго лице с подходящи мотивации, сред които доброто заплащане заема почетно място.

Отделно важно обстоятелство е, че хибридните атаки, винаги увличат със себе си голям брой съмишленици, които действат по собствено усмотрение, движени от различни подбуди, сред които особено място заемат високото самочувствие, нарцисизмът и презрението било към управляващите елити, било към други представители на интелектуалните среди.

В разглеждания от нас случай, хибридните атаки са били насочени срещу достигането на Южния газов коридор до Италия – един от индустриалните колоси на Европейския съюз. Ясно е, че основната заинтересувана страна тук е бил „Газпром“, респективно Русия и нейните вездесъщи тайни служби, макар че не бива да се пропускат и другите „обичайни заподозрени“: вносителите на природен газ от Африка в Италия; вносителите на природен газ от Африка в Испания; вносителите на втечен газ в страните от Европейския съюз; частта от арменското лоби, която

противодействия на вноса на азербайджанския природен газ; политически и обществени деятели, категоризирани от изследователите като „абстрактни демократи“ – хора, които се намират под влиянието на изброените до тук пропаганди и имат враждебно отношение към Азербайджан²⁵⁰.

Даден учен би могъл да застъпва позиция, която е насочена към даден проект било по собствено убеждение, било под влиянието на някаква странична мотивация. Заемането на позиции, които впоследствие с хода на времето ще бъдат доказани като напълно несъстоятелни и много често вредни, съвсем не е рядкост. Така стигаме до фигурата на „полезния идиот“ – термин чието изковаване обикновено се приписва на самия Владимир Илич Ленин.

²⁵⁰ Темата за лобитата, които работят систематично срещу вноса на азербайджански природен газ в Европа е разисквана многократно от изследователите от Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион (ЛПЧКР) при АНИС. Тук ще приведем източник, който би трябвало да третираме като научно-популярен, но за сметка на това е възможно най-достъпен - интервюто на доц. д-р Теодор Дечев (ръководител на ЛПЧКР) пред много осведоменото азербайджанско издание CALIBER.az . В него отново са изброени всички посочени по-горе категории лобисти, като специално място е отделено на „абстрактните демократи“. Това са хора, индоктринирани по някакъв начин от останалите лобистки групи, които най-общо казано смятат, че политическият режим в Азербайджан не е достатъчно демократичен и че едва ли не „Европа сменя Путин с Алиев“. Последната теза е анализирана и аргументирано отхвърлена в интервюто, но знаменателното в случая с „абстрактните демократи“ е, че те не възразяват срещу вноса на въглеводороди от тези страни от Персийския залив, които са абсолютни монархии, нито пък са възразявали срещу вноса на нефт и газ от Русия. Виж: Мансуров, Вадим, „Лобисти и агенти на влияние оказват натиск върху отношенията между ЕС и Азербайджан“, Теодор Дечев пред CALIBER.az, 6 май 2026 г., <https://blacksea-caspia.eu/bg/lobisti-i-agenti-na-vliyanie-okazvat-natisk-vrkhu-otnosheniyata-mezhdu-es-i-azerbaydzhan-teodor>

5.2. Фигурата на „полезния идиот“ в политиката и в науката

В Оксфордския речник на евфемизмите, R. W. Holder, дефинира „полезния идиот“ и „полезния глупак“ като синоними, които означават измамен от комунистите човек. Според Holder, това е „Лениновият израз за повърхностните мислите на Запад, които са манипулирани от комунистите“²⁵¹.

Всъщност, авторството на Ленин върху тази цветиста квалификация е оспорено. От една страна, терминът „полезен идиот“, в смисъл на глупав човек, чиито възгледи могат да бъдат използвани за политически цели, е използван буквално в британско периодично издание още през 1864 г. Pascal Tréguer цитира статията „Партийният дух във Франция“ (Party Spirit in France), публикувана в лондонското издание „The Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art“ на 11-ти юни 1864 година (събота)²⁵². Трябва да се отбележи, че там изразът е използван точно в контекста, в който го използваме и днес.

Изразът е използван и от руския литературен критик Василий Базанов, в коментар за анти-нихилистичните романи на Николай Лесков: „Ако се съди по романа на Лесков, руските „нихилисти“ не са били нищо повече от „полезни идиоти“ (полезные дураки) и глупави ентусиасти в ръцете на полските агенти, които е можело да бъдат накарани да минат през огън и вода“. Репликата на Базанов е в

²⁵¹ Holder, R. W., “Useful Fool”, Also as “useful idiot”, 2008, Oxford Dictionary of Euphemisms, Oxford University Press, ISBN 978-0199235179, p. 394.

²⁵² Tréguer, Pascal, „Useful Idiot“: Meaning and Origin, March 26-th, 2021, Word Histories, <https://wordhistories.net/2021/03/26/useful-idiot/>

съответствие с тогавашното мнение, че възникването на руското революционно движение, дейците на което са наричани не много ласкаво „нихилисти“, е било резултат от агитацията на полските въстаници²⁵³.

Интензивното цитиране на приписвания на Ленин етикет в по-ново време, става причина William Safire да се опита да изясни произхода му и да публикува през април 1987 година статия посветен на този „езиков проблем“. Първоначално той се обръща за помощ към Библиотеката на Конгреса на САЩ.

„Постоянно получаваме запитвания за полезните идиоти на Запада“, му казва Грант Харис, старши библиотекар в Библиотеката на Конгреса. „Не успяхме да идентифицираме тази фраза сред публикуваните му произведения“²⁵⁴. Можем да се присъединим към библиотекарите на Конгреса. Действително, през 1987 година, е било доста трудно да се намерят трудове на Ленин, където понятието „полезен идиот“ се използва в прав текст. Един път, защото както ще видим по-долу, тепърва предстои публикуването на голям брой документи, свързани с личността на Ленин, които са от много сериозно историческо значение, а освен това и хвърлят сериозна светлина върху въпроса за „полезните идиоти“. Втори път, защото, отново както ще видим по-долу, тоталитарната цензура не се е поколебала да цензурира и самият Ленин на няколко възлови места, от които надничат „полезните идиоти“.

²⁵³ Базанов, Василий Григорьевич, Из литературной полемики 60-х годов, 1941 г., Государственное издательство Карело-Финской ССР, Петрозаводск, <https://search.rsl.ru/ru/record/01005235940>

²⁵⁴ Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

Обаждането до ТАСС, съветската информационна агенция, е довело до свиване на рамене по телефона и насочване към Института по марксизъм и ленинизъм в Москва. William Safire е имал вече опит в общуването с този Институт, когато се е опитвал да изясни произхода на репликата, че „капиталистите ще ни продадат въжето на което да ги обесим“. Той оценява кореспонденцията си с Института по марксизъм и ленинизъм в Москва като „загуба на пощенска марка“. Safire се обаждат дори в централата на Комunistическата партия в Ню Йорк, като смята, че по този начин е включил записващи устройства „в дузина офиси на ФБР“, но отново без резултат²⁵⁵.

Библиотекарят от Конгреса на САЩ – Грант Харис обаче дава следа на William Safire, към възможния източник както на забележката за „въжето“, така и на етикета за „полезен идиот“. Харис привежда думите на бившият професор от „Колгейт“, Albert Parry, който на времето си е написал в „Сейнт Питърсбърг Таймс“: „Няма да намерите пророчеството за въжето в нито едно от обемните произведения на Ленин, публикувани в Съветския съюз“²⁵⁶.

Той предлага вместо това да се погледне в книгата „Дневник на срещите ми. Цикъл трагедии“, публикувана в Ню Йорк от Inter-Language Literary Associates от 1966 г., (в превод на английски заглавието обикновено се среща като: „People and Portraits: A Tragic Cycle“)²⁵⁷, написана от Юрий Аненков (известен и като Джордж Аненков), художник и писател, на когото през 1921 година, болшевишката партия

²⁵⁵ Пак там.

²⁵⁶ Пак там.

²⁵⁷ Анненков, Юрий, Дневник моих встреч. Цикл трагедий, (People and Portraits: A Tragic Cycle)р Т. 1 и Т. 2, 1966, Published by Inter-Language Literary Associates, New York

е възложила да нарисува портрет на Ленин. Три години след смъртта на Ленин, Юрий Аненков заявява, че му е бил предоставен достъп до личните документи на починалия лидер в Института „Ленин“ в Москва, тъй като е илюстрирал някои книги за него²⁵⁸.

Ето какво твърди г-н Аненков, че е преписал от бележки с почерка на Ленин, курсив в оригинала: „Да се говори истината е дребнобуржоазен навик. Да се лъже, напротив, често се оправдава от целта на лъжата. Капиталистите по целия свят и техните правителства, докато се стремят да спечелят съветския пазар, ще си затворят очите за гореспоменатата реалност и по този начин ще се превърнат в глухи, неми и слепи хора. Те ще ни дават кредити... ще се трудят да подготвят собственото си самоубийство“²⁵⁹.

От своя страна, William Safire отбелязва:

„Вижте, знам, че е малко насилено. Бих бил много щастлив с фотокопие на оригиналните бележки на Ленин, но такова доказателство не е лесно достъпно и никаква експлозия на гласност²⁶⁰ в Москва няма да позволи на западните учени да проверят на място всички бележки на Ленин. Това обаче ни дава една представа за източника на приписването „продайте ни въжето“, а фразата „глух, нем и сляп“ може би е една от фразите, които са помогнали за началото на „полезните идиоти“, независимо дали първоначално са

²⁵⁸ Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

²⁵⁹ Анненков, Юрий, Дневник моих встреч. Цикл трагедий, (People and Portraits: A Tragic Cycle)р Т. 1 и Т. 2, 1966, Published by Inter-Language Literary Associates, New York

²⁶⁰ Статията на William Safire е написана през 1987 година, в разгара на „Перестройката“, най-важната характеристика на която беше „гласността“.

били от Ленин или не. Това разследване се нуждае от още работа и можем да се надяваме, че ще бъде включено в дневния ред на следващата среща на върха“²⁶¹.

Тук ние бихме могли да добавим две неща. На първо място, освен писмени свидетелства, историческите събития имат и своя устен епос. Все пак, запазеният и до ден днешен киргизки епос, който се предава само устно, е поне два пъти по-дълъг от „Илиадата“ и „Одисеята“ взети заедно. Впрочем, „Илиадата“ и „Одисеята“ дълго време също са се предавали по устен път.

Ленин е цитиран със знаменитите си реплики, особено тази за „полезните идиоти“ многократно, във времена когато са били живи много хора, които са го познавали и са имали достатъчно ясна памет. Друг е въпросът, че основателно може да се предполага (нещо повече – знае се), че етикетът „полезен идиот“ е бил употребяван и преди Ленин да оглави Съветска Русия. Това с нищо не намалява тежестта на репликата. **Точно използването ѝ от Ленин ѝ придава такова значение и я прави толкова цветиста и илюстративна.**

Няма нищо смущаващо, че фразата не е открита в събраните съчинения на Ленин, които всъщност са подбрани, „пробрани“ и надлежно редактирани. Фразите за „полезния идиот“ и за „въжето“, което капиталистите ще продадат на болшевиките, идват от свободната реч на „лидера на световния пролетариат“, от казаното пред познати, приятели, съратници и ... други „полезни идиоти“. Приведеният погоре цитат, който Аненков си е преписал от бележките на

²⁶¹ Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

Ленин е просто едно потвърждение, за дълбокото презрение, което Ленин е изпитвал към тази част от Запада, която е била готова да партнира по някакъв начин с болшевиките. **Той не е благодарен на такива хора, той ги презира.**

Отделен въпрос е, че всички търсачи на фазата „полезни идиоти“, са ограничени в търсенето си до вече публикуваното творчество на Ленин. Те нямат достъп до секретния архив на Ленин (такъв със сигурност е съществувал до 1991 година, той е реалност, а не някаква „фата моргана“), нито пък до архивите на специалните служби на СССР.

Анатолий Латышев – известен съветски историк-лениновед, преживява истински шок, когато след августовските събития през 1991 година, получава допуск до секретния фонд на Ленин и до закритите архиви на КГБ. Той се е занимавал цял живот с биографията на Ленин и е привлечен към екипа на обвинението заради опита за преврат и за установяване на извънредно положение от така наречения ГКЧП (Государственный комитет чрезвычайного положения, оглавен от вицепрезидента Геннадий Янаев, ръководителят на КГБ – Владимир Крючков и от министъра на отбраната – маршал Дмитрий Язов) през август 1991 година²⁶².

Според свидетелствата на Латышев, властите са търсили причината или може би философията на опита за преврат в далечното минало и затова той е бил натоварен да анализира засекретеното наследство на Ленин. Анатолий Латышев свидетелства:

²⁶² Открыли секретные архивы о Ленине и многие испытали шок, 12.11.2014, Горозьянин Новомосковська, <https://gorozhanin.dp.ua/novosti/14510-otkryli-sekretnye-arhivy-o-lenine-i-mnogie-ispytali-shok.html>

„От сутрин до вечер стоях в архивите и ми се изправяха косите. Винаги бях вярвал в Ленин, но още след първите тридесет прочетени документа бях просто потресен“²⁶³. Признанието на Латышев не е от дните на Елциновата демокрация, а от 2014 година – годината на решителната ескалация на анти-демократичния и особено анти-либералния поход на Владимир Владимирович Путин, довел до разпалването на войнта в Украйна. Така че, не можем да смятаме, че това е „социално правилно“ изказване, направено на границата между „перестройката“ и Елциновата демокрация. Изказването е направено общо взето във възможно най-неправилното за целта време²⁶⁴.

Ясно е, че едва ли „изящният изказ“ на Ленин е станал причина косите на Латышев да се изправят. Причина за това са указанията на Ленин, които са ужасяващи за нормални хора, които не са били дълго ангажирани с историята на болшевиизма. (Латышев не е от тази категория, но очевидно пък се е сблъскал с шока от рухването на Ленин като религиозен кумир). Указания от рода на: „Да се въведе масов терор [в Нижни Новгород] да се разстрелят и извозят стотици

²⁶³ Пак там.

²⁶⁴ Правейки своите изказвания за ужасите на секретния Ленинов архив, Анатолий Латышев е можел да разчита единствено на това, че Владимир Путин винаги е демонстрирал публично неодобрение лично към Владимир Илич Ленин. Само че, през 2014 година обратът във вътрешната и външната политика на Руската федерация достига такъв „магнитуд“, че дори и патил човек като Латышев би могъл да бъде сигурен, че критиката му за Ленин няма да го направи примерно „чуждестранен агент“.

проститутки, които напиват войниците, бивши офицери други подобни. Нито минута забавяне“²⁶⁵.

В Саратов са изпратени указания, които също не са за хора със слаби нерви: „Да се разстрелят заговорниците и колебаещите се (!), без да се пита никой и без да се допуска идиотско размотаване“²⁶⁶. (Изразът „без да се допуска идиотско размотаване“ на руски е: „не допуская идиотской волокиты“).

Трябва да се отбележи, че Ленин има определен пиетет към думата „идиот“, без значение дали е полезен или не. По-горе виждаме, че провеждането на някаква формална процедура, преди да бъдат разстреляни „заговорниците и колебаещите се“ според Владимир Илич представлява „идиотско размотаване“. Публикуването на доста пространный сборник с документи от засекретения архив на Ленин „В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922“²⁶⁷ ни дава допълнителни основания да смятаме думата, обръщението и етикетът „идиот“ за ярко присъстващи в речника на вождя на световния пролетариат.

²⁶⁵ Открили секретные архивы о Ленине и многие испытали шок, 12.11.2014, Городинин Новомосковска, <https://gorozhanin.dp.ua/novosti/14510-otkryli-sekretnye-arhivy-o-lenine-i-mnogie-ispytali-shok.html>

²⁶⁶ Пак там.

²⁶⁷ В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/27595-v-i-lenin-neizvestnye-dokumenty-1891-locale-nil-1922> ; <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/28673-dokumenty>

Така например в писмо до Карл Радек, датирано от изследователите, че написано по-късно от 12 (25) септември 1915 година, Ленин пише дословно:

„Драги Радек!

Благодаря за проекта на резолюцията²⁶⁸. Моля да не забравите за изявлението (да се поиска от Балабанова: не може ли това да се направи писмено?).

Писмото от Грим от 25/IX получих²⁶⁹. Вие също? Смятаме да отговорим подробно²⁷⁰. (Ще Ви покажем).

На идиотите холандци („Трибуна“)²⁷¹ Вие непременно трябва да изпратите ултиматум: или ще подпишат нашата чернова, проект на манифеста²⁷², ще изпратят представител

²⁶⁸ Съставителите на сборника, смятат че тук се има пред вид проектът за резолюция на левите социалдемократи „Световната война и задачите на социалдемократията“, внесен на международната социалистическа конференция в Цимервалд, проведена на 5-8 (18-21) септември 1915 г. Запазени са коректурите на проекта с уточненията на формулировките, забележките и препоръките, направени от В.И. Ленин (виж: РЦХИДНИ, ф. 2, оп. 1, д. 3694). Ленин е помолил Радек да му изпрати екземпляр от проекта, а също така копие от изявлението на групата на левите делегати с мотивировката на гласуването за Манифеста на конференцията. (Виж: Ленин, В. И., Полное собрание сочинений, том. 49, стр. 146, стр.153).

²⁶⁹ Писмото от 12 (25) септември 1915 година не е открито. Известно е, че в него Р. Грим от името на Интернационалната социалистическа комисиия (ИСК) предлага създаването на разширена ИСК и е помолил в нея да бъде изпратен представител на ЦК на РСДРП.

²⁷⁰ Ленин действително отговаря подробно на Роберт Грим с писмо (виж: Ленин, В. И., полное собрание сочинений, том. 27, стр. 32-36).ф

²⁷¹ „De Tribune“ – вестникът на лявото крило на Холандската социалдемократическа работническа партия. Вестникът е излизал от 1907 до 1937 г.

²⁷² Тук се има пред вид проектът на Манифист на Цимервалдската конференция, внесен от левите делегатите (Виж: Ленин, В. И., Сочинения, 2-ое издание, том. XVIII, стр. 417-419).

в „разширената комисия“²⁷³ и ще образуват група на белгийските интернационалисти (в Холандия), или ние окончателно ще скъсаме с тези глупаци. Непоносимо е!!

Привет! Ваш Ленин“²⁷⁴.

На 12 (25) май 1914 година, Ленин пише на Григорий Львович Шкловский следното²⁷⁵:

„Скъпи Григорий Львович!

Знаете ли какво снесе²⁷⁶ Малиновски?²⁷⁷ Ние сме извън себе си от тази идиотия. Малиновски го няма. Това

²⁷³ Под „Разширената комисия“ - има се пред вид Интернационалната социалистическа комисия (ИСК) в Берн, изпълнителен орган, създаден от Цимервалдската конференция в състав от Роберт Грим и О. Моргари. А. И. Балабанова е работела в секретариата на конференцията.

²⁷⁴ Писмо до Карл Радек, По-късно от 12 (25) септември 1915 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1.Д.3760 – саморъчно написано, на немски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30782-pismo-k-b-radeku-pozdnee-12-25-sentyabrya-1915-g>

²⁷⁵ Писмо до Григорий Львович Шкловский, 12 (25) май 1914 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1.Д. 24905 – саморъчно написано, на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30782-pismo-k-b-radeku-pozdnee-12-25-sentyabrya-1915-g>

²⁷⁶ Използваната от Ленин дума е „выкинул“, която в случая най-вероятно би трябвало да се преведе „дефекирал“. От съображения за по-голяма словесна приемливост го заместваме със „снесе“.

²⁷⁷ Тук се има пред вид отказа от депутатски мандат в IV-тата Държавна Дума на Роман В. Малиновский, станал на 8 (21) май 1914 г. и отпътуването му от Санкт Петербург. (Виж: Путь правды № 81 от 9 (22) май 1914 г.)

„бягство“ храни най-лошите мисли. Руски вестници телеграфираха на Бурцев, че Малиновски е обвинен в провокация!!

Невероятно²⁷⁸.

Днеска [дойде] телеграма от Париж²⁷⁹. „Русское слово“ телеграфира на Бурцев, че подозренията значително са се разсеяли, но другите вестници (???ликвидаторите?) продължават да [го] обвиняват.

Бурцев нищо не е чувал.

Петровский телеграфира днес: „Клеветническите слухове са разсеяни“, но ликвидаторите „водят гнусна кампания“²⁸⁰. Това им е работата, естествено, да водят гнусна кампания.

²⁷⁸ В оригинала думата е дадена на немски език: „Unglaublich“

²⁷⁹ На 11 (24) май 1914 година, Ленин получава следното съобщение от А. И. Лобов: „Русское слово“ телеграфира днес на Бурцев: Подозренията спрямо Малиновски в значителна степен се разсеяха. Няма преки улики. Другите вестници продължават да [го] обвиняват. Вашата [телеграма] е получена, продължавайте да информирате Бурцев. Русия го изисква. Алексей. (РЦХИДНИ, ф. 2, оп. 5, д. 386). Фразата: „Вашата е получена“ е потвърждение, че В. Л. Бурцев е получил телеграмата на Ленин от 10 (23) май 1914 г.

²⁸⁰ В. И. Ленин цитира съобщения, известни от следната телеграма на Г. И. Петровский от 11 (24) май 1914 година, изпратена в 18 часа и 10 минути и получена на 12 (25) май в 8 часа и 30 минути: „Спешно. Обясняваме всичко с нервност, слабост, при отсъствие на политически мотиви. Има негово частно писмо в отзовистки тон, [него] не публикуваме. Фактът на съществуването на писмото на писмото е известен. „Речь“, „Северная“ искат публикуването му. Уверени сме в незабавен телеграфен отказ от политически мотиви. „Северная“ започна гнусна кампания, намеквайки [за] тъмни дела. Да се ограничим с полемика е невъзможно, трябва да [им] се запуши устата, като съдим бюрото [според редакторите на сборника се има пред вид Международното социалистическо бюро - МСБ] за сеене на смутове. Впрочем, да се възложи представителството на Георгий Валентинович [Плеханов]. Телеграфирайте

Подгответе Самойлов, така че да не го хванат нервите.
Глулаво е да се нервничи.

Между другото. В Москва има преизбиране²⁸¹. Между нас: много се нуждаем от Самойлов за пътуването. Отговорете ми веднага (без да му казвам и дума): годен ли е да замине? Ако не, кога би могъл да бъде годен? Точни здравословни данни? (Тегло, сън и т.н., и т.н.).

Поговорете с лекаря.

Отговорете тутакси.

Ако е способен сега да отпътува за Русия за 2-3 седмици, то чакайте от мен депеша: една дума „muss“, означава: Самойлов трябва на часа да замине тук при нас.

Ами Зграген? Нима не е изпратено писмото до Винк? Разбирате, разбира се, че трябва да използваме Винк, за да доведем това докрай. За бога, спри този глупак Зграген. Побързай. За бога, спрете този глупендер Зграген²⁸². По-скоро.

Бързайте. Чакам копие от вече изпратеното писмо до Винк.

Привет! Ваш Ленин²⁸³.

спешно – клеветническите слухове са разсеяни. Петровский“. (РЦХИДНИ, ф. 2, оп. 5, д. 388, л. 1).

²⁸¹ На 16 (29) май 1914 година, в Москва и в губернията са се състояли събрания на упълномощените („електорите“) за избор на нов депутат от работническата курия, на мястото на напусналия Държавната дума, Роман В. Малиновски. Най-много гласове получил И. Т. Савинов.

²⁸² Руският текст на изречението гласи: „Ради бога, обломайте этого дурня Зграгена“.

²⁸³ Писмо до Григорий Львович Шкловский, 12 (25) май 1914 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1, Д. 24905 – саморъчно написано, на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1,

В писмо до Инеса Арманд от 30 декември 1916 г. (12 януари 1917 г.), Ленин пише един „постскриптим“, свързан с въпроса за обвиненията към Роман Малиновски, че е бил агент-провокактор на „Охранката“. Позицията на Ленин и съмишлениците му е яростно да отричат това, независимо, че впоследствие се оказва, че фактите точно потвърждават сътрудничеството на Малиновски с царските специални служби. Така или иначе, във въпросния „постскриптим“ имаме блестящ образец на лениновата изящна словесност:

„P.S. Относно Трояновски. Entre nous²⁸⁴: Бих искал този препариран глупак²⁸⁵ най-накрая да излезе накрая в печата или „с писмено изявление“. Писна ми от тази гнусна свада²⁸⁶, която се влачи от години!! Бих му дал урок и бих му дал урок за дълго време!! Да „вярва“ на негодника Марков-2 – помислете колко глупаво е това!!“²⁸⁷

На 6 (19) януари 1917 г., отново в писмо до Инеса Ф. Арманд, Ленин пише , освен всичко друго и следното:

<https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30782-pismo-k-b-radeku-pozdnee-12-25-sentyabrya-1915-g>

²⁸⁴ Entre nous (на френски език) - Между нас.

²⁸⁵ Използваната от Ленин руска фраза за „препариран глупак“ е „дурак набитый“.

²⁸⁶ Използваната от Ленин руска фраза за „гнусна свада“ е „поганая склока“.

²⁸⁷ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 30 декември 1916 г. (12 януари 1917 г.), РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1. Д. 4365 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30802-pismo-i-f-armand-30-dekabrya-1916-g-12yanvary-a-1917-g>

„Глупакът“²⁸⁸ Радек написа наскоро в полското възвание („Befreiung Polens“): „Staatenbau“²⁸⁹ не е целта на борбата на социалдемократите. Това е архиглупаво! Това е полуанархизъм, полудиотизъм! Не, не, ние изобщо не сме безразлични към „Staatenbau“, към системата от държави, към техните взаимни отношения“²⁹⁰.

Вижда се ясно, че поведението на Радек е характеризирано като „архиглупаво“, „полуанархизъм“, „**полудиотизъм**“, а самият Радек е удостоен с титлата „глупак“. В кореспонденцията си с Инеса Ф. Арманд, съвсем не си поплюва с лексиката. (Вероятно той смята за част от еманципацията на жените, да им се говори и пише с разнообразни цинизми).

В писмо от 9 (22) януари 1917 година, до нея, Ленин потвърждава оценката си за написаното от Карл Радек в „Befreiung Polens“ и пише: „Работата ми с левите швейцарци, както и размислите ми върху нелепостите, до които е стигнал Радек“²⁹¹, все повече ме убеждават, че по най-

²⁸⁸ Използваната от Ленин руска дума за „глупак“ е „дурачок“. Би могло да се преведе и „глупчото“, но обикновеният превод на фолклорния герой „Иванушка дурачок“ у нас е „Иванушка глупакът“.

²⁸⁹ Staatenbau (на немски език) – държавно строителство, изграждане на държавата.

²⁹⁰ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 6 (19) януари 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1, Д. 4389 – написано саморъчно на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30803-pismo-i-f-armand-6-19-yanvary-1917-g>

²⁹¹ Руската фраза, която използва Ленин за „размислите ми върху нелепостите, до които е стигнал Радек“ е „размышление о нелепостях, до

важния въпрос за мотивите за отказа от защитата на отечеството, само нашата позиция е правилна“²⁹².

В писмо до Инеса Ф. Арманд, датирано от 12 (25) февруари 1917 г., Ленин продължава да бълва огън и жупел по адрес на всички, които подозират сътрудничество на Роман Вацлавович Малиновский с „Охранката“. Той ги характеризира съвсем по „ленински“, стриктно следвайки духа и изказа от предишните писма. Пак съвсем по ленински, Владимир Илич изобщо не е прав, но доказва правотата си с обиди „ad hominem“. Той пише:

„Получих от Усиевич писмо: моли да му изпратя протоколите по делото на Малиновски, като се позовава на Трояновски!! Отговорих му архиругателно (не се стърпях) и го помолих, да покаже писмото ми и на Вас: моля, обучете тези глупци²⁹³, Усиевич, Володя и другите, както по-голяма сестра учи малките момченца! Жалко, че Усиевич слуша Трояновски и не къса познанството си с този мерзавец!!“²⁹⁴

коих договорился Радек“. Повдигнато с получен шрифт от автора – Б.Б.Д.

²⁹² Писмо до Инеса Ф. Арманд, 9 (22) януари 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4401 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30804-pismo-i-f-armand-9-22-yanvarya-1917-g>

²⁹³ Използваната от Ленин фраза на руски език за „моля, обучете тези глупци“ е „пожалуйста, обучите этих дурней“.

²⁹⁴ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 12 (25) февруари, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4433 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1,

Ленин е безскрупулен както в речника си, така и в оценките за хората, които имат някакво отношение към работата му.

В писмо до Инеса Ф. Арманд от 28 февруари (13 март) 1917 г., той категоризира неколkokратно като „глупак“ и „тъпанар“ меншевика Мартинов, който е критикувал други дейци на международната социалдемократия в посока, с която Ленин е напълно съгласен. За Владимир Илич, глупаци са на първо място хората, които правят нещо, което му е изгодно, без да се замислят, че той няма да им отплати с подобна монета. Ленин пише:

„Иска ми се да споделя с Вас впечатлението си по повод статията на Мартинов в [брой] № 10 на „Известия“²⁹⁵. Ето това се казва бисер! Ей-ей, съдбата винаги ни изпраща на помощ този глупак. По-добра помощ срещу Грим ние не бихме могли и да желаем.

Бисер, направо бисер. Предвкусам удоволствието да го „хапна“ този тъпанар²⁹⁶.

Той ни помогна във всички отношения („Изпрати господ глупак“): защото на мен (или на нас) ни беше крайно

<https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30805-pismo-i-f-armand-12-25-fevralya-1917-g>

²⁹⁵ „Известия Заграничного секретариата Организационного комитета Российской социал-демократической рабочей партии“ – вестник на меншевиките, излизал в Женева от февруари 1915 до март 1917 година. Общо са излезли 10 броя.

²⁹⁶ Оригиналният руски текст на това изречение е: „Я предвкушаю удовольствие „кушать“ этого болвана“. Спорно е дали руският или българският език е по-богат на оскърбителни думи в смисъл на „глупак“. Думата „болван“ може да се преведе също със стандартното „глупак“, но ще се загуби „йерарахията на ругатните“. Тъй като „болван“ е нещо по-глупаво от „дурак“, в български превод то е преведено „тъпанар“.

неловко, неприятно да говорим за „колебанията“ на Нобс и Платтен...

Глупакът ни отърва, като сам каза това. Прелест!!

Левите в Швейцария сега се разбягаха от нас и тук и в Берн²⁹⁷.

С други думи, лениновите съмишленици губят почва под краката си в Швейцария, местните социалдемократи и емигрантите социалисти „са се разбягали“ от тях, но има повод за радост – един меншевик им е помогнал в борбата срещу Грим - един от създателите на Социалистическия работнически интернационал. За благодарност, меншевикът Мартинов е наречен „глупак“ три пъти, а още един път (за цвят) е окачествен като „тъпанар“. Описаното не е изключение, това е основна нагласа в лениновата менталност.

Така стигаме до една от кулминационните точки в кореспонденцията между Ленин и Инеса Ф. Арманд.

Датата е 6 (19) март 1917 година и истинската руска демократична революция – Февруарската, вече е свалила самодържавието, а Русия е обявена за република. Ленин е като тигър в клетка – не може да си намери място. Той мисли над всякакви начини да премине през немска територия. Смята, че трябва да се търси помощ от други руски емигранти в Швейцария, но без да им се казва, че

²⁹⁷ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 28 февруари (13 март) 1917 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4445 – собственооръчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30808-pismo-i-f-armand-28-fevralya-13-marta-1917-g>

инициативата е негова, защото той иска Русия да загуби войската, докато Временното правителство, доминирано от останалите социалдемократически и социалистически партии в Русия не иска да излиза от войната. Цялата тази мозъчна атака, намира израз в писмо до Инеса Ф. Арманд, в което отново се сблъскваме със свящото убеждение на Владимир Илич, че всеки който е на различно мнение от него, но му помага по някакъв начин е поне „глупак“, ако не и „измет“ (сволочь).

„В Кларан (и наоколо) има мнозина богати и небогати руски глупаци, социал-патриоти и други подобни (Трояновски, Рубакин и прочее), които трябва да поискат от немците пропуск – вагон до Копенхаген за разни революционери.

Защо пък не?

Аз не мога да направя това. Аз съм „пораженец“.

А Трояновски и Рубакин + Ко могат.

О, ако можех да науча тази измет и глупци да бъдат умни!..²⁹⁸

Вие ще речете, може и немците да не дадат вагон. Хайде да се хванем на бас, че ще дадат!

Разбира се, ако научат че тази мисъл идва от мен или от Вас, то делото ще се провали...

Няма ли в Женева глупаци за тази цел?..²⁹⁹

²⁹⁸ Оригиналният руски текст на това забележително изречение е: „**О если бы я мог научить эту сволочь и дурней быть умными!..**“

²⁹⁹ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 6 (19) март 1917 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4462 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30809-pismo-i-f-armand-6-19-marta-1917-g>

Общо взето, търсените „глупаци“ са намерени. Преходът на прочутия „пломбиран вагон“ през Германия е уреден. Ленин е в еуфория, но това не му пречи да напише поредното писмо на Инеса Ф. Арманд, в което са дадени напълно „ленински“ квалификации за хората (разбирайте „глупаците“), които са участвали в организирането на мисията на „пломбияния вагон“.

На 20 март (2 април) 1917 година, Ленин пише:

„Пари за пътуването имаме повече, отколкото мислех, ще стигнат за 10-12 души, защото другарите от Стокхолм ни помогнаха здраво.

Надявам се, че този стар глупендер³⁰⁰ Кон (извинете, не мога да го понасям!) няма да обърка Усиевич с меншевишки опасения за това, какво ще каже социал-патриотичната „княгиня Мария Алексеевна...“³⁰¹

³⁰⁰ Най-вероятно тук става дума за Феликс Яковлевич Кон, с когото Ленин се познава от 1897 година. Кон започва революционната си кариера в Полша, където е роден в семейството на асимилирани полски евреи. Кон е преживял години на заточение и в каторга, при това при много тежки условия отколкото са или заточенията на Ленин или Сталин. Живее известно време в емиграция, като се връща в Русия след февруарската революция със същия „пломбиран вагон“ в който е и Ленин. През 1918 година влиза в болшевишката партия, като партийният му стаж е признат смятано от 1906 година. Стига до позицията на секретар на Украинската комунистическа партия. **Изисканата квалификация, която употребява Ленин за Кон на руски език е „дурень“.**

³⁰¹ Тук Ленин е поставил в кавичките реплика от монолога на Фамусов от пиесата на А. С. Грибоедов „От ума си тегли“ („Горе от ума“), като иронизира повечето социалдемократически и социалистически фракции в Русия, които по това време са за продължаване на участието на Русия във войната „до победен край“. Ленин напротив е за това Русия да изгуби войната, за да се създаде удобна за него болшевиките революционна ситуация.

Напълно възможно е, в Питер сега мнозинството от работниците да са социал-патриоти...

Ще повоюваме.

И войната ще агитира за нас“³⁰².

Още един любопитен момент от богатата словесност на Владимир Илич Ленин. Запазени са (и естествено до 1991 година не са видели бял свят) бележките му, направени по време на заседанието на фракцията на болшевиките на III-ия конгрес на Всерусийския конгрес на съветите.

На въпросното заседание, на 18 (31) януари 1918 година, записвайки си тезите на Зиновиев, Ленин коментира четвъртата от тях, която гласи: „ние бихме помогнали на десните есери“ с писмена реплика: „Ще помогнем на удавника да потъне?“³⁰³

³⁰² Писмо до Инеса Ф. Арманд, 20 март (2 април) 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4498 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30810-pismo-i-f-armand-20-marta-2-aprelya-1917-g>

³⁰³ Бележките [на В. И. Ленин, направени] по време на заседанието на фракцията на болшевиките на III-ия конгрес на Всерусийския конгрес на съветите, 18 (31) януари 1918 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4833 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30818-zametki-vo-vremya-zasedaniya-bolshevistskoy-fraktsii-iii-vserossiyskogo-sezda-sovetov-18-31-yanvarya-1918-g>

Тук нещата, за разлика от други популярни реплики на Ленин (за това, че болшевиките подкрепят социалдемократите, така както въжето крепи обесения и за капиталистите, които ще продадат на Съветска Русия въжето, с което да бъдат обесени) са съвсем ясни. „Шегичката“ е написана черно на бяло, като реакция на казаното от Зиновиев: „4) **„Мы помогли бы правым эсерам ...“ поможем утопленику утонуть?**“³⁰⁴. Тази бележка е изключително показателна. Тя показва стила и структурата на мисълта на Ленин – лишена от всякаква добронамереност към „другите“, (дори и когато те са много идейно близки) и доведен до крайност сарказъм.

Когато говорим за пристрастеността на Ленин към любезности и квалификации от типа на „идиот“ и „идиотизъм“, трябва да се има пред вид, че той далече не ги прави само в личната си интимна кореспонденция. Титлата „идиот“ и прилагателното „идиотски“ се раздават и в съвсем официални (при това – документирани) разговори и „бенефициенти“ на тези комплименти съвсем не са само идейни противници, но и лоялни съмишленици на вожда на световния пролетариат.

За това свидетелства примерно записът от **разговора по пряката телеграфна линия на В. И. Ленин и Г. В. Чичерин с Л. Б. Красин от 11 август 1918 г.**³⁰⁵ Предмет на

³⁰⁴ Пак там.

³⁰⁵ Запись разговора по прямому проводу В.И. Ленина и Г.В. Чичерина с Л.Б. Красиным, 11 августа 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 26258, Л. 11-12 - телеграфная лента, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-

разискването е било подготвяното кратко посещение на посланика на болшевиките в Берлин - А. А. Иоффе в Москва. Против пътуването му от Берлин за Москва са възразявали Ленин и Чичерин.

Междувременно Иоффе е бил приключил в качеството си на дипломатически представител на правителството на Съветска Русия преговорите за сключване на допълнителен Руско-германски договор към мирния договор от Брест-Литовск, както и Руско-германско финансово споразумение. Договорът и финансовото споразумение са били подписани на 27 август 1918 година в Берлин от А. А. Иоффе от страна на Съветска Русия и от фон Гинце и от И. Крите от германска страна³⁰⁶.

Привеждаме дословно част от разговора по телеграфа.

Текст на В. И. Ленин:

„До другаря Красин.

Ако Иоффе ще повтаря идиотските речи за това как сме скъсали с Антантата³⁰⁷, аз даже няма и да го слушам; що се

8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30840-zapis-razgovora-po-pryamomu-provodu-v-i-lenina-i-g-v-chicherina-s-l-b-krasinym-11-avgusta-1918-g>

³⁰⁶ Документы внешней политики СССР, Том I-ый, 7 ноября 1917 г. - 31 декабря 1918 г., 1959 г., Министерство иностранных дел СССР, Москва, Госполитиздат, стр. 437-459, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/278555-dokumenty-vneshney-politiki-sssr-t-i-7-noyabrya-1917-g-31-dekabrya-1918-g>

³⁰⁷ Както е известно в един момент силите на Антантата, дебаркират в няколко руски пристанища – на първо място в Мурманск, Архангелск и Владивосток, за да не допуснат възможността германците да завземат струпаните там военни запаси от оръжие и боеприпаси, изпратени на Русия от останалите страни от Антантата по време на Първата световна война. В Мурманск, англо-френският контингент дори помага на местните болшевики да удържат една спорна с новообразуваната

отнася до това което е свързано с договорите, ние не смятаме това за важно. Аз не виждам и сянка от мотив за пътуването му до Москва.

Ленин³⁰⁸.

Текст на Л. Б. Красин:

„На апарата е др. Красин.

финландска държава ивица земя, намираща се западно от пристанищния град. За взаимодействието с англо-френските части, местните болшевики взимат разрешение от Ленин и болшевишкото ръководство, като тези консултации са добре документирани. Във Владивосток пък американците открито подкрепят болшевиките срещу „белите“.

Всичко това не пречи на съветските историци да измислят впоследствие легендата за „империалистическата интервенция“ срещу „неукрепналата съветска държава“. Когато започва дебаркирането на войските на Антантата в изброените стратегически пристанища, А. А. Иоффе (независимо от факта, че е посланик в Берлин) препоръчва на Ленин да запази дипломатическите отношения с тези страни. Така и става, като специално за Мурманск са дадени съответните секретни разрешения за сътрудничество с войските на Антантата. Разбира се, отношенията между Съветска Русия и Антантата изобщо не са цветущи, с оглед на близостта на болшевишкото ръководство и Германия. На 31 юли 1918 година, войските на Антантата завземат град Онега. Това става повод, Ленин да пише на Иоффе на 3 август 1918 г.: „Всичко, което написахте в последните си писма, е абсурдно до степен на свръхестественост. Да се следва „придирната“ политика, да не се скъсва с Антантата след Онега е нелепо. Не можеш да накараш дама с дете да изглежда отново девствена“. (Виж: Ленин, В. И., Полное собрание сочинений, том. 50, стр. 134).

³⁰⁸ Записъ разговор по прямому проводу В.И. Ленина и Г.В. Чичерина с Л.Б. Красиным, 11 августа 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 26258, Л. 11-12 - телеграфная лента, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30840-zapis-razgovora-po-ptyamomu-provodu-v-i-lenina-i-g-v-chicherina-s-l-b-krasiny-m-11-avgusta-1918-g>

Моля да съобщите на др. Ленин в отговор на непонятната за мен със своята рязкост телеграма. Аз не виждам причина, защо пътуване, което се признава от всички за безусловно необходимо, не се разрешава от Вас; от свое име лично моля да промените това решение мисля, че удовлетворяването на тази молба, без да нанесе никакъв ущърб на берлинската работа, силно ще облекчи и моето бъдещо сътрудничество с Вас в Москва. Поставям твърде високо Вашия личен авторитет, за да не се подчиня на Вашето решение, но Ви уверявам, че Вие грешите и после сам ще съжалявате ако пътуването на Иоффе не се състои. Чакам Вашето решение не по-късно от половин час от настоящия момент, тъй като трябва да се качваме на влака.

Красин³⁰⁹.

Текст на Л. Б. Красин:

Предайте на др. Чичерин

Добавям, че сам Иоффе също беше против пътуването през последните дни и аз лично, заедно с други другари го водим в Москва почти насила. Очаквам решението на Ленин.

Красин³¹⁰.

Текст на В. И. Ленин и на Г. В. Чичерин:

До другаря Красин,

Ако Вие толкова настоявате, работата остава на Ваша отговорност. Ние даваме съгласие за пътуването на Иоффе.
Ленин.

³⁰⁹ Пак там.

³¹⁰ Пак там.

Чичерин³¹¹.

Действително, текстът на телеграмата на Ленин е толкова брутален и агресивен, че употребата на словосъчетанието „идиотските речи“ е най-малкият проблем. Не случайно Красин, който очевидно е бил корав човек изразява недоумение от „непонятната със своята рязкост телеграма“. Факт е обаче, че и в отношенията си с посланиците на съветската държава, Ленин държи такъв тон, какъвто му диктува настроението, не дай си Боже да е лошо. Отделен въпрос е, че изключителното му самомнение постоянно го е „теглило за езика“ да изстреля някаква подобна квалификация. В крайна сметка, на тази телеграфна лента³¹² е регистрирана поредната употреба на прилагателното „идиотски“, което изобщо не се използва инцидентно в речта на вожда на световния пролетариат.

Всъщност, Ленин няма никакви задръжки по отношение на посланиците на Съветска Русия, още по-малко по отношение на дипломатическия персонал в посолствата в чужбина. Той свободно ги окачествява и „благодославя“ с думи, които файтонджииите и докерите употребяват в крайни случаи.

Така например, в писмо до Ян А. Берзит от 14 август 1918 година, Ленин написва следните показателни и знаменателни думи на тогавашния посланик на Съветска Русия в Швейцария:

„Скъпи другарю Брезин!

³¹¹ Пак там.

³¹² Пак там.

Възползвам се от случая да драсна няколко приветствени думи. Благодаря за изданията от цялата си душа: не жалете парите и силите за издания на трите (и на четирите) езика и за разпространяването им³¹³. Берлинчаните ще изпратят още пари: ако тези копелета³¹⁴ се забавят, оплаквайте ми се официално.

Ваш Ленин³¹⁵.

Забележително е, как политическият лидер на Съветска Русия, пише на посланика си в Швейцария (в Берн), че дипломатите му в Берлин са „сволочи“ – казано на български, в най-добрия случай „копелета“, а в най-лошия – „боклуци“.

На 18 октомври 1918 година, Ленин допълва указанията си до Ян А. Берзин³¹⁶, като му пише следното (след

³¹³ Със същата молба се обръща Ленин към Берзин на 3 август 1918 г.: „Ради бога, не жалете парите за издания (на немски, френски, италиански, английски език) и по-бързо, по-бързо“ (Виж: Ленин, В. И., Полное собрание сочинений, том 50, стр. 135).

³¹⁴ Тук, „копелета“ е нещо като възпитан и „политически коректен“ превод на думичката „сволочи“, с която Ленин е декорирал екипа на посолството на Съветска Русия в Берлин.

³¹⁵ Писмо до Ян А. Берзин, 14 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 24310 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30842-pismo-ya-a-berzinu-14-avgusta-1918-g>

³¹⁶ Писмо до Ян А. Берзин, 18 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 27144 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1,

доста дълго въведение, в което го наставлява да се лекува и да слуша лекарите):

„Назначете отговорни лица:

- Peluso³¹⁷

- Един италианец

- Един немец (Акселърод не беше ли при Вас? Той е за бой!! Да бяха извикали по пощата от Цюрих, Кашер или Щнейер, да намерят чрез тях леви [политически функционери] и да назначите един от тях.

От тях да се изискват: 2-3 листовки или брошурки на седмица.

Вие давайте теми и материали за компилации.

Раздайте работа на руските глупаци: да изпращат тук изрезки, а не случайни броеве (както правеха тези идиоти до сега). Назначете поименно отговорни за това лица (Leiteizen и други) и ние ще ги стегнем. А то при Вас отговорни [хора] няма³¹⁸.

Статиите от Volksrecht³¹⁹ и други вестници, които са писали, че един вид Съветите не са за Европа (според

<https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30847-pismo-ya-a-berzinu-18-oktyabrya-1918-g>

³¹⁷ В писмото си до Ян А. Берзин от 15 октомври 1918 г., Ленин предлага: „Peluso може (и е длъжен) да пише по 3 брошури на седмица (по всички теми, компилации от нашите вестници – Вие [му] давайте теми и списък на подлежащите на компилиране статии)“. (Виж: Ленин, В. И., Полное собрание сочинений, том 50, стр. 193).

³¹⁸ Руският текст на тези цветисти указания е следният: „Русским дуракам раздайте работу: посылать сюда вырезки, а не случайные номера (как делали эти идиоты до сих пор). Назначьте поименно ответственных за это лиц (Leiteizen и др.) и мы их приструним. А то у Вас нет ответственных“.

³¹⁹ „Volksrecht“ („Народно право“) е ежедневник, орган на Социалдемократическата партия на Швейцария, който излиза в Цюрих още от 1898 г.

думите на Черных) не са изпратени тук. Кого да бием с камшик за това! Вие трябва да назначите отговорни [хора].

Два пъти седмично при Вас трябва да идват хора като Guilbeaux, Hubacher и други подобни от Женева; италианци от Лугано; немци от Цюрих (не като Платтен, а по-добри – работници от цюрихските леви). От тях назначавайте агенти, плащайте им и пътните разноски и за работата архихищно³²⁰.

За официалностите „да не Ви пука“³²¹ – минимум внимание.

На изданията и на нелегалните пътувания maximum внимание. Изпращам брошури: незабавно поръчайте (и спешно) превод на всички езици.

Да се издава, да се издава, да се издава.

Привет!

Ваш Ленин“³²².

³²⁰ В следващо писмо до Берзин, изпратено не по-късно от седмица, Ленин още един път акцентира на приоритетите, за които не трябва да се жалят средства. Той пише:

„Лейтейзен трябва да бъде сложен не в канцеларията, а [да бъде изпратен] да агитира (във френска Швейцария и нелегално във Франция).

Не жалете милионите за нелегални връзки с Франция и за агитация сред французите и англичаните“. (Писмо до Ян А. Берзин, между 18-ти и 25-ти октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 25671 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30848-pismo-ya-a-berzinu-mezhdu-18-i-25-oktyabrya-1918-g>).

³²¹ С „За официалностите да не Ви пука“ е преведена руската фраза „На официалющину начхать“.

³²² Писмо до Ян А. Берзин, 18 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 27144 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин.

Тези указания, стават повод да се правят и по-смели обобщения за личността на Владимир Илич Ленин. Цитираният по-горе лениновед, Анатолий Латышев, стига до това да твърди, че Ленин е русофоб. Несъмнено, това е доста крайно твърдение, но то е в крак с враждебността на Владимир Путин към Ленин и затова можем да се надяваме, че опитният изследовател и лениновед няма да пострада заради следните свои думи:

„Русофобията на Ленин е малко проучена днес. Всичко това произтича от детството му. В семейството му няма и капка руска кръв. Майка му е германка с примес от шведска и еврейска кръв. Баща му е наполовина калмък³²³ и наполовина чуваш. Ленин е бил възпитаван в духа на германската точност и дисциплина. Майка му постоянно му казва: „Руска обломовщина, учи се от немците“, „руски глупак“ и „руски идиоти“. Между другото, в писмата си Ленин говори за руския народ само с пренебрежителни думи. Веднъж той нарежда на съветския представител в Швейцария: „Раздайте работа на руските глупаци: да изпращат тук изрезки,

Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30847-pismo-ya-a-berzinu-18-oktyabrya-1918-g>

³²³ У нас по принцип е прието този народ – калмъците, единственият будистки народ в Европа, да се наричат „калмици“. Това идва от възприемането на руската транслитерация – „Калмыки“. Само че, добре известно е, че в руския език „ы“ се появява там, където в българският присъства звукът „ъ“. На руски Велико Търново се изписва като Великое Търново. Затова тук възприемаме да наричаме калмиците – калмыци и киргизите – къргъзи, както всъщност е на практика.

а не случайни броеве (както правеха тези идиоти до сега)“³²⁴.

В хронологически порядък, стигаме до **прословутото писмо на Ленин до Василий Владимирович Кураев, Евгения Богдановна (Готлибовна) Бош и Александър Еремеевич Минкин в Пенза от 11 август 1918 година**³²⁵, което е една от „перлите“ на във всяка уважаваща себе си анти-комунистическа поредица в интернет³²⁶. Тук ясно се разбира, че най.-малкият проблем при Ленин са стилистичното оформяне на текстовете и изказванията му или цветистата му лексика. Големият проблем е съдържанието. Ленин пише и разпорежда:

„В Пенза

До другарите Кураев, Бош, Минкин и до другите пензенски комунисти

³²⁴ Открили секретные архивы о Ленине и многие испытали шок, 12.11.2014, Городянин Новомосковська, <https://gorozhanin.dp.ua/novosti/14510-otkryli-sekretnye-arhivy-o-lenine-i-mnogie-ispytali-shok.html>

³²⁵ Писмо до В. В. Кураев, Е. Б. Бош, А. Е. Минкин, 11 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 6898 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30841-pismo-v-v-kuraevu-e-b-bosh-a-e-minkinu-11-avgusta-1918-g>

³²⁶ Една от най-известните беше поредицата със симптоматично название: „Ленин пише телеграми“ във вече не съществуващия сайт oshte.info

Другари! Въстанието на кулачеството в петте волости³²⁷ трябва да доведе до безпощадното му смазване. Това го изисква интересът на цялата революция, тъй като сега навсякъде [протича] „бой последен“ с кулаците. Трябва да се даде пример.

1) Да се обесят (непременно да се обесят, за да вижда народът) не по-малко от 100 известни кулаци, богаташи, кръвопийци.

2) Да се публикуват имената им.

3) Да им се отнеме всичкото жито.

4) Да се вземат заложници – съгласно вчерашната телеграма³²⁸.

³²⁷ Става дума за въстанието на селяните, недоволни от продоволствената политика на Съветската власт, започнало на 5 август 1918 година. То обхванало най-добре осигурените в продоволствено отношение волости на Пензенски и на съседния Моршански уезд на Пензенска губерния. Общо са въстнали 8 волости³²⁷. На 9-ти и 10-ти август 1918 г., Ленин получава телеграми от председателката на Пензенския Губком (Губернски комитет) на РКП (б) Евгения Богдановна (Готлибовна) Бош и от председателя на Съвета на губернкските комисари – Василий Владимирович Кураев със съобщение за въстанието и отговаря с телеграми в които дава указания за потушаването му. Цитираното писмо повтаря тези указания в много по-твърда и изострена форма. В миналото, писмото е било частично познато – било е публикувано в доста непълен вид в спомени на Евгения Богдановна (Готлибовна) Бош (Бош, Евгения Богдановна, Встречи и беседи с Владимиром Ильичем (1915-1918 гг.), 1924 г., Пролетарская революция, № 3 (26), стр. 169, <https://leninism.su/books/4284-proletarskaya-revolutsiya-leninskij-nomer.html?start=11>).

³²⁸ Тук се има пред вид съобщението, изпратено по пряката телеграфна линия в Пенза до председателя на губизпълкома А. Е. Минкин, с копия до Е. Б. Бош и В. В. Кураев, подписано от Ленин, Александр Дмитриевич Цюрупа и Эфраим Маркович Склянский. Съобщението е предадено на 11 август 1918 г., в 0 часа и 10 минути. Проектът на съобщението е бил написан на 10 август 1918 година от А. Д. Цюрупа. (Виж: Ленинский сборник XVIII, под редакцией В. В. Адоратского, В. М. Молотова и М. А. Савельева, 1931 г., Институт Ленина при Ц.К. В.К.П. (б.),

Да се направи така, че в радиус от стотина версти народът да вижда, да трепери, да знае, да крещи: задушават и ще удушат кулаците.

Телеграфирайте за получаването и изпълнението³²⁹ [на телеграмата].

Ваш Ленин.

P.S. Намерете по-твърди хора³³⁰.

На 26 октомври 1918 година, В. И. Ленин си разменя бележки с Дмитрий Иванович Курский³³¹. От тях се

СОЦЭКИЭ, стр. 203, <https://leninism.su/works/115-conspect/4404-leninskij-sbornik-xviii.html>).

³²⁹ Официалната съветска историческа наука твърди, че въстанието е било ликвидирано бързо – още на 12 август 1918 година. Местните власти се справили не по съветите на Илич, а с увещания и „ограничено прилагане на военна сила“. Участниците в убийството на петима членове на продоволствените отряди на болшевиките и на трима члена на селския съвет в село Кучки, Пензенски уезд и организаторите на въстанието (общо 13 души) били разстреляни. Тук би могло да запазим резерви по отношение на бързината и „ограниченото насилие“ по време на потушаването на въстанието. От кореспонденцията на Ленин с местните комунисти се вижда, че тези събития са предизвикали множество вътрешни неразбирателства и спорове, в уреждането на които се е намесил дори и самият Ленин.

³³⁰ Писмо до В. В. Кураев, Е. Б. Бош, А. Е. Минкин, 11 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 6898 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30841-pismo-v-v-kuraevu-e-b-bosh-a-e-minkinu-11-avgusta-1918-g>

³³¹ Кореспонденция с Дмитрий Иванович Курский, 26 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 7310 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство:

вижда, че освен езикът, но и цялото мислене на вожда е абсолютно цинично и безскрупулно. Ленин е осенен от „гениална идея“ и се консултира със съвсем неслучайния функционер на болшевиките – Д. И. Курский³³². Ленин предлага следната специална и тайна операция:

Бележка на В. И. Ленин:

„Не е ли време да поставим на дневен ред, въпроса за унищожаването на документите за частна собственост?“³³³

{ нотариалните актове за владеење на земи }
{ Фабрики }
{ недвижимо имущество }

[Акцията] да се подготви тайно, без разгласяване.
Да се отнемат отначало ...

Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30849-perepiska-s-d-i-kurskim-26-oktyabrya-1918-g>

³³² Дмитрий Иванович Курский е във висша степен интересна личност сред болшевиките на Ленин. През 1918 година, заедно с Дзерджинский и Сталин влиза в състава на комисията по организирането на разузнавателните органи на Съветска Русия. От месец март 1918 година е член на колегията, а от август 1918 година до януари 1928 година е народен комисар на юстицията на РСФСР и едновременно с това – първи съветски прокурор. (Диенко, Анатолий В., Разведка и контрразведка в лицах. Энциклопедический словарь российских спецслужб, Русский миръ, 2002, ISBN 589577041, 608 стр., <https://na5ballov.pro/lib/voen/6325-dienko-av-razvedka-i-kontrazvedka-v-licah-enciklopedicheskiy-slovar-rossiyskih-specsluzhb.html> ; <https://rusrazvedka.narod.ru/base/htm/kursk.html>).

³³³ Към датата на размяна на мнения между Ленин и Курский, правителството на Съветска Русия вече е издало около 60 декрета и постановления за отвяна на частната собственост върху обработваемата земя, земните недра, големите промишлени предприятия, отделни отрасли на народното стопанство. По този начин, поръчението направено на Курский, представлява допълнителна мярка, насочена към унищожаване на правните основания за възстановяване на частната собственост.

Хартиите, които според мен, трябва да се превърнат в книжна маса (технически да се изучи това предварително)“.

Бележка на Д. И. Курский:

„[Това е] съвсем не излишна мярка и може да бъде проведена бързо, тъй като нотариалните архиви са в наши ръце“.

Бележка на В. И. Ленин:

„И така, Вие ще се захванете ли с това без [да има] специално постановление на Съвета на Народните Комисари? (и да привлечете на съвещание за това Комисиариата по вътрешните работи и други). Но тайно“.³³⁴

Не може да се отрече сатанинската гениалност на Ленин. Тук дори не може да се каже „мефистофеловска гениалност“, защото от драмата на Гьоте, знаем, че Мефистофел е сила, която иска да прави зло, а все добро твори. У Ленин няма никакви мефистофеловски уклони, той е зъл по природа и мисли само в категориите „изгодно“ и „неизгодно“. Интересен въпрос остава, дали когато Борис Елцин стартира масовата приватизация в Русия, публиката е била наясно с взетите от Ленин мерки, да не може да става изобщо дума за реституция и за възстановяване на някогашна собственост...

³³⁴ Кореспонденция с Дмитрий Иванович Курский, 26 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д.7310 – саморъчно написано на руски език, , В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30849-perepiska-s-d-i-kurskim-26-oktyabrya-1918-g>

Ленин настоява враговете да бъдат бесени, за да гледа народът „и да трепери“. Настоява да се унищожават всякакви документи за собственост, та дори и да се стигне до пълен обрат в „революционния процес“, никой да не може да докаже собствеността си върху нищо. Ленин изобщо не жали и работническата класа, когато работниците се опитат да защитят интересите си. Тогава отношението към работниците не се различава от това към кулаците.

Някъде не по-късно от 28 април 1919 година³³⁵, В. И. Ленин и Лев Борисович Каменев сътворяват проект за резолюция на Московския комитет на РКП (б) във връзка със стачката на типографските работници в Москва³³⁶. Текстът впечатлява с елмазената си твърдост:

„1) Московската ЧК да бъде задължена да извърши арести безпощадно, сред стачниците и делегатите, без да се съобразява с минали съображения.

2) Да се покани Халатов в Съвета на Народните Комисари в 9 часа.

³³⁵ Точната дата на документа не е изяснена до край. Датировката е направена въз основа на протокола от заседанието на Политбюро на ЦК на РКП (б) от 28 април 1919 година, на което е решено, въпросът за „червените печатари“ да се разгледа на 29 април 1919 г.

³³⁶ Проект на резолюция на Московския комитет на РКП (б) от В.И. Лени и Лев Борисович Каменев, не по-късно от 28 април 1919 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1, Д. 24327, точки 1 и 2 са саморъчно написани от Л. Б. Каменев, а точка 3 е саморъчно написана от В. И. Ленин на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30879-proekt-v-i-lenina-i-l-b-kameneva-rezolyutsii-moskovskogo-komiteta-rkp-b-rancee-28-aprelya-1919-g>

3) Да се задължи Каменев на часа да изпише червени печатари от Питер³³⁷.

На 21 май 1919 година, Ленин и Николай Николаевич Крестинский изпращат телефонограма до Григорий Евсеевич Зиновиев, свързана с въпроса за евакуацията на населението на Кронщад. Въпросът за евакуацията възниква във връзка с настъплението на войските на генерал Николай Николаевич Юденич към Петроград. Настъплението започва на 13 май 1919 година, а до 21 май 1919 година, са превзети градовете Гдов (на 15 май 1919 г.) и Ямбург (17 май 1919 г.). На 20 май 1919 г. (в 23 часа и 8 минути), Ленин получава телеграма от Григорий Е. Зиновиев, с която последният го уведомява за възникналата ситуация:

„Във връзка с военното положение е решено да се изведе от Кронщад небоеспособното население. Има се предвид да се изведат 20-25 хиляди души. Молим спешно да ни се посочи, къде могат да бъдат изпратени тези хора, да им се изплащат ли пътни разноски, в какъв размер и за чия сметка“³³⁸.

Отговорът е изпратен след има-няма два часа, още в 1 часа през нощта на 21 май 1919 г.³³⁹ Той гласи:

³³⁷ Пак там.

³³⁸ Телеграма от Григорий Е. Зиновиев до В. И. Ленин, РХИДНИ, 20 май 1919 г., Ф. 2, Оп. 1, Д. 24070

³³⁹ Телефонограма от В. И. Ленин и Николай Николаевич Крестинский до Григорий Евсеевич Зиновиев, 21 май 1919 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1. Д. 9852 – копие на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1,

„Петроград. До др. Зиновиев

Напълно благонадеждните изпращайте на Дон, неблагонадеждните в концентрационни лагери, неопределените в Орловска и други подобни нефронтови, но и не гладни губернии. ...“³⁴⁰

Следват подробни и порядъчно бюрократични указания как и за чия сметка да се изплатят пътните разноски на евакуираните. Телеграмата – отговор е подписана от Лиен и от Крестинский. Вижда се, колко смешни са опитите на различните „пишман“ леви политически активисти на Запад и нео-ленинисти на Изток, да опровергават това, че Ленин е въвел в обръщение понятието „полезен идиот“. Трите поредни телеграми по-горе, показват, че този изящен изказ е най-малкият проблем на Лениновия „натурел“.

Човек, който безскрупулно унищожава всякакви следи за собственост и притежание на различните активи в държавата; разпорежда масовото арестуване на работници (!), защото са упражнили правото си на стачка и в крайна сметка – използва евакуацията на небоеспособното население на Кронщад, за да натъпче „неблагонадеждните“ в концентрационни лагери³⁴¹, едва ли се е притеснявал от славата си на силно „цапнат в устата“.

<https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30883-telefonogramma-v-i-lenina-i-n-krestinskogo-g-e-zinovievu-21-maya-1919-g>

³⁴⁰ Пак там.

³⁴¹ За късмет поне на част от населението на Кронщад, с решение на Съвета за работническо-селска отбрана от 1 август 1919 г., евакуацията на града е спряна. (Виж: Декреты Советской власти, том VI, 1973 г., Москва, стр. 372-373, Исторические материалы, <https://www.istmat.org/node/51719>)

Всъщност, по всичко личи, че изобщо не се е притеснявал и постоянно е давал „напредничави идеи“. Едвам е спряла евакуацията на кронщадците на 1 август 1919 г., след като Ленин е „дал направление“ към концлагерите на определените за „неблагонадеждни“ по Бог знае по какви критерии жители на град и, **Ленин ще напише на Троцки на 22 октомври 1919 година:**

„... Да свършим с Юденич (именно да свършим – да го доубием) за нас е дяволски важно. След като настъплението е започнало, не може ли да мобилизираме още 20 хиляди питерски работници плюс десет хиляди буржоа, да поставим зад тях картечници, да разстреляме няколко стотин [души] и да постигнем истински масов натиск върху Юденич?...³⁴²“

Историята вече е казала думата си за ролята на „заградителните отряди“ на НКВД по време на Втората световна война. Тук може само да се добави, че „чекистите“ могат основателно да се оплачат, че не те са изобретили „заградителните отряди“, а че тази „иновация“ принадлежи на вожда на световния пролетариат – В. И. Ленин, който я е формулирал ясно и недвусмислено още през есента на 1919 година.

Ако се върнем от делата към думите, ще видим, че от непубликуваните или неДОпубликуваните ленинови

³⁴² Писмо до Лев Давидович Троцки, 22 октомври 1919 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1.Д. 11480 – собственоръчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30902-pismo-l-d-trotskomu-22-oktyabrya-1919-g>

документи, постоянно изскачат цинизми и цветисти квалификации. По-горе вече разглеждахме различни преводи на понятието „сволочь“ в различен контекст. Това си остава любима квалификация на Ленин, която той не спира да използва, при това доста на едро.

Някъде между 18 и 23 декември 1919 година, Ленин пише на Григорий Е. Зиновиев, във връзка с коректурата на една негова статия. Текстът е издържан в най-добрите стандарти на коментарите и оценките, които Илич обича да прави. Той пише:

„Др. Зиновиев!

След като вече сте ми изпратил коректурата, свършете работата до край:

- 1) назначете лице, което да отговаря за поправките;
- 2) изпратете ми името и адреса му;
- 3) върнете ми заедно с [отпечатания] брой на списанието, приложената коректура, за да установя нанесени ли са поправките.

(Без това, „съветската“ сволочь няма никакъв дявол да свърши! А има изопачаване на смисъла). ...³⁴³.

На времето, Наум Ейтингтон – виден съветски разузнавач, един от най-квалифицираните изпълнители на „мокри поръчки“ и организатор на убийството на Троцки е заявил,

³⁴³ Писмо до Григорий Е. Зиновиев, между 18 и 23 декември 1919 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 12072 – собственоръчно написано на руски език, , В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30908-pismo-g-e-zinovievu-18-23-dekabrya-1919-g>

че най-сигурният начин, човек да остане жив в СССР е бил да не работи в специалните служби и да не е евреин. Изглежда, по Лениново време към това е трябвало да се добави и да не редактор или не дай си Боже коректор на творчеството на вожда на световния пролетариат. Така или иначе, виждаме, че тук Ленин привежда към общ знаменател целокупната общност на издателските и редакционните работници – те са „съветска сволоч“, от която никой няма нищо да свърши ако не е под заплахата, че великият вожд знае името и адреса му...

Заслужава да се отбележи, че тази кореспонденция на Ленин е била публикувана в миналото, като е „пропуснато“ само написаното в скоби за „съветската сволоч“. Тоталитарната цензура е нещо забележително и впечатляващо – тя няма да пропусне нецензурирани дори и текстовете на Ленин. Всъщност, най-вероятно над тях редакторите са работили възможно най-внимателно.

Несъмнено, съществува връзка между езика и изказа на Ленин, неговите възгледи за водене на всякаква политическа борба (вътре в държавата или между държавите) и етическите основи на тези възгледи. На практика, Ленин е по-голям макиавелист от самия Макиавели, в редица случаи старият флорентинец би се чувствал изключително неловко ако лениновите дела бъдат наречени „макиавелистични“.

Ленин е абсолютно циничен и като действие и като изказ. От една страна, той изглежда много открит в комуникациите си, но от друга страна съществуват предостатъчно документи, които показват, че заговорниченето, респективно криенето на информация от колективни органи за управление, изобщо не са му чужди. Ленин има много високо самочувствие и се отнася с презрение, както към по-малко умните, така и към по-наивните политически деятели, без

значение дали става дума за негови съмишленици или опоненти.

Не на последно място, Ленин е изключително вероломен. За него извършването на действия „под чужд флаг“ е нещо съвсем приемливо и той не се свени да хвърли вината върху други, напълно невинни в даден случай фактори, стига това да му е изгодно. Впрочем, има случай, когато Ленин е склонен да направи нещо и при голям риск да бъде изобличен и да понесе морални щети – тогава когато става дума за отмъщение и сплашване с открито терористични средства.

Така например, Ленин е готов да изсипе всякаква отмъстителност и злост върху прибалтийските държави, независимо от, че в редица случаи те оказват съдействие на Съветска Русия, примерно в случая на настъплението на Юденич към Петроград и поведението на Естонската република. Последното обаче не е достатъчно за Ленин. Той е изключително афектиран, че в условията на относителна демокрация и свобода на политическата дейност, в прибалтийските държави се събират доброволци за армията на барон Врангел и за въоръжените отряди на Станислав Никодимович Булак-Балахович.

Специално отрядите на Булак-Балахович създават големи трудности за болшевишката власт в Беларус и в Украйна. Те представляват въоръжената сила на тази част от беларусите, които са противници на съветската власт, сражават се и при отбраната на Варшава срещу съветските войски³⁴⁴.

³⁴⁴ На 28 октомври 1920 година, до британското правителство (!) е изпратена нота, подписана от Леонид Борисович Красин, в която се заявява:

На 6 ноември 1920 година, отрядите на Балахович започват настъпление срещу съветската власт в Белорусия. На 10-ти ноември 1920 година, е завзет важният от логистична гледна точка град Мозыр. На 12-ти ноември 1920 г., Булак-Балахович пристига в Мозыр, където обявява създаването на Белоруската народна република (БНР), а

„Войната със съществуващите правителства (на Финландия, Естония, Латвия и Литва, бел. ББД) е прекратена, но състоянието на война продължава да съществува ... Въоръжените банди, които не се подчиняват на никакво правителство, продължават да водят враждебни действия срещу гражданите на двете Съветски републики (РСФСР и Украйна, бел. ББД). Тези въоръжени сили, [намиращи се] под командването на Балахович и Петлюра, се снабдяват с екипировка и оръжие от държавите от Антантата ... затова тези държави са най-вече отговорни за продължаващите страдания и кръвопролития, причинявани от техните действия...

Правителствата на Руската и Украинската република, ще вземат всички необходими мерки за освобождаване на своите страни от тези нарушители на мира и за да сложат край на техните незаконни действия ... Само чрез унищожаването, разформироването или предаването на въоръжените сили на тези мародери може да се възстанови мирът“. В: Документи внешней политики СССР, том III, 1 июля 1920 г. – 18 марта 1921 г., 1959 г., Министерство иностранных дел СССР, Госполитиздат, Москва, стр. 300-301, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/278557-dokumenty-vneshney-politiki-sssr-t-iii-1-iyulya-1920-g-18-marta-1921-g>

Белоруският политически комитет³⁴⁵, обявява за върховен държавен орган на Белоруската народна република³⁴⁶.

Булак-Балахович обявява за разпускането на съветското правителство в Минск, както и на емигрантското правителство в Каунас и във Варшава³⁴⁷. В акцията си, Булак-Балахович е подкрепен от известния руски революционер, член на „Бойната организация на социалистите-революционери“ (есерите) – Борис Викторович Савинков³⁴⁸.

³⁴⁵ Смята се за исторически доказано, че на 12 октомври 1920 г., Борис Савинков и Станислав Булак-Балахович, сключват съюз с белоруския политически комитет (БПК), председателстван от В. А. Адамович (председател на Великата Белоруска Рада през 1917 г., идеолог на Белоруската селска организация „Зелен дъб“. В състава на комитета влизат: р. КК. Островский (бивш директор на белоруската гимназия в Слуцк), П. П. Аляксук (бивш председател на Белоруската военна комисия в периода 1919-1920 г.; лидер на Белоруската партия на народните социалисти в периода 1917-1918 г.), А. И. Левицкий (писател и журналист, член на „Зелен Дъб“), И. Сенкевич, Е. Миткевич и полковник Беляев. Белоруският политически комитет разполагал с въоръжена сила – партизанските отряди на атамана деркач (син на В. А. Адамович). Виж: Лошкарев, Иван Дмитриевич, Белорусский политический компонент в походе С. Н. Булак-Балаховича, 2011, Молодой ученый, № 9, (32), стр. 160-163, <https://moluch.ru/archive/32/3620>

³⁴⁶ При преформатирането на Белоруския политически комитет в правителство на Белоруската народна република, Вячеслав (Вацлав) Вячеславович Адамович става министър-председател, социалдемократът Павел Паўлавіч Аляксук поема вице-премиерския пост и министерството на външните работи, И. Сенкевич става министър на финансите, търговията и промишлеността, Радослав Казимирович Островский става министър на образованието, а полковник Беляев става военен министър.

³⁴⁷ „Зеленый“ генерал Станислав Булак-Балахович, 10 декември 2016 г., 00:27, <https://web.archive.org/web/20170924184602/http://www.istpravda.ru/digest/1440/>

³⁴⁸ Алексеев, Денис, Юрьевич, Б. В. Савинков и русские вооруженные формирования в Польше в 1920-1921 гг., 2002 г., Диссертация, тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 07.00.02., Санкт-Петербург, 251

През месец ноември 1920 година, частите на Червената армия успяват да разбият отрядите на Булак-Балахович северозападно от град Мозыр. През нощта на 18 ноември 1920 г., Булак-Балахович, заедно с останалите му бойци се изтеглят с големи трудности, пробивайки си път с бой на полска територия, където те са разоръжени незабавно на 26 ноември 1920 година в присъствието на представител на Съветска Русия и съответно интернирани³⁴⁹.

В тази „оперативна обстановка“, някъде в края на октомври – началото на ноември 1920 г., Ленин изпраща на Ефраим Маркович Склянски бележка, в която пише точно по повод възможностите на въоръжените опоненти на болшевишката власт да използват за различни цели териториите на прибалтийските страни:

„1) Не е достатъчно да се изпраща [само] протест по дипломатически път.

2) Даже е по-добре той да бъде отложен, за да се опитаме по-добре да хванем Латвия и Естландия³⁵⁰.

3) Да се предприемат строги мерки, за да бъдат заловени на местопрестъплението (тоест – да бъдат събрани повече и повече улики с доказателствена сила).

4) Да се предприемат военни мерки, тоест да се поставим да накажем Латвия и Естландия по военен начин (например, „на гърба“ на Балахович да преминем някъде

стр., <https://www.dissercat.com/content/b-v-savinkov-i-russkie-vooruzhennye-formirovaniya-v-polshe-v-1920-1921-gg>

³⁴⁹ Логинов Д.И.Н., Владлен, Ленин: революционер, мыслитель, человек, В. И. Ленин. Неизвестные документы (1891-1922). Послесловие, <https://leninism.su/works/99-v-i-lenin-neizvestnye-dokumenty-1891-1922/3679-posleslovie.html>

³⁵⁰ Естландия – Естония.

границата, макар и само на една верста [в дълбочина] и там да обедим от 100 до 1000 техни чиновници и богаташи)³⁵¹.

Като всичко лениново и това предложение блести с генералността си. Вождът на световния пролетариат предлага Червената армия да се обърка, ужким преследвайки бойците на Булак-Балахович, да влезе на естонска или на латвийска територия (не е чак толкова важна – на чия територия, важно е това което ще последва) и ... да избеси от 100 до 1000 души, които нямат понятие за какво става въпрос. Последователите на Ленин винаги са изтъквали неговия изключителен хуманизъм и тази бележка е поредното доказателство за недостижимото човеколюбие на вожда на световния пролетариат.

Интересното е, че предложението на Ленин изглежда е предизвикало изключително бързото завъртане на зъбните колела в болшевишката машина. По всичко личи, че е последвал бърз отговор от Скъянскый, издържан в духа на Лениновия хуманизъм и Владимир Илич изпраща втора бележка, на която липсва началото за съжаление. Той пише:

„ ... прекрасен план! Завършете го заедно с Дзержинскый. Правейки се на „зелени“ (на които после ще хвърлим и вината) ще изминем 10-20 версти и ще избесим кулаците,

³⁵¹ Бележка до Ефраим Маркович Скъянскый, край на октомври – началото на ноември 1920 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 2, Д. 447 – собствено-ръчно написано на руски език, , В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30963-zapiska-e-m-sklyanskomu-konets-oktyabrya-noyabr-1920-g>

поповете, помещиците. Премия: 100 000 рубли за обесен“³⁵².

Като човеколюбец и хуманист, Ленин обича бесенето. Спомнете си писмото до комунистите в Пенза и обяснението за народа, който трябва „да гледа (затова бесенето е с предимство пред другите видове екзекуции) и да трепери“³⁵³. Ясно е като бял ден, че идеята на Ленин от предишната бележка до Склянски е била доразвита в движение от последния, Ленин е останал „архидоволен“, както сам би се изразил и дава зелена светлина за довършване на „плана“, с участието на възможно най-подходящия за това болшевик – Феликс Едмундович Дзержинский.

Странно е, но съставителите на сборника с непубликувани ленинови документи, тук са се подвели от термина „зелени“ и са решили, че Ленин визира Южния фронт – Крим и Кавказ. Да, действително около Бердянск, в района на Гулай поле са действали отрядите на Нестор Иванович Махно, които са били със силно анархическа ориентация и сами са

³⁵² Бележка до Ефраим Маркович Склянски, краят на октомври – началото на ноември 1920 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 2, Д. 380 – собствено-ръчно написано на руски език, , В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30964-zapiska-e-m-sklyanskomu-konets-oktyabrya-noyabr-1920-g>

³⁵³ Писмо до В. В. Кураев, Е. Б. Бош, А. Е. Минкин, 11 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 6898 – саморъчно написано на руски език, , В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30841-pismo-v-v-kuraevu-e-b-bosh-a-e-minkinu-11-avgusta-1918-g>

се определяли като „зелени“. Но тук не става дума за Махно и за Южния фронт. Бележката е съвършено логическо продължение на предишната. Под „зелени“ се имат пред вид отрядите на Булак-Балахович, на които ще бъде хвърлена и вината за планираните ексцеси. Впрочем, самият Булак-Балахович е наричан „зелен генерал“, а в Белоруския политически комитет участва селска партия с на-званието „Зелен дъб“³⁵⁴.

Бележката няма нищо общо с Южния фронт, тя продължава „плодотворната дискусия“, кого ще бесят болшевиките в Латвия и в Естония. Разликата е, че в предишната си „концепция“, Ленин предлага да се навлезе „по погрешка“ на една верста в дълбочина на Латвия или Естония, а тук вече става дума за 10-20 версти. За сметка на това, няма изричен брой на тези, които трябва да бъдат обесени. Но пък вече е предвидено сериозно материално стимулиране – по 100 000 рубли на обесен. Фактът, че се предлага да се бесят „помешчици“ слага край на всякакви съмнения за къде става дума. На юг, в Украйна и в Северен Кавказ, в края на 1920 година, отдавна няма никакви помешчици или по-едри земевладелци. Действието се развива в Прибалтика, където има достатъчно попове и помешчици за бесене.

Специалистите по стопанска история ще кажат какво е било нивото на (хипер)инфлацията в Съветска Русия точно през тези дни в края на 1920 година, и какво е можело да се купи със 100 000 рубли, но самият факт, че се обявяват парични премии за обесени „класови врагове“, навежда на

³⁵⁴ Лошкарев, Иван Дмитриевич, Белорусский политический компонент в походе С. Н. Булак-Балаховича, 2011, Молодой ученый, № 9, (32), стр. 160-163, <https://moluch.ru/archive/32/3620>

мисли, какви емоции и „светли мисли“ са бушували в душата на Ленин в този миг.

От изписаното до тук, което може да изглежда и повече от колкото е необходимо, се вижда, че квалификацията „полезен идиот“, в която идиотът, респективно глупакът може да бъде: „идиот“, „дурак“, „дурень“ и разбира се – „сволочь“, не е случайно изгървана фраза. В нея е заложено и съдържателно определение и рационално отношение, а в крайна сметка и емоционално излияние. Спомняме си, че дори с сублимния момент, когато трябва да замине за Копенхаген и Стокхолм с „пломбирания вагон“, той пита „няма ли глупаци“³⁵⁵, които да му свършат работата !?

За съжаление, през целия разглеждан период, а той изобщо не е чак толкова дълъг от чисто историческа гледна точка, винаги се намират „глупаци“ и „идиоти“, които да са преди всичко „полезни“ за Ленин.

И така, ако теглим чертата, вече знаем, че всяко забавяне в разстрелването на „заговорниците и колебаещите се“ е „идиотско разматаване“ („идиотская волокита“)³⁵⁶. Холандските леви социалдемократи около вестник „De

³⁵⁵ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 6 (19) март 1917 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4462 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30809-pismo-i-f-armand-6-19-marta-1917-g>

³⁵⁶ Открили секретные архивы о Ленине и многие испытали шок, 12.11.2014, Горозьянин Новомосковська, <https://gorozhanin.dp.ua/novosti/14510-otkryli-sekretnye-arhivy-o-lenine-i-mnogie-ispytali-shok.html>

Tribune“ са „идиоти“ и „глупаци“, на които могат само да се дават ултиматуми³⁵⁷. Социалдемократът Зграген е „глупак“ („дурак“) и „глупендер“ („дурень“), който трябва да бъде озаптен – „Ради бога, обломайте этого дурня Зграггена“³⁵⁸. Съмишленикът на Ленин – Трояновски, който си е позволил да се усъмни в „чистотата на косъма“ на болшевишкия функционер Роман Малиновски е „препарирани глупак“ – „дурак набитый“³⁵⁹, нищо че на края ще се види, че точно препарираният глупак е имал право.

Карл Радек, неколkokратно се сблъсква с влечението на Ленин да нарича хората глупаци и идиоти. Нещо повече, от време на време точно той е иман пред вид като „глупак“,

³⁵⁷ Писмо до Карл Радек, По-късно от 12 (25) септември 1915 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1. Д.3760 – саморъчно написано, на немски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30782-pismo-k-b-radeku-pozdnee-12-25-sentyabrya-1915-g>

³⁵⁸ Писмо до Григорий Львович Шкловский, 12 (25) май 1914 г., РЦХИДНИ, Фонд 2. Оп. 1, Д. 24905 – саморъчно написано, на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30782-pismo-k-b-radeku-pozdnee-12-25-sentyabrya-1915-g>

³⁵⁹ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 30 декември 1916 г. (12 януари 1917 г.), РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1. Д. 4365 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30802-pismo-i-f-armand-30-dekabrya-1916-g-12yanvary-1917-g>

написаното то него по полския въпрос е „архиглупаво“ а поведението му се разглежда като „полуидиотизъм“³⁶⁰. Въпросният болшевишки функционер, според Ленин е стигнал до „нелепости“³⁶¹. Последното е от изключително значение, защото както ще видим малко по-нататък, точно Карл Радек е първокласен свидетел за това, че мисловната конструкция „полезен идиот“ е дълбоко свързана с изказа и лексиката на Ленин.

Понякога „глупакът“, който разглежда Ленин е и „мерзавец“ – става дума все така за излезлият на края прав Троянновски³⁶². „Глупак“ е и Усиевич, който е имал нахалството да поиска протоколите от вътрешно-партийното разследване на Малиновски³⁶³. Според Ленин „тези глупци“ -

³⁶⁰ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 6 (19) януари 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4389 – написано саморъчно на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30803-pismo-i-f-armand-6-19-yanvary-1917-g>

³⁶¹ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 9 (22) януари 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4401 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30804-pismo-i-f-armand-9-22-yanvary-1917-g>

³⁶² Писмо до Инеса Ф. Арманд, 12 (25) февруари, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4433 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентства, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30805-pismo-i-f-armand-12-25-fevralya-1917-g>

³⁶³ Пак там.

Усиевич и Трояновски трябва да бъдат „обучени“ от Инеса Ф. Арманд, като от по-голяма сестра³⁶⁴.

Няколко пъти беше отбелязано, че Ленин не уважава хората, които са му полезни, без да имат пряка изгода от това. Меншевикът Мартинов, който е критикувал дейци на международното социалдемократическо движение в посока, която е удобна за Ленин е обявен за „глупак“ („дурак“) и „тъпанар“ („болван“)³⁶⁵. Владимир Илич признава, че „съдбата винаги ни изпраща на помощ този глупак“ и предвкусва удоволствието да „хапне този тъпанар“³⁶⁶.

Тази мисловна постановка при Ленин е постоянна – стана вече дума, че за него, всеки който е на различно мнение от него, но му помага по някакъв начин е най-малко „глупак“, а може би дори и „измет“ („сволочь“):

„О, ако можех да науча тази измет и глупци да бъдат умни! ..“³⁶⁷, ще възкликне с ръце към небесата Владимир Илич. Вождът сипе квалификации и изобщо не подбира

³⁶⁴ Пак там.

³⁶⁵ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 28 февруари (13 март) 1917 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4445 – собственоръчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30808-pismo-i-f-armand-28-fevralya-13-marta-1917-g>

³⁶⁶ Пак там.

³⁶⁷ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 6 (19) март 1917 година, РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4462 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30809-pismo-i-f-armand-6-19-marta-1917-g>

мишените. Той ще нарече „стар глупендер“ (старый дурень) дори и Феликс Яковлевич Кон³⁶⁸, с когото пътуват заедно за Русия с пломбирания вагон. Ръси квалификации и комплименти не само в интимната си кореспонденция, но и в колективни разговори по телеграфа. Посланикът в Берлин, другарят Иоффе е удостоен с оценката, че има опасност да повтори „идиотските си речи“³⁶⁹.

Пак служителите в берлинското посолство на Съветска Русия са етикетирани като „сволочи“, което в конкретния случай би могло да се преведе с по-мекото „копелета“. От служителите на РСФСР в Берлин се очакват още пари за посолството в Швейцария и „ако тези копелета се забавят, оплаквайте ми се официално“³⁷⁰. За руснаците, работещи в

³⁶⁸ Писмо до Инеса Ф. Арманд, 20 март (2 април) 1917 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 4498 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30810-pismo-i-f-armand-20-marta-2-aprelya-1917-g>

³⁶⁹ Запись разговора по прямому проводу В.И. Ленина и Г.В. Чичерина с Л.Б. Красиным, 11 августа 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 26258, Л. 11-12 - телеграфная лента, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30840-zapis-razgovora-po-pryamomu-provodu-v-i-lenina-i-g-v-chicherina-s-l-b-krasinym-11-avgusta-1918-g>

³⁷⁰ Писмо до Ян А. Берзин, 14 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 24310 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1,

посолството в Берн е дадено ясно разпореждане: „Раздайте работа на руските глупаци: да изпращат тук изрезки, а не случайни броеве както правеха тези идиоти до сега)“³⁷¹. Не е по-добро мнението на Владимир Илич и за добросъвестността на служителите в Съветска Русия, където заради една коректура обяснява на Зиновиев, каква система за контрол на свършената работа трябва да се създаде и заключава: „Без това, „съветската“ сволоч няма никакъв дявол да свърши“³⁷².

На 23 юни 1920 година, Георгий Василиевич Чичерин пише на Ленин едно изключително концептуално писмо, което нагледно показва какъв е моделът на поведение, респективно подходът на болшевиките спрямо всички „НЕболшевики“, които не стрелят по тях и са склонни на някаква форма на сътрудничество. Чичерин пише:

„Многоуважаеми Владимир Илич. Литвинов (по това време, според съветската историография, Литвинов се

<https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30842-pismo-ya-a-berzinu-14-avgusta-1918-g>

³⁷¹ Писмо до Ян А. Берзин, 18 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 27144 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30847-pismo-ya-a-berzinu-18-oktyabrya-1918-g>

³⁷² Писмо до Григорий Е. Зиновиев, между 18 и 23 декември 1919 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 12072 – собственоръчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30908-pismo-g-e-zinovievu-18-23-dekabrya-1919-g>

намира в Копенхаген, бел. ББД), съобщава, че при него е пристигнал Нансен, който желае да получи разрешение да дойде в Москва. Литвинов настоява за сръчен отговор.

Той смята за възможно да пуснем Нансен, само че разбира се, не в качеството му на упълномощен от Лигата на Нациите (става дума за Обществото на народите, бел. БДД), а като частно лице, без секретари и други съпровождащи лица. Нансен иска да се заеме с въпроса за пленниците от централните страни (имат се пред вид пленниците от Централните сили – Германия, Австро-Унгария, България и Отоманската империя). Това, разбира се, е второстепенно въпросче в днешно време, но за нас срещата с Нансен е важна в други отношения.

Вие несъмнено помните, че Нансен е бил един от най-изтъкнатите представители на лявата интелигенция, настояваща за сдобряване със Съветска Русия. Ролята на такива радикални интелигенти, разбира се е до някъде сложна и Нансен на времето си, като правителствата на страните от Антантата се опитваха да оплетат и да използват по свой начин Нансен. Литвинов справедливо посочва, че ако успеем да вземем в свои ръце Нансен, той може да ни бъде полезен във висша степен. Неговото реноме в ляво буржоазния свят и неговата голяма роля биха направили тясната връзка с него крайно политически ценна за нас.

Литвинов правилно посочва, че главното, за което трябва да се следи е да няма зловредни съпровождащи [лица] до него. Нансен сам по себе си, може да бъде много полезен, а прикрепените към него съпровождащи лица могат да бъдат архизловредни. Ние сме съгласни с Литвинов

и ни се струва възможно да пуснем тук Нансен като частно лице без спътници“³⁷³.

На гърба на бележката, на следващия ден – 24 юни 1920 г., В. И. Ленин написва следната паметна записка до Политбюро на РКП (б):

„Според мен, за сега не трябва да го пускаме. Няма кой да го следи. Ще го проспим.

Ако другите членове на Политбюро са за това да го пуснем, то внасям поправка: с него [не трябва да има] абсолютно никой.

24/VI.

Ленин“³⁷⁴.

Ясно се вижда, че единственото разногласие в Политбюро на РКП(б) е въпросът, дали Фритьоф Нансен ще бъде опасен да не влезе във връзка с неподходящи хора, след пристигането си в Съветска Русия. За всичко останало цари съгласие и хармония. Може да бъде допуснат, за да бъде

³⁷³ Спешна бележка от Георгий Василиевич Чичерин до В. И. Ленин, 23 юни 1920 г., РЦХИДНИ, ф. 2, оп. 1, д. 24424 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30937-zapiska-v-politbyuro-tsk-rkp-b-24-iyunya-1920-g>

³⁷⁴ Паметна записка от В. И. Ленин до Политбюро на РКП(б), 24 юни 1920 г., РЦХИДНИ, ф. 2, оп. 1, д. 24424 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30937-zapiska-v-politbyuro-tsk-rkp-b-24-iyunya-1920-g>

максимално използван. Не може да влиза като упълномощено лице на Обществото на народите, но като частно лице – може. Бидейки частно лице не може да бъде съпровождан от някой от служебния му антураж. Савата идея да го съпровожда някой идващ „от вън“ е опасна, чак „архиопасна“. Но ако е сам, най-вероятно ще може да му бъде повлияно по подходящ начин в интерес на световната революция.

В циничната размяна на мисли е записано ясно, че Нансен представлява интерес, най-вече ако може да бъде използван, като преди това бъде поставен изцяло под болшевишко влияние. Тъй като осъществяването на такава трансформация – от прочут полярен изследовател, световно признат учен и велик европейски хуманист, Нансен да бъде доведен до състоянието на „полезен идиот“ е във всяко отношение под въпрос, затова Ленин е резервиран към допускането му в Съветска Русия.

Също така, с дежурния си скептицизъм към компетентността на болшевишките служители, които редовно нарича „советские сволочи“, Ленин предпочита на първо време да не се правят опасни експерименти с допускането на такъв независим човек в Москва, защото „няма кой да го следи“ и „ще го проспим“. Очевидно, Ленин не имал предвид в Москва да е имало недостиг на агенти на вече проспериращите съветски тайни служби, а по-скоро е написал съображение, че не се е сещал за хора от службите, които да са на интелектуалното ниво на Фритьоф Нансен и да могат да го съпровождат, без да предизвикат у него неприятни усещания.

Всъщност, от гледна точка и на лидерите на световната пролетарска революция и на техните служители от по-долния етаж на тайните служби, „НЕболшевиките“, различно мислещите от тях хора, които са настроени по принцип

добронамерено, могат да бъдат ценни само в ролята им на „полезни идиоти“. Е, има още един вариант и той е същите тези официални „НЕболшевики“ с добронамерено отношение, да бъдат издигнати до по-високото стъпало на „агенти за влияние“.

Така че, добронамереният към съветската власт интелектуалец – „НЕболшевик“ е представлявал интерес и би могъл да бъде ценен актив или като „агент за влияние“ или направо като „полезен идиот“. След всичко изнесено по-горе от кореспонденцията на Владимир Илич Ленин се вижда, че и формално като лексика и по своя смислов характер, оценката на вожда на революцията за описваната категория хора се върти някъде между „глупак“, „глупендер“, „тъпанар“, „идиот“ и дори „отрепка“³⁷⁵.

Впрочем, има едно много сериозно лично свидетелство за това, че Ленин е употребявал, при това не веднъж, изрази „полезни идиоти“. Руско-еврейско-канадския автор Михаил Анатольевич Спивак открива такова свидетелство в спомени на репресирания и инкриминиран впоследствие болшевишки функционер – Карл Радек. Михаил Спивак цитира Радек:

„Имаше и много честни хора, които ги шокираше самата мисъл за войната, дива и ужасна кланица и нейната очевидно безсмислена жестокост. Сред тях, бяха тези, които Ленин наричаше „полезни идиоти“, като от тях се намериха толкова много, които можеха да бъдат използвани“³⁷⁶.

³⁷⁵ На руски език: „дурак“, „дурень“, „болван“, „идиот“ и „сволочь“.

³⁷⁶ Спивак, Михаил, Полезные идиоты. В XX-ом веке правительства западных стран боялись и ненавидели этих людей, клеймили в прессе и арестовывали, 15.06.2019 г., Дилетант, <https://diletant.media/articles/45256403/>

Спивак размишлява над въпроса за достоверността на това свидетелство на Карл Радек. Той се пита, дали това изказване на Радек, може да се разглежда като доказателство, че Ленин действително е употребил словосъчетанието „полезни идиоти“ в споменатия по-горе контекст?³⁷⁷ Според Спивак, силната страна на твърденията на Радек е личното му познанство с Ленин. Тук ние бихме могли спокойно да добавим, че би могло спокойно да се говори за лична близост между двамата, още повече, че е много възможно Спивак да не е разполагал с пълния свод от документи на „непубликувания Ленин“, с които ние боравихме малко по-горе. Спивак пише:

„Да, той е могъл да беседва с Илич и да чува как последният нарекъл някакви „честни“ хора с отровни думички. Но кои конкретно са тези хора, откъде са, в какво именно се заключава идиотизмът им, как да бъдат използвани? Няма обяснения“³⁷⁸.

Е, какво пък – по-горе беше показано чрез устата (точно ръката) на Владимир Илич и кои са били тези хора поименно, в какво се изразява идиотизмът им и как точно са били използвани.

Според Спивак, главното недоизяснено обстоятелство около това което Радек свидетелства е, че той цитира Ленин, но не посочва обстоятелствата, при които тази фраза е произнесена. Тук можем да изкаже една насрещна хипотеза – изразът „полезни идиоти“ е бил използван от Ленин редовно. На хората, които са били близо до него не е било необходимо да си напомнят кога вождът е употребил това словосъчетание, защото то е било в постоянна употреба.

³⁷⁷ Пак там.

³⁷⁸ Пак там.

Самият Спивак смята за безспорно, че „Илич изобщо не се е стеснявал в начина си на изразяване. Кого ли само той не е попържал с разпасани думи, в това число и съратниците си“³⁷⁹.

Всички са единодушни, че понятието „полезен идиот“ влиза в широко обръщение приживе на Ленин, през 20-те години на XX-ия век. Това понятие излиза от търбуха на съветската номенклатура, а не се ражда сред светлите умове на западна лява или дясна интелигенция.

За това свидетелстват и спомените на Борис Бажанов – технически секретар на Политбюро и личен помощник на Сталин. Бажанов е присъствал на заседанията на Политбюро и е водел подробни записки. По силата на служебното си положение, Бажанов е конспектирал всичко казано от върховните ръководители на Съветска Русия от 1923 до 1926 година. През цялата 1927 година той заема други високи постове в съветската държава. През 1928 година, Борис Бажанов проявява изключително благоразумие и бяга през Иран във Франция. През 1930 година той написва мемоарите си, които се наричат „Спомените на бившия секретар на Сталин“³⁸⁰. Точно там, в глава седма от книгата, Борис Бажанов описва заседание на Политбюро на което се обсъждат важни външнополитически въпроси. Точно в такава дискусия изплува фигурата на „полезните идиоти“, но от устата на видния съветски дипломат Литвинов. Бажанов разказва:

„И на заседанията на Политбюро често се питам: къде съм? На заседание на правителството на огромна страна

³⁷⁹ Пак там.

³⁸⁰ Бажанов, Борис Г., Воспоминания бывшего секретаря Сталина, 2016 г., DirectMedia, Москва, ISBN 978-5-4475-8690-4, http://www.belousenko.com/books/memoirs/bazhanov_stalin.pdf

или в пещерата на Али Баба, на събрание на шайка злоу-мишленици? Ето пример. Като първи въпроси [в дневния ред] обикновено минават въпросите на Наркоминдела [Нарождный комиссариат иностранных дел]. Обикновено присъстват народният комисар Чичерин и неговият замест-ник Литвинов. Обикновено докладва Чичерин. Той говори кротко и унижено, хваща всяка забележка на член на Полит-бюро. Веднага става ясно, че той няма никаква партийна те-жест – преди революцията е бил меншевик.

Обратно на това, Литвинов се държи разпасано и нагло. Не само защото си е простак по природа. „Аз – старият бол-шевик, съм си тук у дома“. Действително, той е стар сърат-ник на Ленин и стар емигрант. Наистина, най-известните страници от дореволюционната му партийна дейност се свеждат до тъмни парични машинации – примерно размя-ната на Запад на царските книжни пари, ограбени от експ-роприаторите в Кавказ при въоръжени нападения над хаз-ната.

Номерата на големите купюри са били записани и за-това не е можело да бъдат харчени в Русия. Ленин възлага размяната на тези пари на редица тъмни личности, в това число на Литвинов, който е бил заловен по време на такава размяна и е лежал в затвора.

Цялото семейство на Литвинов са очевидно от този тип. По време на някакви съветски комбинации във Франция, брат му се опитал да измами съветските органи, възполз-вайки се от това, че брат му е заместник на народния коми-сар. На Съветите им се е наложило да се обърнат към френ-ския буржоазен съд и да доказват, че братът на Литвинов е мошеник и негодник.

Чичерин и Литвинов се ненавиждат с дива ярост. Не минава и месец, без да получа „строго секретна, само за

членовете на Политбюро“ докладна записка и от единия и от другия. В своята [докладна] записка Чичерин се оплаква, че Литвинов е абсолютен простак и невежа, грубо и мръсно животно, допускането на когото до дипломатическа работа е несъмнена грешка.

Литвинов пише, че Чичерин е „педераст, идиот и маниак, ненормален субект, работещ само през нощта, с което дезорганизира работата на народния комисариат [на външните работи]“. Към това, Литвинов добавя живописни подробности за това, че през цялата нощ през вратите на кабинета на Чичерин стои на пост червеноармеец от войските на вътрешната охрана на ГПУ, когото началството подбира така, че да не може да се безпокои за добродетелността му.

Членовете на Политбюро четат тези записки, усмихват се и работата не отива по-далече от това. И така, обсъждат се въпросите на външната политика, за някоя поредна международна конференция.

- Аз предлагам да признаем царските дългове, казва Литвинов.

Аз го гледам не без удивление. Ленин и съветското правителство десетки пъти провъзгласяваха, че едно от главните завоевания на революцията е отказът от плащане на дълговете към чужди страни, направени при царската власт. Някой от по-семплите членове на Политбюро, струва ми се – Михалванич³⁸¹ Калинин, пита:

³⁸¹ Михалванич – **Михаил Иванович Калинин**. По ирония на съдбата, „семплият“ и простоват Михалванич заема поста Председател на Президиума на Върховния съвет на СССР – най-високият съветски държавен пост, от 1919-та до 1946 година. От 1919 до 1938 година постът му е по-точно Председател на Централния изпълнителен комитет на Всеруския конгрес на съветите. Това на практика обхваща периода от установяването на болшевишката власт до кончината на Калинин. Де

- Кои дългове, довоенните или военните?.
- И едните и другите, небрежно подхвърля Литвинов.
- А от къде ще вземе средства за да ги платим?

Лицето на Литвинов е нагло и полупрезрително, от ъгъла на устата му виси цигара.

- А кой Ви казва, че ще плащаме? Аз казвам не да ги платим, а да ги признаем.

Михалванич не се предава:

- Но да признаеш, това означава да признаеш, че ги дължиш и с това обещаващ и да платиш.

Видът на Литвинов става уморен – как не разбират такива прости неща:

- Не бе, за никакво плащане не става дума.

Тук от работата започва да се интересува Каменев:

- А как ще направим така, че да признаем, да не платим и да не загубим лице? (Трябва да се отдаде справедливост на Каменеве, той все още безпокои за лицето [на режима]).

- Няма нищо по-просто, обяснява Литвинов. Ние обявяваме на целия свят, че признаваме царските дългове. **Разбира се, всякакви там добронамерени идиоти**³⁸², **тутакси ще вдигнат шум, че болшевиките се променят, че ние ставаме държава като всяка друга и така нататък.** Ние извличаме от това цялата възможна полза. След това по партийна линия изпращаме по места секретна директива: да

юре, през цялото това време, Калинин е държавен глава на СССР и на негово име приживе (!) са кръстени два града. Това са град Корольов, който през 1928 г. става Калининский и историческият град Твер, който град Твер е преименуван на Калинин през 1931 г. След смъртта на Калинин, съветското ръководство назовава на негово име не кой да е град, столицата на Източна Пруссия – Кьонигсберг, която става Калининград.

³⁸² Изречението е повдигнато в получерно в този текст, а не в оригинала. На руски Литвинов използва думите „благонамеренные идиоты“, което тук е преведено „добронамеренные идиоты“.

се сформират навсякъде общества на жертвите на чуждестранната интервенция, които да събират претенциите на пострадалите.

Вие добре разбирате, че ако им пуснем съответния циркуляр по партийна линия, ще съберем заявки от „пострадалите“ за каквато поискаме сума. Е, ние ще бъдем скромни и ще съберем сума, която леко ще надвишава размера на царските дългове. И когато започнат преговорите за плащане [на царските дългове] ние ще представим своите контрапретенции, които изцяло ще покрият нашите дългове и ние освен това ще искаме да ни платят и разликата.

Проектът се обсъжда [напълно] сериозно. Главната трудност е, че са твърде пресни в паметта [на всички] лениновите триумфални изявления за отказа от плащане на царските дългове. [Членовете на Политбюро] се опасяват, че това ще предизвика бъркотия в идеите на братските комунистически партии зад граница. Каменев даже отбелязва мимоходом:

„Това Кързън нарича болшевишки маймунски работи“.

Взима се решение, за сега да се въздържат от предложението на Литвинов³⁸³.

Вижда се, че в отлично документирувания разговор на тема „дълговете на царските правителства“, заместникът на народния комисар по външните работи³⁸⁴ – Литвинов

³⁸³ Бажанов, Борис Г., Воспоминания бывшего секретаря Сталина, 2016 г., DirectMedia, Москва, ISBN 978-5-4475-8690-4, стр. 54-55, http://www.belousenko.com/books/memoirs/bazhanov_stalin.pdf

³⁸⁴ Максим Литвинов ще стане и народен комисар, като ще се задържи на поста си, чак докато стане целесъобразно отстраняването му като еврейин (името на Максидим Литвинов по рождение е Меер-Генох Моисеевич Валлах), с оглед на подписването на Пакта „Молотов-Рибентроп“. Максим Литвинов е от малкото „стари болшевики“¹, които умират в

използва израз, който е практически синоним на „полезни идиоти“. Той говори за „добронамерени идиоти“ („благонамеренные идиоты“), като смисълът на използвания крайно не ласкав етикет е точно в контекста на предполагащото му използване от Ленин, както и на свидетелствата на Карл Радек. Вижда се, така да се каже, че въпросът не е бил толкова, какви са съответните идиоти – полезни или добронамерени. Важното и основното е, че те са разглеждани като идиоти.

Всичко това, показва и доказва че терминът „полезен идиот“ е употребяван и преди Октомврийската революция, но навлиза в широка употреба и добива изключителна популярност точно в Съветска Русия, тъй като е част от словесното наследство на В. И. Ленин. Терминът е използван широко и след смъртта на Ленин, точно защото комунистическите функционери от типа на Радек и Литвинов го свързват с личността на вождя на революцията.

На запад, подобно етикетиране в контекста на лениновото разбиране за „полезни идиоти“, избуява след като става ясно, че ужким приключилата „гореща“ Втора световна война, се прелива в нова, този път „Студена“ война между доскорошните „съюзници по неволя“. Едно от най-сериозните използвания на този термин е на човек, който ще бъде наречен „баща на либертарианството“.

В книгата си от 1947 година „Планиран хаос“, австрийско-американският икономист Лудвиг фон Мизес пише, че терминът „полезни невинни“ е използван от комунистите за онези, които фон Мизес характеризира като „объркани и заблудени симпатизанти [на революционната

леглото си от собствена смърт през 1951 година. Въпреки това има много сведения и слухове, че е било подготвяно и неговото ликвидиране.

идея]“³⁸⁵. Написаното от иконата на бъдещите либертарианци, заслужава да бъде цитирано, колкото се може по-подробно:

„Маркс и марксистите са сгрешили по плачевен начин, когато са предположили, че масите копнеят за революционно сваляне на „буржоазния“ обществен ред. Войнстващите комунисти могат да бъдат открити само в редиците на онези, които се прехранват от комунизма си или очакват, че революцията ще допринесе за личните им амбиции. Подливната дейност на тези професионални заговорници е опасно, именно поради наивността на онези, които просто флиртуват с революционната идея.

Тези объркани и заблудени симпатизанти, които се зоват „либерали“, а комунистите ги наричат „полезни идиоти“, техните спътници и дори мнозинството от официално регистрираните членове на партията, биха се уплашили ужасно, ако един ден открият, че техните началници са сериозни, когато проповядват бунт. Но тогава може да е твърде късно, за да се предотврати бедствие.

Засега зловещата опасност от комунистическите партии на Запад, се крие в позицията им по външните работи. Отличителната черта на всички съвременни комунистически партии е тяхната преданост към агресивната външна политика на Съветите. Винаги, когато трябва да избират между Русия и собствената си страна, те не се колебаят да предпочетат Русия. Техният принцип е: Права или грешна, моята Русия. Те стриктно се подчиняват на всички заповеди, издадени от Москва.

³⁸⁵ Von Mises, Ludwig, *Planned Chaos*, 1947, Foundation for Economic Education, p. 43, <https://jeffersonamericas.org/wp-content/uploads/2020/07/Mises11.pdf>

Когато Русия беше съюзник на Хитлер, френските комунисти саботираха военните усилия на собствената си страна, а американските комунисти страстно се противопоставиха на планове на президента Рузвелт да помогне на демокрациите в борбата им срещу нацистите. Комунистите по целия свят заклеиха всички, които се защитаваха от германските нашественици, като „империалистически подстрекатели на войната“ (imperialist warmongers). Но веднага щом Хитлер нападна Русия, империалистическата война на капиталистите за една нощ се превърна в справедлива отбранителна война.

Всеки път, когато Сталин завладее нова страна, комунистите оправдават тази агресия като акт на самозащита срещу „фашистите“. В сляпото си преклонение пред всичко руско, комунистите от Западна Европа и Съединените щати далеч надминават най-лошите ексцесии, извършвани някога от шовинистите. Те са във възторг от руските филми, руската музика и предполагаемите открития на руската наука. Говорят с екстатични думи за икономическите постижения на Съветите. Те приписват победата на Обединените нации [над Нацистка Германия] на делата на руските въоръжени сили. Русия, твърдят те, е спасила света от фашистката заплаха.

Русия е единствената свободна страна, докато всички останали нации са подчинени на диктатурата на капиталистите. Само руснаците са щастливи и се радват на блаженството да живеят пълноценен живот; в капиталистическите страни огромното мнозинство страда от разочарование и неосъществени желания. Точно както благочестивият мюсюлманин копнее за поклонение на гробницата на Пророка в Мека, така и комунистическият интелектуалец смята

поклонението на светите места в Москва за събитието на живота си“³⁸⁶.

Фразата остава в употреба и през 80-те години на XX-ия век, както и по време на епохата на „Перестройката“.

„Ленин е имал име за тези хора“, пише Susan Spreen (Сюзън Сприйн) от „Mission Viejo“ (Мишън Виехо), Калифорния, до редактора на „Los Angeles Times“ през декември 1986 г., осъждайки конгресмените, които са били про-сандинисти и анти-контра, като ги нарича „полезни идиоти“³⁸⁷. По-долу, привеждаме пълния текст на краткото й мнение, което е много показателно:

„След принудителната оставка на президента Никсън, комунистическата експанзия експлодира по целия свят.

Сега имаме призрака на същите хора в медиите, Конгреса и левите организации, отговорни за това катастрофално събитие, които се опитват да въвлекат президента Рейгън в подобен сценарий, който неизбежно би довел до нова вълна от комунистически завоевания.

Президентът Рейгън, както и президентът Никсън, разбира добре съветската цел за световно господство и методите им за постигане на тази цел.

Едновременно с настоящата инквизиция трябва да се проведе задълбочено разследване на мотивите на онези членове на Конгреса, които са показали такава симпатия и подкрепа към сандинисткото правителство на Никарагуа и сравнима антипатия към борците за свобода. Ленин е имал име за тези хора – „полезни идиоти“.

³⁸⁶ Пак там.

³⁸⁷ Spreen, Susan, Reagan and Revelations About Arms to Iran, December 9-th, 1986, 12 AM PT, Los Angeles Times, World and Nation, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1986-12-09-me-1611-story.html>

За съжаление, те са и „опасни идиоти“. Как е възможно да не знаят заплахата за националната ни сигурност, която съществува с комунистическо присъствие, приближаващо границите ни?

Преоценка на въздействието на Закона за военните правомощия, поправката Боланд и други инициативи, които засягат способността на президента да провежда правилно външна политика, е отдавна закъсняла³⁸⁸.

„Мартен ван Траа (Maarten van Traa), международният секретар на нидерландските социалисти“, пише Джон Винокур (John Vinocur) в „The New York Times“ през 1981 година, „настоява, че съпартийците му не играят ролята на полезни идиоти за руснаците, фраза използвана от Ленин, за да опише левите либерали и социалдемократите...“³⁸⁹.

Няколко месеца след тази инструкция в рамките на статията на кореспондента Винокур, заглавие на „Таймс“ по друга тема гласи: „Полезните идиоти“ на Ленин в Салвадор³⁹⁰. Става дума за писмо до редакцията от Ernesto Rivas Gallont, Посланик на Ел Салвадор във Вашингтон от 10 септември 1981 година (поместено на 18-ти септември 1981 г.). Той пише:

„В редакционната си статия от 8 септември „Опетнената бюлетина в Ел Салвадор“ вие подкрепихте френско-мексиканското признание на терористите в Ел Салвадор

³⁸⁸ Пак там.

³⁸⁹ Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

³⁹⁰ Lenin's „Useful Idiots“ in Salvador, September 18-th, 1981, The New York Times, Section A, Page 34, Opinion, <https://www.nytimes.com/1981/09/18/opinion/l-lenin-s-useful-idiots-in-salvador-018124.html>

като „представителна политическа сила“. Създадохте впечатлението, че екстремистите, които се стремят да поемат контрола над Ел Салвадор чрез терор, са до голяма степен „истински демократи“, които се ползват с помощта на няколко свирепи терористи.

Във вашата редакционна статия са посочени само три държави - Венецуела, Колумбия и Аржентина, като споделящи мнението на правителството на Съединените щати, че френско-мексиканското изявление е сериозна грешка. Въпреки това, към момента на публикуване на редакционната статия, общо 14 латиноамерикански държави бяха подписали декларация, осъждаща действията на Франция и Мексико.

В изявлението, публикувано в Каракас, Венецуела, на 3 септември, се казва, че мексиканското и френското правителство подкрепят екстремистите в Ел Салвадор, „които чрез насилие се опитват да изкривят демократичната съдба и свободното самоопределение на народа на Ел Салвадор“. Всяка страна в Централна и Южна Америка, с изключение на Мексико, Никарагуа и Панама, подкрепи това силно формулирано изявление. Салвадорците трудно разбират защо хора, които са далеч и са слабо информирани за събитията в Латинска Америка, бързат да предписват решения на сериозните проблеми, пред които е изправен Ел Салвадор.

Както потвърдиха 14 латиноамерикански държави, Ел Салвадор е обсаден от малък корпус от обучени партизани, въоръжени от Куба и Никарагуа, които взривяват електропроводи, бомбардират училища, атакуват незащитени села и устройват засади на нашите сили за сигурност. Както във всяка страна, паднала под комунизъм, може да има няколко истински демократи, които помагат на тези екстремисти.

Ленин ги нарича „полезни идиоти“. Те винаги са били разочаровани и отхвърлени или мъртви, след като са изпълнили предназначението си.

По-голямата част от салвадорския народ не беше измамен от терористите и техните „полезни идиоти“. Свободните избори ще демонстрират това, но държави, които никога не са ги провеждали, плачат, че свободните избори не са възможни в Ел Салвадор. По този начин те оправдават отказа на терористите да сложат оръжие и да подложат слушания си на изпитанието на изборите.

Все още чакаме свободните избори, които чуждестранните поддръжници на нашите терористи обещаха в Никарагуа и Куба, преди да завземат властта в тези страни. Всичко, което видяхме, е хората да гласуват с краката си, бягайки от родината си.

Тези, които съветват Ел Салвадор да последва примера на Никарагуа и Куба, никога няма да понесат последиците, ако съветът им бъде последван. Народът на Ел Салвадор ще плати тази цена.

С неотдавнашния трагичен пример с Никарагуа на прага им, те знаят много по-добре от повечето северноамериканци или европейци каква е тази цена³⁹¹.

През 1985 година, западногерманският канцлер Хелмут Кол е цитиран от „Business Week“ да критикува „попутчики“-те, които подкрепят тази [съветска] пропагандна дейност в Западна Европа. Ние ги наричаме полезни идиоти³⁹².

³⁹¹ Пак там.

³⁹² Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

Пишат се и цели книги по темата за „полезните идиоти“. За съжаление, с течение на времето, крайно десните политици, коментатори и автори се опитват да установят монопол върху правото да наричат опонентите си „полезни идиоти“. Днес, всеки който разбира нещо от политика би се изсмаял, защото нещата стоят точно наопъки – крайно десните и популистки формации в Европа, че и в САЩ, играят ролята на „полезни идиоти“ в интерес на Путин, но пред първите десет години на XXI-вия век, нещата стоят по-другояче. Тогава излизат книгите на Мона Чарен³⁹³ и на Пол Кенгор³⁹⁴, които са своеобразни кулминации в съставянето на списъци на „полезни идиоти“. Пол Кенгор успява да счупи всякакви рекорди (заедно може би и с „глупомера“), като включва в класацията на „полезните идиоти“, дори и президента Роналд Рейгън³⁹⁵.

Книгата на Пол Кенгор със заглавие „Балами. Как противниците на Америка манипулират прогресистите в продължение на век“ е чудесен пример как обратно на народната поговорка, с подобна книга може вместо да изпишеш вежди, да извадиш нечие око. По-долу, е представен, без каквито и да са изменения, допълнения или пък съкращения, рекламният текст на „Simon & Schuster“, поместен в сайта на издателството³⁹⁶. Без изобщо да се отрича

³⁹³ Charen, Mona, *Useful idiots: How liberals got it wrong in the cold war and still blame America First*, 2003, Regnery Publishing Inc., an Eagle Publishing Company, Washington, D.C., ISBN 0-89526-139-1

³⁹⁴ Kengor, Paul, *Dupes: How America's Adversaries Have Manipulated Progressives for a Century*, 2010, Published by ISI books, Wilmington, Del., ISBN 1-935191-75-6,

<https://archive.org/details/dupeshowamericas0000keng>

³⁹⁵ Пак там.

³⁹⁶ Книгата на Пол Кенгор е издадена от „ISI books“, но разпространението ѝ е поето от супер професионалистите от „Simon & Schuster“.

съществуването на научни сензации, още по-малко пък правото на историците да пишат интересни и изненадващи книги, в случая изглежда ще трябва да се съгласим с някои колеги, които вече надписват полемичните си книги с надпис, гласящ: „Долу чалга науката“.

Всъщност, надяваме се, че всеки здравомислещ човек ще забележи, че дори още в рекламата на книгата има вътрешни противоречия. Безспорно, рекламният текст едва ли е писан от Пол Кенгър, но дължни сме да предполагаме, че в сериозните издателства питат авторите, дали са съгласни с текстовете, които препоръчват трудовете им. Ето и самия рекламен текст:

„В тази поразителна книга, резултат на интензивни проучвания, историкът Пол Кенгор хвърля светлина върху един дълбоко тревожен аспект от американската история: видната роля на „баламите“. От болшевишката революция през Студената война и чак до наши дни, много прогресисти несъзнателно са помагали на някои от най-опасните противници на Америка.

Базирана на непубликувани досега досиета на ФБР, съветски архиви и други първични източници, „Балами“ разкрива легионите от либерали, които са подпомогнали целите на противниците на Америка. Кенгор показва не само как тези балами са допринесли за най-разрушителната идеология в историята - комунизма, който отне живота на най-малко 100 милиона души, но и защо са толкова актуални за днешната политика.

„Балами“ разкрива:

Шокиращи доклади за това как сенатор Тед Кенеди тайно се е обърнал към съветското ръководство, за да подкопае не един, а двама американски президенти.

Поразителни нови доказателства, че Франк Маршал Дейвис - ментор на младия Барак Обама - е имал обширни комунистически връзки и е демонизирал демократите.

Печалната история на Джими Картър, свързана с двамата главни врагове на Америка през миналия век - комунизма и ислямизма.

Днешните „балами“, включително конгресмените, чието пътуване в чужбина с цел антиамериканска пропаганда е било финансирано от чуждестранно разузнаване.

Как марксистките радикали от 60-те години – Том Хейдън, Марк Ръд, Джейн Фонда, Джеф Джоунс, Бил Айърс и други – внезапно се преродиха като „прогресисти за Обама“.

Как Франклин Рузвелт беше измамен от „чичо Джо“ Сталин – и от висш съветник, който може би е бил съветски агент – въпреки ясните предупреждения от колегите му демократи.

Как обвиненията на Джон Кери, че американски войници са извършили военни престъпления във Виетнам, може да са продукт на съветска дезинформация.

Многото холивудски звезди, които бяха измамени, включително Хъмфри Богарт, Лорън Бакол, Катрин Хепбърн, Джийн Кели – и дори Роналд Рейгън.

Съветски документи, които демонстрират без съмнение експанзионистични цели на комунистите и тяхното прицелване в американските либерали, особено в академичните среди и в Религиозната левица.

Как либералите все още защитават същите комунисти, които оплюха икони на Демократическата партия като Удроу Уилсън, Франклин Делано Рузвелт, Хари Труман и Джон Фицджералд Кенеди – и все още атакуват антикомунистите, които се опитаха да ги предпазят от манипулации.

Подробности за много други „балами“ (и баламос-ващи), включително Артър Милър, д-р Бенджамин Спок, Джон Дюи, Х. Г. Уелс, Джордж Бърнард Шоу, Лириан Хелман, Хауърд Зин, Уолтър Кронкайт и Хелън Томас.

Нова глава за войната срещу тероризма. Пълна със зашеметяващи разкрития, „Балами“ показва с плашещи подробности как противниците на САЩ експлоатират американския вътрешен фронт. Сега с актуализирано въведение към изданието с меки корици“³⁹⁷.

Без особени угризения можем да кажем, че книгата на Пол Кенгор стига до сериозни крайности и не помага по най-добър начин за разбирането на феномена на „полезния идиот“. „Полезните идиоти“ са опасни един път, поради това, че действат по лично убеждение, без да си дават сметка, че обслужват сили, чиято философия е трагично далече от техните убеждения и втори път, защото не се намират в някакво формално взаимоотношение със специалните служби на вражеска страна. Можем да добавим и това, че „полезните идиоти“ като цяло излизат безплатно на „силите на мрака“, макар че знаем, че когато става дума за подобни

³⁹⁷ Dupes. How America's Adversaries Have Manipulated Progressives for a Century. By Paul Kengor, Simon & Schuster, <https://www.simonandschuster.com/books/Dupes/Paul-Kengor/9781935191759>

операции, последните са напълно платежоспособни. Да си спомним писмата на Ленин до Ян Берзин^{398 399}.

Разбира се, при определени обстоятелства, „полезният идиот“ може да бъде трансформиран в много опасен агент за влияние, но тогава той вече ще действа в съвсем друго качество, на първо място – няма да е безплатен и все пак автономен в действията си идиот, а платена и пряко управлявана бойна единица.

Според Пол Кенгор, важното е да се намерят някакви, каквито и да са недостатъци и/или колебания на известни хора, за да бъдат включени те в колкото се може по-сензационна книга. Впрочем, Пол Кенгор не използва оригиналния термин „useful idiots“, а доста по-вулгарното „dupes“. Макар че, няма съмнение във факта, че Пол Кенгор е професионален историк, академичен учен и преподавател, изминал интересна еволюция от кариера в медицината до политическите науки⁴⁰⁰, книгата му има в много по-голяма

³⁹⁸ Писмо до Ян А. Берзин, 14 август 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 24310 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30842-pismo-ya-a-berzinu-14-avgusta-1918-g>

³⁹⁹ Писмо до Ян А. Берзин, 18 октомври 1918 г., РЦХИДНИ, Фонд 2, Оп. 1, Д. 27144 – саморъчно написано на руски език, В: В.И. Ленин. Известные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/30847-pismo-ya-a-berzinu-18-oktyabrya-1918-g>

⁴⁰⁰ Кенгор има бакалавърска степен по биохимия и биофизика от Университета в Питсбърг и е работил в екипа на Thomas Starzl – пионерът в трансплантацията на органи. След това, захласнат по драматичните

степен назидателен характер и цели да прави възпитателни внушения, нежелателно да установява научни факти или да анализира феномена⁴⁰¹. Отделен въпрос е, че стремежът към сензационност е достигнал нездравни величини.

Разбира се, полза може да бъде извлечена и от несполучливи книги, а и трудно е да се намери „идеално лоша“ научна книга. Много по-важно за подчертаване е обстоятелството, че темата за „полезните идиоти“, които както видяхме по-горе в някои случаи са наричани и по други различни начини е обект на сериозни и систематични научни изследвания. Тук няма място да се направи разгърнат обзор на изследванията по темата за „полезните идиоти“ и затова ще поставим акцент върху едно от най-скорошните и най-ясно формулирани събития, свързани с изследването на „полезните идиоти“ и тяхната дейтелност.

събития около края на Студената война, управлението на Роналд Рейгън и рухването на СССР, той се преориентира към политическите науки. Магистърската му степен по политически науки е от „American University School of International Service“, а докторската му степен е от „Pittsburgh Graduate School of Public and International Affairs“. Виж: Paul Kengor, Senior Director and Chief Academic Fellow for The Institute for Faith and Freedom; Professor on Political Science, Grove City College, <https://www.gcc.edu/Home/Staff-Directory/Staff-Detail/paul-kengor>

Също така, той е почетен доктор на Францисканския университет в Стейбenville, Охайо. Виж: Dr. Paul Kengor. Author, Grove City College Professor and Executive Director of Center for Vision and Values, Young America's Foundation, <https://yaf.org/people/dr-paul-kengor/>

⁴⁰¹ Причината за дидактичния подход на автора към такава сложна от психологическа гледна точка тема, може да се потърси в обстоятелството, че през годините Кенгор е работил интензивно с три от най-консервативните „think tanks“ в САЩ – „Center for Strategic and International Studies“, „The Heritage Foundation“ и „Allegheny Institute for Public Policy“. Също така, той е редовен коментатор в „Ave Maria Radio Network“ и в CatholicExchange.com

През месец юни 2019 година, Университетът в Хелзинки стана домакин на двудневна научна конференция на тема: „Попутчики: Спътници и „Полезни идиоти“ от Ленин до Путин“⁴⁰². Думата „попутчики“ идва от руски език и в случая се превежда като „спътници“ или „сателити“. Както се вижда от наименованието на конференцията, за организаторите и за участниците в нея, няма съмнение от къде идва изразът „полезни идиоти“, макар че в случая ударението пада върху „попутчики“ – на английски език „Fellow-Travellers“. Между понятия като „попутчики“ и „полезные идиоты“⁴⁰³ има дълбоко сходство и в смислов и в оценъчен план.

В представянето на конференцията, посветена на „попутчики“-те, на „спътниците“ и „сателитите“ на съветския комунизъм, финландските организатори, написват следното⁴⁰⁴:

„Комунистическите сателити и спътници (попутчики) са омразни фигури от историята на 20-ти век. Най-остро критикувани са онези западни интелектуалци, които са се стичали в Съветския съюз и са се връщали с възторжени доклади за строяща се там утопия. Слепи за бруталните реалности на съветския комунизъм, те са осигурявали интелектуално прикритие за масовия терор на Сталин.

⁴⁰² Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://blogs.helsinki.fi/fellow-travellers/>

⁴⁰³ Също така: полезные дураки (на руски); useful idiots, useful fools, useful innocents (in English).

⁴⁰⁴ Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://blogs.helsinki.fi/fellow-travellers/>

Според Джон Грей, тези апологети на Съветския съюз – тези „полезни идиоти“, както се твърди, че Ленин ги е наричал, са вярвали, че са в авангарда на историята, че са членове на елит, който ще ръководи нов, след-капиталистически ред. Както Грей също посочва, „спътничеството“ не е умряло с разпадането на съветския блок. **Всъщност, 21-ви век е свидетел на появата на значителна група от това, което германците наричат „Putinverstehers“ – симпатизанти на Путиновия режим в Русия.**

Тези, които имат политически интереси, са генерирали голяма част от критичните коментари за така наречените „попутчики“. Но както твърди Michael David-Fox⁴⁰⁵ (Майкъл Дейвид-Фокс), „историята на „попутчики“-те е много повече от разказ за „политически поклонници от последния ден“⁴⁰⁶. „Попутчики“-те не са били толкова умишлено слепи, колкото често се смятат за такива. Те са правили съзнателен избор за това какво да казват публично като част от компромис, за да повлияят на комунистическите си

⁴⁰⁵ Майкъл Дейвид-Фокс е професор в Училището по дипломатическа служба и в катедрата по история в Джорджтаунския университет. През 2019 година, когато се провежда разглежданата от нас конференция, той е академичен ръководител на Международния център за история и социология на Втората световна война и нейните последици във Висшето училище по икономика при Националния изследователски университет в Русия. Майкъл Дейвид-Фокс е автор или общ научен редактор на 13 книги, между които: „Пресичане на граници: Модерност, идеология и култура в Русия и Съветския съюз“ (Питсбърг, 2015 г.) и „Демонстрация на великия експеримент: Културна дипломация и западни посетители в Съветския съюз 1921 – 1941 г.“ (Оксфорд, 2012 г.). По време на провеждането на конференцията през 2019 година, той е член на фондация „Джон Саймън Гугетхайм“ и пише книга, озаглавена „Crucibles of Power: Smolensk under nazi and soviet rule“ за издателството „Harvard University Press“.

⁴⁰⁶ Тук Michael David-Fox прави алюзия с „адвентистите от последния ден“ и тяхното непоколебимо очакване за завръщането на Исус.

домакини. Ролята на „попутчик“-а е била договорена, а изпълнението ѝ е било изпълнено с напрежение и противоречия.

Много изследвания върху „попутчици“-те са фокусирани върху Съветския съюз през междувоенния период. И все пак, пикът на феномена „спътници“ настъпва след Втората световна война. Всъщност, привлекателността на комунизма се увеличава значително, когато масовите репресии от епохата на Сталин отстъпват място на много по-мек и „поръозен“ авторитаризъм. Особено важни са дейностите на спътниците и сателитите, свързани с организации като Световния съвет за мир, Световната федерация на демократичните жени и Международната организация на журналистите.

„Попутчици“-те (спътници и сателити) обикновено се възприемали като лоялни, но критични приятели на СССР. Както е казал Нобеловият лауреат Фредерик Жолио-Кюри, президент на Световния съвет за мир: „Лоялността е нещо хубаво в приятелството, но в политиката, както и в науката, вярата не е достатъчна, човек трябва и да мисли.“ И докато редица „попутчици“ са били практически неразличими от убедените комунисти, други отделни личности и групи са търсели независим път през поляризацията на Студената война.

Лекторите на научната конференция: „Попутчици: Спътници и „Полезни идиоти“ от Ленин до Путин“ са водещи американски и европейски учени в областта на историята и политическото поведение на „попутчиците“ и „полезните идиоти“ в света. Техните презентации, базирани на задълбочени архивни изследвания, обхващат темата в

цялата ѝ сложност и противоречивост, от 20-те години на миналия век до наши дни“⁴⁰⁷.

Пълният списък на учените, взели участие в конференцията, посветена на „попутчиките“ и на „полезните идиоти“, заедно със заглавията на докладите им е даден в **Приложение № 8**.

5.3. Циничното отношение към „полезните идиоти“ в болшевишката практика в сравнение с безскрупулността спрямо собствения си народ и „кучета пазачи“

Човек би попитал, възможно ли е да има толкова цинично отношение към добронамерени към теб хора, както отношението на съветската власт към „полезните идиоти“, „попутчиките“ и други сродни категории техни доброжелатели? Отговорът е, че всъщност, отношението на съветското държавно ръководство към народите на Съветска Русия и СССР е несравнимо по-цинично. Изследвайки въпроса, кого обслужват специалните служби в различните обществени условия, Борис Сребрев Михайлов и доц. Теодор Данаилов Дечев обръщат специално внимание на това, че „в тоталитарни условия, партийната олигархия не само използва органите на държавната сигурност за провеждане на масирани и целенасочени репресии, но и заличава следите от деянията си, като елиминира ангажирания с тази дейност личен състав на специалните служби“⁴⁰⁸.

⁴⁰⁷ Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://blogs.helsinki.fi/fellow-travellers/>

⁴⁰⁸ Михайлов, Борис Сребрев и Теодор Данаилов Дечев, Необходимостта от сравнителни изследвания на реформите в разузнавателните и

Според тях, „съществува принципна разлика в мотивите за последователните вълни на терор в съветското общество като цяло и в специалните служби“⁴⁰⁹.

Борис Михайлов и Теодор Дечев смятат, че „терорът над населението като цяло има за цел да елиминира определени прослойки, които болшевишката партийна олигархия смята за враждебни (на първо място заможните селяни, наричани „кулаци“), да смачка политическата опозиция (като за опозиционни се смятат и съмишлениците, които са проявили най-малко съмнение или в които някой се е усъмнил), да неутрализира тези национални движения, които не са под пълно подчинение на болшевиките (болшевиките, за разлика от „белите“ успяват да употребят за свои цели значителен брой от националните движения в Руската империя)“⁴¹⁰.

Според двамата автори, провеждането на терора, също така, „трябва да дисциплинира населението до ниво на пълна липса на дискусии върху взетите от партийната олигархия решения. Едновременно с това, провеждането на терора, трябва да осигури огромни маси хора, които да бъдат принудени да упражняват робски труд в името на модернизацията на страната. Отново трябва да се повтори, че в набеждаването и осъждането на невинни хора трябва да се търси не толкова „параноята“ на властта и на нейните

контраразузнавателните служби на държавите, преминали през преход от тоталитаризъм към демокрация и пазарна икономика, В: Сборник с доклади от научнотеоретичната конференция на тема: „Българското разузнаване и контраразузнаване – предизвикателства, проблеми, перспективи“, , Том 2, Докторанти и студенти, ИК ВУСИ, 2025 г., Пловдив, ISBN (Print) 978-619-7774-24-5, ISBN (ePub) 978-619-7774-25-2, ISBN (pdf) 978-619-7774-26-9, стр. 8

⁴⁰⁹ Пак там.

⁴¹⁰ Пак там.

стражи, а жестоко, хладнокръвно и прагматично осигуряване на трудови ресурси на места, където те са необходими, но едва ли някой би отишъл там доброволно, независимо от заплащането“⁴¹¹.

Михайлов и Дечев формулират своеобразна теория не за „баналността на злото“, както е по Хана Аренд⁴¹², а за „рационалността на злото“, която звучи колкото зловещо толкова и логично на фона на представените аргументи. Те постулират, че „създаването на лагерната система е отговорът на комунистическата административно-планова и командно-административна система на управление на икономиката, на дефицитите на трудови ресурси там където са необходими. Така нареченото Главното управление на изправително-трудовите лагери и трудови поселения, известно ни най-вече като ГУЛаг в НКВД е създадено изключително бързо, въпреки изключително широката си география“⁴¹³.

Михайлов и Дечев ясно открояват обстоятелството, че „изправително-трудовите лагери се появяват навсякъде, където са необходими човешки ресурси, а на органите на държавната сигурност се спускат „квоти“ от „врагове на народа“, които трябва напълно планов принцип да бъдат осигурени в определени срокове. Така се ражда лагерният виц, че в ГУЛаг за нищо дават десет години, а ако ти дадат повече, значи си направил нещо нередно...“⁴¹⁴.

Двамата автори, доста остроумно илюстрират размаха, с който се изгражда лагерната система и се събират човешки ресурси за „модернизацията по сталински“ със списъка на

⁴¹¹ Пак там, стр. 8-9

⁴¹² Аренд, Хана, Айхман в Йерусалим. Репортаж за баналността на злото, 2021, Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3427-4

⁴¹³ Пак там, стр. 9

⁴¹⁴ Пак там.

незабавно прекратените от Лаврентий Берия 20 „мега обекта“, изграждани главно от политически затворници⁴¹⁵. Те подчертават, че въпросният списък, цитиран по-горе е „отлична илюстрация на лагерната география и на неистовата необходимост от работна ръка, която е съществувала в модернизационния процес на индустриализация на болшевиките – необходимост, която е посрещната с тоталното прилагане на робски труд, осигуряван чрез планово набеждаване на „вредители“ и „врагове на народа“⁴¹⁶.

Точно тук, Борис Михайлов и Теодор Дечев, правят радикално разграничение между прилагания над цялото общество в СССР терор и репресиите в органите на съветската държавна сигурност. Тук се постига върхът на цинизма, за който говорим, защото „от една страна, партийната

⁴¹⁵ Пак там. Това са следните 20 обекта: Главният Туркменски канал; Самотечният канал Волга – Урал; Волго-Балтийският воден път; Хидровъзлите по долното течение на река Дон; Уст-Донецкото пристанище; Железопътната линия Чум-Салехард-Игарка (известна и като Трансполярната магистрала), кораборемонтните работилници и селището в района на Игарка (Игарка на практика е пристанище на брега на Северния ледовит океан, по-точно на брега на Енисейския залив, образуван от естуара на река Енисей); Железопътната линия Комсомолск – Победино; тунелът под Татарския пролив, свързващ остров Сахалин с континента; Железопътната линия Апатиты – Кейва – Поной; Железопътната линия Варфоломеевка – Чутуевка – заливът Ольга; Железопътната линия Чугуевка – Сергеевка; Железопътната линия Архангелск – Ручьи – пристанище Мезень; Железопътната линия Красноярск – Енисейск; Железопътната линия Петропавловск Камчатский – Усть-Большерецк; Автомобилният път Усть-Большерецк – Озерновският рыбопереработвателен комбинат; Автомобилните пътища на Колския полуостров в Архангелска и Мурманска област; Кировският химически завод; Заводът за изкуствено течено гориво на Главспецнефтьстрой в Черногорск – Хакасия; Араличевският завод за изкуствено течено гориво на Главспецнефтьстрой в Новокузнецк – Кузбас; Корабостроителницата за метални съдове в Осетрово.

⁴¹⁶ Пак там.

олигархия разглежда органите на държавната сигурност като инструмент за провеждане на широкомащабния терор, но винаги има едно на ум, че този инструмент може да се обърне срещу нея. Затова прочиства съответната генерация в „службите“, която е натрупала терористичен актив. В един момент ще бъде подгонена и армията, но „ликвидационните вълни“ в специалните служби следват една след друга“⁴¹⁷.

Тук се налага да се съгласим с двамата автори, за погрешността на много популярната формулировка за „жертвите на параноята на Тиранина с главно „Т“⁴¹⁸. Те са напълно прави, че „Сталин несъмнено е бил и параноичен и мнителен, но не само това е в основата на последователните вълни на репресии и чистки“⁴¹⁹, както и че „от друга страна, мащабните чистки в специалните служби заличават в значителна степен следите от политическия произвол, който цари в СССР“⁴²⁰.

Михайлов и Дечев показват, че „всяка вълна на репресии по партийните върхове и в обществото, предизвиква последваща вълна на заличаване на цели екипи и дори генерации в съветската държавна сигурност. Хората на Ягода елиминират „старите болшевики“. Хората на Ежов прочистват службите от екипа на Ягода. Хората на Берия изстребват генерацията на Ежов. Мрежата на Берия съответно е изстребена под личното ръководство и участие на Никита Сергеевич Хрушчов“⁴²¹.

Тук не можем да не се съгласим с тях, че наистина „не става дума за „ирационална стихия“, каквато несъмнено

⁴¹⁷ Пак там.

⁴¹⁸ Пак там.

⁴¹⁹ Пак там, стр. 8

⁴²⁰ Пак там, стр. 9

⁴²¹ Пак там, стр. 9

има и при първата вълна на болшевишката революция – от октомври 1917 до въвеждането на така наречената „новa економическа политика“ (НЭП) и при втората част – ликвидирането на частната собственост в селското стопанство и на имотните прослойки на село (така нареченото „разкулачване“).

Става дума за рационални и крайно безскрупулни действия, целящи замяната на личния състав в „службите“, който се разглежда като „изхабен“ и ненадежден, след като е извършил своя дял от репресиите“⁴²².

⁴²² Пак там, стр. 9-10. Тук Михайлов и Дечев отиват още по-далече, като излагат крайно оригинален отговор на въпроса: „Как определяме границите на партийната олигархия в СССР?“ Тезата им е неочаквана, но за сметка на това – напълно мотивирана. Според двамата автори, в периода на лидерството на Сталин и Хрущов, „това е кръгът на хората, които подписват така наречените „разстрелни списъци“. Те подчертават, че „масшабите на чистките в специалните служби са толкова големи и „дълбоко ешелонирани“, че оставят много травматични спомени. След свалянето на Хрущов вече няма „разстрелни списъци“, но може да се твърди, че при „службистите“ има своеобразна „генерационна травма“ в резултат на последователните вълни на ликвидации. Реакцията на служителите от службите е появата на амбицията те да ръководят, а не да бъдат ръководени и контролирани от някаква партийна олигархия, от някакво Политбюро.

„Службистите“ не желаят случаите с масираното им ликвидиране да се повтарят и предприемат напълно реални действия за самозащита от Андропов, та до Путин. ...

... По-горе беше посочено, че „ликвидационните вълни“ в съветската държавна сигурност са „дълбоко ешелонирани“. Безспорно „върховете“ на специалните служби са най-силно брулени от вятъра и попадат в приложното поле на „висшата мярка за наказание“. Долните етажи на йерархичната пирамида обаче също са пометени от „желязната метла“. Историята на ГУЛаг изобилства на примери на лагери, в които не само „зековете“, а и охраната е изпратена за наказание. Има примери, при

Михайлов и Дечев показват и доказват, че систематичното прочистване на съветската държавна сигурност, „може да се разбере най-вече от позицията на една добра историческа дистанция“. Те подчертават, че за съвременниците на тези събития е било изключително трудно „да усетят и осмислят зловещата подреденост и ултра-макиавелистката логика на ставащото“. За тях, ставащото е изглеждало като някакъв абсурден хаос от насилие⁴²³.

И наистина и парадоксално но точно това възприемане на политика на провеждане на последователни „ликвидационни вълни“ в съветската държавна сигурност, отново „се оказва полезно за упражняващите насилието „партийни върхове“, тоест за актуалния състав на партийната олигархия“⁴²⁴. Прочистването на службите, създава в очите на „широките маси“ усещането, че няма „недосегаеми“, че няма хора, които да са застраховани срещу срещата с „железната метла“. Цинично, иронично, но това създава у широката общественост усещане за ... справедливост⁴²⁵.

които за една година измират и лагерниците и тяхната охрана. Такива примери има от цялата география на ГУЛаг, включително от прословутият „Далстрой“.

⁴²³ Пак там, стр. 11

⁴²⁴ Пак там.

⁴²⁵ Михайлов и Дечев изясняват картината на „ликвидационните вълни“ в съветската държавна сигурност, с която се доказва последователността и целенасочеността на изстребването на последователни генерации в органите на ОГПУ-ННВД-МВД/МТБ, като се базират на преглед на биографиите и съдбата на седемдесет (70) лица, заемали ръководни постове най-вече в Народния комисариат на вътрешните работи (НКВД) – ведомството, което с нищожни прекъсвания е призвано да осигурява съветската държавна сигурност по време на втората вълна на болшевишката революция – ликвидирането на частната собственост в селското стопанство и на заможните прослойки на село и до края на Втората световна война. Това са лица, заемали позициите на:

- народните комисари на вътрешните работи на СССР (наркомы внутренних дел СССР);

- заместниците на народните комисари на вътрешните работи (заместители наркома внутренних дел СССР);

- оперативният секретар на народния комисар на вътрешните работи на СССР (оперативный секретарь наркома внутренних дел СССР);

- ръководители на специалното съвещание при народния комисар на вътрешните работи на СССР (особое совещание при нарcome внутренних дел СССР);

- ръководители на специалното бюро при народния комисар на вътрешните работи на СССР (Особое бюро при нарcome внутренних дел СССР);

- ръководители на специалната група при народния комисар на вътрешните работи (спецгруппа при нарcome внутренних дел СССР);

- специално упълномощените при народния комисар на вътрешните работи на СССР (особоуполномоченные при нарcome внутренних дел СССР);

- ръководители на главната инспекция при народния комисар на вътрешните работи на СССР (главная инспекция при нарcome внутренних дел СССР);

- членовете на Колегията на НКВД на СССР (Коллегия НКВД СССР);

- секретарят на НКВД на СССР (секретарь НКВД СССР);

- секретариатът на НКВД на СССР (секретариат НКВД СССР);

- специалното бюро при секретариата на НКВД на СССР (особое бюро при секретариате НКВД СССР);

- специално упълномощените при НКВД на СССР (особоуполномоченные НКВД СССР);

- ръководители на сектор „Кадри“ в НКВД на СССР (Сектор кадров НКВД СССР);

- ръководители на отдел „Кадри“ в НКВД на СССР (Отдел кадров НКВД СССР);

- ръководители на следствената част на НКВД на СССР (следственная часть НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на поправително-трудовите лагери и трудовите поселения (ГУЛаг) в НКВД на СССР (Главное управление исправительно-трудовых лагерей и трудовых поселений (ГУЛаг) НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на работническо-селската милиция (ГУРКМ) в НКВД на СССР (Главное управление рабоче-крестьянской милиции (ГУРКМ) НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на граничната и вътрешната охрана (ГУПВО) в НКВД на СССР (Главное управление пограничной и внутренней охраны (ГУПВО) НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на противопожарната охрана (ГУПО) в НКВД на СССР (Главное управление пожарной охраны (ГУПО) НКВД СССР);

- началниците на Главна дирекция за държавните геодезични работи и картографията в НКВД на СССР (Главное управление государственной съёмки и картографии НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на шосейните пътища (ГУШОСДОР) в НКВД на СССР (Главное управление шоссежных дорог (ГУШОСДОР) НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на мерките и теглилките в НКВД на СССР (Главное управление мер и весов НКВД СССР);

- началниците на Главно управление на строителството в Далечния Север (ГУСДС) в НКВД на СССР (Главное управление строительства на Дальнем Севере (ГУСДС) НКВД СССР);

На фона на изложената картина на прикриване на робския труд в страната с „борба с контрареволуционните елементи“ и на целенасочената и последователна ликвидация на всяко поредно „поколение“ в светските тайни служби, циничното отношение към „полезните идиоти“ е най-малката проява на безнравственост от страна на управляващата „партийна олигархия“ в съветската страна. Не може да става дума за сравнение между цинизма да се изпращат стотици и стотици хиляди хора в лагерите на „архипелага ГУ-Лаг“, за да работят безплатно за мегаломанските проекти на съветското държавно ръководство и цинизма в това да се присмиваш на хора, които са добронамерени към теб. В сравнение с цинизма да обявиш седемцифрено число хора за „врагове на съветската власт“, просто защото ти трябва безплатна работна ръка, подигравателното отношение към „полезните идиоти“ може направо да мине за добродетел.

- началниците на Главно управление за държавна сигурност в НКВД на СССР (Главное управление государственной безопасности (ГУГБ) НКВД СССР);

- Оперативният секретар на Главното управление за държавна сигурност в НКВД на СССР (Оперативный секретарь ГУГБ НКВД СССР);

- началниците на различните отдели в Главно управление за държавна сигурност в НКВД на СССР;

- някои други длъжности в съветската държавна сигурност.

Биографичният материал за седемдесетте лица от съветската държавна сигурност, чиято съдба илюстрира по най-добър начин „ликвидационните вълни“, инициирани от партийната олигархия на принципа „всяко следващо поколение служители елиминира предишното“ е събран най-вече на базата на 29 основни източници, които са дадени в Приложение № 9.

Не по-малко цинично и зловещо е образно казано да избиваш кучетата си пазачи, точно защото са си свършили работата и образно казано са „удавили“ политическите ти конкуренти, а също така дейно са участвали в осигуряването на безплатната работна ръка, за която става дума по-горе. Независимо, че много хора ще кажат, че от чисто човешка гледна точка, репресираните и най-често ликвидирани чекисти са си получили заслуженото, сякаш се е намесила някаква „висша справедливост“, това не прави действията на властимащите от „партийната олигархия“ (тези които подписват „разстрелните списъци“) по-малко цинични и извратени.

В горния смисъл, „полезните идиоти“ на съветската власт направо са се отървали евтино – на някои от тях дори са кръстили по някоя улица в СССР след кончината им.

В заключение, може да се каже, че в днешно време понятието „полезен идиот“ не е оскърбление, направено поради липса на възпитание или поради враждебно отношение, а термин с ясен смисъл, широко използван от учени и изследователи. Нещо повече, самото понятие „полезен идиот“ е обект на сериозни научни изследвания и за него, както се видя по-горе се пишат книги и се провеждат научни конференции⁴²⁶. Изложеното до тук показва, че понятието

⁴²⁶ Забавна подробност е, че докато по света издават книги и провеждат научни дискусии по темата за полезните идиоти, у нас редакцията на едно много уважавано научно списание, реферирано от НАЦИД, буквално цензурира без дори да уведоми автора, заглавието на една студия, в което беше включен въпросният научен термин. Терминът беше употребен по отношение на една широко известна социалистическа партия с голям терористичен „актив“, която през март 1918 година се оказва в ролята на „маша“ на болшевиките, а ръководителите ѝ – точно на „полезни идиоти“ в разглеждания тук смисъл. Несъмнено, редакцията не е

„полезен идиот“ е използвано още през XIX век, но „звездният му слава“ несъмнено е резултат от политическата и писмовна дейност на Владимир Илич Ленин.

Когато си позволяваме да мислим за някой учен като за „полезен идиот“, това се дължи не на някакво високомерно отношение към него, а на факта, че извършва действия, които са насочени точно срещу това, което той твърди че цени и иска да постигне. Примерно, в нашия случай, даден учен се застъпва за енергийната диверсификация на Европа, но яростно се противопоставя на изграждането на Южния газов коридор. Ако този учен не получава изрично възнаграждение за подобна деятелност и не е материално мотивиран от друга заинтересувана страна, но поради своите убеждения застъпва позиция, която би довела до точно обратния ефект на това, което той декларира, че иска да бъде постигнато (иска диверсификация, но работи примерно за засилване на руския монопол), ние трудно можем да избягаме от поставянето на етикета „полезен идиот“ на въпросната личност.

5.4. „Полезни идиоти“, „неосъзнати агенти“ и „агенти за влияние“

искала да влиза в конфронтация нито с партията, която продължава да съществува и до ден днешен, нито с автора на студията, но неинформираността около специфичната терминология, свързана било с конкретни исторически периоди, било с особени категории хора (в случая до голяма степен имаме и двете), може да доведе до възникване на анекдотични ситуации, както и става във въпросния случай. Цензурираният автор не беше предявил никакви претенции към редакцията, но новото, „по-изискано“ заглавие му създаде проблеми, защото нямаше добра връзка с текста. Така че, студията стана „по-политкоректна“, но възникна необходимост да се обяснява за какво става дума нея.

Както се видя от изложението по-горе, хора, които са с голяма значимост за делата на човечеството в исторически план, също са се оказвали в положението на „полезни идиоти“. Далече не всеки е имал ясния ум и съобразителността на Фритьоф Нансен, за да уплаши Ленин дори само с идеята си да посети съветския „рай“.

Алтернативата на „полезния идиот“ е „агентът за влияние“⁴²⁷ – човек на когото се плаща, за да прокарва удобни за възложителя тези и внушения пред обществото, било в дадена страна, било в планетарен мащаб. На пръв поглед, „полезният идиот“ е по-безобиден от „агента за влияние“, защото действа „pro bono“, без възнаграждение, по собствено убеждение и подбуди. В днешно време обаче, това просто означава, че „полезният идиот“ излиза по-евтино на „лошите“, които и да са те. Агентът за влияние поне им струва разходи.

Отделен въпрос е, че преминаването от едното качество в другото – от „полезен идиот“ в „агент за влияние“, изобщо не е рядкост. Нещо повече, в много случаи, армията от „полезни идиоти“ е нещо като банка с кадри за съответните вербовчици.

Най-широко известната дефиниция на „агент за влияние“ е цитирана от Тим Уайнър в книгата му „Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г.“, издадена в България през 2022 година от издателство Siela⁴²⁸. Тя гласи: „Агент на определено равнище, който

⁴²⁷ Според специалната литература по въпроса, „агент за влияние“ е термин изкован от съветския КГБ.

⁴²⁸ Уайнър, Тим, Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г., 2022 г., Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3694-0, стр. 268. Авторът на книгата цитира справочник за американските контраразузнавачи от 2011 година: Terms and Definitions of

използва поста си, за да влияе върху общественото мнение и вземането на решения, за да постигне резултати, които са в изгода на страната, за чието разузнаване работи“⁴²⁹. Оказва се, че цитираната от Уайнър дефиниция съвпада с актуалната, която е дадена в по-късен справочник, издаден през 2014 година⁴³⁰.

Трябва да се има пред вид и друго обстоятелство. Дефиницията за „агент за влияние“, с която работи Министерството на отбраната на Съединените щати (DoD), допуска възможността „агентът за влияние“ да е използван „на тъмно“ – да прокарва чуждия „наратив“, мислейки, че

Interest for DoD Counterintelligence Professionals, Office of Counterintelligence, Defense CI and Humint Center, Defense Intelligence Agency, May 2, 2011, Официално посоченият линк е: https://web.archive.org/web/20120417211409/http://www.ncix.gov/publications/ci_references/CI_Glossary.pdf . Линкът не е активен и от него няма достъп до изданието от 2011 година. Може да се посочи друг линк, който за сега работи: https://www.dni.gov/files/NCSC/documents/ci/CI_Glossary.pdf ; Напълно достъпно е изданието от 2014 година: Reagan, Mark L. (USA Ret), (Ed.), Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals, Glossary (Unclassified), Obtained from: Defense Security Service Center for Development of Security Excellence's Facility Security Officer Toolkit, June 9-th, 2014, <https://publicintelligence.net/counterintelligence-terms-and-definitions/>

⁴²⁹ Уайнър, Тим, Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г., 2022 г., Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3694-0, стр. 268

⁴³⁰ Дефиницията на „агент за влияние“ на английски език гласи: „An agent of some stature who uses his or her position to influence public opinion or decision making to produce results beneficial to the country whose intelligence service operates the agent“. Тя дословно съвпада с цитираното от Уайлдър определение. Виж: Reagan, Mark L. (USA Ret), (Ed.), Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals, Glossary (Unclassified), Obtained from: Defense Security Service Center for Development of Security Excellence's Facility Security Officer Toolkit, June 9-th, 2014, <https://publicintelligence.net/counterintelligence-terms-and-definitions/>

действат по собствено убеждение или в интерес на своята държава, без да осъзнават, че са манипулирани от чуждо разузнаване. Става дума за така наречения „неосъзнат агент“ (Unwitting Agent). На практика, виждаме, че съществува и преходна степен от „полезен идиот“ до „агент на влияние“ и това е „неосъзнатият агент“⁴³¹ (Unwitting Agent).

⁴³¹ **Несъзнателен.** Лице, което не е наясно със спонсорството или връзката на правителството на САЩ с прикритието. (DoDI S-5105.63, Изпълнение на прикритието на DoD и дейности по поддръжка на прикритието, 20 юни 2013 г.) Вижте също съзнателен. [DoDI – Department of Defense Intelligence]

- Също така, не е наясно със спонсорството или връзката на правителството на САЩ. (Национален речник на HUMINT) [HUMINT – Human Intelligence]

- Също така, не е наясно с истинския характер на извършваните дейности или с разузнавателните връзки на участващите лица. (HDI Lexicon, април 2008 г.) [Human-Derived Information (HDI) Lexicon - публикуван от правителството на САЩ — определя специализирания речник, използван за управление на разузнавателните операции, шпионажа и сигурността. В тази рамка „Информация“ обикновено се отнася до сурови, оценени или обработени данни относно чуждестранни заплахи, лица или среди, събрани от разузнавателните агенции]

Оригинален текст на английски език: Unwitting. A person who is not aware of USG sponsorship of or affiliation with the cover. (DoDI S-5105.63, Implementation of DoD Cover and Cover Support Activities, 20 Jun 2013) Also see witting.

- Also, not aware of US Government sponsorship or affiliation. (National HUMINT Glossary)

- Also, unaware of the true nature of the activities being conducted or of the intelligence connections of persons involved. (HDI Lexicon, April 2008), Виж: Reagan, Mark L. (USA Ret), (Ed.), Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals, Glossary (Unclassified), Obtained

В книгата си „Вербовка и агентура“, Йордан Начев цитира италианския изследовател на секретните служби – Амброджо Вивиани, който след като дава определение за агент⁴³², дава следното много важно допълнително пояснение:

„... Агентът може да служи на разузнаването инцидентно и неосъзнато, без да си дава сметка, какво точно прави, или пък нарочно, поради отправено към него искане да стори това“⁴³³. За „агента за влияние“ Вивиани конкретизира: „... който работи под някакво прикритие, но открито, без да извършва никакво престъпление, разпространява идеи, поддържа теории, дирижира различни движения съобразно получените директиви с цел да постигне определени ефекти в седите на противника, които облекчават осъществяването на целите на собствената му държава“⁴³⁴.

Йордан Начев обръща изрично внимание, че за агент на дадена институция или фирма се приема също така и лице, което не знае, че се е свързало конкретно с нея, но е дало съгласие да сътрудничи на институцията, която вербовчикът е използвал като прикритие при отправяне на предложението за съвместно сътрудничество. Става дума за известното „вербуване под чужд флаг“⁴³⁵. Както се вижда, Начев

from: Defense Security Service Center for Development of Security Excellence's Facility Security Officer Toolkit, June 9-th, 2014, <https://publicintelligence.net/counterintelligence-terms-and-definitions/>

⁴³² Дефиницията на Амброджо Вивиани за агент е съвсем семпла: „този, който снабдява с факти или информация служител на разузнаването“. Виж също: Viviani, Ambrogio, Servizi segreti italiani 1815-1985, Dicembre 1985, Adnkronos Libri s. r. l., Roma, Dossier Adnkronos No. 17

⁴³³ Начев, Йордан, Вербовка и агентура, 2000 г., Издателска къща „Труд“, София, ISBN 954-528-193-6, стр. 191

⁴³⁴ Пак там.

⁴³⁵ Пак там, стр. 193

приема, че не само в областта на националната сигурност, но и при корпоративното (фирменото) разузнаване могат да се използват „агенти за влияние“⁴³⁶.

Нюансите, които трябва да различаваме при дефинирането на „агента за влияние“, „неосъзнатия агент“ и „ползения идиот“ са илюстрирани по един много картинен начин от Тим Уайнър, който пише следното:

„На 30 юли Коми започва контраразузнавателно разследване с кодово название „Ураган от кръстосан огън“ (Crossfire Hurricane), вдъхновено от песен на „Ролинг Стоунс“. Работещите по случая агенти се сблъскват с въпроси без прецедент в историята. Дали кандидатурата се за президент на САЩ републиканец е полезен идиот, който пропагандира неосъзнато за каузите на Путин? (Да, несъмнено. Изпълняващият длъжността директор и заместник-директор на ЦРУ от 2010 до 2013 г. Майк Морел пише в статия за „Ню Йорк Таймс“ седмица по-късно: „На езика на разузнаването бихме казали, че г-н Путин е вербувал г-н Тръмп като неосъзнат агент на Руската федерация“)⁴³⁷.

Но идиотщината и слабоумието не са федерални престъпления според юрисдикцията на ФБР. Агентите трябва да мислят за немислимото. Това изисква развинуване на въображението. Управляван ли е Тръмп от руснаците?

⁴³⁶ Начев дава следната дефиниция на агента за влияние в корпоративното разузнаване: „чрез него или с негово съдействие чрез трети лица, фирмата прокарва изгодно за нея и различно по своя характер влияние в управляващите или обществените кръгове на страната, както и в средите на конкурентите“. Начев, Йордан, Вербовка и агентура, 2000 г., Издателска къща „Труд“, София, ISBN 954-528-193-6, стр. 193

⁴³⁷ Morell, Michael J., I Ran the C.I.A. Now I'm Endorsing Hillary Clinton, August 5-th, 2016, The New York Times, <https://www.ny-times.com/2016/08/05/opinion/campaign-stops/i-ran-the-cia-now-im-endorsing-hillary-clinton.html>

Разполагат ли те с компромат срещу него? Дали не е агент за влияние? Терминът идва от самия КГБ и неговите нюанси са поместени в изданието от 2011 г. на американския наръчник за контраразузнаване⁴³⁸.

След като разграничихме фигурите на „полезния идиот“, „неосъзнатия агент“ и „агента за влияние“, вече е време да се постави въпросът, каква е ролята на Марко Сиди в „хибридната атака“ срещу Южния газов коридор, в частност – срещу Транс Адриатическия газопровод (ТАР)? От самото начало, беше подчертано, че в този труд изясняваме техниките на използване на научни текстове за генериране на „хибридни атаки“, а не се занимаваме с издаване на присъди, още повече – в условията на дефицит на други доказателства освен косвени такива.

Всъщност, Марко Сиди се включва в кампанията срещу ТАР в съвсем не случаен момент. На 6 април 2017 година, регионален административен съд на Лацио спира валидността на анализа на оценката за въздействие върху околната среда за Трансадриатическия тръбопровод (ТАР). Въпросният анализ е от голямо значение за графика на работата по ТАР, защото от него зависи преместването на определен брой маслинови дървета, които пречат на планирания път на тръбопровода в град Мелендуньо (Melendugno) в областта Пулия⁴³⁹.

⁴³⁸ Уайнър, Тим, Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г., 2022 г., Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3694-0, стр. 268

⁴³⁹ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, *Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion*, (Двуетична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf),

Освен страховете на хората, които се занимават с обслужване на туристи или пък с производство на зехтин, спорът около изграждането на ТАР се трансформира в конфронтация между централното правителство и регионалните власти. Предисторията е свързана с референдума, организиран от правителството на Матео Ренци през 2016 година и изключително враждебната реакция на регионалните управници срещу него.

През 2016 година, националното правителство в Италия, водено от министър-председателя Матео Ренци, твърдо подкрепя изграждането на ТАР. Срещу него обаче застава Микеле Емилиано, ръководителят на региона Пулия. Той заявява, че регионалните власти не са съгласни с планираното трасе на газопровода при Мелендуньо и обвинява правителството, че проектът на ТАР се осъществява без да е съгласуван с региона. Микеле Емилиано настоява трасето на газопровода да се премести да минава през известния пристанищен град Бриндизи, като претендира, че там също може да се осъществи връзка с националната газопреносна мрежа на Snam⁴⁴⁰. В този смисъл, атмосферата е подгряна още през 2016 година, като към обичайните страхове на хората се прибавят и политическите амбиции на регионалните управленци.

През месец март 2017 година, Министерството на околната среда в Рим, дава разрешение за преместването на известен брой маслинови дървета, с оглед на продължаването

<https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁴⁴⁰ Nadeau, Barbie Latza, A Few Hundred Italian Olive Trees Block Billions in Natural Gas, October 12-th, 2016, 1:00AM EDT, The Daily Beast, <https://www.thedailybeast.com/a-few-hundred-italian-olive-trees-block-billions-in-natural-gas/?via=desktop&source=twitter>

на работата по газопровода. Регионът Пулия веднага започва поредица от оспорвания по съдебен ред. Регионалните власти се аргументират за обструкцията си с предполагаеми щети, които строежът би могъл да нанесе на околната среда в региона⁴⁴¹.

Стига се до това, че първоначалното разрешение, което е издадено на 17 март е отменено. Тук има малка тънкост, която умишлено се подминава от противниците на газопровода - отмяната е мотивирана с процесуални, а не с екологични аргументи. Поне на първо време, възможността да се преместят набелязаните маслинови дървета не е била поставена под съмнение. Било е насрочено изслушване в съда, което е трябвало да се проведе след един месец – за 19 април 2017 година⁴⁴².

Тази съдебна процедура обаче става причина за спирането на работата по изграждането на Трансадриатическия газопровод на територията на Италия. Противниците на ТАР са изключително доволни, защото според установените добри практики, маслиновите дървета е трябвало да бъдат извадени и презасадени до края на месец април. Експертите предупреждават, че, презасаждането е недопустимо между месеците май и октомври, защото може да доведе до изсъхване на дърветата могат да изсъхнат⁴⁴³. Така забавянето дава шанс на противниците на газопровода да

⁴⁴¹ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

⁴⁴² Lazio court suspends TAP gas pipeline works, April 7-th, 2017, The Italian Insider, <https://www.italianinsider.it/?q=node/5218>

⁴⁴³ Пак там.

забавят строежа му с около шест месеца⁴⁴⁴. Духът на противниците на газопровода се повдига рязко и те се стремят да мобилизират колкото се може повече съмишленици. Точно тогава е публикувана, макар и само он-лайн първата статия на Марко Сиди от поредицата му, посветена на Южния газов коридор⁴⁴⁵. Но ако тя е издържана в много по-консервативен дух и поне се опитва да се придържа към някакви научни стандарти, то около година по-късно, авторът вече преминава към стил, който може в най-добрия случай да бъде окачествен като откровено публицистичен, а при малко мнителност – като злонамерен и пропагандистки⁴⁴⁶.

Междувременно, строежът на Трансадриатическия газопровод (TAP) е спрян. Първоначално, това става в Мелендуньо (Melendugno), когато местни жители излизат на протест срещу преместването на маслинови дървета, намиращи

⁴⁴⁴ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, *Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion*, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁴⁴⁵ Siddi, Marco, *The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor*, *Geopolitics*, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU's approach in its Eastern Neighbourhood, https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU's_Botched_Geopolitical_Approach_to_External_Energy_Policy_The_Case_of_the_Southern_Gas_Corridor В електронен вид статията е публикувана на 27 декември 2017 година.

⁴⁴⁶ Siddi, Marco, *A lack of critical public debate: Questioning the EU's support for the Southern Gas Corridor*, *LSE European Politics and Policy (EUROPP)*, August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

се по трасето на тръбопровода⁴⁴⁷. Местни общности от Мелендуно поставят искане трасето на газопровода да бъде пренесено на север и по този начин ТАР да бъде прокаран през град Бриндизи. Но Италианският държавен съвет⁴⁴⁸ отхвърля жалбите на местните власти в Пулия и одобрява презасаждането на маслиновите дърветата на строителната площадка на газопровода в Мелендуно⁴⁴⁹.

Впрочем, би било странно ако изследовател с претенциите на Марко Сиди, не си е давал сметка, че евентуалният провал на изграждането на Трансадриатическия газопровод (ТАР) е щял да обслужи много сериозно руските интереси. Спирането на Южния газов коридор до територията на Гърция (или Албания), е щяло „да извади обратно на масата“ на лансирания по това време газопровод „Посейдон“. Въпросният газопровод е бил проектиран морски ръкав на междусистемната връзка „Турция-Гърция-Италия“ (ITGI).

⁴⁴⁷ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, *Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion*, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplahi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁴⁴⁸ В Република Италия, Държавният съвет е представлява правно-административно консултативно тяло, което гарантира законността на работата на публичната администрация.

⁴⁴⁹ Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, *Eurasia Daily Monitor*, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

„Посейдон“ съответно е бил проектиран да минава по дъното на Йонийско море⁴⁵⁰.

По ирония на съдбата, „Посейдон“ първоначално е бил проектиран с идеята да пренася азербайджански газ, но през месец февруари 2016 година, руската компания „Газпром“, италианската „Едисон“ и гръцката „DEPA“, подписват меморандум за разбирателство, предвиждащ транспортирането на руски природен газ по дъното на Черно море, чрез проектирания по това време газопровод „Турски поток“ от Русия за Турция и след това чрез ITGI / „Посейдон“ – през Гърция да Италия⁴⁵¹.

Трудно е да се повярва, че Марко Сиди не е бил наясно с това, че провалът на достигането на ТАР на италианска територия ще даде нов тласък на енергийния и по-точно на газовия монополизъм на Русия в Европа. По-скоро, за него това е бил приемлив вариант. В своите трудове, Сиди постоянно изтъква руския природен газ и дори внасяния в Европа с танкери втечнен природен газ (LNG), като адекватна и конкурентоспособна алтернатива на азербайджанския газ и на природния газ от шелфа на Каспийско море.

⁴⁵⁰ Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двезична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

⁴⁵¹ Gurbanov, Ilgar, Turkey-Russia Rapprochement and Prospects for „Turkish Stream“, Eurasia Daily Monitor, 2016, Vol. 13, Issue: 140, The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/turkey-russia-rapprochement-and-prospects-for-turkish-stream/>

Отделен въпрос е, че Марко Сиди възпроизвежда една от любимите „опорни точки“ на руската пропаганда, която слушахме постоянно и която достигна своеобразно кресчендо точно през 2022 година, когато Южният газов коридор провали енергийният шантаж над страните в Югоизточна Европа – на първо място над България и Гърция. Сиди не се уморява да поставя под съмнение наличността на необходимите количества природен газ за добив в Азербайджан, за да бъде захранвано снабдяването по Южния газов коридор. Той пише:

„От икономическа гледна точка, Южният газов коридор е изправена пред предизвикателства, свързани с наличността и конкурентоспособността на газа си. В момента находището „Шах Дениз-2“ в Каспийско море е единственият източник със значителни обеми газ, който ще захранва тръбопроводите. „Шах Дениз-2“ би трябвало да може да достигне пиков добив от 16 милиарда кубически метра годишно (млрд. куб. м./г.) до 2022 г., а след това да намалее след 2030 г. От тези обеми 6 млрд. куб. м./г. са договорени за Турция, по 1 млрд. куб. м./г. за България и Гърция и 8 млрд. куб. м./г. за Италия с 25-годишни дългосрочни договори“⁴⁵².

Твърдението, че „Шах Дениз-2“ е единственото газово находище, с добива от което SOCAR би могъл да захранва доставките по Южния газов коридор просто не е вярно. По данни на „S&P Global Commodity insights upstream E&P/midstream content (EDIN)“, през периода януари – юни 2025 година, Азербайджан е добил 25,2 милиарда

⁴⁵² Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU's support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EU-ROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

кубически метра природен газ. От тях от блока „Азери-Чираг-Гюнешли (АСГ)“ са добити 6,6 милиарда кубически метра природен газ, от „Шах Дениз“ са добити 13,8 милиарда, от находището „Абшерон“ идват 0,8 милиарда кубически метра. Отделно от други находища SOCAR са добили 4 милиарда кубически метра природен газ. (Виж картата на Приложение № 1).

Тук изобщо не се включва и потенциалният добив от находището „Достлук“ в Каспийско море. Дълго време то беше „ябълка на раздора“ между Азербайджан и Туркменистан, но тези противоречия бяха преодолен и двете страни вече работят над съвместната експлоатация на находището⁴⁵³. Оценките на капацитета на находището „Достлук“ са значителни – нефтените запаси се смята, че възлизат на около 60 милиона, а запасите от природен газ – 100 милиарда кубически метра⁴⁵⁴. Отделен въпрос е, че в шелфа на

⁴⁵³ Туркменистан и Азербайджан подписали меморандум о взаимопонимании по месторождению „Достлук“, 21 января 2021, <https://turkmenportal.com/ru/news/33706-turkmenistan-i-azerbaidzhan-podpisali-memorandum-o-vzaimoponimanii-po-mestorozhdeniyu-dostluk>

⁴⁵⁴ Рехимов, Руслан, Тюркский совет приветствует договоренности между Баку и Ашхабадом. Подписанный меморандум послужит укреплению энергетического сотрудничества между тюркоязычными странами, считают в организации, 22 Январь 2021 г., Агентство Анадолу, <https://www.aa.com.tr/ru/%D0%BC%D0%B8%D1%80/%D1%82%D1%8E%D1%80%D0%BA%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83%D0%B5%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83-%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D1%83-%D0%B8-%D0%B0%D1%88%D1%85%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BC/2119506>

Каспийско море има още голям брой находища, които са на етап проучване, но от сега е ясно, че нефтът и природният газ в Каспийско море, тепърва ще бъдат използвани⁴⁵⁵. (Виж картата на Приложение № 2).

Проблемът с природния газ от Каспийско море изобщо не е в неговия недостиг, а в необходимостта от допълнителни инвестиции, които надали ще бъдат направени преди да се осъществи така нареченото „рекалибриране на Зелената сделка“.

Не е вярна и е меко казано произволна прогнозата на Марко Сиди за пик на доставките през 2022 година и за намаляване след 2030 година. Напротив, обемът на добива расте, като междувременно Европейската комисия и азербайджанската страна постигнаха споразумение за удвояване на доставките, които през 2027 година трябва да достигнат 20 милиарда кубически метра годишно. В периода януари – юни 2025 година, износът на азербайджански природен газ достигна 12,1 милиарда кубически метра, като 6,1 милиарда са изнесени в Европа, 4,9 милиарда – в Турция (2,9 милиарда от които по TANAP), а 1,1 милиарда са изнесени в Грузия⁴⁵⁶.

⁴⁵⁵ Kadirov, Fakhraddin A., Rafig Safarov and Nafiz Maden, Moho depth in the South Caspian Basin estimated from gravity field data and location of hydrocarbon reservoirs, October 2025, SOCAR Proceedings, https://www.researchgate.net/publication/397050744_MOHO_DEPTH_IN_THE_SOUTH_CASPIAN_BASIN_ESTIMATED_FROM_GRAVITY_FIELD_DATA_AND_LOCATION_OF_HYDROCARBON_RESERVOIRS

⁴⁵⁶ In the First Half of 2025 Azerbaijan Exported 12.1 bcm of Natural Gas – 6.1 bcm to the EU, July 14-th, 2025, The Caspian Post, <https://www.facebook.com/thecaspianpost/posts/in-the-first-half-of-2025-azerbaijan-exported-121-bcm-of-natural-gas61-bcm-to-eu/1278618197634983/>

Излиза, че едва ли не Марко Сиди би могъл да е всяка една от трите фигури, за които говорим – „полезен идиот“, „неосъзнат агент“ и „агент за влияние“. При него има едно интересно съвпадение, за което той няма никаква вина, ако изобщо може да се говори за такава.

Сиди е италианец, гражданин на страна, където традиционно и политиците и бизнесът гледат положително на връзките с Руската федерация⁴⁵⁷. Още по-ентузиазирани в руска посока бяха (а някои продължават да са) популистките и анти-системни партии в Италия. За това стана дума доста подробно по-горе и едва ли има нужда да се повтаря.

Едновременно с това, Марко Сиди работи предимно във Финландия. Въпреки нашите представи и стереотипи, Финландия е страна, където руското влияние е изключително силно. Вярно е, че Финландия влезе в НАТО, след ескалирането на руската агресия в Украйна, но е напълно възможно да има и други сериозни аргументи за тази стъпка, като примерно огромното влияние на Руската федерация и тайните ѝ служби в страната.

Йесика Аро, автор на прочутата книга „Троловете на Путин“ е принудена да напусне родната си Финландия, заради непреклонното ѝ противопоставяне на путиновите „агенти за влияние“ в страната. Тя пише:

⁴⁵⁷ Въсъщност, италианските политици и бизнесът гледат не по-малко добронамерено и на връзките с Азербайджан и Туркменистан, където италианските стоки заеха изключително почетно място. Италия се превърна в наистина водещ търговски партньор и на двете страни, а в Азербайджан вече беше открит първият корпус на италиански университет. First campus of Italy-Azerbaijan University inaugurated in Baku, October 1st, 2025, 17:30 (UTC +04:00), APA, <https://en.apa.az/official-news/first-campus-of-italy-azerbaijan-university-inaugurated-in-baku-updated-479350>

„Избягах от родната си Финландия в края на февруари 2017 г. Точно преди да замина, изнесох лекция пред висшето полицейско ръководство на полицейския департамент в Пасила (Пасила е район на столицата Хелсинки. Бел. ББД) за заплахите, породени от руската пропаганда и фалшивите новини.

В училище ми казваха, че Финландия е една от най-безопасните и сигурни страни в света. Но на мен, редовия репортер от Националното радио, заради моята професия ми беше отказано правото на нормален и безопасен живот.

До заминаването ми в продължение на две години и половина бях опозорявана в обидни статии, съдържащи и заплахи. Онлайн сайтовете за фалшиви новини промиха мозъците дори на някои от старите ми приятели и те се превърнаха в мои врагове.

В анонимни статии ме обявиха за престъпник, лъжкиня и психично болна. Непознати хора ми предлагаха начини да се самоубия. Едни чрез обесване, според други по би ми подходило *руско самоубийство*, което означава да ме бутнат под влака на метрото, но да изглежда така, сякаш съм се хвърлила само под колелата.

Трети се надяваха някой да пусне куршум в челото на курвата в руски стил. Когато пусках компютъра си или поглеждах телефона си, четях на конвейер най-фантастични предложения за смъртта ми.

Психологическият тормоз носеше почерка на архитектите на пропагандата в Кремъл. Страхувах се, че всеки

момент беззаконието от мрежата ще се пренесе в реалния живот“⁴⁵⁸

Напълно рационално предположение е това, че Марко Сиди може да се е оказал под влиянието на някои силни настроения в родината си и едновременно с това – на мощни внушения, които прави руската пропаганда във Финландия. Някой би изразил недоумение как е възможно последното в една страна – членка на Европейския съюз, която от скоро е и член на НАТО. Отговорът е, че тук има редица исторически обстоятелства, свързани най-вече с резултатите от Втората световна война, (не случайно съществува понятие „финландизация“). Може да се предположи, с висока степен на достоверност, че точно засиленото пропагандно влияние на Руската федерация във Финландия е сред причините за изоставянето на традиционния неутралитет на Хелзинки, наред с руската агресия в Украйна.

Впрочем, точно в годината на ескалацията на руската агресия в Украйна, Марко Сиди(пре)издава една своя по-нюансирана статия със заглавие: „Ролята на силата в енергийните отношения между ЕС и Русия: Взаимодействието между пазарите и геополитиката“⁴⁵⁹, в края на която се стига до следното заключение:

⁴⁵⁸ Аро, Йесика, Троловете на Путин. Истински истории от фронтовете на руската информационна война, 2022 г., Изд. “Сисла Норма“ АД, София, ISBN 978-954-28-3916-3, стр. 9

⁴⁵⁹ Статията на Марко Сиди от 2022 година е публикувана в сборника: Akchurina, Viktoria and Vincent Della Sala (Eds.), *The European Union, Russia and the Post-Soviet Space. Shared Neighbourhood, Battleground or Transit Zone on the New Silk Road?*, 2022, Routledge. Едновременно с това в ACADEMIA.edu, под същите библиографски данни е „качен“ текст, който е публикуван през 2018 година със същото название, но в друго научно издание - Siddi, Marco, *The Role of Power in EU-Russia Energy Relations: The Interplay between Markets and Geopolitics*, December

„Следователно, регулаторната власт и пазарните сили са понастоящем най-влиятелните двигатели на енергийните отношения между ЕС и Русия. Чрез регулаторната си власт, Комисията вече успя да ограничи монополните практики на „Газпром“ и да повлияе на планирането на новите му инфраструктурни проекти. Въпреки напрежението, свързано с тези развития и кризата в Украйна, енергийните отношения между ЕС и Русия не са претърпели големи смущения. Според повечето оценки ЕС и Русия ще останат силно взаимозависими в газовия сектор в обозримо бъдеще. Това се дължи на зависимостта на „Газпром“ от европейския пазар, техническите и икономически трудности при заместването на вноса на руски газ за ЕС (който е силно конкурентен) и съществуването на дългосрочни договори, валидни до 30-те години на XXI-ви век, с много високи санкции за страната, която желае да ги прекрати по-рано“⁴⁶⁰.

Безспорно, Марко Сиди не е могъл да предвиди нито безумната „жертва на царица“ от страна на „Газпром“ с едностранното спиране на природния газ за Полша и

2018, Europe-Asia Studies, Vol. 70, No. 10, Routledge, Taylor and Francis Group, pp. 1552-1572, Дотолкова доколкото и списанието “Europe-Asia Studies” и цитирания по-горе сборник принадлежат на един и същи издател – “Routledge”, може да се предполага, че изданието от 2022 година е публикувано спешно, за да се посрещне огромния интерес за отношенията между ЕС и Русия в „пост-съветското пространство“, след ескалацията на войната в Украйна. Може да се предполага, че авторът не е нанесъл никакви корекции в текста от 2018 година.

⁴⁶⁰ Siddi, Marco, The Role of Power in EU-Russia Energy Relations: The Interplay between Markets and Geopolitics, In: Akchurina, Viktoria and Vincent Della Sala (Eds.), The European Union, Russia and the Post-Soviet Space. Shared Neighbourhood, Battleground or Transit Zone on the New Silk Road? , 2022, Routledge, https://www.academia.edu/37827250/The_Role_of_Power_in_EU_Russia_Energy_Relations_The_Interplay_between_Markets_and_Geopolitics

България (а оттам и за Гърция), както и не по-малко рисковия ход на руската страна с искането природният газ да се заплаща в рубли, както и спирането на „Северен поток“ с цялата неяснота на причините около това събитие. Странно е обаче, че един текст, който през 2018 година би могъл да мине за „приличен“ (не бихме могли да го наречем „балансиран“, точно поради постоянните внушения за незаобиколимостта на „Газпром“, както и поради опашатата лъжа, че през 2018 година Европейската комисия била успяла да се пребори с последиците от монополизма на „Газпром“) е публикуван отново през 2022 година, очевидно след пълномащабното нахлуване на Русия в Украйна с всичките му геополитически и геоикономически последици.

Вижда се, че дори при екстремални и форсмажорни външнополитически обстоятелства, Марко Сиди трудно се разделя с позициите, които е защитавал. Това разбира се, може на първо място да се дължи на твърдата му увереност в собствената му правота, но може да има и друга мотивация. Ние не разполагаме със средства, с които да решим и да заявим убедено, каква точно роля изпълнява Марко Сиди в триадата: „полезен идиот“ – „неосъзнат агент“ – „агент за влияние“. Неколкократно беше подчертано, че в това изследване, целта не е била да бъде обвиняван който и да е изследовател, включително и Марко Сиди. Това е научен текст, а не обвинителен акт.

Безспорно, ние не можем да се съгласим с много от заключенията на Сиди, които се предлагат даже и на широката публика като някакви внушения, но както по-горе беше подчертано, несъгласието ни трябва да взема формата на научна дискусия, ако трябва и на остър научен спор, но не на призови да бъде арестуван опонентът ни.

Всъщност, Марко Сиди далече не е единственият учен, живеещ и работещ на запад от река Неман, който да засъпва гледища, които смущават и дори възмущават широки среди в научната общност. Ако беше единствен, не би трябвало изобщо да се занимаваме с неговата работа, а просто да оставим посланията му сами на собствената му съвест. Но Марко Сиди е представител на една прослойка от учени и изследователи, които съзнателно или не „играят“ в полза на режима на Путин и на руската агресия (за сега – в Украйна, утре, може би и в други държави). За някои от тях, които държат на публичността повече, отколкото на рационално защитаваните позиции, подобна позиция, заемаването на подобна поза е крайно удобно. Те нямат нищо против да светят, дори и с отразената светлина на светкавиците на несъгласието, с които са замеряни.

Освен това, Марко Сиди не е маргинална личност, забележителна единствено с „опак нрав“. Той е водещ изследовател във Finnish Institute of International Affairs (FIIA), където е главен изследовател на проекта „Съвпадение на инфраструктурата/институциите за устойчива и справедлива зелена електрификация“ (Infrastructure/Institutions Match for Resilient & Just Green Electrification - 2IMATCH), финансиран от Съвета за стратегически изследвания при Изследователския съвет на Финландия, ръководен от проф. Pami Aalto⁴⁶¹.

Според информацията от сайта на FIIA, той е доцент по политически науки в Университета в Каляри – Италия, хоноруван преподавател (Adjunct Professor) по световна

⁴⁶¹ Finnish Institute of International Affairs (FIIA), Marco Siddi, Leading Researcher in the „The European Union and Strategic Competition, <https://fiia.fi/en/expert/marco-siddi>

политика в Университета в Хелзинки и по международни отношения в Университета в Тампере. Член е на Борда на Трансевропейската асоциация за политически изследвания (Trans European Policy Studies Association - TEPSA). Член е на Европейската лидерска мрежа и на Изследователската мрежа на ЕСРР за енергийна политика, политика и управление⁴⁶².

Според представянето му в сайта на издателството „Edward Elgar“ обаче, Марко Сиди е „Montalchini Assistant Professor“ във факултета (департамента) по политически и социални науки в Университета в Каляри⁴⁶³.

Тази позиция не отговаря на академичната длъжност „доцент“, но е престижна позиция с временен трудов договор, финансирана от италианското Министерство на образованието (MIUR) по програмата „Рита Леви-Монталчини“. Тя привлича висококвалифицирани изследователи, често от чужбина, съсредоточени върху специфични академични дисциплини като политическите науки. Програмата е на името на Нобеловата лауреатка - Рита Леви-Монталчини и има за цел да привлече учени и изследователи намиращи се сравнително в началото на кариерата им, които са представили „изключителни учебни програми“, за да преподават и провеждат изследвания в италиански университети⁴⁶⁴.

⁴⁶² Пак там.

⁴⁶³ Siddi, Marco, European Energy Politics: The Green Transition and EU-Russia Energy Relations, 2023, Edward Elgar Publishing, New Horizons in European Politics Series, ISBN: 978 1 03530 698 5, https://www.e-elgar.com/shop/gbp/european-energy-politics-9781035306985.html?srsltid=Afm-BOooXDzeZrcn633MhpuJI5Gi_z7k2KzVRfYe2iZSHMDbffwGTtzPA

⁴⁶⁴ Пак там

Получил е докторска степен в университетите в Единбург и Кьолн, в рамките на мрежата за обучение на името на Мария Кюри „Ехаст“, относно дейността на Европейския съюз извън границите му. Работата на Сиди се фокусира предимно върху енергийната политика, политиката на паметта и идентичността, европейската политика и отношенията между ЕС и Русия⁴⁶⁵.

Последните му монографии са „Европейските идентичности и дискурсите на външните политики за Русия“ (European Identities and Foreign Policy Discourses on Russia: From the Ukraine to the Syrian Crisis)⁴⁶⁶ от 2020 година и „Европейската енергийна политика: Зеленият преход и енергийните взаимоотношения ЕС-Русия“ (European Energy Politics: The Green Transition and EU-Russia Energy Relations)⁴⁶⁷ от 2023 година. Сиди е и съредактор на сборника „Историческа памет и външна политика“ (Historical Memory and Foreign Policy)⁴⁶⁸ излязъл през 2022 година.

⁴⁶⁵ Finnish Institute of International Affairs (FIIA), Marco Siddi, Leading Researcher in the „The European Union and Strategic Competition, <https://fiia.fi/en/expert/marco-siddi>

⁴⁶⁶ Siddi, Marco, European Identities and Foreign Policy Discourses on Russia: From the Ukraine to the Syrian Crisis, 2020, Routledge, ISBN: 9781315315164, <https://www.routledge.com/European-Identities-and-Foreign-Policy-Discourses-on-Russia-From-the-Ukraine-to-the-Syrian-Crisis/Siddi/p/book/9780367506100>

⁴⁶⁷ Siddi, Marco, European Energy Politics: The Green Transition and EU-Russia Energy Relations, 2023, Edward Elgar Publishing, New Horizons in European Politics Series, ISBN: 978 1 03530 698 5, https://www.e-elgar.com/shop/gbp/european-energy-politics-9781035306985.html?srltid=Afm-BOooXDZeZrcn633MhpuJI5Gi_z7k2KzVRfYe2iZSHMDbffwGTtzPA

⁴⁶⁸ Klymenko, Lina and Marco Sidi, Historical Memory and Foreign Policy, 2022, Published by: Palgrave Macmillan Cham, Hardcover ISBN 978-3-031-15193-4, Softcover ISBN 978-3-031-15196-5, eBook ISBN 978-3-031-15194-1, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-15194-1>

Негови изследвания са публикувани в редица международни академични списания, включително Journal of European Public Policy, Geopolitics, Europe-Asia Studies, Journal of European Integration, The International Spectator, German Politics, Politics and Governance и International Politics. Извън работата му във ФИА, Сиди пише политически анализи за няколко европейски мозъчни тръста („think tanks“), като LSE EUROPP, OpenDemocracy и за European Leadership Network.

По всички стандарти, Марко Сиди е рано изявил се, перспективен и едновременно с това – все още млад учен. Той се чувства отлично в многонационалната среда на Европейския съюз, получил е определени признания за талантите и уменията си и ролята в която го виждаме е общо взето нетипична за тази категория учени и изследователи.

За съжаление, живеем във време, в което значението на създаденото съдържание става по-различно, дори и от съвсем близкото минало. Преди можехме спокойно да игнорираме значението на даден текст, който е качен в непопулярен сайт и е прочете от малък брой читатели. В настъпващата епоха на изкуствения интелект (AI), една публикация в достъпен за публиката безплатен за посещения сайт, може да се окаже по-влиятелна от поредица студии в сайтове, в които четенето на „контента“ се заплаща. За изкуствения интелект, публикацията „забутана“ в пращан ъгъл на интернет пространството е също толкова значима, колкото и тази, която стои на „фронтпейджовете“ на масово посещаваните сайтове. Както стана дума малко по-горе, по парадоксален начин, „незначителната“ но достъпна публикация се оказва много често с по-голямо значение, когато изкуственият интелект обработва информацията от „тежки“, „солидни“

публикации – студии и монографии, които са платената част на „нета“ и до които няма масов достъп.

Между другото, колега, който предпочете да остане анонимен, се опита да анализира случая с дейността на Марко Сиди, с помощта на изкуствен интелект. На първия етап от „разговора“, изкуственият интелект беше категоричен, че „класифицирането на Марко Сиди като „агент за влияние“, „неосъзнат агент“ или „полезен идиот“ е неоснователно, поради липса на данни за връзка с чужди служби. Неговите позиции отразяват споделяна западноевропейска академична инерция преди 2022 година“. След което изкуственият интелект посъветва колегата: „Разграничавайте аналитичния провал от разпознавателната дейност“.

Според изкуствения интелект, феноменът „Аналитичен провал“ (Analytic Failure) в случая с Малко Сиди е общ едва ли не за целия европейски изследователски елит⁴⁶⁹. Естествено, тази му теза беше опровергана с лекота. С лекота беше отхвърлена и убедеността му, че Марко Сиди не е нито „агент за влияние“, нито „неосъзнат агент“, нито „полезен идиот“ – достатъчен беше само един насрещен въпрос. Достатъчно беше да бъде запитан изкуственият интелект, дава ли си сметка, че за да си „неосъзнат агент“ или „полезен идиот“, няма абсолютно никаква необходимост да имаш

⁴⁶⁹ Основните характеристики на аналитичния провал, според изкуствения интелект в случая са:

- Подценяване на Кремъл – Москва задрасква икономическата логика, заради войната.
- Преповеряване на пазара – Залага се сляпо на дългосрочните договори.
- Германската доктрина – според изкуствения интелект, Сиди е описвал официалната линия на Берлин.
- Политическа наивност – Икономиката е заслепила експертите за геополитическите рискове.

достъп до секретна информация или да използваш такава. Отговарящият AI незабавно коригира позицията си, като продължи да отхвърля възможността Сиди да е агент за влияние (поради липса на данни за някакви действия на финландските или на други европейски контраразузнавателни служби срещу него), но се съгласи, че в останалите две „категории“, нещата стоят по точно обратния начин⁴⁷⁰.

Между другото, интересен въпрос е, как ще се модифицира мнението на изкуствения интелект, ако настоящия текст бъде качен и достъпен без заплащане в интернет. (Той несъмнено ще бъде качен в интернет и със сигурност достъпът до него няма да се заплаща). Това е още една елементарна илюстрация на това, че в условията на съвременната информационна среда, всеки свободнодостъпен текст он

⁴⁷⁰ Изкуственият интелект се съгласи с лекота, че що се отнася до „полезните идиоти“ и до „неосъзнатите агенти“, „това са категориите, при които аргументът за „явните източници“ и „легитимната дейност“ е най-силен. При тях лицето не знае, че е инструмент, неговият публичен авторитет се експлоатира. В годините преди 2022 г. руската стратегия за влияние в Европа активно използваше и засилваше гласовете на западни учени, които:

- Защищаваха тезата, че „Газпром“ е надежден и чисто търговски партньор;
- Критикуваха санкциите на САЩ като „икономически империализъм“;
- Настояваха за прагматизъм и отделяне на икономиката от сигурността“.

В заключение, изкуственият интелект заяви, че „от гледна точка на източноевропейското контраразузнаване (например в Полша или Балтийските страни), всеки западен анализатор, който повтаряше тези аргументи в критичен момент, обективно **обслужваше интересите на Кремъл**, независимо от личните си подбуди. В тази доктринална рамка поведението му [на Марко Сиди] до 2022 г. попада в дефиницията за **инструмент на чуждо влияние** (съзнателен или не)“.

лайн е от значение и може да доведе до „накланяне на везните“ в една или в друга посока.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разбира се, използваните средства в нашия „дискусионен експеримент“ с AI са меко казано примитивни – използван е изкуствен интелект на най-ниско ниво, ако може да се изразя така. Целта не е била да проучваме житието-битието на Марко Сиди със средствата на изкуствения интелект – чудесна работа свършиха и старославните търсачки и собственият ми ум като автор, както и умовете на хората, които ме съветваха на отделни етапи от работата.

Въпросът е, че „The Author of Content Matters“. На фона на чудовищните технически и технологични възможности за разпространяване на всякакви информационни продукти и инструменти – текстове, клипове, мемета, видеозаписи, дийп фейкови „фотографии“ и „видеозаписи“ и прочее, ролята на създателя на съдържание не намалява. Разбира се, не е проблем изкуственият интелект да бъде „строен“ да пише и съдържание, но ценността на изгодния за пропагандиста научен текст не намалява, даже нараства.

Тук още един път ще повторим, че целта на този научен текст не е да повдига обвинения, а просто да анализира как се създава дезинформация „на научна основа“, като илюстрирахме това с примери от хибридните атаки по Южния газов коридор. Частният случай на Марко Сиди беше разгледан толкова подробно, защото беше налице дълга и последователна линия на писане на текстове, които волно или неволно обслужваха интересите на „Газпром“, Руската федерация и на руската пропаганда. Както беше казано по-горе,

Марко Сиди изобщо не е единствен – ако беше единствен, нямаше да има никакво значение. В много отношения той е обобщаващ пример на учен, който може да принадлежи към различна категория обекти на вниманието на контраразузнавачите – „полезен идиот“, „неосъзнат агент“ ли „агент за влияние“.

Тук още един път трябва да се подчертае, че използването на горната „терминологична триада“ не цели по никакъв начин да бъде обиждан Марко Сиди, нито пък неговите колеги в създаването на про-путинско, про-газпромско или про-руско съдържание. Тези хора в никакъв случай не са идиоти. Както беше показано по достатъчно педантичен начин, става дума за високо образовани, дейни и получили определено признание учени и изследователи. „Полезен идиот“ се използва единствено в контекста на използването му от кохоротата циници, начело с Владимир Илич Ленин. С една дума, „полезният идиот“ е в положение да обслужва нечий интереси, но този някой не само, че не му е благодарен, а и се надсмива над него.

Свършено терминологичен характер има и употребата на понятието „неосъзнат агент“. От една страна употребата на думата „неосъзнат“ освобождава обекта на внимание от обвинението, че извършва някаква умишлена и злонамерена шпионска дейност. От друга страна, тя не бива да се смята за намек, че съответното лице е такъв „хахо“ и „заплес“, че руските служби го използват, без той изобщо да се досети. Вербовчиците на секретните служби по света са тънки психолози, изключително подготвени в областта на личната комуникация и жертва на подобна „неосъзната вербовка“ могат да станат и най-умните хора.

Друг е въпросът, че всеки уважаващ се учен, би трябвало периодически сам да си задава въпроса, какви

внушения излъчват трудовете им. Да се запитат, какви тези поддържат и кой в крайна сметка се възползва от трудовете им. При Марко Сиди има симптоми на преосмисляне на позицията му, но не може да става дума за радикална промяна, а по-скоро за замълчаване по въпроси по които до сега е бил много гласовит.

Така или иначе, въпросът не е да обиждаме някого, нито пък да го посочим с пръст и да се провикнем: „арестувайте го“! Смятам, че с горните страници беше показано и доказано, че в съвременната информационна среда, научните текстове, както и техните „деривати“ (интервюта на авторите пред различни издания; научно-популярни текстове със силно ударение на „популярни“ и други подобни), могат широко да бъдат използвани за генериране на дезинформационни тези и за извършване на дезинформация като цяло.

Това може да става било без каквото и да е знание на съответния учен, било с неговото знание и дори съучастие. В общия случай, ролята на учения, използван за дезинформационни нужди в поне малко по-сериозна степен е някъде в скалата на цитираната вече „терминологична триада“: „полезен идиот“, „неосъзнат агент“ и „агент за влияние“. Както беше многократно подчертано, в условията на демократична и правова държава, стриктно зачитаща човешките права, санкционирането по реда на Наказателния кодекс е невъзможно.

Що се отнася до огромната историческа роля на „полезните идиоти“, с риска да се повтори или по-скоро, повтаряйки се с удоволствие, се налага да цитирам още един път американския разследващ журналист и носител на наградата „Пулицър“ – Тим Уайлдър, че идиотщината и слабоумието не са съставомерни според Наказателния кодекс:

„Но идиотщината и слабоумието не са федерални престъпления според юрисдикцията на ФБР. Агентите трябва да мислят за немислимото. Това изисква развинуване на въображението. Управляван ли е Тръмп от руснаците? Разполагат ли те с компромат срещу него? Дали не е агент за влияние? Терминът идва от самия КГБ и неговите нюанси са поместени в изданието от 2011 г. на американския наръчник за контраразузнаване“⁴⁷¹.

Аналогична е ситуацията при „неосъзнатия агент“. Що се отнася до „агентите за влияние“, фигурата им изобщо не е изяснена в българския Наказателен кодекс, както и в повечето подобни образци на правна материя в демократичните правови държави. Водени под интелектуалното знаме на Владимир Путин, доста държави изковаха и записаха почти като престъпление подлежащо на наказателно преследване, това да си „чуждестранен агент“. Разликата между „чуждестранния агент“ и „агента за влияние“ е ясна на всеки добронамерен (по отношение на общите демократични ценности) човек, а и въвеждането на подобна фигура в демократична страна, уважаваща конституционните си принципи е практически невъзможно.

Съществуването на законова фигура на „чуждестранен агент“ е симптом, който може да показва било че страната е превзета от авторитарен (а защо не и тоталитарен⁴⁷²) режим, било че в страната се правят неуспешни опити да се

⁴⁷¹ Уайнър, Тим, Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г., 2022 г., Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3694-0, стр. 268

⁴⁷² Увлечени в играта на свръх печалбите, редица предприемачи, политици, журналисти, публицисти и други са склонни да забравят, че Китайската народна република е все пак тоталитарна държава от най-чист вид.

противодействия (най-често неуспешно) на чуждо (много често вредоносно) влияние. Възможни са и отговори по цялата дължина на образувалата се скала.

От гледна точка на участниците в „Конгломерата Автокрация“, както го нарича Ан Апълбаум⁴⁷³, описаното по-горе обстоятелство, поставя правовите, демократични държави в неблагоприятно положение. Това би било така, ако се приеме, че ликвидирането на последиците от вредоносната дейтелност на „полезните идиоти“, „неосъзнатите агенти“ и „агентите за влияние“, може да стане само по репресивен път.

Всъщност, воденето на масирана разяснителна работа, опровергаването на всевъзможните конспиративни теории, изобличаването на тезите на „хибридните кампании“, най-вероятно би дало по-добри резултати от репресията. Друг е въпросът, че подобни действия също ще изискват изразходване на обществени ресурси.

⁴⁷³ Апълбаум, Ан, Конгломератът Автокрация. Диктаторите, които искат да управляват света, 2025 г., Изд. „Изток-Запад“, ISBN 978-619-01-1579-3

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

Айвазян, Диана Степановна, Южный газовый коридор как инструмент диверсификации импорта газа в Европейский Союз, Научно-аналитический вестник Института Европы РАН. 2018. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yuzhnyy-gazovyy-koridor-kak-instrument-diversifikatsii-importa-gaza-v-evropeyskiy-soyuz>

Айвазян, Диана Степановна, Пределы возможностей Турции как транзитного газового коридора, Современная Европа, № 7, 2020 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predely-vozmozhnostey-turtsii-kak-tranzitnogo-gazovogo-koridora>

Алексеев, Денис, Юрьевич, Б. В. Савинков и русские вооруженные формирования в Польше в 1920-1921 гг., 2002 г., Диссертация, тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 07.00.02., Санкт-Петербург, 251 стр., <https://www.dissercat.com/content/b-v-savinkov-i-russkie-vooruzhennye-formirovaniya-v-polshe-v-1920-1921-gg>

Анненков, Юрий, Дневник моих встреч. Цикл трагедий, (People and Portraits: A Tragic Cycle)p Т. 1 и Т. 2, 1966, Published by Inter-Language Literary Associates, New York

Апълбаум, Ан, Конгломератът Автокрация. Диктаторите, които искат да управляват света, 2025 г., Изд. „Изток-Запад“, ISBN 978-619-01-1579-3

Аренд, Хана, Айхман в Йерусалим. Репортаж за ба-
налността на злото, 2021, Изд.: Сиела Норма АД, София,
ISBN: 978-954-28-3427-4

Аро, Йефика, Троловете на Путин. Истински истории
от фронтовете на руската информационна война, 2022 г.,
Изд. “Сиела Норма“ АД, София, ISBN 978-954-28-3916-3

Бажанов, Борис Г., Воспоминания бывшего секре-
таря Сталина, 2016 г., DirectMedia, М., ISBN 978-5-4475-
8690-4,

[http://www.belousenko.com/books/memoirs/bazhanov_stalin.p
df](http://www.belousenko.com/books/memoirs/bazhanov_stalin.pdf)

Базанов, Василий Григорьевич, Из литературной по-
лемики 60-х годов, 1941 г., Государственное издательство
Карело-Финской ССР, Петрозаводск,

<https://search.rsl.ru/ru/record/01005235940>

Бенашвили, Кристина Александровна, Энергетичес-
кая политика ЕС на примере реализации проекта „Южный
газовый коридор“, Евразийский юридический журнал, № 2
(153), 2021 г., ISSN: 2073-4506, стр. 434-436,

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45559108>

Борисова, Ольга Александровна, Иззат Икранович
Реимбаев, Суруш Холович Холов, Потенциал и риски
сопряжения интересов стран Евразийского пространства с
турецкими энергетическими проектами, Геоэкономика энер-
гетики, №1 2023 г., URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/potentsial-i-riski->

[sopryazheniya-interesov-stran-evraziyskogo-prostranstva-s-turetskimi-energeticheskimi-proektami](#)

Бош, Евгения Богдановна, Встречи и беседы с Владимиром Ильичем (1915-1918 гг.), 1924 г., Пролетарская революция, № 3 (26), стр. 169, <https://leninism.su/books/4284-proletarskaya-revoljutsiya-leninskij-nomer.html?start=11>

Вандам, Алексей, Геополитика и геостратегия, 2022, Изд.: „Изток-Запад“, поредица „Катехон“, ISBN 078-619-01-0982-2

В.И. Ленин. Неизвестные документы. 1891-1922, 2017, Федеральный архив агентство, Российский государственный архив социально-политической истории, 2-ое издание, Москва, Издательство: Политическая энциклопедия (РОССПЭН), ISBN 978-5-8243-2108-1, <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/27595-v-i-lenin-neizvestnye-dokumenty-1891-locale-nil-1922> ; <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/28673-dokumenty>

Гегелашвили, Н. А., Страны Закавказья в политике Турции и США, США и Канада: экономика, политика, культура; Том 50, №10, 2020 г., ISSN: 2686-6730, Институт США и Канады имени академика Г. А. Арбатова РАН, стр. 45-59, <https://elibrary.ru/item.asp?id=44185600>

Гълъбов, Иван, Сигурност на енергийните доставки в Южен Кавказ в технологичен, икономически и политически аспект, В: Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век. Сборник научни доклади от XIX национална научна конференция с международно участие – 01 ноември 2021 г.,

Секция V – Университетска младежка академия за управление на знания, УНИБИТ, ISSN 2683-0094, стр. 744 – 751, <https://buditeli.unibit.bg/lib/6-unyka-studnti-doktoranti-mladi-ucheni/41-ivan-galabov>

Гълъбов, Иван, Тридесет години независимост и самостоятелно развитие на Азербайджан – геополитическо позициониране и място на енергийната карта, Годишник на висшето училище по сигурност и икономика; том XVIII; стр. 161 – 172, 2021 г., Издателски комплекс ВУСИ, 2022, ISSN 2367-8798

Гълъбов, Иван, Инженерна инфраструктура на азербайджанската енергийна експанзия – перспективи и проблеми на сигурността, В: „Азербайджан – кръстопът на Европа и Азия“, Научна конференция, посветена на 10-годишнината на Центъра за азербайджански език и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, С., 6-7 октомври 2023 г., **(под печат)**.

Гълъбов, Иван, Рискове за сигурността, заплахи и хибридни атаки срещу инженерната инфраструктура на енергийната експанзия на Азербайджан, Security Risks, Threats and Hybrid Attacks Against the Engineering Infrastructure of Azerbaijan's Energy Expansion, (Двуетична монография), 2026 г., Академично издателство АНИС, Пловдив, ISBN 978-619-7774-40-5 (мека подвързия), ISBN 978-619-7774-41-2 (pdf), <https://blackseacaspia.eu/bg/library/riskove-za-sigurnostta-zaplakhi-i-khibridni-ataki-sreshchu-inzhenernata-infrastruktura-na>

Декреты Советской власти, том VI, 1973 г., Москва, стр. 372-373, Исторические материалы, <https://www.istmat.org/node/51719>

Дечев, Теодор Данаилов, Азербайджан и Туркменистан на газовата шахматна дъска, Научни трудове на Висшето училище по сигурност и икономика; том VI; стр. 171 – 259, 2020 г., Издателски комплекс ВУСИ, 2021, ISSN 2367-8526, <https://blackseacaspia.eu/index.php/bg/library/azerbaydzhan-i-turkmenistan-na-gazovata-shakhmatna-dska>

Дечев, Теодор Данаилов, Бояна Боянова Димитрова, Конспиративни теории и враждебна пропаганда в контекста на противопоставянето между Армения и Азербайджан (1988 – 2020), Сборник с доклади от Международната научна конференция „Предизвикателства за сигурността и икономиката на държавите от Черноморския, Каспийския и Средиземноморския регион”, проведена на 13.11.2020 г., Том I, Висше училище по сигурност и икономика (ВУСИ), Пловдив, 2021 г., ISBN 978-619-7343-39-7

Дечев, Теодор Данаилов, Някои аспекти на инвестиционната активност в Каспийския регион и „меката сила” на Европейския съюз в навечерието и по време на пандемията COVID-19, Шестнадесета международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: предизвикателството COVID-19”, Университет за национално и световно стопанство – Финансово счетоводен факултет, Висше училище по застраховане и финанси, 12.02.2021 г., ISBN 978-619-7622-04-1, стр.602 - 617.

Дечев, Теодор Данаилов, Бояна Боянова Димитрова, Експанзията на Азербайджан на европейските газови пазари и отварянето на средноазиатските икономики към света, В: Развитие на българската и европейската икономика – предизвикателства и възможности, том 5, Сборник с научни изследвания от годишната конференция на Стопанския факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, проведена на 27 – 28.05.2021 г., във Велико Търново, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, стр. 66-74, ISSN 2603-4093

Дечев, Теодор Данаилов, Актуално състояние на арменско – азербайджанския конфликт – геополитически и геоикономически измерения, Сборник с доклади от Международната научна конференция „Предизвикателства за сигурността и икономиката на държавите от Черноморския, Каспийския и Средиземноморския регион“, проведена на 13.11.2020 г., Том I, Висше училище по сигурност и икономика (ВУСИ), Пловдив, 2021 г., ISBN 978-619-7343-39-7

Дечев, Теодор, Руската империя като колониална държава и продължаващият процес на деколонизация на някогашните ѝ владения, В: Юбилеен сборник посветен на 65 годишнината на проф. Георги Любенов Манолов, доктор на политическите науки; Издателски комплекс „ВУСИ“, Висше училище по сигурност и икономика, Пловдив, 2023 г., ISBN (Print) 978-619-7343-91-5, ISBN (Online) 978-619-7343-93-9, стр. 531 – 624, <https://blacksea-caspia.eu/bg/library/ruskata-imperiya-kato-kolonialna-drzhava-i-prodlzhavaschiyat-proces-na-dekolonizaciya-na>

Дечев, Теодор, Пет ключови причини за стратегическото партньорство между ЕС и Азербайджан днес, В: „Азербайджан – кръстопът на Европа и Азия“, Научна конференция, посветена на 10-годишнината на Центъра за азербайджански език и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, С., 6-7 октомври 2023 г., (под печат)

Джон Миършаймър към Пиърс Морган: Русия печели войната и нищо не може да промени това. Какъв морал е да искате бой до последния украинец? 30 септември 2024 г., Гласове, <https://glasove.com/intervyuta/dzhon-miarshaymar-kam-piars-morgan-rusiya-pecheli-voynata-i-nishto-ne-mozhe-da-promeni-tova-kakav-moral-e-da-iskate-boy-do-posledniya-ukrainets>

Джон Миършаймър: На мястото на Путин щях да нахлуя в Украйна по-рано. Западът го провокира умишлено. Шансът за мир е малък, 11 май 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/intervyuta/dzhon-miarshaymar-na-myas-toto-na-putin-shtyah-da-nahluya-v-ukrayna-po-rano-zapadat-go-provokira-umishleno-shansat-za-mir-e-malak>

Диенко, А. В., Разведка и контрразведка в лицах. Энциклопедический словарь российских спецслужб, Русский миръ, 2002, ISBN 589577041, 608 стр., <https://na5ballov.pro/lib/voen/6325-dienko-av-razvedka-i-kontrrazvedka-v-licah-enciklopedicheskiy-slovar-rossiyskih-specsluzhb.html> ; <https://rusrazvedka.narod.ru/base/htm/kursk.html>

Доброва, Ольга Андреевна, Современные российско – болгарские отношения: энергетический аспект1, Вестник

Дипломатической академии МИД России, № 1 (27), 2021 г., ISSN 2410-2415, стр. 124 – 138, https://www.dipacademy.ru/documents/2351/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_1-2021.pdf#page=124

Документы внешней политики СССР, том I-ый, 7 ноября 1917 г. - 31 декабря 1918 г., 1959 г., Министерство иностранных дел СССР, Госполитиздат, Москва, 776 стр., <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/278555-dokumenty-vneshney-politiki-sssr-t-i-7-noyabrya-1917-g-31-dekabrya-1918-g>

Документы внешней политики СССР, том III-ий, 1 июля 1920 г. – 18 марта 1921 г., 1959 г., Министерство иностранных дел СССР, Госполитиздат, Москва, 743 стр., <https://docs.historyrussia.org/ru/nodes/278557-dokumenty-vneshney-politiki-sssr-t-iii-1-iyulya-1920-g-18-marta-1921-g>

Жильцов Сергей Сергеевич, Елена М. Савичева, Региональная безопасность на Южном Кавказе: энергетическая составляющая, Проблемы постсоветского пространства, № 8 (3), 2021 г., стр. 331-340, <https://www.postsovietarea.com/jour/article/view/307/283>

Жильцов, Сергей Сергеевич, Энергетическая политика Турции в Каспийском регионе, Геоэкономика энергетики, №2, 2021 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/energeticheskaya-politika-turtsii-v-kaspiyskom-regione>

„Зеленый“ генерал Станислав Булак-Балахович, 10
декабря 2016 г., 00:27,
<https://web.archive.org/web/20170924184602/http://www.istpravda.ru/digest/1440/>

Илиев, Аспарух и Деляна Петкова, Германия повишава енергийната сигурност с нов терминал за втечнен природен газ. Съоръжението във Вилхелмсхафен ще заработи на 29 август 2025, 28 август 2025 г., 21:53, Инвестор.БГ, <https://www.investor.bg/a/518-energetika/418507-germaniya-povishava-energiynata-sigurnost-s-nov-terminal-za-vtechnen-priroden-gaz>

Ионова, Е. П., Транскаспийский газопровод как фактор нестабильности в Каспийском регионе, Россия и новые государства Евразии, № 2 (15), 2012 г., Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений, имени Е.М. Примакова РАН, ISSN: 2073-4786, стр. 78 – 83, <https://elibrary.ru/item.asp?id=22377703>

Исламов, Дамир Римович, Роль Европейского союза и Турции в энергетической и транспортной политике западнобалканских государств (2014-2021 гг.), Известия вузов. Северо-Кавказский регион, Серия: Общественные науки. №2 (218), 2023 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-evropeyskogo-soyuza-i-turtsii-v-energeticheskoy-i-transportnoy-politike-zapadnobalkanskih-gosudarstv-2014-2021-gg>

Князева, Ксения Алекснадровна, Внешнеполитическая стратегия Азербайджанской республики в условиях

геополитической стратегии на Южном Кавказе, Переломные моменты истории: люди, события, исследования. Материалы международной научной конференции к 350-летию со дня рождения Петра Великого, стр. 825 – 830, Санкт-Петербург, 1 апреля 2022 г., http://publish.sutd.ru/docs/content/sb_momenthistory_2_2022.pdf#page=826

Логинов Д.И.Н., Владлен, Ленин: революционер, мыслитель, человек, В. И. Ленин. Неизвестные документы (1891-1922). Послесловие, <https://leninism.su/works/99-v-i-lenin-neizvestnye-dokumenty-1891-1922/3679-posleslovie.html>

Лошкарев, Иван Дмитриевич, Белорусский политический компонент в походе С. Н. Булак-Балаховича, 2011, Молодой ученый, № 9, (32), стр. 160-163, <https://moluch.ru/archive/32/3620>

Магомедов, А. К., Каспийский газ и энергетическая безопасность Европы в зеркале немецких политических дебатов, Каспий и глобальные вызовы, Материалы Международной научно-практической конференции, Составители: О. В. Новиченко и др., Астрахань 2022 г., Изд.: Федеральное государственное бюджетное учреждение высшего профессионального образования „Астраханский государственный университет“, стр. 664 – 666, Международная научно-практическая конференция „Каспий и глобальные вызовы“, Астрахань, 2022 г., 23 – 24 мая 2022 года, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48649551>

Маликова О.И., Петров П.И. Формирование новых логистических узлов торговли газом в странах Юго-Восточной Европы, Международная торговля и торговая политика, № 8 (1), 2022; стр. 51-65, <https://doi.org/10.21686/2410-7395-2022-1-51-65> ; <https://mttp.rea.ru/jour/article/view/504>

Мансуров, Вадим, „Лобисти и агенти на влияние оказват натиск върху отношенията между ЕС и Азербайджан“, Теодор Дечев пред CALIBER.az, 6 май 2026 г., <https://blacksea-caspia.eu/bg/lobisti-i-agenti-na-vliyanie-okazvat-natisk-vrkhu-otnosheniyata-mezhdu-es-i-azerbaydzhan-teodor>

Маркаров, Александр, Ваге Давтян, Меморандум о стратегическом партнерстве между ЕС и Азербайджаном, Геоикономика энергетики, № S2, 2022 г., Институт диаспоры и интеграции (Институт стран СНГ), ISSN: 2687-0703, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=49249407>

Михайлов, Борис Сребрев и Теодор Данаилов Дечев, Необходимостта от сравнителни изследвания на реформите в разузнавателните и контраразузнавателните служби на държавите, преминали през преход от тоталитаризъм към демокрация и пазарна икономика, В: Сборник с доклади от научнотеоретичната конференция на тема: „Българското разузнаване и контраразузнаване – предизвикателства, проблеми, перспективи“, , Том 2, Докторанти и студенти, ИК ВУСИ, 2025 г., Пловдив, ISBN (Print) 978-619-7774-24-5, ISBN (ePub) 978-619-7774-25-2, ISBN (pdf) 978-619-7774-26-9, стр. 6-61

Миършаймър пред Тъкър Карсън: Защо Украйна е обречена и кога Израел ще прекрати етническото прочистване в Газа, 15 август 2025 г., Гласове, <https://glasove.com/video/miarshaymar-pred-takar-karlsan-zashto-ukrayna-e-obrechena-i-koga-izrael-shte-prekrati-etnicheskoto-prochistvane-v-gaza>

Начев, Йордан, Вербовка и агентура, 2000 г., Издателска къща „Труд“, София, ISBN 954-528-193-6

Открыли секретные архивы о Ленине и многие испытали шок, 12.11.2014, Городянин Новомосковська, <https://gorozhanin.dp.ua/novosti/14510-otkryli-sekretnye-arhivy-o-lenine-i-mnogie-ispitali-shok.html>

Притчин, Станислав Александрович, Энергетический сектор как ключевой фактор регионального лидерства Азербайджана, Постсоветские исследования, № 2, 2021, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/energeticheskiy-sektor-kak-klyuchevoy-faktor-regionalnogo-liderstva-azerbaydzhana>

Притчин, Станислав Александрович, Место Центральной Азии и Каспийского региона в энергетической и транспортной стратегии Турции, Геоэкономика энергетики, №3, 2022 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-tsentralnoy-azii-i-kaspiyskogo-regiona-v-energeticheskoy-i-transportnoy-strategii-turtsii>

Рехимов, Руслан, Тюркский совет приветствует договоренности между Баку и Ашхабадом. Подписанный меморандум послужит укреплению энергетического сотрудничества между тюркоязычными странами, считают в

организации, 22 Январь 2021 г., Агентство Анадолу,
<https://www.aa.com.tr/ru/%D0%BC%D0%B8%D1%80/%D1%82%D1%8E%D1%80%D0%BA%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83%D0%B5%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83-%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D1%83-%D0%B8-%D0%B0%D1%88%D1%85%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BC/2119506>

Спивак, Михаил, Полезные идиоты. В XX-ом веке правительства западных стран боялись и ненавидели этих людей, клеймили в прессе и арестовывали, 15.06.2019 г., Дилетант, <https://diletant.media/articles/45256403/>

Туркменистан и Азербайджан подписали меморандум о взаимопонимании по месторождению „Достлук“, 21 января 2021, <https://turkmenportal.com/ru/news/33706-turkmenistan-i-azerbaidzhan-podpisali-memorandum-o-vzaimoponimanii-po-mestorozhdeniyu-dostluk>

Уайнър, Тим, Безумие и слава. Америка, Русия и политическата война 1945-2020 г., 2022 г., Изд.: Сиела Норма АД, София, ISBN: 978-954-28-3694-0

Усманов, Рафик Хамматович, Сабина Азеровна Великая, Политика Европейского союза в Каспийском

регионе: основные направления и перспективы, Вестник Московского государственного лингвистического университета, Общественные науки, №2 (851), 2023 г., URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-evropeyskogo-soyuza-v-kaspiyskom-regione-osnovnye-napravleniya-i-perspektivy>

Хлопов, Олег Анатольевич, Меняющаяся геополитика энергетической инфраструктуры Каспийского региона, Евразийский союз: вопросы международных отношений, Том 10, № 2 (36), 2021 г., стр. 125 – 136, ISSN 2306-5702, ООО „Издательство „Наука сегодня“, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46116285>

Хроника Пензенской областной организации КПСС. 1884-1937 гг., 1988 г., Саратов

Цветанова, Камелия, Интерконекторът „Гърция-България“ вече осигурява повече от половината от потреблението на природен газ у нас, 28 ноември 2025 г., 12:45, БТА, <https://www.bta.bg/bg/news/economy/1017626-interkonektorat-gartsiya-balgariya-veche-osiguryava-poveche-ot-polovinata-ot-pot>

Чумаков, Денис М., Перспективы Транскаспийского газопровода, 2019, Мировая экономика и международные отношения, том 63, № 8, Август, Российская академия наук, Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е. М. Примакова, https://www.imemo.ru/en/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/08_2019/07-CHUMAKOV.pdf

A Dose of Reality on Ukraine, Glenn Loury and John Mearsheimer, Recorded September 28-th, 2023, The Glenn Show, https://www.youtube.com/watch?v=cuhQYs_imyo

Azimov, Aliyar, Russia's actions against the Southern Gas Corridor and potential impacts in this direction, <https://www.unectf.org/en/russias-actions-against-the-southern-gas-corridor-and-potential-impacts-in-this-direction/>

Banse, Von Dirk and Michael Behrendt, Der Stasi-Maulwurf von Bonn, 28.04.2004, WELT, <https://www.welt.de/print-welt/article310082/Der-Stasi-Maulwurf-von-Bonn.html>

Baron, Udo, Kalter Krieg und heisser Frieden. Der Einfluss der SED und ihrer westdeutschen Verbündeten auf die Partei "Die Grünen", Lit Verlag, ISBN 3-8258-6108-2, p. 188, https://books.google.bg/books?id=YgokUVy4LJsC&pg=PA188&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Beswick, Emma, Berlusconi gives Putin a duvet cover for his 65th birthday, October 9-th, 2017, 08:08 GMT+2, EuroNews, <https://www.euronews.com/2017/10/09/berlusconi-gives-putin-a-duvet-cover-for-his-65th-birthday>

Biancalana, Cecilia, Italy's multiple populisms facing the Russo-Ukrainian war, In: Ivaldi, Gilles and Emilia Zankina, (Eds.), The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe, March 2023, European Center for Populism Studies (ECPS), Brussels,

<https://www.populismstudies.org/italys-multiple-populisms-facing-the-russo-ukrainian-war/>

Camp, Robert, Das Petra-Kelly-Archiv, 5. März 2008, <https://www.boell.de/de/navigation/archiv-2122.html>

Carbone, Elisa, Di Mayo: Stop alle sanzioni contro la Russia, March 28-th, 2017, <https://www.lineapress.it/?p=35365>

Carnieletto, Matteo, Lega e Russia più vicine: siglato nuovo accord tra movimenti giovanili, November 17-th, 2018, Il Giornale, <https://www.ilgiornale.it/news/politica/lega-e-russia-pi-vicine-siglato-nuovo-accordo-movimenti-1603492.html>

Caso Metropol, archiviata l'inchiesta sui fondi russi della Lega. Gip: "Obiettivo era finanziamento ma non è stato raggiunto", 27 aprile 2023, Il Sole 24 Ore, <https://www.ilsole24ore.com/art/caso-metropol-archiviata-l-inchiesta-fondi-russi-lega-AE6GBMD>

Charen, Mona, Useful idiots: How liberals got it wrong in the cold war and still blame America First, 2003, Regnery Publishing Inc., an Eagle Publishing Company, Washington, D.C., ISBN 0-89526-139-1

Curridori, Francesco, Salvini: Legittima l'annessione della Crimea da parte della Russia, 20 luglio 2018, 13:34, Il Giornale, <https://www.ilgiornale.it/news/politica/salvini-legittima-lannessione-crimea-parte-russia-1555802.html>

Dal Zotto, Elena, Populism in Italy: The case of the Five Star Movement, April 2017, CIDOB Report # 1-2017, https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-07/61-64_ELENA%20DAL%20ZOTTO_INGLES.pdf

David-Fox, Michael, Showcasing the Great Experiment. Cultural Diplomacy and Western Visitors to the Soviet Union, 1921-1941, 2014, Oxford University Press, ISBN: 9780199376421, <https://archive.org/details/showcasinggreate0000davi>

Desiderio, Andrew, Putin's Party Signs Cooperation Deal with Italy's Far-Right Lega Nord. Russia continues to expand ties with Europe's populists ahead of key elections, March 6-th, 2017, 12:27 PM EST, The Daily Beast, <https://www.thedailybeast.com/putins-party-signs-cooperation-deal-with-italys-far-right-lega-nord/>

Di Maio lascia i 5 Stelle: Bisogna scegliere da che parte stare della storia. Alcuni dirigenti hanno rischiato di indebolire l'Italia, 21 Giugno 2022, Aggiornato alle 23:16, La Repubblica, https://www.repubblica.it/politica/2022/06/21/news/luigi_di_maio_scissione_m5s_giuseppe_conte_grillo-354923869/

Di Michele Arnese e Andrea Picardi, Chi ispira la politica estera del Movimento 5 Stelle, Luigi Di Maio o Alessandro Di Battista? 05.04.2017, Formiche, <https://formiche.net/2017/04/politica-estera-m5s-dimaio-dibattista/>

Dupes. How America's Adversaries Have Manipulated Progressives for a Century. By Paul Kengor, Simon & Schuster,

<https://www.simonandschuster.com/books/Dupes/Paul-Kengor/9781935191759>

Evans, Rob, Luke Harding and John Hooper, WikiLeaks cables: Berlusconi „profited from secret deals“ with Putin. Russian PM allegedly promised Italian leader a cut of energy contracts, leaked US dispatches say, December 2-nd, 2010, 13:23 CET, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/02/wikileaks-cables-berlusconi-putin>

Everything you need to know about United Russia party. Prime Minister Dmitry Medvedev is the party's Chairman, December 22-nd, 2017, TASS-Russian News Agency, <https://tass.com/politics/982635>

Finnish Institute of International Affairs (FIIA), Marco Siddi, Leading Researcher in the „The European Union and Strategic Competition, <https://fiia.fi/en/expert/marco-siddi>

First campus of Italy-Azerbaijan University inaugurated in Baku, October 1-st, 2025, 17:30 (UTC +04:00), APA, <https://en.apa.az/official-news/first-campus-of-italy-azerbaijan-university-inaugurated-in-baku-updated-479350>

Freeland, Chrystia, Russia Trying To Isolate Ukraine, March 17-th, 1993, The Financial Times, p. 2

Gert Bastian, geb. 26. März 1922 München, gest. 1. Oktober 1992, Chronik der Wende, https://www.chronikderwende.de/lexikon/biografien/biographie_jsp/key=bastian_gert.html

Grossman, Elaine M., Should Ukraine Have Gotten Rid of Its Cold War Nukes? March 3, 2014, Global Security Newswire (GSN), Nuclear Threat Initiative (NTI), <https://web.archive.org/web/20190807111821/https://www.nti.org/gsn/article/should-ukraine-have-gotten-rid-of-its-nukes/>

Gotev, Georgi, SOCAR: The TAP project is at risk, October 4-th, 2016, Euractiv, <https://www.euractiv.com/interview/socar-the-tap-project-is-at-risk/>

Gurbanov, Ilgar, Turkey-Russia Rapprochement and Prospects for „Turkish Stream“, Eurasia Daily Monitor, 2016, Vol. 13, Issue: 140, The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/turkey-russia-rapprochement-and-prospects-for-turkish-stream/>

Gurbanov, Ilgar, TAP's Fate After the Italian Referendum, December 16-th, 2016, Eurasia Daily Monitor, 2016, Vol. 13, Issue: 198, The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/taps-fate-italian-referendum/>

Gurbanov, Ilgar, Propaganda Against Trans-Adriatic Pipeline Continues Under „Environmental Concerns“, Eurasia Daily Monitor, 2017, Vol. 14, Issue: 55, The Jamestown Foundation, https://www.academia.edu/33477822/Ilgar_Gurbanov_Propaganda_Against_Trans_Adriatic_Pipeline_Continues_Under_Environmental_Concerns_The_Jamestown_Foundation_2017

Graham, Bradley, W. German General Punished for Outspokenness. January 27-th, 1980, The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/01/27/w-german-general-punished-for-outspokenness/77480d10-0203-4e81-803c-a18a2811a8b6/>

Hartmann, Anne, Der Stalin-Versteher Lion Feuchtwanger in Moskau 1937, In: Eyes Wide Open. European Stories of Violence, Osteuropa 11-12/2014, ISBN: 978-3-8305-3351-1, pp. 59-80, <https://zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2014/11-12/der-stalin-versteher/english>

Hybrid threats. The EU and its member states work together to prevent, counter and respond to hybrid threats and campaigns affecting Europe and its citizens. What are hybrid threats? European Council. Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/hybrid-threats/#what>

Holder, R. W., “Useful Fool”, Also as “useful idiot”, 2008, Oxford Dictionary of Euphemisms, Oxford University Press, ISBN 978-0199235179, p. 394.

Horowitz, Jason, With Success Comes Dissension in Italy’s Five Star Movement, December 12-th, 2016, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2016/12/12/world/europe/with-success-comes-dissension-in-italys-five-star-movement.html>

Horowitz, Jason, Will Russia Meddle in Italy’s Election? It May Not Have To, March 1-st, 2018, The New York Times,

<https://www.nytimes.com/2018/03/01/world/europe/italy-election-russia.html>

Hutchings, Stephen, Toxin in the System? April 9-th, 2018, The University of Manchester, Blog, <https://blog.policy.manchester.ac.uk/posts/2018/04/toxin-in-the-system/>

Huyseune, Michel, Imagined Geographies: Political and Scientific Discourses on Italy's North-South Divide, Chapter 8, In: Bruno Coppieters and Michel Huyseune, 2002, Brussels University Press, ISBN: 90 5487 312 4, https://ciaotest.cc.columbia.edu/book/cob01/cob01_08.pdf

Il M5S non è filo-russo né filo-americano, è filo-italiano, 4 settembre 2014 alle ore 10:20, Il blog delle stelle, https://www.ilblogdellestelle.it/2014/09/il_m5s_non_e_filo-russo_ne_filo-americano_e_filo-italiano.html

In the First Half of 2025 Azerbaijan Exported 12.1 bcm of Natural Gas – 6.1 bcm to the EU, July 14-th, 2025, The Caspian Post, <https://www.facebook.com/thecaspianpost/posts/in-the-first-half-of-2025-azerbaijan-exported-121-bcm-of-natural-gas61-bcm-to-eu/1278618197634983/>

John Mearsheimer: The Palestinian Genocide and How the West Has Been Deceived (Transcript). Tucker Carlson Interviews John Mearsheimer, July 31, 2025 12:03 AM, The Singju Post, <https://singjupost.com/john-mearsheimer-the-palestinian-genocide-and-how-the-west-has-been-deceived-transcript/>

Kadirov, Fakhraddin A., Rafig Safarov and Nafiz Maden, Moho depth in the South Caspian Basin estimated from gravity field data and location of hydrocarbon reservoirs, October 2025, SOCAR Proceedings, https://www.researchgate.net/publication/397050744_MOHO_DEPTH_IN_THE_SOUTH_CASPIAN_BASIN_ESTIMATED_FROM_GRAVITY_FIELD_DATA_AND_LOCATION_OF_HYDROCARBON_RESERVOIRS

Kengor, Paul, Dupes: How America's Adversaries Have Manipulated Progressives for a Century, 2010, Published by ISI books, Wilmington, Del., ISBN 1-935191-75-6, <https://archive.org/details/dupeshowamericas0000keng>

Khalova, Gulnara Osmanova and Pavel Pavlovich Pili-penko, Elena Andreevna Isayeva, Alexander Emilovich Petkov, Russian South gas corridor prospects, In: International Journal of Energy Economics and Policy, Vol. 10, Issue 4, 2020, pp. 494 – 499, https://www.zbw.eu/econis-archiv/bitstream/11159/8445/1/1756257434_0.pdf

Kirchgaessner, Stephanie, Italy's Five Star Movement part of growing club of Putin Sympathisers in west, January 5-th, 2017, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/05/five-star-movement-beppe-grillo-putin-supporters-west>

Klymenko, Lina and Marco Sidi, Historical Memory and Foreign Policy, 2022, Published by: Palgrave Macmillan Cham, Hardcover ISBN 978-3-031-15193-4, Softcover ISBN 978-3-

031-15196-5, eBook ISBN 978-3-031-15194-1,
<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-15194-1>

Koivunen, Pia, The World Youth Festival as a Soviet Cultural Product during the Cold War, December 30-th, 2020, Quaestio Rossica, Vol. 8, No. 5,
<https://qr.urfu.ru/ojs/index.php/qr/article/view/qr.548>

Kowalczuk, Ilko-Sascha, Endspiel: Die Revolution von 1989 in der DDR, 2009, Munich, C. H. Beck, ISBN 978-3-406-58357-5, p. 247,
https://books.google.bg/books?id=Z_xg7G9JtmUC&pg=PA247&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Laurence, Charles, NATO Ex-Generals Nuclear Campaign „A Kremlin Ploy“, September 25-th, 1984, The Daily Telegraph,
<https://www.julianlewis.net/selected-news-coverage/nato-ex-generals-nuclear-campaign-kremlin-plot>

Lazio court suspends TAP gas pipeline works, April 7-th, 2017, The Italian Insider,
<https://www.italianinsider.it/?q=node/5218>

Lenin's „Useful Idiots“ in Salvador, September 18-th, 1981, The New York Times, Section A, Page 34, Opinion,
<https://www.nytimes.com/1981/09/18/opinion/1-lenin-s-useful-idiots-in-salvador-018124.html>

Lewis, Julian, Brigadier Michael Harbottle, May 28-th, 1997, Independent,
<https://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-brigadier-michael-harbottle-1263855.html>

Malaspina, Telesio, Soldi russi alla Lega: quell oche Salvini non dice dell'inchiesta sul caso Metropol, 27 aprile, 2023, L'Espresso, <https://lespresso.it/c/politica/2023/4/27/soldi-russi-alla-lega-quello-che-salvini-non-dice-dellinchiesta-sul-caso-metropol/4120>

Manlio Di Stefano (M5S) a Mosca per il XV Congresso di Russia Unita, June 28-th, 2016, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=0Kmq3AONBX4>

Mascord, Steve, Exclusive: How UDO extracted their guitarist from war-torn Ukraine, July 26-th, 2023, <https://hotme-talmag.com/exclusive-how-udo-extracted-their-guitarist-from-war-torn-ukraine/>

Messa, Diego, Di Maio all'attacco su Conte e la Russia: "Aprire la crisi significa prestare il fianco alla propaganda di Putin", 08 Luglio 2022, Aggiornato 22 Luglio 2022 alle 18:46, La Stampa, https://www.lastampa.it/politica/2022/07/08/news/di_maio_all_attacco_su_cont_e_la_russia_aprire_la_crisi_significaprestare_il_fianco_alla_propaganda_di_putin-5433793/

Mearsheimer, John, The case for a Ukrainian nuclear deterrent, Summer 1993, Foreign Affairs, Vol. 72, No. 3, pp. 50-66, <https://web.archive.org/web/20060527205728/http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0020.pdf> ; <https://www.jstor.org/stable/20045622>

Mikhelidze, Nona, Italy and Russia: New Alignment or More of the Same? April 16-th, 2019, IAI – Istituto Affari Internazionali, https://www.iai.it/en/publications/c05/italy-and-russia-new-alignment-or-more-same#_ftn3

Miller, Marjorie, Postscript: Lover's Secret Past Seen as Key to Peace Activist's Violent End. A new biography of Greens founder Petra Kelly rules out the „double suicide“ theory, November 8-th, 1994, 12 AM PT, Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-11-08-wr-60090-story.html>

Morell, Michael J., I Ran the C.I.A. Now I'm Endorsing Hillary Clinton, August 5-th, 2016, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2016/08/05/opinion/campaign-stops/i-ran-the-cia-now-im-endorsing-hillary-clinton.html>

Müller-Enbergs, Helmut, “Rosenholz”. Eine Quellenkritik, (unter Mitarbeit von Sabine Fiebig, Günter Finck, Georg Herbstritt, Stephan Konopatzky), 2007, Bundesarchiv/Stasi-Unterlagen-Archiv (Hg.), Berlin, ISBN 978-3-942130-69-1, S. 4f, <https://www.bundesarchiv.de/publikationen/publikation/rosenholz/>

Nadeau, Barbie Latza, A Few Hundred Italian Olive Trees Block Billions in Natural Gas, October 12-th, 2016, 1:00AM EDT, The Daily Beast, <https://www.thedailybeast.com/a-few-hundred-italian-olive-trees-block-billions-in-natural-gas/?via=desktop&source=twitter>

Nadeau, Barbie Latza, Pro-Russian posters appear on billboards across Italy, September 13-th, 2024, CNN World, <https://edition.cnn.com/2024/09/13/europe/pro-russian-posters-italy-intl-scli>

Neff, Benedict, John Mearsheimer: „Ich hätte dasselbe getan wie Putin. Ich hätte die Ukraine sogar noch früher überfallen“, 06.05.2025, 05.30 Uhr, NZZ Digital, <https://www.nzz.ch/international/john-mearsheimer-ich-haette-dasselbe-getan-wie-putin-ich-haette-die-ukraine-sogar-noch-frueher-ueberfallen-ld.1882659>

Nordenstreng, Professor Kaarle, Steering the International Organization of Journalists through Détente and Cold War, June 14-th, 2019, In: Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://sites.tuni.fi/app/uploads/2020/03/d020f118-ioj-history.pdf>

Parkin, Sara, The Life and Death of Petra Kelly, 1994, Pandora, London, ISBN 0 04 440896 X, <https://archive.org/details/lifedeathofpetra0000sara/mode/2up>

Petra Kelly und die Oppositionen in der DDR: „Die Unterstützung, die wir brauchten“, September 29, 2022, Heinrich-Böll-Stiftung, <https://www.boell.de/de/2022/09/29/petra-kelly-und-die-oppositionellen-der-ddr-die-unterstuetzung-die-wir-brauchten>

Picardi, Andrea, Tutte le fregola filo-Putin del Movimento 5 Stelle, March 9-th, 2017, <https://formiche.net/2017/03/m5s-putin-russia-grillo/#content>

Pirani, Simon, Let's not exaggerate: Southern Gas Corridor prospects to 2030, July 2018, The Oxford Institute for Energy Studies, OIES Paper NG 135, ISBN 978-1-78467-116-7, <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2018/07/Lets-not-exaggerate-Southern-Gas-Corridor-prospects-to-2030-NG-135.pdf>

Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://blogs.helsinki.fi/fellow-travellers/>

Propaganda, Babylon, October 3-rd, 2025, Dirkschneider & the Old Gang, Lyrics, <https://www.azlyrics.com/lyrics/udo/propaganda.html>

Quint, Peter E., Civil Disobedience and the German Courts: The Pershing Missile Protests in Comparative Perspective, 2008, Routledge. Cavendish, London and New York, ISBN 0-203-93300-1 – Master e-book ISBN, <https://ndl.ether.net.edu.et/bitstream/123456789/19256/1/499.pdf>

Reagan, Mark L. (USA Ret), (Ed.), Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals, Glossary (Unclassified), Obtained from: Defense Security Service Center for Development of Security Excellence's

Facility Security Officer Toolkit, June 9-th, 2014, <https://publicintelligence.net/counterintelligence-terms-and-definitions/>

Safire, William, Useful Idiots of the West, April 12, 1987, The New York Times Magazine, Section 6, Page 8, On Language, <https://www.nytimes.com/1987/04/12/magazine/on-language.html>

Salvini: “Dal governo toglierò le sanzioni alla Russia. Danno a nostra economia”, Il Fatto Quotidiano, 14:05 del 2 Aprile 2018, <https://www.ilfattoquotidiano.it/2018/04/02/salvini-dal-governo-togliero-le-sanzioni-alla-russia-danno-a-nostra-economia/4266011/>

Seddon, Max and James Politi, Putin Party Signs Deal with Italy’s Far-Right Lega Nord, March 6-th, 2017, Financial Times, <https://www.ft.com/content/0d33d22c-0280-11e7-ace0-1ce02ef0def9>

Siddi, Marco, A lack of critical public debate: Questioning the EU’s support for the Southern Gas Corridor, LSE European Politics and Policy (EUROPP), August 22, 2018, <https://eprints.lse.ac.uk/91379/>

Siddi, Marco, The EU’s Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor, Geopolitics, 2019, Vol. 24, Issue 1: The rise of geopolitics in the EU’s approach in its Eastern Neighbourhood, https://www.researchgate.net/publication/322091707_The_EU

s Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy The Case of the Southern Gas Corridor

Siddi, Marco, The Role of Power in EU-Russia Energy Relations: The Interplay between Markets and Geopolitics, In: Akchurina, Viktoria and Vincent Della Sala (Eds.), The European Union, Russia and the Post-Soviet Space. Shared Neighbourhood, Battleground or Transit Zone on the New Silk Road? , 2022, Routledge, https://www.academia.edu/37827250/The_Role_of_Power_in_EU_Russia_Energy_Relations_The_Interplay_between_Markets_and_Geopolitics

Siddi, Marco, European Identities and Foreign Policy Discourses on Russia: From the Ukraine to the Syrian Crisis, 2020, Routledge, ISBN: 9781315315164, <https://www.routledge.com/European-Identities-and-Foreign-Policy-Discourses-on-Russia-From-the-Ukraine-to-the-Syrian-Crisis/Siddi/p/book/9780367506100>

Siddi, Marco, European Energy Politics: The Green Transition and EU-Russia Energy Relations, 2023, Edward Elgar Publishing, New Horizons in European Politics Series, ISBN: 9781035306985, https://www.e-elgar.com/shop/gbp/european-energy-politics-9781035306985.html?srsId=Afm-BOooXDzeZrcn633MhpuJI5Gi_z7k2KzVRfYe2iZSHMDbfffwGTtzPA

Siddi, Marco and Kristiina Silvan, Nuclear energy and international relations: the external strategy of Russia's Rosatom, October 2024, International Politics, <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-024-00618-0>

Ключовата фраза тук е, че Русия не е превърнала „Росатом“ в оръжие. Това разбира се е силно дискуссионно, най-малкото, защото строежите на атомни електроцентрали са великолепни платформи за корумпиране на политическия елит в съответната страна. Орбан е класически пример.

Speranza, Lauren, #ElectionWatch: How Russia-Italy Relations are Impacting the Italian Elections, March 3, 2018, New Atlanticist, The Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/electionwatch-how-russia-italy-relations-are-impacting-the-italian-elections/>

Spreen, Susan, Reagan and Revelations About Arms to Iran, December 9-th, 1986, 12 AM PT, Los Angeles Times, World and Nation, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1986-12-09-me-1611-story.html>

Staud, Toralf, Wer hat Angst vor “Rosenholz”, 22. Juni 2006, 14:00 Uhr, Die Zeit, Nr. 26, <https://www.zeit.de/2006/26/Rosenholz/komplettansicht>

TAP confirms Italian Government approval of Environmental Impact Assessment, September 12-th, 2014, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-confirms-italian-government-approval-of-environmental-impact-assessment>

TAP Italy Q&A re: Olive Tree Removal, March 27, 2017, Trans Adriatic Pipeline, <https://www.tap-ag.com/news/news-stories/tap-italy-qa-re-olive-tree-removal>

Tilman, Aleksej, Italy and Russia: A never-ending love story, November 25-th, 2025, Eurozine, <https://www.eurozine.com/italy-and-russia-a-never-ending-love-story/>

Tragische Symbolfiguren. Petra Kelly und Gert Bastian, 03. Mai 2019, 15:57 Uhr, Mitteldeutsche Rundfunk - MDR.de, <https://www.mdr.de/geschichte/zeitgeschichte-gegenwart/petra-kelly-gert-bastian-gruene-100.html>

Trans Adriatic Pipeline (TAP). ESIA Italy. Non Technical Summary, September 2013, [https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/\\$3513/\\$3514/\\$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf](https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/$3513/$3514/$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf)

Tréguer, Pascal, „Useful Idiot“: Meaning and Origin, March 26-th, 2021, Word Histories, <https://wordhistories.net/2021/03/26/useful-idiot/>

Turkmenistan – Oil and Gas, Country Commercial Guides, 2026, Last published date January 20-th, 2026, International Trade Administration. Official Website of the United States government, <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkmenistan-oil-gas>

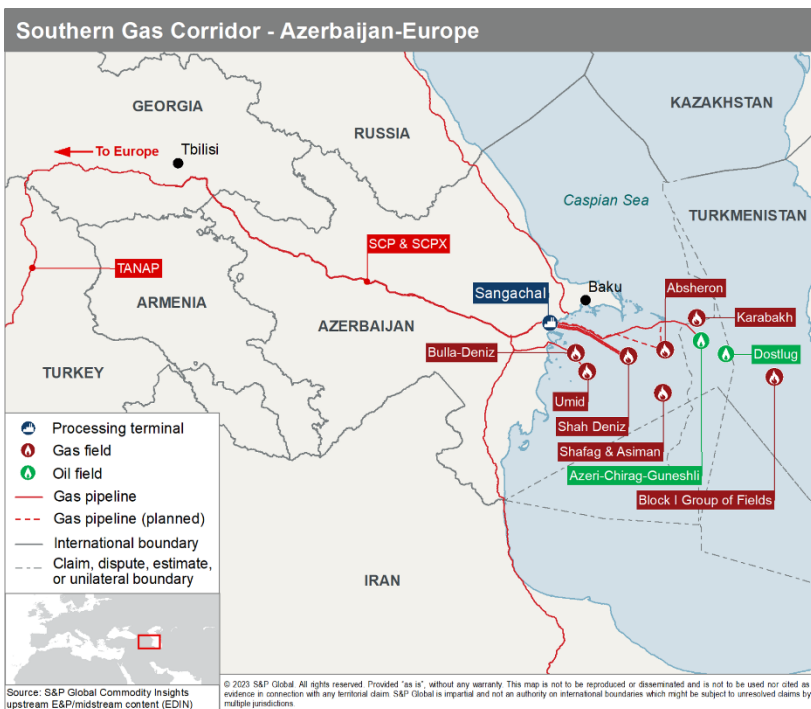
Vilen, Timo, No More Memorials of War. Helsinki's Statue of peace and the Struggle for Finnish Memory, 2019, In: Simo Mikkonen, Giles Scott-Smith and Jari Parkkinen (Eds.), Entangled East and West: Cultural Diplomacy and Artistic Interaction during the Cold War, Published by: De Gruyter, ISBN 978-3-11-057316-9, pp. 95-120,

<https://researchportal.tuni.fi/en/publications/no-more-memorials-of-war-helsinki-statue-of-peace-and-the-struggle/>

Viviani, Ambrogio, Servizi segreti italiani 1815-1985, Dicembre 1985, Adnkronos Libri s. r. l., Roma, Dossier Adnkronos No. 17

Von Mises, Ludwig, Planned Chaos, 1947, Foundation for Economic Education, p. 43, <https://jeffersonamericas.org/wp-content/uploads/2020/07/Mises11.pdf>

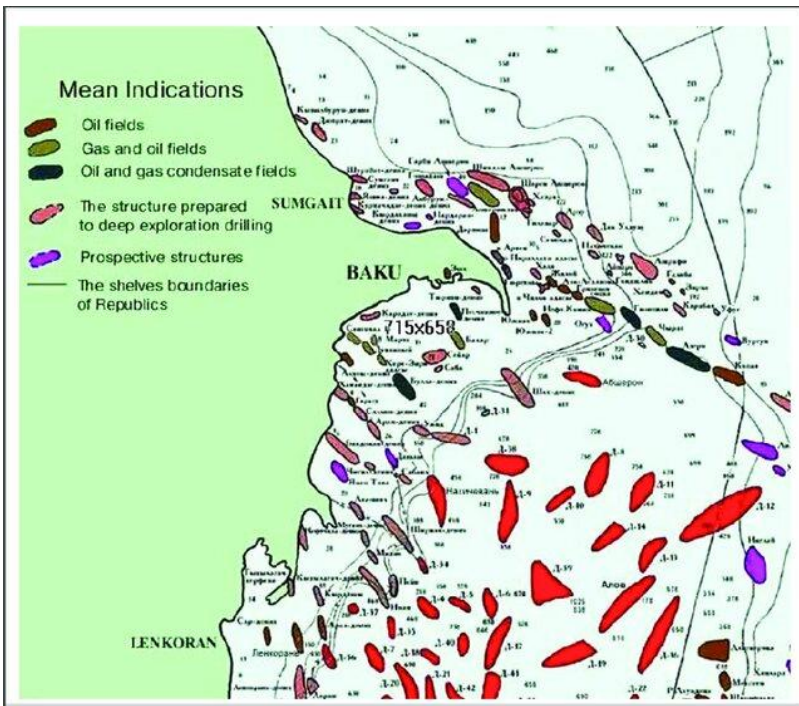
Приложение № 1

Карта на намиращите се в експлоатация с реален добив находища на природен газ и газов кондензат в азербайджанския шелф на Каспийско море.

Твърдението, че „Шах Дениз-2“ е единственото газово находище, с добива от което SOCAR би могъл да захранва доставките по Южния газов коридор просто не е вярно. По данни на „S&P Global Commodity insights upstream E&P/midstream content (EDIN)“, през периода януари – юни 2025 година, Azerbaijan е добил 25,2 милиарда кубически метра природен газ. От тях от блока „Азери-Чираг-Гюнешли (ACG)“ са добити 6,6 милиарда кубически метра природен газ, от „Шах Дениз“ са добити 13,8 милиарда, от

Приложение № 2

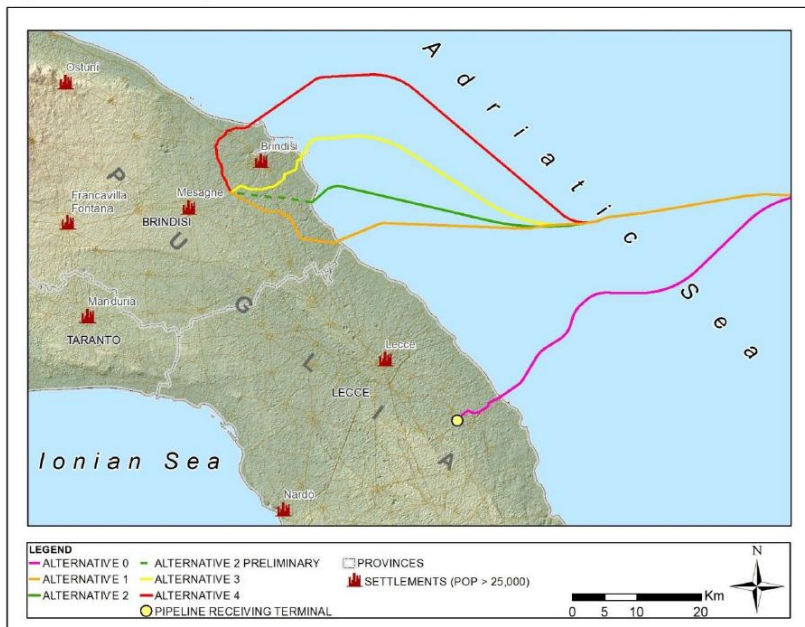
Карта на експлоатираните и проучваните находища в южната част на Каспийско море

В шелфа на Каспийско море има още голям брой находища, които са на етап проучване, но от сега е ясно, че

нефтът и природният газ в Каспийско море, тепърва ще бъдат използвани⁴⁷⁴.

Приложение № 3

Figure 3-1 Pipeline Route Alternatives

Source: ERM (January 2012)

⁴⁷⁴ Kadirov, Fakhraddin A., Rafiq Safarov and Nafiz Maden, Moho depth in the South Caspian Basin estimated from gravity field data and location of hydrocarbon reservoirs, October 2025, SOCAR Proceedings, https://www.researchgate.net/publication/397050744_MOHO_DEPTH_IN_THE_SOUTH_CASPIAN_BASIN_ESTIMATED_FROM_GRAVITY_FIELD_DATA_AND_LOCATION_OF_HYDROCARBON_RESERVOIRS

Карта на първоначално разгледаните пет варианта, при проектирането на излизането на сушата на Транс-адриатическия газопровод⁴⁷⁵

В периода преди първоначалното подаване на Оценката на въздействието на околната среда (ESIA-българското съответствие е ОВОС) през март 2012 година, по време на фазата на основното проектиране са били проучени общо пет алтернативни варианта за трасе, както е показано по долу.

Вариант 0 Изход на сушата северно от Сан Фока;

Вариант 1 Изход на сушата северно от селището Линдинузо;

Вариант 2 Изход на сушата при електроцентралата Черано;

Вариант 3 Изход на сушата при нефтохимическия завод в Бриндизи; и

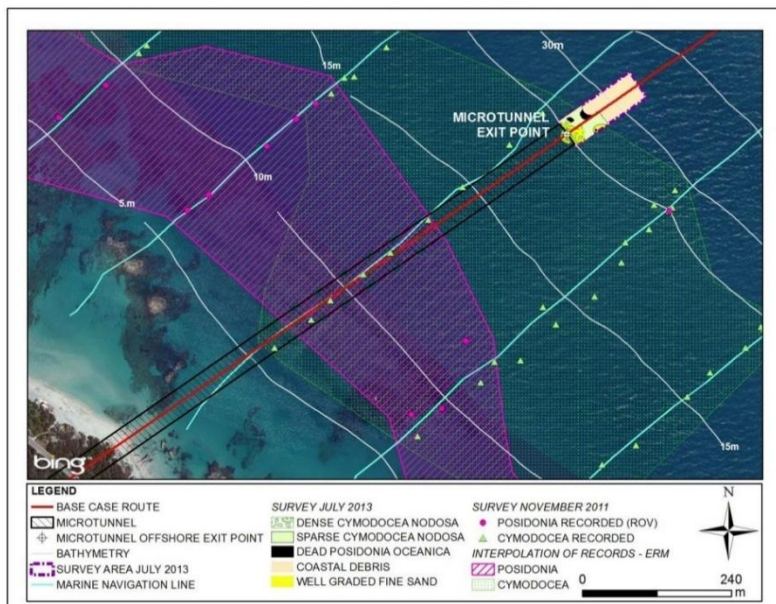
Алтернатива 4 Изход на сушата северно от летище Казале (Бриндизи)⁴⁷⁶.

⁴⁷⁵ Trans Adriatic Pipeline (TAP). ESIA Italy. Non Technical Summary, September 2013, стр. 17, [https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/\\$3513/\\$3514/\\$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf](https://www.tap-ag.com/sustainability/esia-documents/esia-italy-in-english/$3513/$3514/$3517/002-Non-Technical-Summary.pdf)

⁴⁷⁶ Пак там.

Приложение № 4

Posidonia and Cymodocea Recorded in vicinity of Project Area

Source: ERM (2013)

Posidonia и Cymodocea открити в околността на проектното пространство на ТАР⁴⁷⁷

Споменатият по-горе **Вариант 1** е бил оценен като неприложим, тъй като трасето в този случай е щяло да пресече морска зона от Натура 2000, определена за защитен вид морска трева, ендемичен за Средиземно море (*Posidonia oceanica*)⁴⁷⁸;

Вариант 2 е бил преценен като неприложим, както защото при него трасето е пресичало морската зона от Натура 2000, определена за *Posidonia oceanica*, така и поради

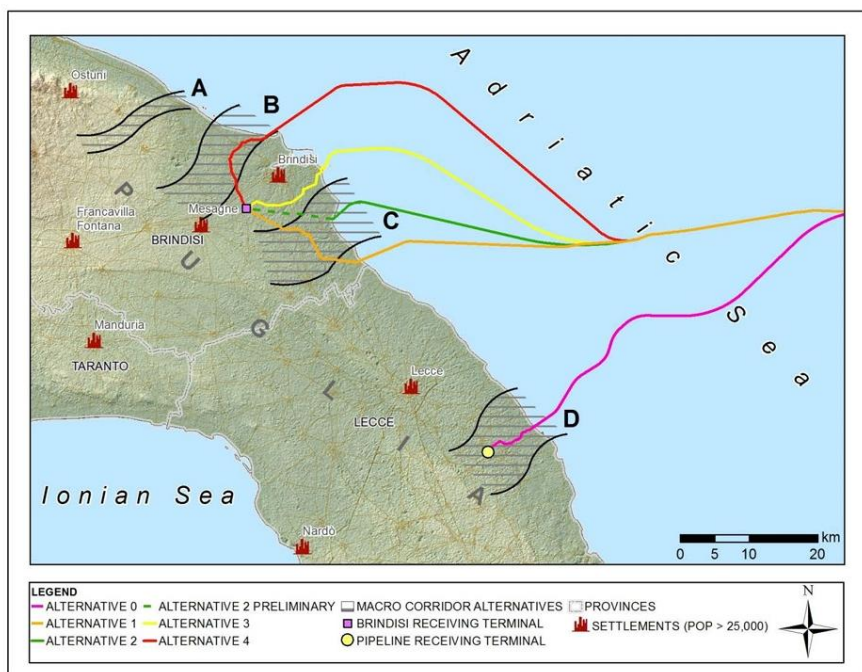
⁴⁷⁷ Пак там, стр. 24

⁴⁷⁸ Пак там, стр. 18

наличието на райони с висок геоморфологичен риск (налице е силна ерозия на крайбрежните скали)⁴⁷⁹.

Приложение № 5

Macro - Corridor Alternatives

Source: ERM (January 2012)

Карта на разглежданите варианти на макро-коридорите⁴⁸⁰

След провеждането на консултациите върху Оценката на въздействието върху околната среда (ESIA-OBOC), проведени преди месец март 2012 година, ТАР AG предприема

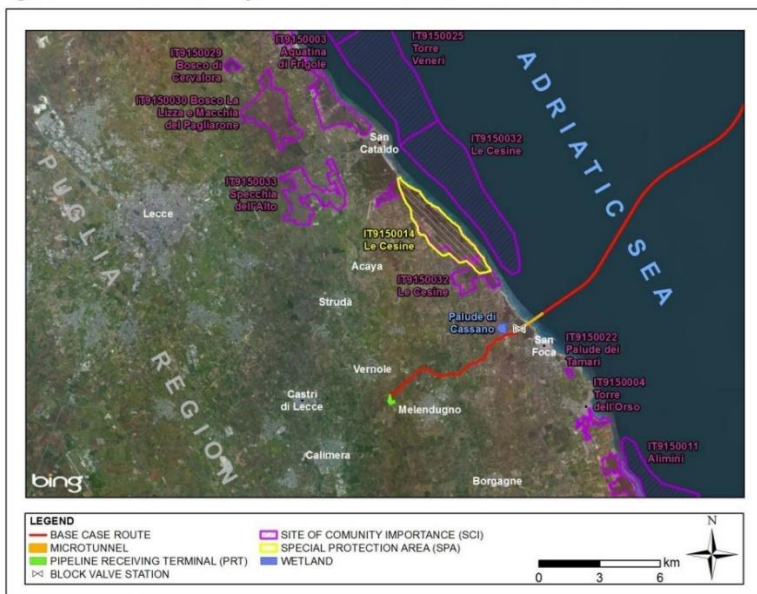
⁴⁷⁹ Пак там, стр. 18

⁴⁸⁰ Пак там, стр. 20

допълнителни проучвания, за да определи оптималния маршрут на тръбопровода. Тези проучвания са проведени както за маршрута на тръбопровода (включително наземния му участък), така и за площадката на приемащия терминал на излизания от морето газопровод (Pipeline Receiving Terminal – PRT). Проучванията предоставят нови технически елементи за разглеждане в рамките на процеса на Оценка на въздействието върху околната среда (ESIA-OBOC)⁴⁸¹.

Приложение № 6

Figure 4-2 Location of Project in relation to Nature Conservation Sites

Source: ERM (2013)

⁴⁸¹ Пак там, стр. 19

Местоположение на трасето на газопровода ТАР спрямо природните защитени обекти⁴⁸²

Анализирани са специфични микрокоридори и варианти на маршрута, като са използвани серия от ключови показатели, както и ограниченията свързани с културното наследство, социалните и екологичните ограничения. Комбинацията от всички тези показатели, позволява окончателния избор на вариант за маршрут и за разполагането на РРТ. Това е оптимизираната алтернатива на „базовия случай“⁴⁸³.

Описаният по-горе анализ довежда до постепенното отхвърляне като възможни решения в на макрокоридори А, В и С⁴⁸⁴. През 2012 и 2013 година са проведени допълнителни проучвания и консултации за оптимизиране на маршрута в рамките на макрокоридор D⁴⁸⁵.

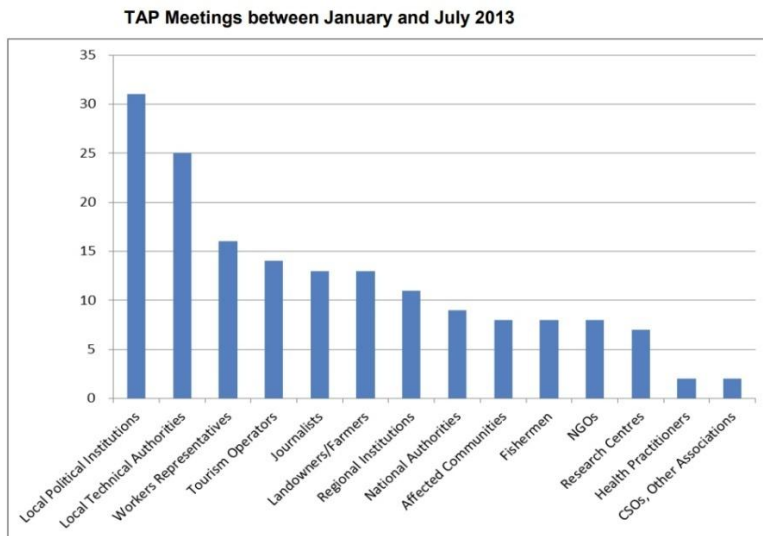
⁴⁸² Пак там, стр. 20

⁴⁸³ Пак там.

⁴⁸⁴ Пак там, стр. 20

⁴⁸⁵ Пак там, стр. 21

Приложение № 7

Source: ERM (2013)

Срещи между консорциума TAP AG и различни заинтересувани страни в Италия за периода януари – юли 2013 година⁴⁸⁶

Диаграмата показва броя на осъществените срещи с различни заинтересувани страни. От ляво на дясно, стълбчетата показват броя на срещите с: местни политически институции; местни технически власти и служби; профсъюзите; туристическите оператори; журналистите; собственици на земеделска земя и фермери; регионални институции; национални власти; засегнати общности; рибари; неправителствени организации; изследователски центрове; други асоциации⁴⁸⁷.

⁴⁸⁶ Пак там, стр. 36

⁴⁸⁷ Пак там.

Приложение № 8

Списък на основните участници с доклади на научната конференция: „Попутчици: Спътници и „Полезни идиоти“ от Ленин до Путин“, проведена на 13-14 юни 2019 година в Хелзинки⁴⁸⁸

В списъка, учените, изнесли доклади са подредени, така както са дадени в поканата за участие в конференцията⁴⁸⁹. Посочена е академичната им принадлежност. В бележки под черта са дадени трудове на тези автори, които са близки по съдържание и смисъл на изнесените доклади, а също така са достъпни в интернет. От всички доклади, изнесени на конференцията, достъпен он лайн в момента е само този на проф. Каарле Норденстренд - „Управлението на Международната организация на журналистите по време на разведвяването и Студената война“⁴⁹⁰.

1. Michael David-Fox, (Georgetown University), The God that (Supposedly) Failed: Fellow-Travelers Between Self-Presentation and Moscow's Grand Strategy⁴⁹¹.

⁴⁸⁸ Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://blogs.helsinki.fi/fellow-travellers/>

⁴⁸⁹ Пак там.

⁴⁹⁰ Nordenstreng, Kaarle, Steering the International Organization of Journalists through Détente and Cold War, June 14-th, 2019, In: Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, <https://sites.tuni.fi/app/uploads/2020/03/d020f118-ioj-history.pdf>

⁴⁹¹ David-Fox, Michael, Showcasing the Great Experiment. Cultural Diplomacy and Western Visitors to the Soviet Union, 1921-1941, 2014, Oxford University Press, ISBN: 9780199376421, <https://archive.org/details/showcasingreate0000davi>

2. Professor Kevin Morgan, (Manchester University), *The Webbs and their fellow travellers: biographical approaches to the “useful idiots” of the 1930s*.

3. Dr. Anne Hartmann, (Ruhr-Universität Bochum), *Between Vision and Supervision: Lion Feuchtwanger in Moscow 1937*⁴⁹².

4. Professor Celia Donert, (Liverpool University), *The Women’s Caravan of Peace: Dora Russell and the Contested Cultural Diplomacy of the Women’s International Democratic Federation in Europe during the 1950s*.

5. Dr Pia Koivunen, (Turku University), *1957 Moscow World Youth Festival*⁴⁹³.

6. Professor Geoffrey Roberts, (Helsinki Collegium for Advanced Studies/University College Cork), *Authors’ World Peace Appeal*.

7. Dr Timo Vilén, (Helsinki University), *Aaltonen and the Statue of Peace*⁴⁹⁴.

⁴⁹² Hartmann, Anne, *Der Stalin-Versteher Lion Feuchtwanger in Moskau 1937*, In: *Eyes Wide Open. European Stories of Violence*, Osteuropa 11-12/2014, ISBN: 978-3-8305-3351-1, pp. 59-80, <https://zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2014/11-12/der-stalin-versteher/english>

⁴⁹³ Koivunen, Pia, *The World Youth Festival as a Soviet Cultural Product during the Cold War*, December 30-th, 2020, *Quaestio Rossica*, Vol. 8, No. 5, <https://qr.urfu.ru/ojs/index.php/qr/article/view/qr.548>

⁴⁹⁴ Vilén, Timo, *No More Memorials of War. Helsinki’s Statue of peace and the Struggle for Finnish Memory*, 2019, In: Simo Mikkonen, Giles Scott-Smith and Jari Parkkinen (Eds.), *Entangled East and West: Cultural Diplomacy and Artistic Interaction during the Cold War*, Published by: De Gruyter, ISBN 978-3-11-057316-9, pp. 95-120, <https://researchportal.tuni.fi/en/publications/no-more-memorials-of-war-helsinkis-statue-of-peace-and-the-strugg/>

8. Professor Kaarle Nordenstreng, (Tampere University), Steering the International Organization of Journalists through Détente and Cold War⁴⁹⁵.

9. Professor Stephen Hutchings, (Manchester University), Useful Idiots, Fake News and Gullible Audiences: RT's Agency Problem⁴⁹⁶.

Приложение № 9

Използвани източници за изследване на „ликвидационните вълни“ в съветската държавна сигурност, през призмата на биографиите на ръководителите ѝ⁴⁹⁷

[1] Абрамов, Вадим, Евреи в КГБ. Палачи и жертвы, Москва, Яуза-Эксмо, 2005, ISBN 978-5-699-13762-9

⁴⁹⁵ Nordenstreng, Kaarle, Steering the International Organization of Journalists through Détente and Cold War, June 14-th, 2019, In: Poputchiki: Fellow-Travellers and „Useful Idiots“ from Lenin to Putin, 13-14 June 2019, Helsinki Collegium for Advanced Studies; The Aleksanteri Institute of Political History; University of Helsinki, Helsinki, <https://sites.tuni.fi/app/uploads/2020/03/d020f118-joj-history.pdf>

⁴⁹⁶ Hutchings, Stephen, Toxin in the System? April 9-th, 2018, The University of Manchester, Blog, <https://blog.policy.manchester.ac.uk/posts/2018/04/toxin-in-the-system/>

⁴⁹⁷ Михайлов, Борис Сребрев и Теодор Данаилов Дечев, Необходимостта от сравнителни изследвания на реформите в разузнавателните и контраразузнавателните служби на държавите, преминали през преход от тоталитаризъм към демокрация и пазарна икономика, В: Сборник с доклади от научнотеоретичната конференция на тема: „Българското разузнаване и контраразузнаване – предизвикателства, проблеми, перспективи“, , Том 2, Докторанти и студенти, ИК ВУСИ, 2025 г., Пловдив, ISBN (Print) 978-619-7774-24-5, ISBN (ePub) 978-619-7774-25-2, ISBN (pdf) 978-619-7774-26-9, стр. 11

[2] Барсенков, Александр Сергеевич и Александр Иванович Вдовин, История России. 1917-2007, Москва, Аспект Пресс, 2008, ISBN 978-5-7567-0491-4

[3] Биографические справочники - источники для базы данных, Информационный портал AZ-libr.py, <http://az-libr.ru/Persons/000/Src/index.shtml>

[4] Виленский С. С., Сопротивление в ГУЛАГе. Воспоминания. Письма, Документы, Москва, Возвращение, 1992 г., ISBN 5-26502-813-7; ISBN 978-5-26502-813-6

[5] Дело КПСС, В: Память о бесправии. Проект музея и общественного центра „Мир, прогресс, права человека“ имени Е.Андрея Сахарова, <https://www.sakharov-center.ru/asfcd/kpss/>

[6] Дробижева, В. З. (науч.ред.), А. А. Либерман (ред.) и Е. П. Казеева (библ.ред.), Советское общество в воспоминаниях и дневниках. Аннотированный библиографический указатель книг, публикаций в сборниках и журналах, Том Второй, Государственная ордена Ленина библиотека СССР имени В. И. Ленина, Научная библиотека имени А. М. Горького Московского государственного университета имени М. В. Ломоносова, Составители: Е. А. Акимова, Н.Ю. Бутина, И. Н. Веселовский, А. И. Высоков, Л. Г. Голубева, Е. П. Казеева, О. Г. Сверканова, Москва, 1989 г., ISBN 5-7000-0185-3 (т.2), ISBN 5-7000-0186-1, https://imwerden.de/pdf/sovetskoe_obshchestvo_v_vospominaniyakh_i_dnevnikakh_tom2_1990_ocr.pdf

[7] Единая база данных жертв репрессий в СССР, В: Бессмертный барак, <https://web.archive.org/web/20220309044729/https://bessmertnybarak.ru/books/>

[8] Записка НКВД СССР написанная не позднее 5 марта 1940 г. о польских военнопленных, подписанная Л.П.

Берия, Правда о Катыни. Независимое расследование, <http://katyn.ru/index.php?go=Pages&in=view&id=6>

[9] Ивкин, В. И. (сост.), Государственная власть СССР. Высшие органы власти и управления и их руководители 1923 -1991 гг. Историко-биографический справочник, Москва, 1999, ISBN 5-8243-0014-3

[10] Кадровый состав органов государственной безопасности СССР. 1935–1939, (Основой и главным содержанием справочника послужили сведения о работниках НКВД, собранные в библиотеках и архивах Андреем Николаевичем Жуковым),

<https://nkvd.memo.ru/index.php/%D0%9D%D0%9A%D0%92%D0%94:%D0%93%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0>

[11] Мартиролог жертв политических репрессий, расстрелянных и захороненных в Москве и Московской области в 1918-1953 гг., В: Память о бесправии. Проект музея и общественного центра „Мир, прогресс, права человека“ имени ЕАндрея Сахарова, <https://www.sakharov-center.ru/asfcd/martirolog/>

[12] Методиев, Момчил и Мария Дерменджиева, Държавна сигурност – предимство по наследство. Професионални биографии на водещи офицери, Институт за изследване на близкото минало (ИИБМ), 2015 г., София, ISBN 978-954-28-1937-0

[13] Папчинский Александр, и Михаил Тумнис, Щит, расколотый мечом. НКВД против ВЧК, Москва, Современник, 2001, Библ.: Под грифом „Секретно“, ISBN 5-270-01319-3

[14] Петров, Никита, Награждены за расстрел 1940, Международный фонд „Демократия“, Москва, 2016 г., ISBN 978-5-89511-046-1

[15] Петров Н. В. и К.В. Скоркин, Кто руководил НКВД 1934—1941, Справочник, Общество „Мемориал“, РГАСПИ, ГАРФ, Под редакцией Н.Г. Охотина и А.Б. Рогинского, Изд. „Звенья“, Москва, 1999 г., ISBN 5-7870-0032-3, https://im-werden.de/pdf/petrov_skorkin_kto_rukovodil_nkvd_1934-1941_spravochnik_1999_ocr.pdf

[16] Петров, Н.В. и Н.А. Сидоров, Сталинский план по уничтожению народа: Подготовка и реализация приказа НКВД № 00447 „Об операции по репрессированию бывших кулаков, уголовников и других антисоветских элементов“, Альманах „Россия. XX век“, 2010, <https://web.archive.org/web/20220325022224/http://www.alexanderyakovlev.org/almanah/inside/almanah-intro/1005111>

[17] Поболь, Н. Л. и П.М. Полян, Сталинские депортации 1928 – 1953. Документы, По редакции академика А. Н. Яковлев, Москва, 2005, Фонд „Демократия“, ISBN 5-85646-143-6, <https://archive.org/details/stalinskiedeport0000unse/page/n5/mode/2up>

[18] Революция и гражданская война в России 1917 – 1923 гг., Энциклопедия в четырех томах, Москва, Терра, 2008 г., ISBN 978-5-273-00561-7

[19] Рейфилд, Дональд, Сталин и его подручные, Москва, Б.С.Г. – Пресс, 2017, ISBN 978-5-86793-651-8, https://royallib.com/book/reyfiled_donald/stalin_i_ego_podruchnie.html

[20] Саблин, Иван, Дальневосточная республика: от идеи до ликвидации, Перевод с английского А. Терещенко, Москва, Новое литературное обозрение, 2020 г., (Серия

Historia Rossica: Окраины Российской империи), ISBN 978-5-4448-1240-2, https://www.researchgate.net/publication/343700038_Dalnevostocnaa_respublika_ot_idei_do_likvidacii_Moskva_Novoe_literaturnoe_obozrenie_2020

[21] Список лиц, входивших в состав троек, созданных по приказу НКВД СССР от 30.07.1937 № 00447, https://web.archive.org/web/20220301194959/http://nkvd.memo.ru/index.php/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%3A%D0%A1%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%8B_%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA_%D0%B2_1937%E2%88%921938_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%85

[22] Справочник по истории Коммунистической партии и Советского союза 1898 – 1991, Нафтали Хиршович, создатель и редактор проекта, <https://web.archive.org/web/20160303224318/http://www.knowbysight.info/index.asp>

[23] Сталинские расстрельные списки, Международный Мемориал, 1989–2021, Руководитель проекта – Я. З. Рачинский, Научные консультанты – А. Б. Рогинский, Н. В. Петров, <https://web.archive.org/web/20210723230801/https://stalin.memo.ru/>

[24] Судоплатов, Павел Анатольевич, Разведка и Кремль. Записки нежелательного свидетеля, Москва, 1996, ISBN 5-85589-024-4

[25] Тумшиш, Михаил А., Щит и меч Советского государства. Справочник, Краткие биографии руководящих органов государственной безопасности СССР и союзных республик (декабрь 1922 – декабрь 1991 гг.), Москва Университет Дмитрия Пожарского, Русский фонд содействия образованию и науке, 2016 г., ISBN 978-5-91244-161-5

[26] Хлевнюк, Олег В., Хозяин. Сталин и утверждение сталинской диктатуры, Москва, РОССПЭН, 2012 г., ISBN 978-5-8243-1314-7, https://royallib.com/book/tumshis_mihail/shehit_i_mech_sovetskogo_soyuza_spravochnik_kratkie_biografii_rukovoditeley_organov_gosudarstvennoy_bezopasnosti_sssr_i_soyuznih_respublik_dekabr_1922_dekabr_1991_gg.html

[27] Штутман, Самуил М., Внутренние войска. История в лицах, ГазОил пресс, Москва, 2011, ISBN 5-87719-045-8, <https://libcat.ru/knigi/nauka-i-obrazovanie/istoriya/143064-samuil-shtutman-vnutrennie-vojska-istoriya-v-licah.html>

[28] Эксперты МГУ нашли фактические ошибки в учебнике Барсенкова и Вдовина, РИА „Новости“, 24.11.2010, 22:03, <https://ria.ru/20101124/300515272.html>

[29] Этингер, Яков Яковлевич, Это невозможно забыть. Воспоминания, Москва, Весь мир, 2001, http://www.sakharov-cen-ter.ru/asfcd/auth/auth_bookd032.html?id=86477&aid=501

Сред представените заглавия, от [1] до [29] включително, Михайлов и Дечев открояват източници като [15], [3], [9], [10], [18], [22], [25]. Те подчертават изключителната изчерпателност, стигаща до енциклопедичност на труда на Петров и Скоркин [15], който е в основата на редица изследвания на ключовите фигури в съветската държавна сигурност⁴⁹⁸.

Към тези няколко много изчерпателни справочници и бази данни е било необходимо да се използват и наличните информационни ресурси за жертвите на репресиите. Както отбелязват Михайлов и Дечев, „парадоксално, но лицата,

⁴⁹⁸ Пак там, стр.12

които са обект на това изследване са както палачи, така и жертви“⁴⁹⁹. Използвани са мащабните бази данни, създавани с десетилетия в края на съществуването на СССР и в Русия до ден днешен, въпреки непрекъснато влошаващите се условия за работа в тази област там: [1], [5], [7] и [11].

Михайлов и Дечев специално подчертават значението на това да се знае състава на така наречените „специални тройки“ („особые тройки“), „институция“, която играе решаваща роля в определянето на съдбата на жертвите на сталиновия режим⁵⁰⁰. За яснотата по въпроса за състава на „специалните тройки“ много помагат тези два източника: [16] и [21]. Към тях е добавено и изследването за хората, получили високи държавни отличия, защото са изпълнявали присъдите – най-често са разстрелвали осъдените на смърт⁵⁰¹. [14]

Беше подчертано огромното значение на така наречените „сталински списъци за разстрел“ („сталинские расстрельные списки“). Михайлов и Дечев в редица случаи са посочвали в кой списък е попаднал съответния елиминиран деец на ВЧК-ОГПУ-НКВД, тъй като освен всичко друго не е без значение кой е поставил положителна резолюция за

⁴⁹⁹ Пак там.

⁵⁰⁰ Авторите изрично подчертават, че има жертви и на хрущовия режим, но там поне няма „специални тройки“.

⁵⁰¹ Михайлов, Борис Сребрев и Теодор Данаилов Дечев, Необходимостта от сравнителни изследвания на реформите в разузнавателните и контраразузнавателните служби на държавите, преминали през преход от тоталитаризъм към демокрация и пазарна икономика, В: Сборник с доклади от научнотеоретичната конференция на тема: „Българското разузнаване и контраразузнаване – предизвикателства, проблеми, перспективи“, , Том 2, Докторанти и студенти, ИК ВУСИ, 2025 г., Пловдив, ISBN (Print) 978-619-7774-24-5, ISBN (ePub) 978-619-7774-25-2, ISBN (pdf) 978-619-7774-26-9, стр. 12

прилагане на „висшата мярка на наказание“. За целта са използвани пълните списъци за разстрел, дадени в източниците [23] и [16]⁵⁰².

Освен това са използвани и източници, свързани с „инвентаризирането“ на спомените за съветското общество и дневниците писани в съветския период [6]; данни за съпротивата оказвана от затворените в лагерите на ГУЛаг [4]; преглед и документална база данни на депортациите на народите в СССР, извършени от сталиновия режим [17]; скандалната книга на Судоплатов, която сам авторът характеризира като „записки на нежелания свидетел“, която хвърля сериозна светлина върху тайните операции и „острите мероприятия“ на ВЧК-ОГПУ-НКВД [24]; спомени за страданията на евреите в условията на съветския режим [29]⁵⁰³.

Също така са използвани няколко нови книги, свързани пряко с темата за „ликвидационните вълни“: книгата на Папчински и Тумнис, в която се разглеждат точно генерационните конфликти в съветската държавна сигурност, като самите автори ги наричат „НКВД срещу ВЧК“ [13]; съвсем новата книга на Доналд Рейфийлд за Сталин и обкръжението му, в чието английско название, хората на „Вожда“ са наречени “hangmen” [19]; сравнително новата книга на Хлевнюк за утвърждаването на сталинската диктатура, която също е пряко свързана с разглежданите събития [26]; съвсем новата книга на Саблин за Далекотоизточната република, която изяснява някои моменти от биографиите на някои от разглежданите тук 70 лица [20]⁵⁰⁴.

⁵⁰² Пак там.

⁵⁰³ Пак там, стр. 12-13

⁵⁰⁴ Пак там, стр. 13

Специално е включена паметната записка на НКВД по въпроса за полските военнопленници, написана не по-късно от 95 март 1940 година и подписана лично от Берия, която представлява недвусмислено доказателство, че последният е инициатор на така наречения „Катински разстрел“ [8].

На края трябва да се спомене и използваната в изследването и включена в библиографията книга на Барсенков и Вдовин „История на Русия 1917 - 2007“, която в повечето руски университети се разглежда като меродавен учебник [2] и която в духа на „новата Русия“ става обект на все повече атаки от „правоверните“ в руския преподавателски корпус [28]⁵⁰⁵.

Приложение № 10

Пълен текст на песента „Propaganda“⁵⁰⁶ от албума „Babylon“ на хеви метъл супергрупата „Dirkschneider & the Old Gang“⁵⁰⁷

News break over-load
Chaos day and night
Mental overdose
A live feed from the sky

⁵⁰⁵ Пак там.

⁵⁰⁶ Propaganda, October 3-rd, 2025, In: Babylon, Dirkschneider & the Old Gang, Phonographic Copyright © - Reigning Phoenix Music; Copyright © - Reigning Phoenix Music; Recorded at “Dierks Studios”; Mixed at “Dierks Studios”; Mastered at “Roxx Studio”; Pressed by “Optimal Media” GmbH; https://www.youtube.com/watch?v=6p3Te-BCICs&list=RDMMtL6ms_kEzy4&index=23

⁵⁰⁷ Propaganda, Babylon, October 3-rd, 2025, Dirkschneider & the Old Gang, Lyrics, <https://www.azlyrics.com/lyrics/udo/propaganda.html>

Western hemisphere
The danger being spread
Lies transmitting fear
And simple minds reset

And signs of resistance – crushed
The right of existence – flushed
So reckless and distant
The end is so near

Propaganda
Degraded yet forced to comply
Propaganda
It will infiltrate you and I

Dark supremacy
Creeping from the ranks
Who's the enemy
Washing bloody hands
Mad but powerful
Digging up the dirt
Non-accountable
Keep yourself alert

And signs of resistance – crushed
The right of existence – flushed
So reckless and distant
The end is so near

Propaganda
Degraded yet forced to comply
Propaganda

It will infiltrate you and I

Faking news hallelujah
Glorifying the lie
Hail the ancient Medusa
Purify and deny

And signs of resistance – crushed
The right of existence – flushed
So reckless and distant
The end is so near

Propaganda
Degraded yet forced to comply
Propaganda
It will infiltrate you and I

Faking news hallelujah
Hallelujah
Glorifying the lie
Glorifying the lie
Hail the ancient Medusa
Hail Medusa
Purify and deny

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
ГЛАВА ПЪРВА. Преглед на литературата. Защо Южният газов коридор става обект на „хибридни атаки“ и „хибридни кампании“?	15
ГЛАВА ВТОРА. Оспоримият научен текст като инструмент за дезинформация	33
ГЛАВА ТРЕТА. Риториката на популистките и про-руски партии след ескалацията на войната в Украйна през 2022 година	68
3.1. Интермецо: съдбата и гибелта на Петра Кели и генерал Герт Бастиан	70
3.2. Завръщане в днешно време. Шокът от ескалацията на войната сред популистките про-руски партии (продължение)	92
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. Тръбачи пред вратите на страха. Спекулации с екологични проблеми и нагнетяване на напрежение	97
ГЛАВА ПЕТА. Лъжа, пропаганда, хибридни атаки, „полезни идиоти“ и невъзможността да криминализираме личното мнение	118
5.1. Необходимостта от противопоставяне срещу хибридните атаки. Релациите между хибридни атаки и пропаганда	119
5.2. Фигурата на „полезния идиот“ в политиката и в науката.....	140
5.3. Циничното отношение към „полезните идиоти“ в болшевишката практика в сравнение с безскрупулността спрямо собствения си народ и „кучета пазачи“	219
5.4. „Полезни идиоти“, „неосъзнати агенти“ и „агенти за влияние“	230

ЗАКЛЮЧЕНИЕ	256
Използвани източници	261

<i>Приложение № 1. Карта на намиращите се в експлоатация с реален добив находища на природен газ и газов кондензат в азербайджанския шелф на Каспийско море.....</i>	<i>293</i>
<i>Приложение № 2. Карта на експлоатираните и проучваните находища в южната част на Каспийско море</i>	<i>294</i>
<i>Приложение № 3. Карта на първоначално разгледаните пет варианта, при проектирането на излизането на сушата на Трансадриатическия газопровод</i>	<i>295</i>
<i>Приложение № 4. Posidonia и Cymodocea открити в околността на проектното пространство на ТАР</i>	<i>297</i>
<i>Приложение № 5. Карта на разглежданите варианти на макро-коридорите.....</i>	<i>298</i>
<i>Приложение № 6. Местоположение на трасето на газопровода ТАР спрямо природните защитени обекти</i>	<i>299</i>
<i>Приложение № 7. Срещи между консорциума ТАР AG и различни заинтересувани страни в Италия за периода януари – юли 2013 година</i>	<i>301</i>
<i>Приложение № 8. Списък на основните участници с доклади на научната конференция: „Попутчици: Спътници и „Полезни идиоти“ от Ленин до Путин“, проведена на 13-14 юни 2019 година в Хелзинки</i>	<i>302</i>
<i>Приложение № 9. Използвани източници за изследване на „ликвидационните вълни“ в съветската държавна сигурност, през призмата на биографиите на ръководителите ѝ</i>	<i>304</i>
<i>Приложение № 10. Пълен текст на песента „Propaganda“ от албума „Babylon“ на хеви метъл супергрупата „Dirkschneider & the Old Gang“</i>	<i>312</i>

Бояна Боянова Димитрова

**Хибридни атаки по стратегическа инфраструктура.
Използване на научни текстове за генериране
на дезинформация – примерът
с Южния газов коридор**

Научна монография

Език: *български*

Първо издание

Тираж: 300 броя

Формат: 16/60/90/

Редактор: д-р Петър Димитров Атанасов

Коректор: Емилия Константинова Милчева

Предпечат: „Свят. Наука“

Корица: София Илиан Стоянова

Издава: Академично издателство АНИС

(Академия по национална
и информационна сигурност)

Брой страници: 130 стр.

Книгата не се продава и се разпространява безплатно.

Бояна Боянова Димитрова е родена на 15 октомври 1973 година в Дряново. Завършва строителния техникум във Велико Търново, специалност „Строителство и архитектура“. След това завършва висшето си образование – специалност „Маркетинг“ в Стопанския факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, като тя е от първия випуск на факултета.

Започва работа в Стопанския факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ през 1997 година, като е първият редовен асистент в него. Вече почти три десетилетия, тя преподава на студенти от бакалавърска и магистърска степен дисциплини като Маркетинг; Стратегически маркетинг; Маркетингови изследвания; Управление на рекламата; Банков маркетинг и други.

През 2007 година, защитава дисертация на тема „Промоционната политика на банката в условията на съвременния български пазар“, като дисертацията ѝ е публикувана впоследствие като монография. Публикува монографиите „Маркетингова стратегия на политическа партия“ (2012 г.) и „Маркетингови изследвания“ (2014 г.).

В съавторство с Теодор Дечев публикува книгата „Новите хоризонти на корпоративната социална отговорност. CSR като маркетингова стратегия и фактор за набирането на човешки ресурси в компаниите“. Автор е и на редица студии и статии в сферата на маркетинга и на корпоративната социална отговорност.

От месец септември 2012 година, Бояна Боянова Димитрова е редовен доцент във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. От месец октомври 2016 година е доцент в Бургаския държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“. Доц. д-р Бояна Боянова Димитрова е член на Лабораторията по проблемите на Черноморския и Каспийския регион към Академията по национална и информационна сигурност (АНИС) от месец януари 2021 година.